T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

MENTEŞEOĞULLARI BEYLİĞİ MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağrı KILIÇ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Gökben AYHAN

2025 – Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

MENTEŞEOĞULLARI BEYLİĞİ MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANIMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Çağrı KILIÇ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Gökben AYHAN

2025 - Muğla

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

MENTEŞEOĞULLARI BEYLİĞİ MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANIMI

Çağrı KILIÇ

2141061017

Sosyal Bilimler Enstitüsünce

Tezli Yüksek Lisans

Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tez

Tezin Sözlü Savunma Tarihi: 16/01/2025

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 12/03/2025

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gökben AYHAN

Jüri Üyesi: Doç Dr. Bülent İŞLER

Jüri Üyesi: Doç. Dr. Hülya BULUT

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Muzaffer DEMİR

2025 - Muğla

TUTANAK

Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 08/01/2025 tarih ve 1182/10 sayılı Yönetim Kurulu kararı ile tez jürisi olarak atandığımız, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Tezli **Yüksek Lisans Programı** öğrencisi Çağrı KILIÇ'ın "Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" adlı tezi incelemiş ve aday 16/01/2025 tarihinde saat 13.00'da tez savunma sınavına alınmıştır.

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 24. maddesi doğrultusunda yapılan tez savunma sınavı sonucunda tezin **kabul** edilmesine **oy çokluğu** / **oybirliği** ile karar verilmiştir.

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gökben AYHAN

Üye

Doç Dr. Bülent İŞLER

Üye

Doç. Dr. Hülya BULUT

YEMİN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/03/2025

Çağrı KILIÇ

Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı

ÖZET

Muğla ve Aydın illeri, insanlık tarihi boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve günümüze bu medeniyetlerin tanığı olan birçok eser kalmıştır. Muğla ve Aydın, tarihi süreç içerisinde Karia, Roma, Bizans, Menteşeoğulları, Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti egemenliklerinin önemli bir merkezi olarak önemini korumuştur.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasının ardından 13. yüzyılda uç beyleri bağımsızlıklarını ilan etmiş ve 150 yıl sürecek olan Beylikler Dönemi başlamıştır. Menteşeoğulları ile birlikte Müslüman Türkler yönetimi devralmışlardır. Böylece Selçukluların uç beyi olan Menteşe Bey'in Karia'yı fethetmesiyle bölgede Menteşeoğulları tarihi başlamıştır.

Menteşeoğulları Beyliği yapı gruplarında çok sayıda devşirme malzeme kullanımı görülmektedir. Devşirme malzemenin mimarideki en genel tanımı, daha önce başka bir yapıda kullanılmış mimari malzemenin daha sonrasında aynı ya da farklı bir işlev ile yeniden başka bir yapıda kullanılmasıdır. Muğla ve Aydın illerinde yer alan cami, medrese, türbe, zaviye, han, hamam gibi farklı türde toplam yirmi sekiz yapıda devşirme malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu örneklerden dokuzu cami, ikisi medrese, beşi türbe ve dörder örneği bulunan hamam, han ve zaviyedir. Roma ve Bizans döneminlerine ait yapı kalıntıları olan sütun, sütun başlıkları, sütun kaideleri, lento, söve, levha vb. birçok malzeme yeni inşa edilecek yapılarda, aynı ve farklı işlevlerde yeniden değerlendirilmiştir. Biçim, malzeme ve bezemeleri açısından niteliği yüksek devşirme malzemelerin yanında, yüzeyinde hiçbir unsur bulunmayıp sadece boyutu ile devşirme malzeme olduğu anlaşılan, niteliği düşük parçaların, sadece inşa malzemesi olarak yapıların cephelerinde bol miktarda kullanılmıştır. En yoğun devşirme malzeme kullanımı, cami yapılarında görülmektedir.

Menteşeoğullarının yerleşmiş olduğu Muğla ve Aydın illeri devşirme malzeme kullanımının değerlendirilmesi için bu tez çalışmasının konusu olarak belirlenmiştir. Bu çalışma için araştırma beyliği olarak seçilen Menteşeoğulları'nın yerleştiği bölgede çok katmalı kültür ve mimari ortamını yansıtan Beylikler dönemi yapılarındaki yoğun devşirme malzeme kullanımının tespit edilmesi, Menteşeoğulları Beyliği Dönemi

yapıları hakkında çeşitli kaynaklar bulunmasına karşın yapılarda kullanılan devşirme malzemeler hakkında ayrıntılı doğrudan bir çalışma ele alınmamış olmasıdır. Bu tez çalışmasında ilk kez Menteşeoğulları Beyliği mimarisinde kullanılan devşirme malzemeler, fotoğrafları ve çizimleriyle beraber tanımlamaları yapılarak ayrıntılı bir şekilde incelenmiş ve Sanat Tarihi alanındaki yeri ve önemi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Muğla, Aydın, Mimari, Devşirme, Antik Malzeme

The Use of Spolia Materials in the Architecture of the Menteşeoğulları Principality

ABSTRACT

Muğla and Aydın provinces have hosted many civilizations throughout the history of mankind and many works witnessing these civilizations have survived to the present day. Muğla and Aydın have maintained their importance as an important center of the sovereignty of Caria, Rome, Byzantium, Menteşeoğulları, the Ottoman Empire and the Republic of Turkey in the historical process.

After the collapse of the Anatolian Seljuk State, the margraves declared their independence in the 13th century and the Principalities Period, which would last for 150 years, began. Together with the Menteşeoğulları, Muslim Turks took over the administration. Thus, with the conquest of Caria by Menteşe Bey, the margraves of the Seljuks, the history of Menteşeoğulları began in the region.

A large number of spolia materials are used in the building groups of the Menteşeoğulları Principality. The most general definition of spolia material in architecture is the use of architectural material that was previously used in another building and then reused in another building with the same or a different function. It has been determined that spolia materials were used in a total of twenty-eight buildings of different types such as mosques, madrasahs, tombs, zawiye, inns, baths in Muğla and Aydın provinces. Nine of these examples are mosques, two are madrasahs, five are tombs, and four examples are baths, inns and zawiya. Many materials such as columns, column capitals, column bases, lintels, jambs, plates, etc., which are the remains of buildings belonging to the Roman and Byzantine periods, have been re-evaluated in the same and different functions in the new buildings. In addition to spolia materials with high quality in terms of form, material and decoration, low quality pieces, which are understood to be spolia materials with no elements on the surface and only with their size, were used abundantly on the facades of buildings only as construction materials. The most intensive use of spolia materials is seen in mosque buildings.

The provinces of Muğla and Aydın, where the Menteşeoğulları settled, have been determined as the subject of this thesis study in order to evaluate the use of spolia

materials. For this study, the intensive use of spolia materials in the buildings of the Principalities period, which reflects the multi-layered cultural and architectural environment in the region where the Menteşeoğulları settled, was determined, and although there are various sources about the structures of the Menteşeoğulları Principality, there is no detailed direct study on the spolia materials used in the buildings. In this thesis, for the first time, the spolia materials used in the architecture of the Menteşeoğulları Principality were examined in detail by making definitions together with their photographs and drawings, and their place and importance in the field of Art History were revealed.

Keywords: Muğla, Aydın, Architecture, Spolia, Ancient Material

ÖN SÖZ

Anadolu Türk mimarisinde devşirme malzeme kullanımı yeterince incelenmiş bir konu değildir. Batı Anadolu Beylikler mimarisiyle ilgili çalışmalar mevcut olmasına rağmen kaynaklarda genellikle Beyliklerin mimarisi ve malzemeleri incelenmiştir. Bu tez kapsamında Menteşeoğulları Beyliği'nin yerleşmiş olduğu Muğla ve aydın illerinde inşa edilmiş olan yapılarda devşirme malzeme kullanımı değerlendirilmiştir.

Tez konumun belirlenmesinde büyük katkısı olan ve çalışmamın tüm aşamalarında beni yönlendiren, bilgisi ve tecrübeleriyle desteğini esirgemeyen danışmanım, Sayın Prof. Dr. Gökben AYHAN'a teşekkür ederim. Tez çalışmam konusunda bana moral veren Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden hocam Arş. Gör. Nihal AKILLI'ya müteşekkir olduğumu belirtmek isterim. Devşirme malzemelerin ana malzemelerini tespiti konusunda yardımcı olan İstanbul Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği bölümünden değerli hocam Arş. Gör. Dr. Mahmut Ziya GÖRÜCÜ'ye ve devşirme malzemelerin tanımlamalarında büyük katkısı olan Aydın Müzesi'nde görev yapan Arkeolog Yusuf ÇORBACIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilmekteyim. Hayatımın her anında yanımda olduğu gibi tezimin düzenlenmesinde de büyük katkısı olan biricik arkadaşlarım Damla GENÇER, Duygu GÜNDÜZ ve Talha Can KILIÇ'a çok teşekkür ederim. Bu günlere gelmeme sebep olan, maddi ve manevi desteğini, sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen canım annem Özlem KILIÇ'a ve beni her zaman destekleyen canım kardeşim Tufan KILIÇ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çağrı KILIÇ

16/01/2025

MUĞLA

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ……..……..I
İÇİNDEKİLER……...…….....II
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ…….V
ŞEKİLLER LİSTESİ……...…….....XXIX
PLANLAR LİSTESİ……XLI
GRAFİK, HARİTAVE TABLOLAR LİSTESİ……..……...……...…….XLIII
KISALTMALAR LİSTESİ……..……...…..XLIV
GİRİŞ……...……1

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVŞİRME MALZEMENİN TANIMI VE KULLANIMI

1.1. DEVŞİRME MALZEMENİN TANIMI……..…….…….9
1.2. DEVŞİRME MALZEMENİN KULLANIMI…….…….10
1.2.1. Geç Roma Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı……..…...13
1.2.2. Bizans Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı……..….16
1.2.3. İslam Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı……...…...20

İKİNCİ BÖLÜM

KARİA BÖLGESİ VE MENTEŞEOĞULLARI

2.1. KARİA BÖLGESİ'NİN TARİHÇESİ…….…….……...29
2.2. MENTEŞEOĞULLARI BEYLİĞİ'NİN TARİHÇESİ (1261-1424)……..….42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3.1.CAMİLER…….55
3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii……...…..……55

3.1.2. Beçin Orhan Bey Camii……..……...……..63
3.1.3. Datça Hızırşah Camii…….....…...…..78
3.1.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii …….....….....……87
3.1.5. Milas Belen Cami …….……..……104
3.1.6. Milas Ahmed Gazi Camii……..…..……...134
3.1.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii…….....161
3.1.8. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii……...…....173
3.1.9. Balat İlyas Bey Camii…….181
3.2.HAMAMLAR…….198
3.2.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu)…….……198
3.2.2. .Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı).……...…..……204
3.2.3. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu)……..……...208
3.2.4. Balat İlyas Bey Hamamı (III.No.lu)…….....……216
3.3. HANLAR……...226
3.3.1. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı)....……..……..226
3.3.2. Balat Pireli Han (II. No.lu)……..……230
4.3.3. Balat Tiyatro Hanı…….……..238
3.3.4. Beçin Kızıl Han……...……259
3.4. MEDRESELER…….265
3.4.1. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ……..……..265
3.4.2. Balat İlyas Bey Medresesi …….....……...…...273
3.5. TÜRBELER……...288
3.5.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe …….……288
3.5.2. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi……....296
3.5.3. Eski Çine Ahi İbrahim Ve Hızır Bey Türbesi ……...…....299
3.5.4. Beçin I.No.lu Türbe (Anonim Türbe)…….....307
3.5.5. Beçin II.No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi)…….……311

3.6. ZAVİYELER…….315

3.6.1. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi……..……..315

3.6.2. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi……...323

3.6.3. Beçin Mezarlık Zaviyesi…….……326

3.6.4. Beçin Seymenlik Zaviyesi…….…….328

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

4.1. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA……..……332

SONUÇ……..……...360

KAYNAKÇA……...…….363

EKLER……..……386

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Foto.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii kuzey cephesi…….58

Foto.No.3.1.2. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……58

Foto.No.3.1.3. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……...59

Foto.No.3.1.4. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……60

Foto.No.3.1.5. Milas Hacı İlyas Camii kuzey cephesi…….61

Foto.No.3.1.6. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……61

Foto.No.3.1.7. Milas Hacı İlyas Camii harimi…….62

Foto.No.3.1.8. Milas Hacı İlyas Camii hariminde bulunan vaaz kürsüsünün taşıyıcı öğesi olarak kullanılan sütun başlığı……62

Foto.No.3.2.1. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı……..65

Foto.No.3.2.2. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası……..66

Foto.No.3.2.3. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası……..67

Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini…….68

Foto.No.3.2.5. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan değirmen taşı……..…….68

Foto.No.3.2.6. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun gövdesi……69

Foto.No.3.2.7. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun gövdesi……70

Foto.No.3.2.8. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun gövdesi……71

Foto.No.3.2.9. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……72

Foto.No.3.2.10. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……73

Foto.No.3.2.11. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini……..74

Foto.No.3.2.12. Beçin Orhan Bey Camii harim girişinde kullanılan sütun başlığı…74

Foto.No.3.2.13. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……75

Foto.No.3.2.14. Beçin Orhan Bey Camii mihrabı……76

Foto.No.3.2.15. Beçin Orhan Bey Camii mihrap sütuncesi……76

Foto.No.3.2.16. Beçin Orhan Bey Camii mihrap sütuncesi……77

Foto.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahalli kuzey cephesi……80

Foto.No.3.3.2. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar…….……80

Foto.No.3.3.3. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar……81

Foto.No.3.3.4. Datça Hızırşah Camii son cemaat yerinde bulunan payandalar……..82

Foto.No.3.3.5. Datça Hızırşah Camii son cemaat yerinde bulunan payandalar……..82

Foto.No.3.3.6. Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde bulunan mimari blok……..83

Foto.No.3.3.7. Datça Hızırşah Camii doğu cephesi……84

Foto.No.3.3.8. Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde bulunan pencereler……84

Foto.No.3.3.9. Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde bulunan pencereler……84

Foto.No.3.3.10. Datça Hızırşah Camii doğu cephesinden görünüm……85

Foto.No.3.3.11. Datça Hızırşah Camii cephelerinde kullanılan mimari bloklar……..85

Foto.No.3.3.12. Datça Hızırşah Camii cephelerinde kullanılan mimari bloklar……..85

Foto.No.3.3.13. Datça Hızırşah Camii batı cephesinden görünüm……86

Foto.No.3.3.14. Datça Hızırşah Camii cephelerinde kullanılan mimari bloklar……..86

Foto.No.3.3.15. Datça Hızırşah Camii batı cephesinde bulunan pencere……86

Foto.No.3.4.1. Eski Çine Ahmed Gazi Camii……..90

Foto.No.3.4.2. Eski Çine Ahmed Gazi Camii taçkapısı üzerinde bulunan sütun başlığı……..90

Foto.No.3.4.3. Eski Çine Ahmed Gazi Camii…….91

Foto.No.3.4.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı……...91

Foto.No.3.4.5. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler……..92

Foto.No.3.4.6. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencere açıklığında kullanılmış olan devşirme mimari bloklar……93

Foto.No.3.4.7. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesi……94

Foto.No.3.4.8. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……..94

Foto.No.3.4.9. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……...95

Foto.No.3.4.10. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesi……96

Foto.No.3.4.11. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……..96

Foto.No.3.4.12. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar…….97

Foto.No.3.4.13. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar ve templon arşitravı…….98

Foto.No.3.4.14. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan templon arşitravı…….98

Foto.No.3.4.15. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesi……..99

Foto.No.3.4.16. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar…….99

Foto.No.3.4.17. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan templon payesi……100

Foto.No.3.4.18. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar…….101

Foto.No.3.4.19. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısı…….102

Foto.No.3.4.20. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı……102

Foto.No.3.4.21. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı……103

Foto.No.3.5.1. Milas Belen Cami kuzey cephesi……...106

Foto.No.3.5.2. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme mimari blok…106

Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi……...107

Foto.No.3.5.4. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha……107

Foto.No.3.5.5. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha……108

Foto.No.3.5.6. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha……109

Foto.No.3.5.7. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme……..110

Foto.No.3.5.8. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme……...111

Foto.No.3.5.9. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme templon payesi……112

Foto.No.3.5.10. Milas Belen Cami taçkapısı……113

Foto.No.3.5.11. Milas Belen Cami taçkapısında bulunan devşirme lento ve söveler…….....113

Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi……114

Foto.No.3.5.13. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan cümle kapısı……114

Foto.No.3.5.14. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan sunak parçası……..115

Foto.No.3.5.15. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan sunak parçası……..116

Foto.No.3.5.16. Milas Belen Cami batı cephesi……117

Foto.No.3.5.17. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan templon arşitravı…....117

Foto.No.3.5.18. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan volüt……118

Foto.No.3.5.19. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler……119

Foto.No.3.5.20. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme mimari blok……...120

Foto.No.3.5.21. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme levha……121

Foto.No.3.5.22. Milas Belen Cami doğu cephesi……..122

Foto.No.3.5.23. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan devşirme mimari blok……...122

Foto.No.3.5.24. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan friz parçası…….123

Foto.No.3.5.25. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler……124

Foto.No.3.5.26. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler……125

Foto.No.3.5.27. Milas Belen Cami güney cephesi……126

Foto.No.3.5.28. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan lento……126

Foto.No.3.5.29. Milas Belen Cami güney cephesi……..127

Foto.No.3.5.30. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan levha parçaları……127

Foto.No.3.5.31. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok…….128

Foto.No.3.5.32. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok…….129

Foto.No.3.5.33. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok……130

Foto.No.3.5.34. Milas Belen Cami harimi……131

Foto.No.3.5.35. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı……131

Foto.No.3.5.36. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı……131

Foto.No.3.5.37. Milas Belen Cami harimi……..131

Foto.No.3.5.38. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı……131

Foto.No.3.6.1. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesi…….…...……...135

Foto.No.3.6.2. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan boğa başı figürü……135

Foto.No.3.6.3. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesi……...……136

Foto.No.3.6.4. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen eser……...136

Foto.No.3.6.5. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan friz…….....137

Foto.No.3.6.6. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesi……...……138

Foto.No.3.6.7. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı...138

Foto.No.3.6.8. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan merdiven minare…….....139

Foto.No.3.6.9. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan levha parçası……...139

Foto.No.3.6.10. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan templon arşitravı…….140

Foto.No.3.6.11. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….141

Foto.No.3.6.12. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan templon arşitravı ……...141

Foto.No.3.6.13. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan yazıtlı blok…...142

Foto.No.3.6.14. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….143

Foto.No.3.6.15. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok....143

Foto.No.3.6.16. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….144

Foto.No.3.6.17. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok....144

Foto.No.3.6.18. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….145

Foto.No.3.6.19. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan pervaz/süpürgelik parçası……...145

Foto.No.3.6.20. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı...146

Foto.No.3.6.21. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….147

Foto.No.3.6.22. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok….147

Foto.No.3.6.23. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….148

Foto.No.3.6.24. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok....148

Foto.No.3.6.25. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok….148
Foto.No.3.6.26. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı…149
Foto.No.3.6.27. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi…….150
Foto.No.3.6.28. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan konsol……..…150
Foto.No.3.6.29. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan konsol……..151
Foto.No.3.6.30. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesi……...152
Foto.No.3.6.31. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan friz…….152
Foto.No.3.6.32. Milas Ahmed Gazi Camii……...…….153
Foto.No.3.6.33. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan yanyana yerleştirilmiş iyon ve dor düzeninde sütun başlıkları……153
Foto.No.3.6.34. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan giriş açıklığı……...154
Foto.No.3.6.35. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesi……...……..155
Foto.No.3.6.36. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ve mimari blok……..155
Foto.No.3.6.37. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen eser……...156
Foto.No.3.6.38. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesi……...……..157
Foto.No.3.6.39. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….157
Foto.No.3.6.40. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ……...158
Foto.No.3.6.41. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok…….159
Foto.No.3.6.42. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok…….159
Foto.No.3.6.43. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok…….159
Foto.No.3.6.44. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok…….160
Foto.No.3.6.45. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok…….160
Foto.No.3.6.46. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok……..160

Foto.No.3.7.1. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesi……..…163

Foto.No.3.7.2. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme……..163

Foto.No.3.7.3. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesi……..164

Foto.No.3.7.4. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme……..164

Foto.No.3.7.5. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesi……..165

Foto.No.3.7.6. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar……165

Foto.No.3.7.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar……..166

Foto.No.3.7.8. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi……..167

Foto.No.3.7.9. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan templon payesi……..167

Foto.No.3.7.10. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok……..168

Foto.No.3.7.11. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi……169

Foto.No.3.7.12. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar……169

Foto.No.3.7.13. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi……170

Foto.No.3.7.14. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar……170

Foto.No.3.7.15. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi……171

Foto.No.3.7.16. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan ambon levhası……171

Foto.No.3.7.17. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok……172

Foto.No.3.8.1. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş……..174

Foto.No.3.8.2. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii merdiven minaresi...…175

Foto.No.3.8.3. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii pencere lento ve sövelerinde kullanılan devşirme malzemeler…….175

Foto.No.3.8.4. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş……..176

Foto.No.3.8.5. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan balüster/templon payesi…….176

Foto.No.3.8.6. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari blok……...177

Foto.No.3.8.7. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan sütun başlığı……178

Foto.No.3.8.8. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari bloklar……...179

Foto.No.3.8.9. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari bloklar……...179

Foto.No.3.8.10. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan sütun kaidesi……...180

Foto.No.3.9.1. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi……..184

Foto.No.3.9.2. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...184

Foto.No.3.9.3. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi……..185

Foto.No.3.9.4. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...185

Foto.No.3.9.5. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi…….186

Foto.No.3.9.6. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme sütun başlığı……186

Foto.No.3.9.7. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi……..187

Foto.No.3.9.8. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme sütun kaidesi……...187

Foto.No.3.9.9. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi……..188

Foto.No.3.9.10. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari blok……...188

Foto.No.3.9.11. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı……..189

Foto.No.3.9.12. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısının etrafına yerleştirilmiş lento ve söve işlevli devşirme mimari bloklar……189

Foto.No.3.9.13. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı……..……190

Foto.No.3.9.14. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı üzerinde bulunan devşirme malzeme detayı……..190

Foto.No.3.9.15. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlu……191

Foto.No.3.9.16. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avluda bulunan sütunlar……..191

Foto.No.3.9.17. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi……192

Foto.No.3.9.18. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi……192

Foto.No.3.9.19. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu……193

Foto.No.3.9.20. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi……194

Foto.No.3.9.21. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu…….194

Foto.No.3.9.22. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlu……..195

Foto.No.3.9.23. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan sütun kaidesi……...195

Foto.No.3.9.24.Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlu……196

Foto.No.3.9.25. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avluda bulunan templon sütunu……..196

Foto.No.3.9.26. Balat İlyas Bey Camii taçkapısı……..197

Foto.No.3.9.27. Balat İlyas Bey taçkapısında kullanılan devşirme mimari bloklar……...197

Foto.No.3.10.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu)……..…….…...200

Foto.No.3.10.2. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……...…….....200

Foto.No.3.10.3. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……...…….....200

Foto.No.3.10.4. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……...……..…...201

Foto.No.3.10.5. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...202

Foto.No.3.10.6. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...202

Foto.No.3.10.7. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...202

Foto.No.3.10.8. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu)'mda bulunan yivli sütun gövdesi……..203

Foto.No.3.10.9. Balat brahim Bey Hamamı (I.No.lu) zemine gömülü hâlde bulunan yivli sütun gövdesi…….203

Foto.No.3.11.1. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)……206

Foto.No.3.11.2. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi……206

Foto.No.3.11.3. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi……206

Foto.No.3.11.4. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi……207

Foto.No.3.11.5. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)'ında bulunan sütun kaidesi……...207

Foto.No.3.12.1. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu)…….…….……..…..210

Foto.No.3.12.2. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephesine dayalı hâlde bulunan sütun gövdesi……..……...210

Foto.No.3.12.3. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...211

Foto.No.3.12.4. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...211

Foto.No.3.12.5. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...211

Foto.No.3.12.6. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusunda bulunan devşirme malzemeler……...……212

Foto.No.3.12.7. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusunda bulunan devşirme sütun başlığı……212

Foto.No.3.12.8. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun başlığı…….…….....213

Foto.No.3.12.9. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun ve sütun başlıkları……...…….214

Foto.No.3.12.10. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun……..214

Foto.No.3.12.11. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusu…….215

Foto.No.3.12.12. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) batı cephesinde bulunan templon payesi……..……..215

Foto.No.3.13.1. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) iç mekândan bir görünüm.....218

Foto.No.3.13.2. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) inşa malzemesi olarak kullanılan yazıtlı blok…….218

Foto.No.3.13.3. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusu…….……...219

Foto.No.3.13.4. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme……...…...…….....219

Foto.No.3.13.5. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusu……..…..220

Foto.No.3.13.6. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.Lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme……..…….....220

Foto.No.3.13.7. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) güney cephesi……221

Foto.No.3.13.8. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) batı cephesinde bulunan devşirme malzeme……..……...221

Foto.No.3.13.9. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen mimari blok……..……222

Foto.No.3.13.10. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesi……223

Foto.No.3.13.11. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok…….....223

Foto.No.3.13.12. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesi……..…….224

Foto.No.3.13.13. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok…….....224

Foto.No.3.13.14. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok…….....225

Foto.No.3.14.1. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) taçkapısı……227

Foto.No.3.14.2. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) taçkapısında kullanılan mimari bloklar……...227

Foto.No.3.14.3 Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) taçkapısında kullanılan mimari bloklar……...227

Foto.No.3.14.4. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesi……..228

Foto.No.3.14.5. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar……..228

Foto.No.3.14.6. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar……...228

Foto.No.3.14.7. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar……...229

Foto.No.3.14.8. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar……...229

Foto.No.3.14.9. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar……...229

Foto.No.3.15.1. Balat Pireli Han iç mekânından bir görünüş……..……..232

Foto.No.3.15.2. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...232

Foto.No.3.15.3. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...232

Foto.No.3.15.4. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……233

Foto.No.3.15.5. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……233

Foto.No.3.15.6. Balat Pireli Han iç mekânından bir görünüş……..234

Foto.No.3.15.7. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...234

Foto.No.3.15.8. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...234

Foto.No.3.15.9. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar. ……..……235

Foto.No.3.15.10. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……235

Foto.No.3.15.11. Balat Pireli Han dış cephesinden görünüm……235

Foto.No.3.15.12. Balat Pireli Han cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……236

Foto.No.3.15.13. Balat Pireli Han cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..…….……236

Foto.No.3.15.14. Balat Pireli Han pencere açıklıkarında kullanılan mimari bloklar……...……237

Foto.No.3.15.15. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……237

Foto.No.3.16.1. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinden görünüm…….240

Foto.No.3.16.2. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar……..…..240

Foto.No.3.16.3. Balat Tiyatro Hanı cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...240

Foto.No.3.16.4. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinde bulunan payandalar…….....241

Foto.No.3.16.5. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinde bulunan payandalarda görülen devirme mimari bloklar…….....241

Foto.No.3.16.6. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinde bulunan payandalarda görülen devirme mimari bloklar…….....242

Foto.No.3.16.7. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar……..242

Foto.No.3.16.8. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar……..243

Foto.No.3.16.9. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu. ……...243

Foto.No.3.16.10. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde görülen devşirme friz parçası……...244

Foto.No.3.16.11. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari blok……..245

Foto.No.3.16.12. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….246

Foto.No.3.16.13. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….247

Foto.No.3.16.14. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan triglif-metop bloğu ……...247

Foto.No.3.16.15. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesi içten görünümü……248

Foto.No.3.16.16. Balat Tiyatro Hanı kuzey iç duvarında bulunan triglif-metop bloğu…….248

Foto.No.3.16.17. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok…....249

Foto.No.3.16.18. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok…....250

Foto.No.3.16.19. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok…....250

Foto.No.3.16.20. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok…....251

Foto.No.3.16.21. Balat Tiyatro Hanı avlusu…….252

Foto.No.3.16.22. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...252

Foto.No.3.16.23. Balat Tiyatro hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar…….……..253

Foto.No.3.16.24. Balat Tiyatro hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar…….……..253

Foto.No.3.16.25. Balat Tiyatro Hanı avlusu…….254

Foto.No.3.16.26. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...254

Foto.No.3.16.27. Balat Tiyatro Hanı avlusu…….255

Foto.No.3.16.28. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...255

Foto.No.3.16.29. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...256

Foto.No.3.16.30. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...257

Foto.No.3.16.31. Balat Tiyatro Hanı avlusunda bulunan payandalar……257

Foto.No.3.16.32. Balat Tiyatro Hanı avlusunda bulunan payandalar……258

Foto.No.3.17.1. Beçin Kızıl Han doğu cephesi……..260

Foto.No.3.17.2. Beçin Kızıl Han doğu cephesinde bulunan giriş kapısı……261

Foto.No.3.17.3. Beçin Kızıl Han doğu cephesi……..262

Foto.No.3.17.4. Beçin Kızıl Han doğu cephesi payandalarında kullanılan devşirme mimari bloklar…….……..262

Foto.No.3.17.5. Beçin Kızıl Han doğu cephesi payandalarında kullanılan devşirme mimari bloklar…….……..262

Foto.No.3.17.6. Beçin Kızıl Han doğu cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar……..…….263

Foto.No.3.17.7. Beçin Kızıl Han doğu cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar……..…….263

Foto.No.3.17.8. Beçin Kızıl Han batı cephesi…….…...264

Foto.No.3.17.9. Beçin Kızıl Han batı cephesinde bulunan payandalar……..……264

Foto.No.3.17.10. Beçin Kızıl Han batı cephesinde bulunan payandalar……..……..264

Foto.No.3.18.1. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısı……..……...267

Foto.No.3.18.2. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısında kullanılan devşirme lento ve söveler……...…...267

Foto.No.3.18.3. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvan……...268

Foto.No.3.18.4. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar…….….268

Foto.No.3.18.5. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar……..269

Foto.No.3.18.6. Beçin Ahmed Gazi Medresesi doğu cephesi……..…..270

Foto.No.3.18.7. Beçin Ahmed Gazi Medresesi doğu cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...270

Foto.No.3.18.8. Beçin Ahmed Gazi Medresesi doğu cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...270

Foto.No.3.18.9. Beçin Ahmed Gazi Medresesi batı cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……..271

Foto.No.3.18.10. Beçin Ahmed Gazi Medresesi köşe birleşim noktalarında bulunan devşirme mimari bloklar……...271

Foto.No.3.18.11. Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...271

Foto.No.3.18.12. Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...272

Foto.No.3.18.13. Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesindeki pencere açıklığında bulunan devşirme mimari bloklar……...272

Foto.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi avlusu……...275

Foto.No.3.19.2. Balat İlyas Bey Medresesi cephesinde bulunan devşirme malzeme ……...275

Foto.No.3.19.3. Balat İlyas Bey Medresesi avlu döşemesinde kullanılan sütun kaidesi……...276

Foto.No.3.19.4. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odaları girişinde kullanılan lento……...277

Foto.No.3.19.5. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde bulunan devşirme mimari blok……...278

Foto.No.3.19.6. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde bulunan devşirme mimari blok……...278

Foto.No.3.19.7. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok…….....279

Foto.No.3.19.8. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar…….280

Foto.No.3.19.9. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar…….280

Foto.No.3.19.10. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok…….....281

Foto.No.3.19.11. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok…….....281

Foto.No.3.19.12 Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar……282

Foto.No.3.19.13. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar……...283

Foto.No.3.19.14. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar……..283

Foto.No.3.19.15. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar……...284

Foto.No.3.19.16. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar…….285

Foto.No.3.19.17. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar……285

Foto.No.3.19.18. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar…….285

Foto.No.3.19.19. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında eşik taşı olarak kullanılan devşirme mimari blok……286

Foto.No.3.19.20-21 Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda bulunan vaftiz teknesi…287

Foto.No.3.20.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişi……..289

Foto.No.3.20.2. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu…….....289

Foto.No.3.20.3. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu…….290

Foto.No.3.20.4. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe……291

Foto.No.3.20.5. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler. ……..291

Foto.No.3.20.6. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler…….....292

Foto.No.3.20.7. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler…….....293

Foto.No.3.20.8. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler…….....293

Foto.No.3.20.9. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler…….....294

Foto.No.3.20.10. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler……....295

Foto.No.3.20.11. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe penceresinde kullanılan devşirme malzemeler……....295

Foto.No.3.21.1. Toparlar Köyü Benler Türbesi doğu cephesi……..297

Foto.No.3.21.2. Toparlar Köyü Benler Türbesi…….297

Foto.No.3.21.3. Toparlar Köyü Benler Türbesi güney doğu cephesi…….297

Foto.No.3.21.4. Toparlar Köyü Benler Türbesi doğu cephesinde bulunan giriş açıklığında kullanılan devşirme mimari blok……298

Foto.No.3.22.1. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi doğu cephesi…..…..301

Foto.No.3.22.2. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi mumyalık katına girişinde kullanılan devşirme mimari bloklar……301

Foto.No.3.22.3. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi mumyalık katına girişinde kullanılan devşirme mimari bloklar……301

Foto.No.3.22.4. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney-doğu cephesi……...302

Foto.No.3.22.5. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..302

Foto.No.3.22.6. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..302

Foto.No.3.22.7. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney-doğu cephesi……..303

Foto.No.3.22.8. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..303

Foto.No.3.22.9. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesi…….304

Foto.No.3.22.10. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..304

Foto.No.3.22.11. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..305

Foto.No.3.22.12. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……305

Foto.No.3.22.13. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi kuzey cephesi……306

Foto.No.3.22.14. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi kuzey cephesinde bulunan bezemeli mimari blok……..306

Foto.No.3.23.1. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar. …….308

Foto.No.3.23.2. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...308

Foto.No.3.23.3. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...308

Foto.No.3.23.4. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan sütun gövdesi…….309

Foto.No.3.23.5. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan sütun gövdesi…….309

Foto.No.3.23.6. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...310

Foto.No.3.23.7. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar……...310

Foto.No.3.24.1. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) girişi……313

Foto.No.3.24.2. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) eşik taşı olarak kullanılan mimari blok……...313

Foto.No.3.24.3. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemerlerinde kullanılan mimari bloklar……...314

Foto.No.3.24.4. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemerlerinde kullanılan mimari bloklar……...314

Foto.No.3.25.1. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesinde bulunan eyvan…..317

Foto.No.3.25.2. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……..317

Foto.No.3.25.3. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesinde bulunan eyvan kemerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……317

Foto.No.3.25.4. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey-doğu cephesi……..318

Foto.No.3.25.5. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi doğu cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..318

Foto.No.3.25.6. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesi……...319

Foto.No.3.25.7. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar……...319

Foto.No.3.25.8. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar……...319

Foto.No.3.25.9. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey-doğu cephesi……320

Foto.No.3.25.10. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..320

Foto.No.3.25.11. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..321

Foto.No.3.25.12. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi batı cephesi…….322

Foto.No.3.25.13. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..322

Foto.No.3.25.14. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..322

Foto.No.3.26.1. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi……325

Foto.No.3.26.2. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesinde duvar örgüsüsünde bulunan devşirme malzeme……....325

Foto.No.3.27.1.Beçin Mezarlık Zaviyesi……..327

Foto.No.3.27.2.Beçin Mezarlık Zaviyesi'nde eşik taşı olarak kullanılan arşitrav bloğu…….327

Foto.No.3.28.1 Beçin Seymenlik Zaviyesi……330

Foto.No.3.28.2. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi…….338

Foto.No.3.28.3 Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi…….……331

Foto.No.3.28.4. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi…….331

Foto.No.4.1. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı…341

Foto.No.4.2. Ankara Aslanhane Camii'nde devşirme malzemeden yapılmış musalla taşı…….....341

Foto.No.4.3. Balat brahim Bey Hamamı (I.No.lu) zemine gömülü hâlde bulunan yivli sütun gövdesi…….....342

Foto.No.4.4. Sümer Rekreasyon Alanı yivli sütun gövdesi…….…….342

Foto.No.4.5. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ve mimari blok……...342

Foto.No.4.6. Adana Ayas Kalesi cephelerinde bulunan sütun gövdeleri…….…..342

Foto.No.4.7. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı... …..343

Foto.No.4.8. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı…….....344

Foto.No.4.9. Eski Çine Ahmed Gazi Camii taçkapısı üzerinde bulunan sütun başlığı……....343

Foto.No.4.10-11. Amasra Müzesi'nde bulunan latin haçı bezemeli sütun başlığı….344

Foto.No.4.12-13. Patara Kent Bazilikası litürjik taş eserleri…….....344

Foto.No.4.14. Nazilli Çarşı Camii sütun başlığı……344

Foto.No.4.15. Tyana Antik Kenti Roma Hamamı kazılarında bulunmuş olan volüt……..344

Foto.No.4.16. Savatra ve çevresinde bulunan sütun başlığı……..344

Foto.No.4.17. Kurşunlu Külliyesi sütun başlığı……...343

Foto.No.4.18. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)'nda bulunan sütun kaidesi……...345

Foto.No.4.19. Sümer Rekreasyon Alanı kaide……...…….……..345

Foto.No.4.20. Mylasa (Milas) Kenti hinterlandında bir bizans yapısında bulunan kaide……..345

Foto.No.4.21. Afyonkarahisar bizans dönemi sütun kaidesi…….....345

Foto.No.4.22. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısında kullanılan devşirme lento ve söveler……..346

Foto.No.4.23. Milas Belen Cami taçkapısı……..346

Foto.No.4.24. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler……...346

Foto.No.4.25. Behramkale Hüdavendigar Camii devşirme lento……..346

Foto.No.4.26. Kalenderhane Cami dış nartheksten iç narthekse giriş sağlayan orta kapı……....347

Foto.No.4.27. İmaret-i Atik Cami Gynekaionun inziva hücrelerinden kuzey oda kapısı…….....347

Foto.No.4.28. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu…….349

Foto.No.4.29-30. Knidos C Kilisesi'nde zemin döşemesi olarak kullanılan stylobat blokları……..349

Foto.No.4.31. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi……...349

Foto.No.4.32. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar……...349

Foto.No.4.33-34. Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nda bulunan devşirme mimari bloklar……...349

Foto.No.4.35. Tuzla Hüdavendigar Cami zemin döşemeleri……....349

Foto.No.4.36. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı……...350

Foto.No.4.37-38. Sandıklı, Dodurga'da bulunan duvar örgüsüne yerleştirilen templon arşitravları…….....350

Foto.No.4.39. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme templon payesi……....352

Foto.No.4.40-41. Patara Kent Bazilikası templon payesi……...…..352

Foto.No.4.42. Halifet Gazi Türbesi arşitrav parçası…….....352

Foto.No.4.43. Müftü Camisi'nin minare kaidesinin batı yönündeki devşirme malzemeler……....352

Foto.No.4.44. Kalenderhane Cami'de bulunan templon payesi……....352

Foto.No.4.45. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı……....354

Foto.No.4.46. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……..354

Foto.No.4.47. Atabey Ertokuş Medresesi, ana eyvan sekisi önü, korkuluk levhası……...354

Foto.No.4.48. Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nda bulunan devşirme korkuluk levhası…….....354

Foto.No.4.49. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan ambon levhası……...356

Foto.No.4.50. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan boğa başı figürü…….356

Foto.No.4.51. Vaaz kürsüsü kanadı……...356

Foto.No.4.52-53. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, levha, Afyon Arkeoloji Müzesi, ambon yan levhası……...356

Foto.No.4.54. Bandırma Arkeoloji Müzesi, mermer levha üzerindeki zambak motifleri……..…….…..356

Foto.No.4.55. Afyonkarahisar Müzesi'ne, Bolvadin İlçesi, Özburun köyü'nden getirilmiş olan tavus kuşu betimli ambon merdiven korkuluğu levhası…….....356

Foto.No.4.56. Sinop'ta bulunan arşitrav-friz bloğu……...356

Foto.No.4.57. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) inşa malzemesi olarak kullanılan yazıtlı blok…….…358

Foto.No.4.58. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan yazıtlı blok……...…358

Foto.No.4.59. Sümer Rekreasyon Alanı yazıtlı blok……358

Foto.No.4.60. Knidos C Kilisesi'nde devşirme malzeme olarak kullanılan yazıtlı blok……...…358

Foto.No.4.61. Patara Bazilikası, kaldırım levhası olarak yeniden kullanılan yazıt……...……358

Foto.No.4.62. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu……..…359

Foto.No.4.63-64. Knidos C Kilisesi'nde gamalı haç motifli devşirme malzemeler……359

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şek.No.2.1. Hekatomnid Hanedanının Soyağacı……37

Şek.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……58

Şek.No.3.1.2. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……59

Şek.No.3.1.3. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……..……..60

Şek.No.3.1.4. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun……61

Şek.No.3.1.5. Milas Hacı İlyas Camii hariminde bulunan vaaz kürsüsünün taşıyıcı öğesi olarak kullanılan sütun başlığı……62

Şek.No.3.2.1. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı……..…….65

Şek.No.3.2.2. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası…….66

Şek.No.3.2.3. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası……67

Şek.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan değirmen taşı ……..……..……68

Şek.No.3.2.5. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu……...……69

Şek.No.3.2.6. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu……...……70

Şek.No.3.2.7. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu……...……71

Şek.No.3.2.8. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……72

Şek.No.3.2.9. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……73

Şek.No.3.2.10. Beçin Orhan Bey Camii harim girişinde kullanılan sütun başlığı…..74

Şek.No.3.2.11. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha……75

Şek.No.3.2.13. Beçin Orhan Bey Camii mihrap sütuncesi……..77

Şek.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar…….80

Şek.No.3.3.2. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar……81

Şek.No.3.3.3.Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde bulunan mimari blok …….83

Şek.No.3.4.1. Eski Çine Ahmed Gazi Camii taçkapısı üzerinde bulunan sütun başlığı……..……90

Şek.No.3.4.2 Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı……...……91

Şek.No.3.4.3. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler…….92

Şek.No.3.4.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler…….93

Şek.No.3.4.5.Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……..……94

Şek.No.3.4.6. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar…….95

Şek.No.3.4.7. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……..96

Şek.No.3.4.8. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar…….97

Şek.No.3.4.9. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar ve templon arşitravı…….98

Şek.No.3.4.10. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……...……..99

Şek.No.3.4.11. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan templon payesi……100

Şek.No.3.4.12. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar……101

Şek.No.3.4.13. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı……..……..102

Şek.No.3.4.14. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı……..……..103

Şek.No.3.5.1. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme mimari blok..…106

Şek.No.3.5.2. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha..……107

Şek.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha…….108

Şek.No.3.5.4. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha……..109

Şek.No.3.5.5. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme ……..110

Şek.No.3.5.6. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme……111

Şek.No.3.5.7. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme templon payesi……...…….112

Şek.No.3.5.8. Milas Belen Cami taçkapısında bulunan devşirme lento ve söveler……...……113

Şek.No.3.5.9. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan cümle kapısı……..114

Şek.No.3.5.10. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan sunak parçası……..116

Şek.No.3.5.11. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan templon arşitravı……..117

Şek.No.4.5.12. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler……...…….119

Şek.No.3.5.13. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme mimari blok……..……..…120

Şek.No.3.5.14. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme levha…….121

Şek.No.3.5.15. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan devşirme mimari blok……...……122

Şek.No.3.5.16. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan friz parçası……..123

Şek.No.3.5.17. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler……...…….124

Şek.No.3.5.18. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler……125

Şek.No.3.5.19. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan lento….……126

ŞekNo.3.5.20. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan levha parçaları…...…127

Şek.No.3.5.21. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok……..128

Şek.No.3.5.22. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok……..129

Şek.No.3.6.1. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan boğa başı figürü ……..……135

Şek.No.3.6.2. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı….138

Şek.No.3.6.3.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan levha parçası…139

Şek.No.3.6.4. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan templon arşitravı……..……141

Şek.No.3.6.5. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan yazıtlı blok…….142

Şek.No.3.6.6. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok……143

Şek.No.3.6.7. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok…..144

Şek.No.3.6.8. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan pervaz/süpürgelik parçası……...……145

Şek.No.3.6.9. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok…..147

Şek.No.3.6.10. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan yanyana yerleştirilmiş iyon ve dor düzeninde sütun başlıkları……153

Şek.No.3.6.11. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan giriş açıklığı……...154

Şek.No.3.6.12. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ve mimari blok……...155

Şek.No.3.6.13. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….157

Şek.No.3.6.14. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi……..……158

Şek.No.3.7.1. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme ……...……160

Şek.No.3.7.2. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme……164

Şek.No.3.7.3. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar…….165

Şek.No.3.7.4. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar…….166

Şek.No.3.7.5. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok……..……..168

Şek.No.3.7.6. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar…….169

Şek.No.3.7.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar…….170

Şek.No.3.7.8. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan ambon levhası……...….171

Şek.No.3.7.9. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok……172

Şek.No.3.8.1. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan balüster/templon payesi……...……..176

Şek.No.3.8.2. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari blok……...……178

Şek.No.3.9.1. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme ……..…..184

Şek.No.3.9.2. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme…185

Şek.No.3.9.3. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme…186

Şek.No.3.9.4. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme…188

Şek. No.3.9.5. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısının etrafına yerleştirilmiş devşirme malzemeler……189

Şek.No.3.9.6. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı üzerinde bulunan devşirme malzeme detayı……..189

Şek.No.3.9.7. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avluda bulunan sütunlar……..191

Şek.No.3.9.8. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan devşirme blok…….192

Şek.No.3.9.9. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu…….193

Şek.No.3.9.10. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu…….194

Şek.No.3.9.11. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan sütun kaidesi……...195

Şek.No.3.9.12. Balat İlyas Bey Camii taçkapısında kullanılan devşirme mimari bloklar……...197

Şek.No.3.10.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……...……201

Şek.No.3.12.1. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephesine dayalı hâlde bulunan sütun gövdesi…….....210

Şek.No.3.12.2. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan bulunan devşirme sütun başlığı…….212

Şek.No.3.12.3. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan bulunan devşirme sütun başlığı…….213

Şek.No.3.12.4. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) batı cephesinde bulunan templon payesi……...…….215

Şek.No.3.13.1. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) inşa malzemesi olarak kullanılan yazıtlı blok……..……..218

Şek.No.3.13.2. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme……...219

Şek.No.3.13.3. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme……...220

Şek.No.3.13.4. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen mimari blok…….…….222

Şek.No.3.13.5. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevilenemeyen devşirme blok……...223

Şek.No.3.16.1. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….243

Şek.No.3.16.2. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde görülen devşirme friz parçası……...…244

Şek.No.3.16.3. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari blok……..245

Şek.No.3.16.4. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….246

Şek.No.3.16.5. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan triglif-metop bloğu…….247

Şek.No.3.6.6. Balat Tiyatro Hanı kuzey iç duvarında bulunan triglif-metop bloğu…….248

Şek.No.3.16.7. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok…….....249

Şek.No.3.16.8. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok……..250

Şek.No.3.16.9. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok…….....251

Şek.No.3.16.10. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...255

Şek.No.3.16.11. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar……...255

Şek.No.3.17.1. Beçin Kızıl Han doğu cephesinde bulunan giriş kapısı……265

Şek.No.3.18.1. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısında kullanılan devşirme lento ve söveler…….....267

Şek.No.3.18.2. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar……..268

Şek.No.3.18.3. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar……..269

Şek.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi cephesinde bulunan devşirme malzeme……275

Şek.No.3.19.2. Balat İlyas Bey Medresesi avlu döşemesinde kullanılan sütun kaidesi……...276

Şek.No.3.19.3. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odaları girişinde kullanılan lento……...277

Şek.No.3.19.4. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde bulunan devşirme mimari blok……...278

Şek.No.3.19.5. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok…….....277

Şek.No.3.19.6. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok…….....281

Şek.No.3.19.7. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar…….282

Şek.No.3.19.8. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar……...283

Şek.No.3.19.9. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar……..284

Şek.No.3.19.10. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında eşik taşı olarak kullanılan devşirme mimari blok……286

Şek.No.3.19.11. Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda bulunan vaftiz teknesi……..287

Şek.No.3.19.12. Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda bulunan vaftiz teknesi……..287

Şek.No.3.20.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu…….....289

Şek.No.3.20.2. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu…….290

Şek.No.3.20.3. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler……....293

Şek.No.3.20.4. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler……....294

Şek.No.3.20.5. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe penceresinde kullanılan devşirme malzemeler…….…...295

Şek.No.3.22.1. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar…….303

Şek.No.3.22.2. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..…305

Şek.No.3.23.1. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan sütun gövdesi…….….309

Şek.No.3.24.1. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemerlerinde kullanılan mimari bloklar…….……..314

Şek.No.3.25.1. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi Doğu cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..…318

Şek.No.3.25.2. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..……320

Şek.No.3.25.3. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar……..…321

Şek.No.3.26.1. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi'nde duvar örgüsünde bulunan devşirme malzeme…….…...325

Şek.No.3.28.1. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi…….…….330

Şek.No.3.28.2. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi…….…….331

Şek.No.4.1. Dor, İyon ve Korint düzenleri……342

Şek.No.4.2. Dor, İyon, Korint sütun başlıkları……..344
Şek.No.4.3.Bizans mimarisinde görülen templon payeleri……351

PLANLAR LİSTESİ

Plan.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii planı……..……..58

Plan.No.3.1.2. Beçin Orhan Bey Camii planı……..65

Plan.No.3.1.3. Datça Hızırşah Camii planı……..……80

Plan.No.3.1.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii planı…….90

Plan.No.3.1.5. Milas Belen Cami planı…….....106

Plan.No.3.1.6. Milas Ahmed Gazi Camii planı……..139

Plan.No.3.1.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii planı……163

Plan.No.3.1.8. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii planı…….175

Plan.No.3.1.9. Balat İlyas Bey Camii Planı……...…184

Plan.No.3.1.10. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) planı…….……200

Plan.No.3.1.11. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)…….206

Plan.No.3.1.12. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) planı……210

Plan.No.3.1.13. Balat İlyas Bey Hamamı (III.No.lu) planı……218

Plan.No.3.1.14. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı)……227

Plan.No.3.1.15. Balat Pireli Han planı……...232

Plan.No.3.1.16. Balat Tiyatro Hanı planı……...240

Plan.No.3.1.17. Beçin Kızıl Han alt ve üst kat planı……..261

Plan.No.3.1.18. Beçin Ahmed Gazi Medresesi planı…….267

Plan.No.3.1.19. Balat İlyas Bey Medresesi planı……...275

Plan.No.3.1.20. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe planı……..289

Plan.No.3.1.21. Toparlar Köyü Benler Türbesi planı……297

Plan No.3.1.22. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi planı…….301

Plan. No.3.1.23. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe)…….308

Plan.No.3.1.24. Beçin I. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi)…….312

Plan.No.3.1.25. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi planı……317

Plan.No.3.1.26. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi planı……...325

Plan.No.3.1.27. Beçin Mezarlık Zaviyesi planı…….327
Plan.No.3.1.28. Beçin Seymenlik Zaviyesi planı……..……330

GRAFİK, HARİTA VE TABLOLAR LİSTESİ

Grafik.No.4.1 Menteşeoğulları Mimarisi içerisinde devşirme malzemenin kullanıldığı yapılar……...335

Grafik.No.4.2. Menteşeoğulları Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı…..…335

Harita.No.2.1.1. Karia Bölgesi haritası……...…….……...29

Harita.No.2.1.2. Batı Anadolu Bölgesi Antik yerleşimler……..…….31

Harita.No.2.2.1. 14. yüzyıl Anadolu Beylikleri haritası……...……..45

Tablo.No.4.1. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan camiler…….……..336

Tablo.No.4.2. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan medreseler…….....336

Tablo.No.4.3. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan hamamlar. ……..…336

Tablo.No.4.4. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan hanlar…….…336

Tablo.No.4.5. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan türbeler……..……337

Tablo.No.4.6. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan zaviyeler……...…….337

KISALTMALAR LİSTESİ

Kısaltmalar	Açıklamalar
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
bkz.	Bakınız
cm	santimetre
Çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
Foto.	Fotoğraf
H.	Hicri
Kat.	Katalog
km	Kilometre
M	Miladi
m	metre
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
No.	Numara
Prof.	Proseför
s.	Sayfa
Şek.	Şekil
VGM	Vakıflar Genel Müdürlüğü
vb.	Ve benzeri
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Türklerin Anadolu'ya gelmesinden itibaren çeşitli beylikler kurulmuştur. Menteşeoğulları Beyliği, Batı Anadolu'da kurulmuş olan önemli beyliklerden biridir. 1261-1424 yılları arasında Fethiye, Muğla, Milas, Balat, Beçin, Çine, Tavas, Köyceğiz ve Fenike bölgelerinde hüküm süren Menteşeoğulları, fethettiği yerlerde inşa faaliyetlerine başlayıp Batı Anadolu bölgesinin yeniden imarında etkin bir rol oynamıştır. Diğer beyliklerden farklı olarak merdiven minarenin inşa edilmesi ayırt edici önemli bir özelliğidir.

Anadolu'daki erken dönem Türk devri yapılarında devşirme malzeme kullanımı oldukça yaygındır. Tarihi süreç içerisinde Karia, Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli bir merkezi olarak tarihi önemini korumuştur. Tarih öncesinden itibaren devletlerin egemenliklerinin temsil edildiği mimari eserlerin ve kalıntılarının yoğunluğuyla da ne kadar zengin bir coğrafya olduğu gözlenebilmektedir.

"Devşirme" kelimesi, Geç Roma döneminden itibaren ikinci kullanım malzemeyi tanımlamak için kullanılmıştır[1]."Ekonomik kaygılar, devşirme malzemenin kullanımına sebep olan ana etkenlerden biridir. Yapının daha ucuza mal edilmesi, kullanılması planlanan malzeme kaynağının veya getirileceği yerin uzak olması sebebiyle zamandan ve maliyetten tasarruf etme amacı devşirme malzemenin tercih edilmesindeki diğer önemli nedendir. Geçmiş kültürlere ait yapılardan alındığı gibi, bazen de aynı döneme ya da uygarlığa ait malzeme ikinci defa yapılarda yerini almıştır. Bazı yapılarda eski işlevine uygun olarak tekrardan değerlendirilmiş, kısmen veya hiç işlenmeden yeni bir işlevle de kullanılmıştır. İslam mimarisinde ise devşirme malzemenin yapılarda yerini alması erken dönemlere kadar uzanmaktadır. İlk dönemlerde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte Orta Çağ ve sonrasında da mimari bir gelenek olarak devam etmiştir.

Menteşeoğulları Beyliği, zengin bir mimari kültür ortamının izlerini taşıyan bölgede kurulmuştur. İnşa ettikleri yapılarda, Roma ve Bizans'a ait işlevini yitirmiş yapılar ve yapı kalıntılarındaki mimari elemanlarını sıklıkla tercih etmişlerdir.

[1] İlknur Gültekin Özmen, "Amasya Merkezdeki Türk İslam Dönemi Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı", *İnternational Journal of Interdisciplinary and Intercultural Art Cilt: 3, Sayı: 3,* 2017, s.60.

Menteşeoğulları yapılarında görülen devşirme malzemeler, boyut, malzeme ve süsleme özellikleri açısından farklılık göstermektedir. Yapılarda çoğunlukla düz veya işlemeli duvar taşları, kapı ve pencere söveleri, sütunlar ve başlıklar gibi çeşitli ögelerden oluşan devşirme malzemeler, yapıların duvar örgüsünde, sütunlarda, başlıklarda, pencere ve kapı sövelerinde çoğunlukla gelişigüzel kullanıldığı gibi, bazen de özgün işlevine uygun olarak strüktür içine yerleştirildiği görülmektedir.

Bu çalışmada öncelikle Muğla ve Aydın illerinde yer alan Menteşeoğulları yapılarının belirlenmesi ve süreç içerisinde yapılarda meydana gelen değişimleri tespit etmek için, yapıların belli bir kaynak altında toplamış olduğu Remzi DURAN'ın yazmış olduğu "Menteşe Beyliği Mimarisi" adlı doktora tezinden yararlanılmakla birlikte eserlerin incelenmesinde önemli bir kaynak olmuştur[2]. Eserde Milas Belen Camii, Beçin Seymenlik Zaviyesi ve Beçin Mezarlık Zaviyesi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Rahmi Hüseyin ÜNAL'ın kaleme aldığı "Beçin Kazılarının 15 Yılı (1995-2009)" adlı eseri, Beçin bölgesinde bulunan Menteşeoğulları yapıları hakkında bilgi vermekte ve son dönemlerde yapılan kazı çalışmalarının güncel olarak ulaşılan bilgiler konusunda önemli bir eserdir[3]. Süreyya EROĞLU'nun "Batı Anadolu Beylikleri Mimarisinde Tipolojiye Bağlı Süsleme Tasarımları" hakkında yazmış olduğu doktora tezi içerisinde Beçin Ahmed Gazi Medresesi, Balat İlyas Bey Camii, Çine Ahmed Gazi Camii, Milâs Ahmed Gazi Camii ve Turgut İlyas Bey Camii süslemeleri hakkında bilgi verilmiştir[4]. Fırat Mustafa TURAN'ın kaleme aldığı "Beçin Kalesi Hamam Yapılarının Korunması Üzerine Bir Çalışma" adlı yüksek lisans tezi içerisinde Beçin Ahmed Gazi Hamamı (Büyük Hamam) hakkında verdiği bilgilerden yararlanılmıştır[5]. Hamam yapıları hakkında yararlanılan başka bir kaynak ise Meliha Havva ÖZ'ün yazmış olduğu "Muğla İli Milas İlçesi Beçin Antik Kenti'nde Bulunan Büyük Hamam'ın (Ahmet Gazi Hamamı) Restorasyon Önerisi" adlı yüksek lisans tezidir. Tez kapsamında konumuz dâhilinde olan Balat-I No.'lu Hamam (İbrahim Bey

[2] Remzi Duran, *Menteşe Beyliği Mimarisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 1995.

[3] Rahmi Hüseyin Ünal, *Beçin Kazılarının 15 Yılı (1995-2009)*, Büyük Şehir Belediyesi Yayınları 7, Muğla, 2018.

[4] Süreyya Eroğlu, *Batı Anadolu Beylikleri Mimarisinde Tipolojiye Bağlı Süsleme Tasarımları*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2006.

[5] Fırat Mustafa Turan, *Beçin Kalesi Hamam Yapılarının Korunması Üzerine Bir Çalışma*, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli, 2019.

Hamamı), Balat-II No.'lu Hamam (İlyas Bey Hamamı), Balat-III No.'lu Hamam (İbrahim Bey Hamamı) ve Beçin Büyük Hamam hakkında verdiği bilgilerden faydalanılmıştır[6]. Tuğçe Özge Özdere'nin yazmış olduğu "Güneybatı Anadolu'da Bir Beylik Başkenti Milas" adlı yüksek lisans tezi içerisinde Seymenlik Zaviyesi, Ahmed Gazi Türbesi, I No.lu Türbe (Anonim), II No.lu Türbe - (Beçin), Hacı İlyas Camii, Beçin Orhan Bey Camii Ahmed Gazi Camii (Ulu Cami), Belen Cami - (Milas), Ahmed Gazi Medresesi, Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı), Deve Damı Hanı - (Beçin), Kızıl Han konusunda sunduğu bilgiler bakımında yararlanılan önemli tezlerden biridir[7]. Ayrıca Türk Dönemi yapılarında devşirme malzeme hakkında yapılmış diğer önemli çalışmalar arasında Esra GÜZEL ERDOĞAN'ın "İstanbul'daki Osmanlı Yapılarında Kullanılan Devşirme Malzemenin Değerlendirilmesi"[8], Büke YOSUNKAYA'nın "Bursa ve İznik'deki Erken Dönem Osmanlı Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı"[9], Zeki BOLEKEN'in "Anadolu Selçuklu Başkentinde Dini Mimaride Devşirme Malzeme Kullanımı"[10], Ayşegül ÇOKTAŞ'ın "Kayseri'deki Roma Bizans Dönemi Devşirme Mimari Plastik Eserler"[11], ve Esin Esma SEVİMLİ'nin "Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nın devşirme malzemeler üzerinden değerlendirilmesi"[12] ve Hilal AKTUR "Manisa'da Beylikler ve Osmanlı

[6] Meliha Havva Öz, *Muğla İli Milas İlçesi Beçin Antik Kentinde Bulunan Büyük Hamamın (Ahmet Gazi Hamamı) Restorasyon Önerisi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2017.

[7] Tuğçe Özge Özdere, *Güneybatı Anadolu'da Bir Beylik Başkenti Milas*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla, 2017.

[8] Esra Güzel Erdoğan, *İstanbul'daki Osmanlı Yapılarında Devşirme Malzemenin Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1996.

[9] Büke Yosunkaya, *Bursa ve İznik'deki Erken Dönem Osmanlı Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı,* Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2007.

[10] Zeki Boleken, *Anadolu Selçuklu Başkentinde Dini Mimaride Devşirme Malzeme Kullanımı,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010.

[11] Ayşegül Çoktaş, *Kayseri'deki Roma Bizans Dönemi Devşirme Mimari Plastik Eserler*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri, 2017.

[12] Esin Esma Sevimli, *Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nın Devşirme Malzemeler Üzerinden Değerlendirilmesi,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2019.

Dönemi Yapılarında Devşirme Malzeme (Spolia) Kullanımı"[13] adlı yüksek lisans ve doktora tezleri yer almaktadır.

Muğla'nın geçmişten günümüze tarihini konu edinmiş olan Zekai EROĞLU tarafından "Muğla Tarihi" adlı eseri, Muğla bölgesinin Karia döneminden itibaren hangi uygarlıklara ev sahipliği yapmış olduğu konusuna açıklık getirmesi bakımından önemli bir kaynaktır[14]. Remzi DURAN'ın "Mimari Eserleri, Sikkeleri ve Arşiv Belgeleriyle Menteşeoğulları Tarihine Yeni Bir Bakış" adlı makalesi de Menteşeoğulları tarihi hakkında bilgiler vermektedir[15].

Türk-İslam mimarisinde devşirme malzeme kullanımı hakkında akademik çalışmalar henüz yeterli düzeyde değildir. Sanat Tarihi literatüründe devşirme malzemeler hakkında en eski yayın Gönül ÖNEY'in "Anadolu Selçuklu Mimarisinde Antik Devir Malzemesi" isimli makalesidir[16]. Daha sonrasında Yıldız DEMİRİZ'e ait "Atabey'deki Ertokuş Medresesinde Bizans Devrine Ait Devşirme Malzeme" adlı makalede tespit edilen devşirme malzemeler açıklanmasıyla önemli kaynaklar arasında yer almaktadır[17]. Nermin ŞAMAN DOĞAN ve Turgay YAZAR'ın birlikte kaleme aldıkları "Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" adlı makalede Anadolu Selçuklu ve Beylikler mimarisinde kullanılan devşirme malzemeler tespit edilerek incelenmesi bakımdan önem taşımaktadır[18]. Editörlüğünü Suzan YALMAN ve Ivana JEVTİC'in yapmış olduğu "Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu" adlı kitabın devşirme malzemenin ana konu olarak seçilip yayınlanmış bir eser olmasıyla büyük önem taşımaktadır[19].

---

[13] Hilal Aktur, *Manisa'da Beylikler ve Osmanlı Dönemi Yapılarında Devşirme Malzeme (Spolia) Kullanımı,* İstanbul Teknik Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2021.

[14] Zekai Eroğlu, *Muğla Tarihi, (4. Baskı)*, Muğla: Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 13, 2018.

[15] Remzi Duran, "Mimari Eserleri, Sikkeleri ve Arşiv Belgeleriyle Menteşeoğulları Tarihine Yenir Bir Bakış", *Prof Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yanıları, (Editörler: Mustafa Denktaş ve Yıldıray Özbek)*, Kayseri: Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, 1869.

[16] Gönül Öney, "Anadolu Selçuk Mimarisinde Antik Devir Malzemesi", *Anadolu*, Sayı:12, Ocak 1968.

[17] Yıldız Demiriz, "Atabey'deki Ertokuş Medresesinde Bizans Devrine Ait Devşirme Malzeme", *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı:4, 1971.

[18] Nermin Şaman Doğan ve Turgay Yazar, "Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, 2007.

[19] Suzan Yalman ve Ivana Jevtic, *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu*, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), İstanbul, 2018.

Devşirme malzeme hakkında yapılan makale çalışmaları da her geçen gün artmaktadır. İlknur AKTUĞ KOLAY'ın (2004) 14. Yüzyıl Batı Anadolu Beylikler Mimarisi Duvar Örgüsü Bezemesinde Görülen Bizans İzleri Üzerine Görüşler[20], Hasan BUYRUK'un (2012) "Adana Ayas (Yumurtalık) Kalesi'nde Devşirme (Şipolien) Malzeme Kullanımı"[21], İlknur Gültekin ÖZMEN'in (2017) "Amasya Merkezdeki Türk İslam Dönemi Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı"[22], Mehmet Fatih YAVUZ'un (2019) "15. ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı İstanbul'unda Devşirme Malzeme Kullanımı"[23], Elif KARABACAK (2019) "Tire Çeşmelerinde Devşirme Malzeme Kullanımının Düşündürdükleri"[24] gibi çalışmalar devşirme malzemenin kullanılmış alanları tanıyıp anlamamız için yararlı makalelerdendir.

"Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" isimli çalışmamızda beyliğin yayılım gösterdiği il ve ilçelerdeki tarihi değere sahip olan yapılardaki devşirme malzeme kullanımını tespit edilerek incelenmiştir. Bugüne kadar yapılan araştırmalarda doğrudan devşirme malzeme kullanımına yönelik çalışmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın ana konusu, daha önce üzerinde durulmayan "Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" olarak belirlenmiştir. Muğla bölgesi ile alakalı çalışmalar olmasına rağmen Menteşeoğulları mimarisi ve devşirme malzeme kullanımının pek bilinmemesi bu konunun seçilmesindeki başlıca nedenlerdir. İlk kez yapılacak olan bu tez çalışmasında Menteşeoğulları Beyliğinde inşa edilmiş olan yapılarda kullanılan devşirme malzemelerin tespit edilmesiyle beraber Türk-İslam mimarisi alanına katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Konumuzu oluşturan, Beylik sınırları içerisinde olan Muğla ve Aydın şehirlerinde inşa edilmiş Menteşeoğulları devri yapılarında kullanılan devşirme

[20] İlknur Aktuğ Kolay, "14. Yüzyıl Batı Anadolu Beylikler Mimarisi Duvar Örgüsü Bezemesinde Görülen Bizans İzleri Üzerine Görüşler" *Sanat Tarihi Defterleri*, Sayı: 8, Ege Yayınları, 2004.

[21] Hasan Buyruk, "Adana Ayas (Yumurtalık) Kalesi'nde Devşirme (Şipolien) Malzeme Kullanımı", *Sanat Dergisi*, Sayı:22, 2012.

[22] İlknur Gültekin Özmen, "Amasya Merkezdeki Türk İslam Dönemi Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı", *İnternational Journal of Interdisciplinary and Intercultural, Cilt: 3, Sayı: 3,* 2017.

[23] Mehmet Fatih Yavuz, "15. ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı İstanbul'unda Devşirme Malzeme Kullanımı" *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı: 26, 2019.

[24] Elif Karabacak, "Tire Çeşmelerinde Devşirme Malzeme Kullanımının Düşündürdükleri", *Akdeniz Sanat, Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Cilt: 13, 2019.

malzemeler ele alınmıştır. Muğla ve Aydın Menteşeoğulları devri yapılarında kullanılan devşirme malzemelerin tanımları yapılmıştır. Tez kapsamında Menteşeoğulları'nın tarihini ve kültürünü inceleyerek, bu beyliğin Anadolu'daki rolünü ve kültürel mirasını anlamayı amaçlamaktadır.

"Menteşeoğulları Mimarisinde Görülen Devşirme Malzeme Kullanımı" isimli tezimizde Muğla ve Aydın'daki tarihi değere sahip olan Menteşeoğulları devri yapılarında devşirme malzeme kullanımı, kullanım nedenleri ve yapı bütününde nasıl değerlendirildikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda Muğla ve Aydın bölgesinin Türk devrindeki mimarisi hakkında yeni fikirler oluşması için önemlidir.

Tez kapsamında, bahsedilen illerdeki Menteşeoğulları devri yapılarında incelemeler yapılmıştır. Menteşeoğulları mimarisinden cami, türbe, han, hamam, medrese, zaviye gibi yapıların çevresinde işlevsiz hâlde bulunan ve beden duvarlarında kullanılan mimari malzemeler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Yapılan araştırma sonucu Menteşeoğulları sınırları içerisinde olan Muğla ve Aydın illerinde antik devir malzemesi kullanılan 9 cami, 2 medrese, 4 han, 5 hamam, 3 zaviye ve 5 türbe olmak üzere 28 yapı yer almaktadır. Her bir yapı için düzenlenen katalogda; yapının kısa bir tarihçesi, mimari tanımı, fotoğrafları, planları ve yapılarda tespit edilen devşirme eserlerden profil verenlerin daha iyi ağılanabilmesi için çizimleri ile fotoğrafları ve ayrıntılı açıklamaları verilmiştir. Ancak üzerlerinde süsleme görülmeyen ya da profil vermeyen devşirme malzemelerin çizimi yapılmayıp sadece açıklaması yapılmakla yetinilmiştir. Milas Firuz Bey Camii, Osmanlı idaresi altındaki dönemde Osmanlı ümerasından Firuz Bey tarafından yaptırılmasından dolayı kataloğa dâhil edilmemiştir. Beçin Kalesi çevresinde konumlandırılmış olan yapılar tez kapsamına dâhil edilmiş olup Beçin Kalesi konunun dışında tutulmuştur.

Tezin amacı, Menteşeoğulları Beyliği yapılarında devşirme malzemenin nerede, neden ve nasıl kullanıldığının değerlendirilmesi, eserleri tip, motif ve üslup özelliklerine göre ayrıntılı biçimde belgelemek ve mimarlık tarihi çerçevesinde devşirme *"spolia"* tanımının yapılmasıdır. Menteşeoğulları dönemi yapılarında kullanılan devşirme malzemelerin değerlendirilmesi için öncelikle devşirme malzemenin tanımı yapılmıştır. Ayrıca Roma, Bizans, İslam, Anadolu Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi yapılarındaki devşirme malzeme kullanımı örneklerine yer verilmiştir.

Araştırmamız esnasında çeşitli zorluklarla karşılaşılmıştır. Tezimizin en büyük sorunu ise yapılarda bulunan devşirme malzemelerin ölçülerinin alınamamış olmasıdır. Bunun nedeni yapılarda yüksek yerlerde bulunması ve alt kısımlarda bulunan devşirme malzemelerin de çevresinde tahribat kaynaklı çeşitli deformelerin oluşmasıdır. Bu nedenle katalog bölümünde devşirme malzemenin bulunduğu cephenin genel bir görüntüsü ve yakından çekilmiş fotoğrafı ile ölçeklendirilmesi sağlanmıştır.

Tez çalışmasına, belirli istişareler ve araştırmalar yapıldıktan sonra çalışmanın konusunun ve isminin belirlenmesinin ardından araştırılacak bu kapsamda Muğla ve Aydın ilçelerindeki tarihi değere sahip yapılar hakkında bilgi edinilmiştir. Daha sonra devşirme malzemeler ile alakalı genel kaynaklar taranmış ve kentteki yapılar hakkında genel bilgi edinilmiştir. Literatür taraması kapsamında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Menteşe Kütüphanesi, Muğla Hoca Efendi İl Halk Kütüphanesi, Antalya Suna & İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi (AKMED) Kütüphanesi ve Ankara Millet Kütüphanesi'ne gidilmiştir. Ayrıca çeşitli internet kaynakları da araştırılmış ve kitap, kitap bölümü, makale ve dergilerden de yararlanılmıştır. Muğla ve Aydın ili ve ilçelerindeki tarihi değer taşıyan Menteşeoğulları dönemi yapıları ile ilgili kaynakların ve yayınların incelenmesi ile başlanmış olup devşirme malzeme kullanımı tespit edilen yapılar listelenmiştir. Alan araştırması sırasında devşirme malzeme kullanımı tespit edilen yapılar çalışma kapsamına alınmış olup yerli halkın gösterdiği devşirme malzemeler de kataloğa eklenmiştir.

"Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" adlı çalışmamız dört ana bölüm ile hazırlanmıştır. "Devşirme Malzeme Kullanımı ve Tanımı" olarak adlandırdığımız birinci bölümde "Devşirme Malzemenin Tanımı" ve "Devşirme Malzemenin Kullanımı" olarak iki alt başlıkta incelenmiştir. "Devşirme Malzemenin Tanımı" bölümünde devşirme kelimesinin diğer dillerdeki isimlendirilmesi ve araştırmacılar tarafından yüklenen anlamları üzerinde durulmuştur. "Devşirme Malzemenin Kullanımı" bölümü ise üç ayrı başlık altında ele alınmıştır. Bunlar "Geç Roma Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı", "Bizans Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" ve "İslam Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" dır. Bu bölümlerde Geç Roma İmparatorluğu'ndan Osmanlı Devleti'ne kadar yapılarda devşirme malzemenin kullanım sebepleri örneklerle

açıklanmıştır. “Karia Bölgesi ve Menteşeoğulları” çalışmamızın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölüm iki başlık altında incelenmiştir. İlk başlık “Karia Bölgesi’nin Tarihçesi”dir. Bu başlık altında Karialıların Batı Anadolu’ya yerleşmelerinden itibaren olan tarihsel gelişiminden bahsedilmiştir. İkinci alt başlıkta ise “Menteşeoğulları Beyliği’nin Tarihçesi” başlığı altında Türkler’in Anadolu’ya gelişiyle kurulan Menteşeoğulları Beyliği’nin kuruluş sürecinden Osmanlı egemenliğine geçene kadar olan süreç siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan ele alınmıştır. Yapıların kendi içerisinde ayrı şekilde değerlendirildiği “Katalog” üçüncü bölümde yer almaktadır. Bu bölüm içerisinde sırasıyla camiler, zaviyeler, medreseler, türbeler, han ve hamamlar gruplandırılarak tanıtılmıştır. Yapılar hakkında genel bilgiler verildikten sonra devşirme malzemelerin özellikleri aktarılmıştır. Ayrıca katalog bölümünde devşirme malzemelerin çizimleri de bulunmakta olup Sanat Tarihi alanına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünü oluşturan “Değerlendirme” bölümünde ise devşirme malzemeler form, malzeme, süsleme özellikleri ile kendi içerisinde değerlendirilip farklı örneklerle kıyaslandıktan sonra tarihlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç bölümünde tez kapsamı ve varılan sonuç genel olarak açıklandıktan sonra kaynakça ve ekler bölümü yer almaktadır. Ekler bölümünde tez içerisinde geçen arkeolojik kelimelerin anlamlarını içeren biz sözlük bulunmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVŞİRME MALZEMENİN TANIMI VE KULLANIMI

1.1. DEVŞİRME MALZEMENİN TANIMI

"Devşirme" kelimesi, Geç Roma döneminden itibaren ikinci kullanım malzemeyi tanımlamaktadır[25]. Kelimenin Sanat Tarihi için çevirisi 16. yüzyılda yapılmıştır. Bir grup bilim adamı, Roma'daki antik eserlerin tespiti sırasında Orta Çağ yapılarında defalarca kez karşılaştıkları antik mermer malzemeyi "*devşirme*" olarak adlandırmışlardır[26]. Latince *"spolium"* kelimesinden türemiş olan *"devşirme"* kelimesi, batı dillerinde İngilizce "*spolia*", Fransızca *"spolier"*, Almanca *"spolien"* olmak üzere benzer şekillerde isimlendirilmiştir[27]. Roma İmparatorluğu'nun başkenti Roma'da M.S. 4. yüzyılın başında yapılmış olan Constantin Zafer Takı'nı tasvir etmek için spolia kelimesi kullanmıştır[28].

Bununla birlikte Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü'nde devşirme; önce başka bir yapıda kullanılmış, sonradan oradan alınarak farklı ya da benzer amaçlarla ele alınan bezeli ya da işlenmiş yapı taşları olarak tanımlanmıştır[29]. Öte yandan devşirme malzemenin mimaride birden fazla kullanımını için yapılan tanımlamanın dışında da farklı anlamlarda da sözlüklerde yer verilmiştir[30]. Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü'ne göre saray hizmetleriyle, bostancılıkta ve yeniçeri ocağında istihdam olunmak üzere toplanan Hıristiyan çocukları hakkında kullanılır bir tabir olduğuna dair devşirme kelimesinin Osmanlı döneminde kullanılan diğer anlamı hakkında bilgi verilmiştir.

---

[25] Gültekin Özmen, *a.g.m*, s.60.

[26] Dale Kinney, "Roman Architectural Spolia", *Proceedings of te American Philosophical Society*, Cilt: *145, Sayı: 2*, 2001: s.138.

[27] Gültekin Özmen, *a.g.m.*, s.60.

[28] Inge Uytterhioeven, "Spolia, -iorum, ,i: Savaş Ganimetlerinden Yapı Malzemelerinin Yeniden Kullanımına Latince Bir Terimin Tarihi", *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu, (Editörler: Suzan Yalman, Ivana Jevtic),* İstanbul: Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), 2018: s.27.

[29] Metin Sözen ve Uğur Tanyeli, *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, (14. Basım),* İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010: s.85.

[30] Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1971: s.444.

Devşirme malzeme konusunda yayın yapan araştırmacılar bu kelimeyi farklı şekillerde tanımlamaktadırlar. Beat Brenk'e göre Latince spolium kelimesinin üç ayrı anlamı vardır: Bunlardan birincisi, bir binadan alınıp yeniden kullanılan parçaları ifade etmektedir. İkincisi bir hayvanın yüzülmüş derisi anlamı taşımaktadır. Üçüncüsü ise savaş ganimeti anlamına geldiğini belirtmiştir[31]. Dale Kinney ise birinden ya da bir şeyden ganimet olarak ele geçirilen[32] anlamına gelen Latince bir kelime olan spolianın 1500'lü yıllarda Roma'da aktif olan sanatçılar ve antikacılar tarafından yeniden kullanılan tarihi eşyalar için verilen bir terim olduğunu ifade etmiştir[33]. Burcu Ceylan, ikinci kullanım malzemesi olarak ifade ederek zaman içinde değişen sosyo -ekonomik koşullar nedeniyle yapıların veya yapı elemanlarının, gerekli mimari uygulamalarla, yeni işlevler yüklenmesi ve binaların veya yapı malzemelerinin gerekli değişikliklerle yeniden işlevsel hale getirilmesi şeklinde tanımlamıştır[34]. Nermin Şaman Doğan ve Turgay Yazar, devşirme sözcüğünün işlenmiş malzemenin en az iki olmak üzere üç veya daha fazla da kullanılabileceğini belirtmişlerdir[35]. Annabel Jane Wharton, devşirmeyi mimari parçaların geri dönüşümü için kullanılan bir sanat tarihi terimi olduğunu söylemiş,[36]Arnold Esch ise binaların tamamının fiziksel görünümünü farklılaştırıp yeniden kullanılmasını azami devşirme olarak tanımlamıştır[37].

1.2. DEVŞİRME MALZEMENİN KULLANIMI

Erken dönemlerden itibaren devşirme malzeme yeniden değerlendirilmiştir. Geçmişten günümüze özgün işlevini kaybeden yapılardaki devşirme malzemelerin

---

[31] Beat Brenk, "Spolia from Constantine to Charlemagne: Aesthetics Versus Ideology". *Dumbarton Oaks*, Sayı:41, Washington: 1987, s.103.

[32] Dale Kinney, "Spolia. Damnatio and Renovatio Memoriae", *Memoirs of the American Academy in Rome*, Sayı: 42, 1997: s.120.

[33] Dale Kinney, "The Concept of Spolia", *A Comanion to Madieval Art: Romanesque and Gothic in Notrhern Europe, (Editör: Conrad Rudolph),* Blackwell Publishing, 2006: s.233.

[34] Burcu Ceylan, "Temple-Church in Olba and the Reuse of Antique Momuments in Late Antiquity (Lev.22-26)" , *Olba*, Sayı:8, Kaam Yayınları, 2003, s.73-76.

[35] Nermin Şaman Doğan ve Turgay Yazar, Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 24, 2007: s.210.

[36] Annabel Jane Wharton, "The Tribune Tower: Spolia as Despoliation", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate, 2016, s.179.

[37] Arnold Esch, "On the Reuse of Antiquity: The perspectives of the Archaeologist and of the Historian", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate: 2016, s.15.

alınıp başka yapılarda yeniden kullanılması yöntemi[38] oldukça yaygın bir uygulama olmuştur. Ekonomik kaygılar, devşirme malzemenin kullanımına sebep olan ana etkenlerden biridir[39]. Bu bağlamda yeni malzemelerin elde edilemeyişi eski malzemelerin yeniden kullanılmasını teşvik etmiştir[40]. Antik Çağ'dan başlayıp günümüze kadar gelen bütün toplumlarda geçmiş dönemlerdeki yapıların malzemelerini estetik ve sembolik nedenlerle yeni inşa ettikleri yapılarında kullanmışlardır[41]. Devşirme malzemenin hem ucuz hem de hâlihazırda bulunması yeni inşa edilecek yapılarda tercih edilmesine sebep olmuştur. Hem ekonomik hem de politik güç devşirme malzemenin kullanılmasının bir diğer nedenidir[42]. Yeniden taş ocağı inşa etmek yerine hazır olan mimari parçalar pragmatik nedenlerle de yeğlenmiştir; yeni yapılan yapılarda geçmiş uygarlıkların mirasını göstermek amacıyla da sıklıkla devşirme malzemeye yapılarda yer verilmiştir[43].

Taş ocağı yerine uzaktan taş getirmek daha ucuz bir yöntemdir[44]. Yapının daha ucuza mal edilmesi, yapıda kullanılması planlanan malzemenin kaynağının veya getirileceği yerin uzak olması sebebiyle zamandan ve maliyetten tasarruf etmek amacıyla bu yöntem uygulanmıştır. Aynı zamanda yapının yapım ve imalat süresini kısaltmasıyla birlikte etrafında bulunan atıl malzeme yeniden kullanılarak işlev

---

[38] Gülşen Dişli, "Kültürel Miras ve Koruma Olgusunun Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilirliğe Katkısı: Türkiye Örnekleminde Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 3, Isparta, 2022, s.441.

[39] Mehmet Fatih Yavuz, "15. ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı İstanbul'unda Devşirme Malzeme Kullanımı" *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı: 26, 2019, s.422; Ü. Melda Ermiş, "The Reuse of Byzantine Spolia in the Green Mosque of Bursa (Bursa Yeşil Cami'de Bizans Devşirmelerinin Yeniden Kullanımı)", *Art-Sanat Dergisi*, Cilt: 6, 2016, s.100

[40] Lex Bosman, "Spolia in The Fourth-Century Basilica", *Old Saint Peter's Roma, (Editörler: Rosamond Mckitterick, John Osborne, Carol M. Richardson ve Joanna Story)* , Cambridge University Press, 2013, s.65.

[41] Yavuz, *a.g.m.*, s.422.

[42] Gültekin Özmen, *a.g.m.*, s. 59.

[43] Allan Langlade, "Pillars and Punishment: Spolia and Colonial Authority in Venetian Famagusta", *The Harbour Of All This Sea and Realm Crusader to Venetian Famagusta, (Editörler: Michael J.K. Walsh, Tamas Kiss, Nicholass S.H. Coureas)*, Department Of Medieval Suties & Central European University Press, Budapest, New York, 2014,s.160.

[44] Michael Greenhalgh, "Spolia: A Definition in Ruins", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney)*, Ashgate, 2016, s.81.

kazandırılmıştır[45]. Devşirme malzeme antika malzeme olarak algılanıp yeni yapılarda toplanıp sergilenmesi amacıyla da tercih edilmiştir[46].

İlk kez kullanılacak mimari parçaya göre devşirme malzemenin çok daha kolay elde edilmesiyle beraber bu parçalar Roma ve Bizans dönemlerinde epeyce yaygınlaşmıştır[47]. Orta Çağ'ın başında devşirme malzemeler genellikle orantısız ve uyumsuz kullanılırken 12. ve 13. yüzyıllarda kalitelerine ve boyutlarına daha çok dikkat edilmeye başlanmıştır. 13. yüzyılın ortalarından sonra ise Gotik mimari ile uyuşmaması nedeniyle dekorasyon malzemesi olarak değil de; duvarların içine normal yapı malzemesi şeklinde kullanılmıştır[48].

Genellikle geçmiş kültürlere ait yapılardan devşirme malzeme alınmasının yanı sıra aynı döneme ya da uygarlığa ait parçanın ikinci defa tercih edildiği örneklerde görülmektedir. Eski işlevine uygun olarak kullanıldığı gibi kısmen veya hiç işlenmeden yeni bir işlevle de bu malzemeler varlığını sürdürmüştür[49]. Ayrıca kalıntılardan alınan devşirme malzemelerin yeni inşa edilecek yapılara yerleştirilmesi ile hem anma görevi üstlenmiş hem de geçmişle olan görünmez bir bağı ortaya konulmuştur[50].

Öte yandan devşirme malzemeyle ilgili çalışmaları olan David Stocker, özgün taşın işlevi göz ardı edildiğinde ilki yeniden kullanım meydana getirildiğinde gündelik; ikincisi yapıldığı amaç için yeniden kullanıldığında işlevsel; üçüncüsü belirli bir taşın çağrışımları, tarihi veya batıl inanç gücü nedeniyle yeniden kullanılmasının ikonik olmak üzere üç kullanım kategorisine ayırmıştır[51]. Bununla birlikte diğer bir araştırmacı F.W. Deichmann, devşirme malzemelerin dekoratif açıdan dikkat

[45] Yosunkaya, *a.g.t.,* s.2.; Esch, *a.g.m.,* s.23

[46] Bilge Ar, "Spolia Usage in Anatolian Rulers: A Comparison of İdeals for Byzantines, Anadolian Seljuqs and Ottomas", *ITU Journal of the Faculty of Architecture*, 12/2, 2015, s.5.

[47] Jon M. Frey, *Spolia in Fotrifications And The Common Builder in Late Antiquity, Mnemosyne Suppelements, History and Archaeology of Classical Antiquity*, Brill, Leiden Boston: 2016, s.15.

[48] Esch, *a.g.m.,* s.15-26.

[49] Şaman, Doğan ve Yazar, *a.g.m.,* s.210.

[50] Pierre Alain Mariux, "Collecting (and Display)", *A Comanion to Madieval Art: Romanesque and Gothic in Notrhern Europe, (Editör: Conrad Rudolph),* Blackwell Publishing, 2006, s.215.

[51] Kinney, *The Concept of Spolia…,,* s.246

çekmesinden dolayı yeni bir mimari yapıya yerleştirildiği ve bunların eski binaların parçası olması bakımından öneme sahip olduğunu ifade etmiştir[52].

1.2.1. Geç Roma Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı

Devşirme malzemenin yapılarda tercih edilmesi Geç Roma döneminden itibaren karşımıza çıkmaktadır[53]. İlk kez devşirme malzeme, Küçük Asya'da Batı Küçük Asya şehirlerini Gotların baskınlarından korumak amaçlı inşa edilen surlarda görülmektedir[54]. Mermer ocaklarının işlevini kaybetmesi, ekonomik krizler ve sanatçı eksikliği nedeniyle bu malzemelere yönelinmiştir[55]. Malzemelerin daha ucuz ve daha hızlı üretmesi ve Hıristiyan mimari formunun yeni taleplerine uygun olması sebebiyle de bu dönemde sıklıkla kullanılmıştır[56]. Batı Anadolu'da da Hıristiyanlık döneminde birçok kaynağı hazır olarak sunan antik kentlerden alınan mimari öğeler yeni yapılacak olan yapıların inşaatı sırasında duvar örgüsünün içerisine yerleştirilmiştir[57]. Yoğun olarak Mısır'da ve az miktarda Elba ve Giglio adalarında çıkarılan granit, Roma anıtsal mimarisinde sıklıkla kullanılmıştır[58]. Küçük Asya ve Kuzey Afrika'dan ithal edilen mermerler de Roma'da ilk defa tercih edilmiş olup dekoratif amaçlarla genellikle cephelerde tercih edilmiştir[59]. Bu tür malzemeler Pantheon ve Trajan Forumu ve Diocletianus Hamamları gibi şehrin görkemli binalarını süslemiş, imparatorluk başkentinin ayırt edici bir özelliği olmuştur. M.S. 3. yüzyılda mermer endüstrisinin azalması sebebiyle ocakçılık sona ermiş ve yeni binaların inşaatı için devşirme granit sütunlara yer verilmiştir[60].

Roma'nın önemli kentlerinden biri olan Galya, 3. yüzyılda harabeye dönüşmüş mezarlıklarından, tapınaklarından, hamamlardan ve diğer kamu yapılarından çıkarılan

---

[52] Frey, *a.g.e.*, s.9.

[53] Gültekin Özmen, *a.g.m.*, s.60.

[54] Georgios Pallis, "The Second Life of İnscriptions in Late Antique and Byzantine Asia Minor: Some Remarks on the Reuse of the Inscribed Material", *Gephyra*, 2019, s.60.

[55] Sevimli, *a.g.t.*, s.5.

[56] Kinney, Spolia. *Damnatio and Renovatio…,* s. 127.

[57] Hatice Özyurt-Özcan," Marmaris'in İçmeler Mevkiinde Yer Alan Bir Bazilika ve Vaftizhane Üzerine İncelemeler" *OLBA XXIV*, 2016, s.491.

[58] Michael J. Waters, "Reviving Antiquity with Granite: Spolia and the Development of Roman Renaissance Architecture", *Architectural History*, Sayı:59, 2016, s.150.

[59] Hugh Honour, John Fleming, *Dünya Sanat Tarihi, (Çev. Hakan Abacı),* İstanbul: Alfa Yayınları, 2016: s.191.

[60] Waters, *a.g.e.*, s.150.

taşların gayet iyi kesilmeleri sebebiyle bunların cazibesine kapılan kilise inşaatçıları için yapı malzemesine dönüşmüştür. 11. ve 12. yüzyılın sonlarına kadar sıklıkla kullanılan devşirme malzeme, Romanesk ve Gotik mimarların yeni tasarım istemeleri nedeniyle azalmıştır[61]. Mermer depolarında büyük miktarlarda hammadde ve yıkılmış ya da hiç bitmemiş binalardan alınan malzemeler imparatorluk gözetimi altında depolanmıştır. Bunlar 19. yüzyılın sonlarına kadar kamu binalarının inşası sırasında depolardan alınıp tekrardan yapılarda yerini almıştır[62].

Roma'da yer alan Kolezyum'da (M.S. 80) revak kısımlarında farklı üsluplarda bulunan sütunlar[63] ve Konstantin Kemeri (diğer adıyla Zafer Takı), devşirme malzemelerin yer aldığı en önemli örneklerindendir[64]. Konstantin Kemeri M.S. 315 yılında senato ve Roma halkı tarafından, Konstantinos'un Maksentius'a karşı kazandığı zaferin anısına inşa ettirilmiştir[65]. Konstantin Kemeri dini temelleriyle birlikte devşirme kullanımının klasik bir örneğidir ve bu malzemelerin ideolojik nedenlerle kullanıldığı ilk anıt olmasıyla önemli bir yere sahiptir[66]. Yapıda tercih edilmiş olan devşirme malzemeler pagan imparator kabartmalarıdır[67]. Traianus, Hadrianus ve Marcus Aurelius'un zaferlerini betimledikleri yapılardan getirilmiş ve heykellerin başları kemere göre yeniden biçimlendirilmiştir[68]. Daha eski imparatorluk portrelerinin Konstantin'in taleplerine göre yeniden şekillendirilmesiyle güncel hale getirilmiş ve devşirme olarak sergilenmiştir[69]. Böylece 4. yüzyıl hükümdarı daha önceki dönem imparatorlarının niteliklerini üstlenmiştir.[70] Hans Peter'in Konstantin

---

[61] Kinney, *The Concept…,* s.234-235.

[62] Hugo Brandenburg, "The Use of Older Elements in the Architecture of Forth and Fifth-Centurry Rome: A Contribution to the Evaluation of Spolia", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine*, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney), Ashgate: 2016, s.54-60.

[63] Kinney, *Spolia. Damnatio…,* s. 125.

[64] Çoktaş, *a.g.t.*, s.12

[65] Çoktaş, *a.g.t*, s.12.

[66] Hugo Brandenburg, *a.g.m.*, s.56.

[67] Dale Kinney, *The Concept…,* s.234.

[68] Boleken, *a.g.t.*, s.15.

[69] Richard Brilliant, "Authenticity and Alination", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate: 2016, s.170.

[70] Gregor Kalas, *The Restoration of the Roman Forum in Lae Antiquity: Transforming Public Space*, Austin: University of Texas Press, 2015: s.52.

Kemeri'nde yeniden kullanımlarla ilgili yaptığı analizler sonucunda Konstantin'in kendisini Traianus, Hadrianus ve Marcus Aurelius gibi sunmak için böyle bir yola başvurmuş olabileceğini öne sürmüştür[71]. Rölyef ve mimari elemanlar, yama işinden öte Roma İmparatorluğu'nun propagandası olarak kullanılmıştır. Böylece Konstantin'in meşrutiyetiyle kendisinin en az diğer imparatorlar kadar güçlü olduğunun vurgulanması amaçlanmıştır[72]. Pagan malzeme kalıntıları kiliselerde de tercih edilmeye devam etmiştir. Roma'da bulunan Santi Apostoli'nin (M.S. 6.) girişine eski bir harabeden alınan oyma kartal desenli bir yazıt yerleştirilmiştir[73]. Konstantinos döneminde devşirme malzemenin kullanıldığı bir diğer örnek Lateran Kilisesi (M.S. 330)'dir. İmparator döneminde inşa ettirilen ilk kilise olması açısından büyük önem taşımaktadır[74]. Kilisede büyük olasılıkla bir tapınaktan alınmış olabileceği düşünülen farklı sütun ve sütun başlıkları bir arada yeniden kullanılmıştır[75]. Nefleri ayıran sütunlar yeşil mermerden, kırmızı renkli sütunların ise, ölçü ve malzemesinin farklılığıyla devşirme olduğunu göstermektedir[76]. Gagliardi'nin 1651 yılında yaptığı fresko sayesinde yapıdaki sütun ve sütun başlıklarının devşirildiği anlaşılmıştır[77]. Hıristiyanlığın resmi din ilan edilmesiyle Lateran Kilisesi'nde, pagan tapınaklarına ait yapı unsurlarının kullanılması, kazanılan dini zaferin sembolü olarak anlam kazanmıştır[78]. Maksentius Bazilikası'nın kuzey apsisindeki konsollar ise Konstantin Kemeri'ndeki gibi 4. yüzyıla özgü zaferler ve diğer süslemelerle bezenmiştir. Apsiste bulunan granit sütunlar Venüs ve Roma Tapınağı'nı çevreleyen revaktan getirilebileceği düşünülmektedir[79].

---

[71] Paolo Liverani, "Reading Spolia in Late Antiquity and Contemporary Perception", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant ve Dale Kinney),* Ashgate, 2016, s.33.

[72] Aktur, *a.g.t.,* s.13-14.

[73] William Stenhouse, "From Spolia to Collections in the Roman Renaissaince", *Perspektiven Der Spolienforchung 2. Zentren und Konjunkturen Der Spoliierung, (Editörler: Stefan Altekamp, Carmen Marcks-Jajobs ve Peter Seiler),* Berlin: Edition Topoi, 2017, s.393.

[74] Çoktaş, *a.g.t,* s.13.

[75] Aktur, *a.g.t.,* s.13.

[76] Erdoğan, *a.g.t,* s.3.

[77] Çoktaş, a.g.t, s.13.

[78] Sevimli, a.g.t., s.6.

[79] Brandenburg, *The Use…,* a.g.m., s.55.

Geç Antik dönem ve Orta Çağ'da görülen savunma yapılarında devşirme malzemenin yoğunlukla tercih edilmesi söz konusudur. Sarsılan siyasi otorite nedeniyle savunma yapılarına önem verilen Roma, Milan ve Terona gibi şehirlerde tahribata uğrayan surlar erken Orta Çağ'da devşirme malzeme ile onarılıp yeni tehlikelere karşı sağlam duruma getirilmeye çalışılmıştır[80]. Bununla birlikte, Zafer Takı ve Lateran Kilisesi'nden daha önce inşa edilen Atina'nın surlarında yoğun olarak devşirme malzeme kullanılmıştır. 267 yılında Heruliler saldırısı sonrasında inşa edilen yeni surlarda gerçekleşen saldırının ardından harap olmuş yapılara ait unsurlara yer verilmiştir. Şehrin 2,5-3,5 m kalınlığında ve 1400 m daha uzun olan yeni surları tamamen devşirme malzeme ile inşa edilmiştir[81].

1.2.2. Bizans Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı

Doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılan Roma İmparatorluğu ile İstanbul'da 1453 yılına kadar devam eden süreçte farklı türde yapılarda devşirme malzemenin kullanıldığı görülmektedir[82]. Erken Bizans döneminin başlamasıyla Hıristiyanlığa bağlı gelişen dini mimari, Roma'nın pagan tapınaklarının terkedilmesine neden olmuştur. Böylece bazı yapılar yıkılmış ve harabe durumuna gelmiştir. Bu tapınaklar daha sonrasında yeniden inşa edilecek yapılar için malzeme kaynağı olarak işlevlendirilmiş ve yeni dini forma göre hızlı bir şekilde inşaat sürecine başlanmıştır[83].

M.S. 324 yılında Konstantinopolis (İstanbul)'in başkent olarak yeniden inşa edilme sürecinde, şehirde yoğun imar faaliyetleri başlamıştır. İmar faaliyetlerin yoğunlaşmasıyla birlikte Erken Bizans dönemi mimarisinde (330-726) devşirme malzeme kullanımı da artmıştır[84]. Bu dönemde imparatorluğun her köşesinden süsleme malzemesi, mezar taşı, başarı kupası, tanrı ya da kahraman heykelleri toplatılmıştır[85]. Çevre bölgelerde bulunan harabelerde ve kentlerde yer alan taş ve mermer malzemeler alınarak[86] pek çoğu sağlam durumda olan Antik yapılar

[80] Boleken, *a.g.t.,* s.16.

[81] Boleken, *a.g.t.,* s.15-16.

[82] Çoktaş, *a.g.t,* s.13.

[83] Hasan Yılmazyaşar, *Bizans Tarihi,* Anadolu Üniversitesi Yayınları No:2298, Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:1295, 2013, s.233

[84] Sevimli, *a.g.t.,* s.6-7.

[85] Michael Grant, *Roma'dan Bizans'a, (Çev. Z. Zühre İlkgelen*), İstanbul: Homer Kitabevi, 2000, s.19.

[86] Yavuz, *a.g.m.,* s.427.

değerlendirilmiştir. Böylece kent yeni yapı malzemesine ihtiyaç duymamıştır. 5. ve 6. yüzyılda yapılan anıtların zengin olması daha sonraki yüzyıllarda yapı malzemesinin ana kaynağı haline gelmiştir. Konstantinopolis'in inşa malzemesinde kesme taş, tuğla ve kireç harcı tercih edilmiştir. Bu malzemeler genel olarak eski inşa alanlarından alınıp yeniden kullanılan parçalar olan çeşitli mermer ve dekoratif taşlardır. Sütunların ise her durumda devşirildiği görülmektedir[87].

Kilise mimarisinde devşirme malzemeye yer verilmesi Hıristiyanlığa geçiş döneminde sıkça görülen bir uygulamadır[88]. Erken Hıristiyanlık dönemi kilise yapıları bölgedeki mevcut tapınaklara bazı değişiklik yapılarak yeniden işlev kazandırılıp ya da yapılardan alınan malzemelerin yeniden kullanımlarıyla inşa edildiği bilinmektedir. Bu yapılardan olan Hierapolis'de bulunan Kuzey Kilise ve Güney Kilise devşirme malzemenin sıkça yer aldığı örneklerdendir. Kiliseler, Roma Dönemi'ne ait devşirme malzemeler ile hızlı bir şekilde inşa edilmiştir[89]. 4. yüzyıldan başlayarak yaygın bir biçimde kullanılan devşirme malzeme hakkında birçok arkeolojik kanıt bulunmuştur. Birçok kentte halka açık alanda bulunan büyük ve süslü yapılar, taş ocağı haline gelmiş ve yapılardan alınan devşirmeler gereksinimlere göre biçimlenip inşa edilecek olan yapıların cephelerine yerleştirilmiştir[90].

Erken devir Bizans mimarisinde Batı Anadolu'da Antik dönemin sanat etkisi devam etmiş, diğer bölgelerdeki üslup ve özellikler yapılarda devşirme malzeme, ahşap veya kerpiç kullanılmasıyla daha farklı bir gelişim göstermiştir[91]. İnşa edilecek olan yapılar için Roma ve Helenistik yapılardan sadece kesme taş değil, farklı işleve sahip olan tüm mimari plastik eserler devşirilerek yapılarda değerlendirilmiştir[92]. Bu döneme tarihlendirilen Pisidia'daki Pednelissos'da bulunan Bizans kilisesinde

---

[87] Aktur, *a.g.t.,* s.15-16.

[88] R. Eser Kortanoğlu ve Ferda Barut Kemirtlek, "Antik Kastabala Kenti Kuzey Kilise Üzerine Gözlemler: Uzam, Mekân ve Anlamsal Üretim Döngüsü", *Anadolu Araştırmaları*, Sayı:23, 2021, s.277.

[89] Kortanoğlu ve Barut Kemirtlek, *a.g.m.,* s.273-274.

[90] Cyril Mango, *Bizans Mimarisi, (Çev. Mine Kadiroğlu),* Ankara: Rekmay Yayınları, 2006, s.48.

[91] Fatma Helvacı, *Anadolu'da Erken Dönem Bizans Mimarisi,* Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aksaray, 2013, s.22.

[92] Cem Ardıl, *Antik Karya Bölgesinin Mylasa (Milas) Kenti Hinterlandında Bir Bizans Yapısı: Yapım Tekniği, Tarihleme ve İşlev Üzerine İncelemeler,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2020, s.60.

Severuslar döneminde inşa edilen bir yapıdan alınan dört adet imparatorluk dönemi arşitrav bloğu kullanılmıştır[93].

Sarnıçlar, devşirme malzemenin en fazla tercih edildiği yapı grubundan biridir. Yerebatan (M.S.6) ve Binbirdirek (M.S.4) sarnıçlarında çok sayıda devşirme sütun ve sütun başlığına yer verilmiştir[94]. Yerebatan Sarnıcı, Ayasofya için getirilen malzemelerden temin edilmesiyle inşa edilmiştir. Sarnıçta sütun kaidesi olarak yer alan medusa başı süslemeli iki parça Antik çağa ait eserlerdir[95]. Sultan sarnıcı da diğer Bizans dönemi sarnıçlarında olduğu gibi tüm taşıyıcı öğeleri devşirme malzemeden yapılmıştır[96].

Mermer temini taş ocaklarının işletilecek iş gücünün varlığı ve büyük taş bloklarını taşıyabilecek yerleşik bir ticaret ve gemicilik sistemi ile sağlanmaktadır. Taş ocaklarının işletilmesi 6. ve 7. yüzyılda nüfusun azalması ve ekonomik zorluklar nedeniyle sonlanmıştır[97]. Orta Bizans dönemi mimarisinde (726-1204) ise mermer ocaklarının işlevini kaybetmesiyle eski yapılara ait en basit mimari parçalar da alınıp yeni yapılarda değerlendirilmiştir.[98] Aynı renk, malzeme ve boyutta parçaların bulunmasının zor olması nedeniyle farklı parçalar bir araya getirilerek aynı yapı içerisinde kullanılmıştır. Kolaylık sağlaması için başlanan bu durum, daha sonrasında düzensizliğe karşı bir hoşgörü sağlamış ve estetik bir ilke olarak benimsenmiştir. 8. yüzyılda inşa edilen Selanik Ayasofya'sında farklı yüzyıllardaki sütun ve sütun başlıklarının bir arada yer verilmiştir[99].

Bizans mimarisinde kullanılan devşirme malzemeler sütun, sütun başlıkları, mezar stelleri, frizler ve mermer levhalardır. Bunun yanı sıra şehrin merkezinde bulunan Hipodrom'da çeşitli bölgelerden gelen anıtlar ve heykeller yerleştirilerek sergilenmiştir. Cephelerde yerini alan heykel ve süslemeler, zafer imgeleri ve güçlü

---

[93] Eric Laufer ve Johannes Lipps, "Eine Frühbyzantinische Kirche Beim Pisidischen Pednelissos und ihre kaiserzeitlichen Spolien" *Adalya Dergisi,* Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Sayı: 17, 2014, s.274.

[94] Sevimli, *a.g.t.,* s.7.

[95] Erdoğan, *a.g.t.,* s.6.

[96] Şehnaz Önlü, *Yerebatan Sarnıcı'nın Taşıyıcı Elemanlarının Analizi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010, s.23.

[97] Aktur, *a.g.t.,* s.16.

[98] Sevimli, *a.g.t.,* s.6.-7

[99] Mango, *a.g.e.,* s. 48-132.

Roma imajının devamının sembolü olmuştur[100]. Bu sayede devşirme malzemeye farklı bir yön getirilmiştir[101].

Sağlam sütun ve sütun başlıkları özgün işlevinde kullanılarak yapıların taşıyıcı sistemlerinde değerlendirilmiştir[102]. Bizans İmparatorluğu için en önemli kilise olan Ayasofya[103], Erken Bizans döneminde I. Justinianus tarafından 532-537 yılları arasında eski kilisenin yerine inşa edilmiştir. Ayasofya'da eski kilisenin kalıntıları ile birlikte Ephesus'taki Artemis Tapınağı'ndan[104], Erdek'teki Zeus Tapınağı'ndan ve Mısır'daki Thessalien'den getirilen malzemeler ile birlikte farklı malzeme türlerinin bir arada yer almasıyla çok çeşitli yeniden kullanım örneklerini barındırmaktadır[105]. Güneybatı vestibülüne giden girişlerde bulunan bronz kapı, Konstantinopolis'in tarihinin ilk yüzyıllarında kente taşınmış bir devşirme malzemedir[106]. Dört eksedradaki sekiz somaki taşı sütunlarının birbirinden farklı boyutta olması nedeniyle ustalar bu sütunları birine uydurmak için sütunları kesmek yerine sütun kaidelerinin yüksekliklerini ayarlamışlardır[107]. Digesis'te bulunan sütunların ise Marcia tarafından Roma'da Aurelianus tarafından yaptırılan Güneş Tapınağı'ndan alınıp ruhunun kurtuluşu adına Ayasofya'ya bağışladığı ifade edilmektedir[108]. Orta Bizans döneminde inşa edilen herhangi bir kilisenin duvar örgüsünde kullanılan, erken döneme ait tuğla devşirme malzemeler sadece faydacı bir yaklaşımın sonucudur[109].

Latin İstilası (1204-1260) ile Konstantinopolis'in yağmalanması sırasında şehirdeki yapıların birçoğu bakımsızlık ve tahribat nedeniyle yıkılmıştır. Harabe durumda olan yapılardan getirilen mimari öğeler bu dönemde birçok inşa faaliyetinde

---

[100] Aktur, *a.g.t.,* s.15.

[101] Sevimli, *a.g.t.,* s.7.

[102] Sevimli, *a.g.t.,* s.7.

[103] Sevimli, *a.g.t.,* s.7.

[104] Sevcan Yıldız, *Kiliseden Camiye Bizans Mimarisi*, Ankara: İksad Yayınları, 2020: s.46.

[105] Aktur, *a.g.t.,* s.15.; Yıldız, *a.g.e.,* s.46.

[106]Claudia Barsanti ve Alessandra Guiglia, "Iustinianos'tan (Jüstinyenden) Osmanlı Dönemi'ne Konstantinopolis'teki Ayasofya'da Devşirme Malzeme (Spolia): Çok Katmanlı Yeniden Kullanım Olgusu", *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu*, (Editörler: Suzan Yalman, Ivana Jevtic), İstanbul: Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), 2018, s.109-110.

[107] Mango, *a.g.e.,* s.96.

[108] Barsanti ve Guiglia, *a.g.m.,* s.106.

[109] Boleken, *a.g.t.,* s.17.

kullanılmış olup diğer dönemlere göre daha fazla tercih edilmiştir[110]. Geç devir Bizans'ta siyasi ve ekonomik gerilemenin yaşanmasıyla, mimaride devşirme malzemeye doğan ihtiyaç artmış ve yıkılan yapılara ait mimari parçalar işlenerek tekrardan duvar örgüsünde ve iç mekânlarda yerini almıştır[111]. Bu malzemeler genellikle mimari ve dekoratif elemanlardır. Çoğunlukla mermer malzeme kullanılmış; duvarlarda porfir mermer levhalar, zemin kaplamasında yer alan geometrik desenli renkli mermerler ile mermerin çok renkli olması özelliğinden faydalanılmıştır[112]. Bu dönemde yapılmış Hagios Theodoros Kilisesi'nde devşirme kolonlar, sütun başlıkları ve korkuluk levhalarının kullanılmasıyla cepheye hareketlilik verilmiştir[113].

1.2.3. İslam Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı

İslam mimarisinde devşirme malzeme kullanımı erken dönemlere kadar uzanmaktadır[114]. İslam dünyasının öncelikle Anadolu, Mısır, Suriye ve Kuzey Hindistan'da taşın ana inşaat malzemesi sayıldığı bölgelerin hepsinde mimari unsurlar yeniden kullanılmıştır[115]. Bu dönemde de devşirmenin tercih edilme sebepleri arasında estetik kaygı veya yapı malzemesi olarak ihtiyaç duyulmasına yönelik bir uygulama olduğu görülmektedir[116].

İslamiyet, 7. yüzyılın başlarında Arabistan'da ortaya çıkmış ve çok kısa sürede Akdeniz'e kadar yayılmıştır[117]. Türkmenlerin Anadolu'ya akınlarının başlamasıyla da İslam dini pekişmiştir[118]. Fethedilen bölgeyi elde tutup vergi ve ganimetleri toplamak,

---

[110] Semavi Eyice, *Son Devir Bizans Mimarisi: İstanbul'da Palaiologoslar Devri Anıtları*, İstanbul: Baha Matbaası, 1963, s.73.

[111] Sevimli, *a.g.t.,* s.6-7.

[112] Hazal Şentürk, *İstanbul ve Balkanlar'daki Son Dönem Bizans Yapılarında Cephe Süslemeleri*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2017, s.172-173.

[113] Hazal Şentürk ve Nur Urfalıoğlu, "İstanbul'da Bulunan Son Dönem Bizans Yapılarında Cephe Bezemeleri", *Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 2, 2017, s.768.

[114] Şaman Doğan, Yazar, *a.g.m.,* s.210

[115] Finbarr Barry Flood, "Appropriation as İnscription: Making History in the First Friday Mosque of Delhi", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant ve Dale Kinney),* Ashgate: 2016, s.121.

[116] Karabacak, *a.g.m.,* s.247.

[117] Boleken, *a.g.t.,* s.18.

[118] Tuğba Tanyeri Erdemir, "Günden Kalanlar: Anadolu'nun Camiye Dönüştürülen Kiliseleri", *Devşirme Malzemenin (Spolia) Yeniden Doğuşu, (Editörler: Suzan Yalman ve Ivana Jevtic),* Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırmaları Merkezi ANAMED, s.77.

yeni din olan İslam dinini öğrenmek ve gereklerince yaşayabilmek amacıyla hızlı bir şekilde yerleşik hayata geçilmiştir[119]. 11. yüzyılda fetih hareketlerinin artmasıyla birlikte yeni gelen toplumlar, topraklar üzerindeki mevcudiyetlerini ortaya konulması adına yeni yapılar inşa etmeye başlamıştır[120]. Müslümanlar, fethettikleri bölgelerdeki şehir ve yapı kalıntılarını bir malzeme kaynağı olarak görmüşlerdir[121]. Başlangıçta mevcut binalar kullanılırken[122], sonrasında tapınakların bazıları tadilat ve onarımla camiye çevrilmiş[123] bazıları ise yıkılıp yeni yapılan cami inşaatında kullanılmıştır[124]. Yeni yapılarda devşirme malzemenin tercih edilmesi, yerleşim yerlerinin antik kentlerin üzerine ya da yakın çevresine kurulmasıyla bağdaştırılabilir[125]. Dönemin ekonomik koşulları da göz önüne alındığında yeni taş işlemek veya getirtmek daha maliyetli bir durumdur.

Hz. Muhammed döneminden itibaren devşirme malzeme kullanımının yanı sıra yabancı ustaların getirilmesi[126], Müslüman Arapların hızlı bir şekilde binayı inşa etme isteği ve mimari alanda yetkin kişilerin bulunmaması ile ilişkilendirilmiştir[127]. Tunus'da Ukbe bin Nafi tarafından kurulan Kayrevan kentinde 670 yılında inşası başlanan Kayrevan Ulu Cami (M.S. 726), Emevi halifesi Hişam bin Abdülmelik Dönemi'nde tamamlanmıştır. Kayrevan Ulu Cami'nin hariminde yer alan mihrabın iki yanındaki ve avlu revaklarında bulunan renkli sütun ve sütun başlıkları devşirme yoluyla temin edilmiştir[128].

---

[119] Yılmaz Can, Recep Gün, "Erken Dönem İslam Mimarisinde Yabancı Usta ile Devşirme ve Yabancı Malzeme Kullanımı", *İstem Dergisi*, Sayı:8, 2006, s.132.

[120] Tanyeri Erdemir, *a.g.m.,* s.78.

[121] Can ve Gün, *a.g.m.,* s.143.

[122] Settar Hayri, "İslam Mimarisi", *İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Çev. Nermin Sinemoğlu),* Cilt:4, Sayı:3-4, Ankara: Kültür Matbaası, 1955, s.72.

[123] Casim Avcı, *İslam- Bizans İlişkileri*, Klasik Yayınları, İstanbul: 2003, s.208-209.

[124] Can ve Gün, *a.g.m.,* s.143.

[125] Aktur, *a.g.t.,* s.22.

[126] lbn Fadlillah el-'Ömeri, Dımaşk camiini inşa etmek için ustalara ihtiyaç duyan Velid'in, Bizans imparatoruna (tağiye) mektup yazarak 200 Bizanslı usta (sunnd') istediğini, göndermediği takdirde ise savaş açmak ve kiliseleri tahrip etmekle tehdit ettiğini, imparatorun da bu isteği yerine getirmek zorunda kaldığını kaydetmiştir. Bkz. Avcı, *a.g.e.,*s.215.

[127] Can ve Gün, *a.g.m.,* s. 133;

[128] Aktur, *a.g.t.,* s.123

İslam mimarisinde ilk dönemde yaygınlaşmaya başlayan devşirme malzeme, mimari bir gelenek olarak Orta Çağ ve sonrasında da devam ettirilmiştir[129]. Devşirme malzemenin camilerde inşaat malzemesi biçiminde kullanılmasından ziyade, Roma mimarisini ölümsüzleştirmek için tercih edildiği de bilinmektedir[130]. Buna bir örnek olarak Mısır Kahire'de bulunan El Nasır Muhammed Medresesi'nin (1303) giriş kapısı Akka kentinde yer alan bir Hıristiyan kilisesine aittir. Ayrıca bu durum Müslümanların Hıristiyanlara karşı kazandığı zaferin bir temsilidir[131].

Emeviler Dönemi'nde Bizans dönemine ait bazı kiliselerin kısmen ya da tamamen camiye dönüştürüldüğü görülmektedir[132]. Müslümanlar, Suriye topraklarının fethedilip zengin ganimet birikimine sahip olmalarıyla beraber yeni yapıları inşa etmeye başlamışlardır. Abdülmelik (685-705) döneminde gayrimüslim mimar, usta ve işçilerden faydalanılarak hızlı bir şekilde inşaat faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Harabe ve yıkıntı durumda olan yapılardan devşirme malzemeler alınmış ve yeni yapılacak yapılarda kullanılmıştır[133]. Kudüs'de Abdülmelik döneminde inşa edilmiş olan Kubbetü's Sahra'nın (687-691) inşasında kubbeyi taşıması için antik yapılardan devşirilen sütun ve sütun başlıkları tercih edilmiştir[134]. Kilise mimarisinin önemli unsurlarından olan kubbenin kullanılmasıyla birlikte Hıristiyanlara ait Meryem Ana Kilisesi gibi bazı yapı kalıntılarından faydalanılması açısından önem taşımaktadır[135].

I. Velid (705-715) döneminde inşa edilen Şam Ümeyye Camii, Aziz Ioannes (Hz. Yahya) adına yapılmış kilisenin yerine[136] inşa edilmiş olup kilisenin bazı bölümleri korunarak camiye dâhil edilmiştir. İnşasında kullanılan taşıyıcı, paye ve

---

[129] Çoktaş, *a.g.t,* s.15.

[130] Simonetta Ciranna, "Pulcherrima Spolia in the Architecture and Urban Space at Tripoli", *Perspektiven Der Spolienforchung 2. Zentren und Konjunkturen Der Spoliierung,* (Editörler: Stefan Altekamp, Carmen Marcks-Jacobs ve Peter Seiler), Berlin: Edition Topoi, 2017,s.91.

[131] Greenhalgh, *a.g.m.,* s.86.

[132] Aktur, *a.g.t.,* s.23.; Ortaasya'da bu uygulama sıklıkla görülmektedir. Buhara'da Arap fatihler bir kiliseyi camiye çevirmişler ve Samanoğulları döneminde Budist olan Mah adında biri evini camiye çevirmiştir. Bkz. Doğan Kuban, *Batıya Göçün Sanatsal Evreleri (Anadolu'dan Önce Türklerin Sanat Ortaklıkları),* İstanbul: Cem Yayınevi, 1993, s.134.

[133] Gültekin Özmen, *a.g.m.,* s.133.

[134] Can ve Gün, *a.g.m.,* s.140.

[135] Avcı, *a.g.e.,* s.211.

[136] Avcı, *a.g.e.,* s.212.

sütunların büyük bir kısmı eski yapılardan getirtilmiştir[137]. Yapının doğu ve batıdaki giriş kapıları daha eski antik düzenlemenin bir parçasıyken, kuzeydeki giriş kapısı antik olmakla birlikte yeniden biçimlenmiştir[138]. Harim bölümünde devşirme sütun başlıkları bulunmaktadır. Bu başlıkların fethedilen kültür ile estetik bağın devamı olabileceği gibi savaş ganimeti devşirme olarak yapıya eklendiğini ve tahakkümün göstergesi olabileceği düşünülmektedir[139]. Abbasilerin Emevi Devleti'ne son vermesiyle I. Abdurrahman Dönemi'nde Endülüs Emevi Devleti kurulmuştur. 7. yüzyılda inşa edilmiş olan Cordoba Kilisesi 786 yılında camiye çevrilmiştir. Yeni ismiyle Kurtuba Camii'ye H.786/M.1146 yılları arasında çeşitli eklemeler yapılmıştır. 1236 yılında kentin tekrardan Hıristiyanların eline geçmesiyle birlikte yapı tekrardan kiliseye çevrilmiştir. Yapıda yoğun olarak Roma ve Vizigot yapılarından devşirilmiş malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Roma ve Bizans dönemlerinde örnekleriyle karşılaşıldığı gibi İslam devletlerinde de zaferin, tahakkümün sembolü olarak yapılar tamamen devşirilmiş ve böylece yapılar estetik ve işlevsel kaygılarla yeniden kullanılmıştır[140].

Büyük Selçuklular'ın eseri ve Anadolu'daki camilerin ilki olan Diyarbakır Ulu Cami, İnaloğullarından Ebu Mansur Elaldı tarafından inşa edilmiştir[141]. İnşa tarihi net olarak bilinmeyen caminin avlusunu çeviren revaklar antik düzenlemenin görsel zenginliğini sergilemektedir. Bu revakların ilk katında yaklaşık iki metre açıklıkla dizilmiş olan antik sütun gövdeleri, pek çok parçanın birleştirilmesiyle meydana getirilmiştir. Sütunların üstünde bir arşitrav, friz ve korniş bulunur. Kornişin üzerinde ise bindirmeler ve akantus yaprakları, boncuk, makara, asma yaprakları, dişli silmeler, yumurta ve mızrak ucu gibi bezemelerin bulunduğu iki ek bant yer almaktadır. Üst katta bulunan sütun gövdeleri daha kısa olup her sütunun süslemeleri birbirinden farklıdır. Sütun gövdelerinin üstünde korint düzeninde sütun başlıkları bulunmaktadır. Doğu cepheside batı cephesinin inşa edilmesinden yaklaşık kırk sene sonra inşa edilmiştir. Batı cephesi ile benzer özelliklere sahip olan doğu cepheside sütun

[137] Can ve Gün, *a.g.m.,* s.140.

[138] Şaman Doğan ve Yazar, *a.g.m.,* s.210.

[139] Aktur, *a.g.t.,* s.24.

[140] Aktur, *a.g.t.,* s.25-26.

[141] Oktay Aslanapa, *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıç ve Gelişmesi*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, 1991, s.2.

başlıkları ve gövdeleri devşirme malzemelerle beraber islami motiflerle bezenmiş frizlerin birleşiminden oluşmaktadır[142]. Sütunlar devşirilirken dönem ve üslup özelliklerine dikkat edilmediği görülmektedir. Benzer bir örnek olarak Kayseri Ulu Cami, Konya Alaeddin Camii ve Antalya Yivli Minare Camilerinde Roma ve Bizans dönemine ait sütunların bir arada kullanılmış olması söz konusudur[143].

Anadolu Selçuklu Devleti mimari yapılarında da çoğunlukla devşirme malzemenin varlığı görülmektedir[144]. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yerleştiği Konya, Akşehir, Isparta, Afyon, Sinop, Ankara, Kayseri, Sivas, Tokat gibi şehirlerde antik şehirlerin büyük ölçüde harabeye dönüşmesi, geride çok sayıda kullanılabilecek devşirme malzemeye ulaşılmasına sebep olmuştur. Bu malzemelerin tekrardan tercih edilmesi yok olup gitmesini önleyip günümüze sağlam bir şekilde gelmelerini sağlamıştır[145]. Anadolu'ya geldiklerinde çok sayıda mimari kalıntı ile karşılaşan Selçuklular, Roma öncesi döneme kadar giden sağlam ya da harap durumdaki yapıları ihtiyaçları doğrultusunda onarıp aynı işlevlerinde kullanmaya devam etmişlerdir[146]. Ayrıca eski kent surları, tapınaklar, kiliseler ve başka yapılara ait unsurlar değerlendirilip yeni yapılar inşa edilmiştir[147].

Devşirme malzemenin en yoğun kullanıldığı yapılar şehir surları ve kervansaraylardır. Kervansaraylara örnek olarak; Altınapa Hanı, Kadın Hanı, Zazadin Hanı, İshaklı Hanı, Ak Han ve Ertokuş Kervansarayı verilebilir. Bu yapıların inşası sırasında çevresinde bulunan haraberlerden devşirme taşların alındığı bilinmektedir. Cami, mescit, türbe, medrese, saray, köprü ve çeşme gibi yapı gruplarında devşirme malzeme daha az yoğunluktadır. Yapının yapım sürecini hızlandırması, pragmatik yönleri ve cephelere estetik bir görünüm kazandırması nedeniyle Anadolu Selçuklu Mimarisinde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Devşirilen sütunlar genellikle işlevine

---

[142] Elif Keser-Kayaalp, "Klasik Olana Öykünme ve Spolia Tartışmaları Işığında Diyarbakır Ulu Camii", *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu*, (Editörler: Suzan Yalman, Ivana Jevtic), İstanbul: Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), 2018: s.131-136.

[143] Şaman Doğan ve Yazar, *a.g.m.,* s.213.

[144] Çoktaş, *a.g.t.,* s.16.

[145] Öney, *a.g.m.,* s.26.

[146] Gültekin Özmen, *a.g.m.,* s.61.

[147] Scott Redford, Anadolu Selçukluları ve Antik Çağ, *Cogito Dergisi: Selçuklular,* Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 29, 2001, s.49.

uygun biçimde strüktürel anlamda değerlendirilmiştir[148]. Devşirme malzeme her ne kadar yapı içerisinde kaplama malzemesi ya da taşıyıcı unsur olarak tercih edilsede birçok örnekte doğrudan süsleme programına dâhil edilmiştir[149].

Anadolu Selçuklu mimarisinin en eski camilerinden biri olan Konya Alaeddin Camii'nin harim kısmında işlevsellik ön planda tutulup Roma ve Bizans dönemine ait[150] yassı, silindirik ve örgülü sütunların üslup farkı gözetmeksizin bir arada kullanıldığı görülmektedir[151]. Sultan I. Mesud döneminde (1116-1156) inşa edilen doğu bölümünde ve avlunun kuzey cephesinde çok fazla devşirme malzemenin bulunması, burada daha önceden bir kilisenin var olduğu düşünülmesini sağlamıştır. Bir diğer varsayım ise İç Kale'de bulunan Metamorphosis Kilisesi'ne ait devşirme malzemelerin olacağıdır[152]. Konya Alaeddin Camii dışında, Sivrihisar Ulu Cami ve Ankara Arslanhane Camii'de devşirme sütunlar taşıyıcı unsur olarak kullanılmıştır[153]. Arslanhane Camii'nde harimi beş sahına bölen ahşap sütunların üzerinde Roma dönemine ait farklı tiplerde devşirme mermer başlıklar mevcuttur[154]. Konya Sahip Ata Hankahı kapısının iki yanında bulunan sebillerden sağdakinin etek bölümü bir Roma lahit parçasına aittir[155]. Sultan Alaeddin Keykubad zamanında Mübarizeddin Ertokuş tarafından yaptırılan Atabey Ertokuş Medresesi'nde cümle kapısı hariç, yapının iç ve dışındaki tüm kapı ve pencerelerin söve ve lentoları devşirme malzemedendir[156]. Eskişehir'e bağlı Sivrihisar ilçe merkezindeki Sivrihisar Ulu Cami, 1231-1232 yılında Emir Celaleddin Ali Bey tarafından inşa edilmiştir. Mikail bin Abdullah'ın 1274 yılında gerçekleştirdiği onarım sayesinde günümüzdeki görünümünü kazanmıştır. Günümüzde caminin beden duvarlarının sıvalı olması nedeniyle inşa malzemesi

[148] Sevimli, *a.g.t.,* s.8.

[149] Boleken, *a.g.t.,* s.29.

[150] Şaman Doğan ve Yazar, *a.g.m.,* s.213.

[151] Sevimli, *a.g.t.,* s.8.

[152] Vacit Macit Tekinalp, "Anadolu Selçuklu Sanatı'nda Bizans Sanatı'nın İzleri ve Hıristyan Topluluğunun bu oluşuma katkısı", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD),* 4, 2006, s.99-100.

[153] Boleken, *a.g.t.,* s.36.

[154] H. Abdullah Erdoğan, Ebru Erdoğan, " Arslanhane (Ahi Şerafeddin) Cami Mihrap Süslemelerinin Biçim Grameri Metodu ile Analizi, *Kent Akademisi*, 15/2. Uluslararası Mimarlık Sempozyumu Özel Sayısı, 2022, s.94.

[155] Çoktaş, *a.g.t.,* s.16.

[156] Demiriz, *a.g.m.,* s.88.

anlaşılamamaktadır. Harim kısmında ahşap örtüyü taşıyan ahşap sütunların kaidelerinde ve başlıklarında farklı türde mermer sütun başlıklarının kullanılması, ahşap malzemenin yanında mermer malzemeyi de öne çıkarmıştır[157].

Selçuklu ve Beylikler döneminde Grek, Roma, Bizans ve Ermeni dönemlerine ait taş malzemeler devşirilip inşa edilen yapılarda kullanılması söz konusudur[158]. Çevre bölgelerde fazlaca Antik kent yerleşiminin bulunması bu tür malzemenin tercih edilmesinde önemli bir etkendir[159]. Erken dönemlerinden itibaren etkinlik göstermiş olan Hıristiyan mimarlar, kentlerin yeniden inşasında etkin rol oynamış olup Selçukluların Anadolu'ya gelmesinden önce var olan sanatsal birikimin ve estetiğin yeni oluşan topluma aktarımını sağlamışlardır[160].

Beylikler, 13.yüzyıl sonlarında Türk boyları tarafında kurulmuş ve Osmanlı Beyliği'nin idaresi altına girene kadar hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir. Karesioğulları, Saruhanoğulları, Germiyanoğulları, Aydınoğulları ve Menteşeoğulları Beylikleri zengin bir mimari kültür ortamının izlerini taşıyan bölgede kurulmuşlardır. Yapılarda farklı bir bütün oluşturmaya çalışarak ve yeni biçimler elde etmek amacıyla çeşitli birleşimler denenmiştir. Beylikler yapılarında, Roma ve Bizans'a ait işlevini yitirmiş yapılar ve yapı kalıntılarındaki mimari elemanlarını sıklıkla kullanmışlardır. Duvar örgüsünde görülen devşirme malzemeler orijinal yerinde de yine duvar örgü taşı olarak kullanılmıştır. Üzeri bezemeli parçalar, bezeme tarafı görülecek şekilde yapıların cephelerine gelişigüzel yerleştirilmiştir[161]. Aydınoğulları Beyliği yapılarından olan Birgi Ulu Cami ve Hafsa Sultan Türbesi duvar örgüsünde çeşitli bezemeli devşirme blokların yer aldığı örneklerdendir. Böylece çevrede bulunan antik kentlerin varlığı ve işlevini yitirmiş Roma ve Bizans yapılarından kalan mimari kalıntıların kullanılmasıyla işçilik ve zamandan tasarruf ederek yapıların kısa süre içerisinde tamamlanmasına olanak sağlamıştır[162]. Hamitoğulları Beyliği yapısı olan Emir

---

[157] Boleken, *a.g.t.,* s.36-37.

[158] Sadi S. Kucur, "Karamanoğlu- Osmanlı Nüfuz Mücadelesinin Taşradaki Yansımasına Bir Örnek: Yalvaç'ın Sücüllü Köyünde Devşirme Taş Üzerindeki 813 (1410-1) Tarihli Mescid Kitabesi" *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 34, İstanbul, 2009, s.146-147.

[159] Erdoğan, *a.g.t.,* s.8.

[160] Tekinalp, *a.g.m.,* s.102.

[161] Yosunkaya, *a.g.t.,* s.5-6.

[162] Aktuğ Kolay, *a.g.m.,* s.263.

Sinaneddin Medresesi (1319), Selçuklu geleneğini plan bakımından yansıtmasına rağmen yapıda oldukça devşirme malzeme kullanılmıştır. [163]

Sütun ve sütun başlıkları çoğunlukla özgün işlevinde yapılarda yerini almıştır. Saruhanoğulları Beyliği yapısı olan Manisa Ulu Cami'nin revak kısmında farklı tiplerdeki sütun ve sütun başlıkları yer almaktadır. Manisa Ulu Cami Türbe giriş kapısında ise simetrik olarak iki yana yerleştirilmiş, orijinal işlevi dışına çıkıp süsleme öğesi olarak kullanılmış olan düğümlü birer sütun bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde Bursa'nın 1326 yılında fethedilmesiyle beraber kentte inşa edilen camiler, hamamlar ve diğer yapılarda yoğun bir şekilde harabe halinde bulunan Yunan, Roma, Bizans yapılarından aldıkları devşirme malzemeler kullanılmıştır. Osmanlı Devleti de diğer devletler gibi devşirme malzemeyi ekonomik, sembolik ve estetik gibi nedenlerle tercih etmişlerdir[164].

Osmanlılar, erken dönem yapılarının inşasında Rum ustaları çalıştırmışlardır. Geç Bizans dönemine ait yapılardan devşirme malzemeleri alarak yapıların inşasında kullanmışlardır[165]. Bu dönemde sütun, sütun başlığı ve kaidesi gibi devşirme malzemeler sıklıkla tercih edilmiştir[166]. Klasik dönemde ise devşirme malzeme ağırlıklı olarak pragmatik ve ekonomik nedenlerle yapılarda yer almıştır[167]. Genellikle, işlenmemiş kaba malzeme ve işlenmiş ya da yarı işlenmiş devşirme malzemeler kullanılmıştır[168]. Yakın çevrelerde bulunan yapılardan alınan taşlar yeniden değerlendirilmiş ve bu malzemelerin estetik yönünden yararlanılmıştır. Sütunlar ve mermer kaplamalar gibi devşirme öğeler bazen özgün haliyle bazen de kısmen değiştirilerek yapılarda yerini almıştır[169].

---

[163] Oktay Aslanapa, "Anadolu Selçukluları ve Beylikler Devri Kültür Sanatı", *Genel Türk Tarihi, Cilt:4,* Türk Tarihi Araştırmaları, Ankara 2002, s.17

[164] Yavuz, *a.g.m.,* s.421-422.

[165] Zeynep Yürekli, "Osmanlı Mimarisinde Aleni Devşirme Malzeme: Gazilerin Alamet-i Farikası", *Tradition, Identity, Synthesis: Cultural Crossings and Art – in Honor of Günsel Renda / Gelenek, Kimlik, Bireşim: Kültürel Kesişmeler ve Sanat – Günsel Renda'ya Armağan, (Editörler: Serpil Bağcı ve Zeynep Yasa Yaman),* Ankara, 2011, s.274.

[166] Gültekin Özmen, *a.g.m.,* s.62.

[167] Yavuz, *a.g.m.,* s.423

[168] Gültekin Özmen, *a.g.m.,* s.62.

[169] Kadriye Figen Vardar, "Yavuz Sultan Selim Camii Taş Süslemeleri (The Stone Ornaments of Yavuz Sultan Selim Mosque)", *Art-Sanat Dergisi,* Sayı: 2, 2014, s. 106.

Bir diğer kullanım nedeni ise ganimet yani zafer işareti olarak görülmesidir. Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferinde ele geçirdiği renkli mermer panolar ve sütunları İstanbul'da inşa ettirdiği yapılarda kullanması, fethedilen toprakların geçmişini sahiplenme amacı gütmesiyle beraber zafer simgesi de olmuştur[170]. Kanuni Sultan Süleyman da inşa edilecek Süleymaniye Külliyesi için taşınması neredeyse imkânsız olan renkli sütunları Mısır diyarından özellikle İskenderiye gibi antik kentlerden[171] taşıyarak gücünü ve kudretini herkese göstermiştir[172]. Aynı durumda olan Bağdat Köşkü, IV. Murad'ın Bağdat Seferi ile 1639 yılında kazandığı zaferin anısına inşa ettirmiştir. Yapıda kullanılan antik renkli mermerler Yavuz Sultan Selim tarafından Kahire'den getirtilmiş olup baninin gücünü simgelemiştir[173].

[170] Yavuz, *a.g.m.,* s.422-424.

[171] Şaman Doğan, Yazar, *a.g.m.,* s.211.

[172] Yavuz, *a.g.m.,* s. 424.

[173] Zeki Boleken, "Bağdat Köşkü'nde Yeniden Kullanılan Antik Renkli Mermerler ve Diğer Taşlar", *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, Sayı:24, Haziran 2023, s.68.

İKİNCİ BÖLÜM

KARİA BÖLGESİ VE MENTEŞEOĞULLARI

2.1. KARİA BÖLGESİ'NİN TARİHÇESİ

Batı Anadolu, doğu-batı yönünde uzanan akarsu vadileri, dağlık ve geniş ovaları, iklim koşullarının yaşanılabilir durumda olmasıyla uygun yerleşim alanları meydana getirmiştir. Karia ise Batı Anadolu'nun güney kısmında yer alıp Menteşe Dağları ile kaplıdır. Bölge daha küçük akarsular arasında yer alıp dağları denize paralel uzandığı için yerleşime uygun ovaların bulunması daha zorlu hale gelmiştir[174].

Harita.No.2.1.1. Karia Bölgesi haritası

(https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/64/Caria_map_Asia_Minor.jpg/800px-Caria_map_Asia_Minor.jpg Erişim Tarihi: 20.06.2024)

Karialılar Batı Anadolu'ya gelmeden önce kıyı kesimi, Aioller, İonlar ve Dorlar'ın hâkimiyeti altındadır. M.Ö. 1000. yıllarda Yunanca'nın farklı lehçelerini konuşan kavimler batı kıyı kesimlerine göç etmesiyle zamanla Leleg, Kar ve Lyd gibi halklar ile kaynaşıp büyük bir uygarlığın temelini atmışlardır[175]. Bulunduğu coğrafi konum itibariyle vadilerde kurulan kentler arasında yakınlık sağlayıp iç bölgeler ile

[174] Umay Oğuzhanoğlu, "The Early Bronze Age in Caria Revisited", *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi,* Sayı:30, 2022, s.14.

[175] Veli Sevin, "Eski Anadolu Halkları: Mozaiğe Genel Bir Bakış", *Sadberk Hanım Müzesi Yıllığı: Palmet II.,* Vehbi Koç Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.27.

kültürel ve ekonomik ilişki kurmalarını kolaylaştırmıştır[176]. M.Ö. 3. yüzyılda Troia Savaşı'nın kahramanı olarak bilinen Akhilleus'un Leleglerin yaşadığı ülkeyi işgal etmesiyle Lelegler burayı terk ederek Karia'ya yerleşmişlerdir. Karialılar'ın atası olarak gösterilen Lelegler, Halikarnassos'u ele geçirip Pedasis bölgesinde sekiz adet yerleşim kurmuşlardır[177]. Zamanla topraklarını Pisidia'nın sınırlarına kadar genişleterek birçok halk ile komşu olmuşlardır. Lelegler bu esnada Karialılar ile karşılaşmış olma ihtimalleri varsayılmaktadır. Sonradan Karialılar ile birlikte sefere gittikleri sırada Yunanistan'a dağılmışlar ve soyları yok olmuştur[178].

Antik Dönemde Karia bölgesi, Güneybatı Anadolu'nun kıyılarında bulunan; verimli arazileri, ovaları, sarp kayalıkları ve ormanlık alanları kapsamaktadır[179]. Tezimizin konusunu oluşturan Muğla ve Aydın illeri Karia bölgesinde yer almaktadır. Karia bölgesi, kuzeyinde Lidya, doğusunda Frigya, güneydoğusunda Likya bölgeleri ile sınırdır. Bölgenin tarihi, tarih öncesi devirlere kadar uzanmaktadır[180]. Karia bölgesinde önemli kentler bulunmaktadır. Bu kentlerden biri olan İasos, bölgenin toprağının bereketsiz olması nedeniyle balıkçılık ile geçim sağlamıştır. İki adet limana sahip olan kent, Ege Denizindeki Yunan Adaları ile sıkça ihracat yapmıştır. Knidos da İasos kenti gibi liman kentidir. Kentin iki adet limanı bulunmaktadır. Bu limanlar askeri ve ticari amaçlı kullanılmıştır. Stratonikeia ise ticari, dini ve idari yönüyle Karia bölgesinde önemini korumuştur. Kentte ekonomi zeytin, üzüm ve mermer ürünlerinin üretilmesi ve ihracatı üzerine kurulduğu bilinmektedir. Kaunos, Likya ve Karia sınırında kendi bağımsızlığını ve ekonomik gücünü korumuş bir kenttir. Kendi parasını basan kent, Strabon ve Herodot'a göre limanını zaman zaman kapatarak çevreye yaptırımlar uygulamaya başarmış olmasıyla önemli yere sahiptir[181].

---

[176] Arif Müfid Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi,* Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2020: s.5.

[177] Kevser Taşdöner, "Karia Kenti Halikarnassos: Hellenistik Dönem ve Öncesi Siyasal Tarihi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1 Sayı: 1 Aralık 2008, s.97. ; Adnan Diler vd., "Pedasa Kazı ve Araştırmaları", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, s.183.

[178] Taşdöner, *a.g.m.,* s.97.

[179] Bayram Akça, Feray Koca, "Antik Karya'nın Başkenti Halikarnassos'da Kent Planlama Anlayışı" *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt:18 Sayı:40, 2017, s.43.

[180] Neşe Atik, Zeynep Koçel Erdem, "Çine ve Nazilli (Aydın) İlçeleri Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri 2000-2003", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi 2*, 2004, s.42.

[181] Hale Eda Akduru, "Antik Çağda Ticaret: Karia Bölgesinde Bir Araştırma" *Academic Knowledge,* Cilt:5, Say:1, 2022, s.140-163.

Harita.No.2.1.2. Batı Anadolu bölgesi antik yerleşimler

Karia hakkında ilk bilgiler antik kaynaklara dayanmaktadır. Buna ek olarak 19. yüzyılda Anadolu'da seyahat eden gezginler bölge hakkında önemli bilgilere ulaşmamızı sağlamıştır. Strabon bölgeyi şu şekilde tanımlamaktadır: "Magnesia'dan (Ortaklar/Tekinköy) sonra yol Tralleis'e (Aydın) ulaşır. Messogis dağı solda ve yolun sağında Lydialılar, Karialılar, İonialılar, Miletoslular, Mysialılar ve Magnesia'nın Aioller'i tarafından işgal edilen Maindros ırmağının ovası bulunur. Aynı tür topografya Nysa ve Antiokheia'ya kadar devam eder"[182]. 1960 yılından sonra başlayan bilimsel arkeolojik kazılar ve yüzey araştırmaları bölge hakkında daha fazla bilgi

[182] Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV), (Çev. Adnan Pekman),* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul: Kanaat Basımevi, 2000, s.212.

sahibi olmamızı sağlamıştır[183]. M.Ö. 2000 yıllarına tarihlenen yazılı kaynaklarda adı geçen Karialıların, Hitit istilalarına karşı Anadolu halkını destekleyip, sonrasında Mısırlılar karşısında Hititlerin yanında yer aldıkları bilgisi bulunmaktadır[184]. Lidya, Likya, İonia ve Frigya bölgelerinden Karia bölgesine bazı dönemlerde saldırılar gerçekleşmiş olsa da belirli dönemlerde bu kentler arasında politik, dini, ekonomik ve sosyal açıdan siyasi işbirlikleri de gerçekleşmiştir[185]. Karia'da bilinen ilk yerleşim kolonileri, M.Ö. 1000 yıllarında ticari amaçlarla kurulmuş olan deniz birlikleridir[186].

Büyük Menderes Nehri'nin güney kesimine yerleşmiş olan Karialıların kökeninin tam olarak bilinmemesi Antik çağdan günümüze kadar tartışma konusu olmuştur. Yunanlı tarihçiler onların Yunan adasından geldiğini düşünmesine rağmen Karialılar kendilerini bulundukları bölgenin yerel halkı olarak tanımlamışlardır[187]. Karia dili hakkında yapılan araştırmalar sonucunda dil kökeninin Batı ve Güney Anadolu'nun en eski kavimlerinden olan Luvi'lerin (M.Ö. 2)[188] dilinden olması sebebiyle Karialıların Anadolu kökenli olduğu düşüncesi daha doğrudur[189]. Karialılar adını, burada yaşayan Kar'lar dolasıyla almıştır[190]. Bir diğer düşünceye göre Karialıların atası, Girit ve Ege adalarından gelen Minoslardır. Kıyıları ele geçiren Minos kolonileri buraya yerleşmiş ve deniz ticareti yapmışlardır[191]. Karia, M.Ö. 2000'de Tunç Çağı Hitit metinlerinde Karkiya / Karkişa olarak geçmektedir[192]. Ancak Anadolu'da olan varlıklarını ilk kanıtlayacak biçimde Karialılardan söz eden metin

[183] Karya tarihi hakkında yapılan kazı ve yüzey araştırmaları için bkz. Hüseyin Taylan ve Bekir Özer, "Karia'da Arkeolojinin 100 Yılı: Kısa Bir Özet", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:6, Aralık, 2023, s.173.

[184] Olivier C. Henry ve Ayşe Belgin-Henry, "Karia'nın Katmanları", *Karialılar Denizcilerden Kent Kuruculara,* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2020, (XII- XVII), s. XIII

[185] Akduru, *a.g.m.,* s.158.

[186] Akça ve Koca, *a.g.m., s.*43.

[187] İdil Karababa,"Akdeniz'de Yeni Düzen Yeni Sanatsal İfade Biçimleri" *Akdeniz Uygarlıkları Sanatı, (Editör: Filiz Çalışlar Yenişehirlioğlu),* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:2599, 2014, s.89.

[188] Bilge Umar, *Karia,* İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1999, s.1-2.

[189] Veli Sevin, *Anadolu Arkeolojisi,* İstanbul: Der Yayınları, 2004, s.286. ; Karababa, *a.g.m.,* s.89.

[190] Alptekin Oransay, "Hellen Göçleri ve Arkaik Dönem" *Anadolu Arkeolojisi, (Editör: Hüseyin Sabri Alanyalı),* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:2633, 2012, s.115

[191] Akça ve Koca, *a.g.m.,* s.43.

[192] Veli Sevin, *a.g.e.,* s.286.; Olivier Henry, "Karia, Karialılar ve Labraunda", *Milas Çomakdağ. Güney Ege Bölgesi'nde Arkeoloji ve Kırsal Mimari, (Editörler: Murat Ural, Figen Kuzucu),* İstanbul, 2010, s.71.

İlyada'dır[193]. İlyada yazarı Homeros Karia'yı şu şekilde tanımlamıştır: "Ege denizinde, Küçük Asya (Anadolu) sahilinde bir ülke (Viilet, Halikarnas). Karialılar, Lelege'ler ismi ile anılırdı."[194] Strabon'a göre ise Karia ve Leleg halkı birbirinden ayrı halklardır[195].

Savaşçı bir toplum olan Karialılar, bulundukları konum itibariyle sınırlı kaynak erişimine sahip oldukları için savaşçı özelliklerinden gelir elde etmişlerdir[196]. Lidya ordusuna paralı asker vermişler[197], M.Ö. 7. yüzyılın sonu 6. yüzyılın başında da Mısır'da I. Psamtek ve II. Psamtek dönemlerinde İonia ve Fenikeliler ile birlikte firavunların yanında savaşarak çeşitli imtiyazlar elde etmişlerdir[198]. Ayrıca Karialılar Yunanlara karşı Troia kentini savunmaya gelen halklar arasında yer almıştır. Homeros bu savaş için gelen Karialılardan bahsederken "savaşmaya bir kız gibi altınlarla süslü geldiler" sözleriyle Karia askerinin zenginliğini vurgulamıştır. Karada ve denizde savaşmaya her an hazır olan Karialı savaşçılarının ünü yıllarca konuşulmuştur[199].

Arkaik dönemde Karialılar doğu Yunan yerleşimcilerle sıkı ilişkiler kurmalarıyla mimaride ustalaşmışlardır. Karialılar, bu dönemde Küçük Asya'nın en zarif mimari eserleri sayılabilecek yapılar inşa etmişlerdir. İonia ayaklanması sırasında Perslere karşı Yunanlılar ile ittifak olan Karialılar M.Ö. 6. yüzyılda bozguna uğramış ve bu dönemden sonra bir süre yazılı kaynaklar sessiz kalmıştır[200]. Karia'nın bilinen siyasal tarihi M.Ö. 6. yüzyılda başlamıştır. Yine bu yüzyılda Lydia Kralı Kroisos Karia'yı topraklarına katmıştır[201]. Daha sonrasında Kroisos M.Ö. 547 yılında Persler tarafından bozguna uğratılınca Karia ile birlikte Pers yönetimine geçmiştir[202].

---

[193] Henry, *a.g.m.,* s.71.

[194] Homeros, *İliada, (Çev. Ahmet Cevat Emre),* İstanbul: Varlık Yayınları, 1971, s.530.

[195] Strabon, *a.g.e.,* XIII.1.58, s.143.

[196] Karababa, *a.g.m.,* s.90.

[197] Bülent İplikçioğlu, *Eskiçağ Tarihinin Anahatları I,* İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1990, s.80.

[198] Hülya Bulut, "Pedasa Kazı ve Araştırmaları", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, s.204.; Karababa, *a.g.m.,* s.90.

[199] Henry ve Belgin-Henry, *a.g.m.,* s.XIV.

[200] Henry ve Belgin-Henry, *a.g.m.,* s.XIV.

[201] Bilge Umar, *a.g.e.,* s.5. ; Henry, *a.g.m.,* s.71.

[202] Henry, *a.g.m.,* s.71.

M.Ö. 4. yüzyıldan önce Pers, Atina ve Sparta devletleri arasında Batı Anadolu'nun egemenliğini ele geçirmek adına uzun süreli askeri çatışmalar yaşanmıştır[203]. Miletos'un yağmalamasıyla Batı Anadolu'nun tamamındaki Pers baskısını arttırmış[204] ve bu süre boyunca Karia bölgesinde mimari faaliyetler engellenerek şehircilik gelişiminin gerilemesine neden olmuştur[205].

Satraplık, Asya topraklarında Perslerden devralınıp devam ettirilmiştir[206]. Pers İmparatoru II. Artakserkses 5. yüzyılda yaşanan Grek-Pers savaşları ve Sparta'nın İonia'ya düzenlediği akınlar neticesinde batıda bulunan satraplıkları yeniden düzenlemeye karar vermiştir. Böylece M.Ö 392-391'de Lydia satraplığı, Lydia, İonia ve Karia olmak üzere üç bağımsız birim haline gelmiştir[207]. M.Ö. 5-4. yüzyılda ise Persli olmayan yerel bir hükümdar olan Hekatomnos'un babası Hyssaldomos tarafından yönetilmeye başlanmıştır[208] (Şek.N0.2.1.1). Hekatomnos Hanedanlığı hüküm sürdüğü dönemlerde bölgelerini karışık siyasi ortamdan uzak tutmaya çalışmış ve bölgede yeni kentler kurmaya başlamış, var olan kentler için de yeniden düzenleyip büyük ölçekli yapılar inşa etmiştir[209].

---

[203] Sinan Paksoy, Abdulkadir Baran, "The Historical, Topographic and Architectural Definitions of "Geländemauer" City Walls in Karia", *OLBA XXXI,* 2023, s.40

[204] Aytekin Büyüközer, "Geländemauer, Limen Kleistos ve Hekatomnos Hanedanlığı Dönemi Liman Kentlerinin Savunma Stratejisine Bir Bakış", Sayı:49, 31 - 56, 2023, s.34-35.

[205] Paksoy ve Baran, *a.g.m.,* s.40

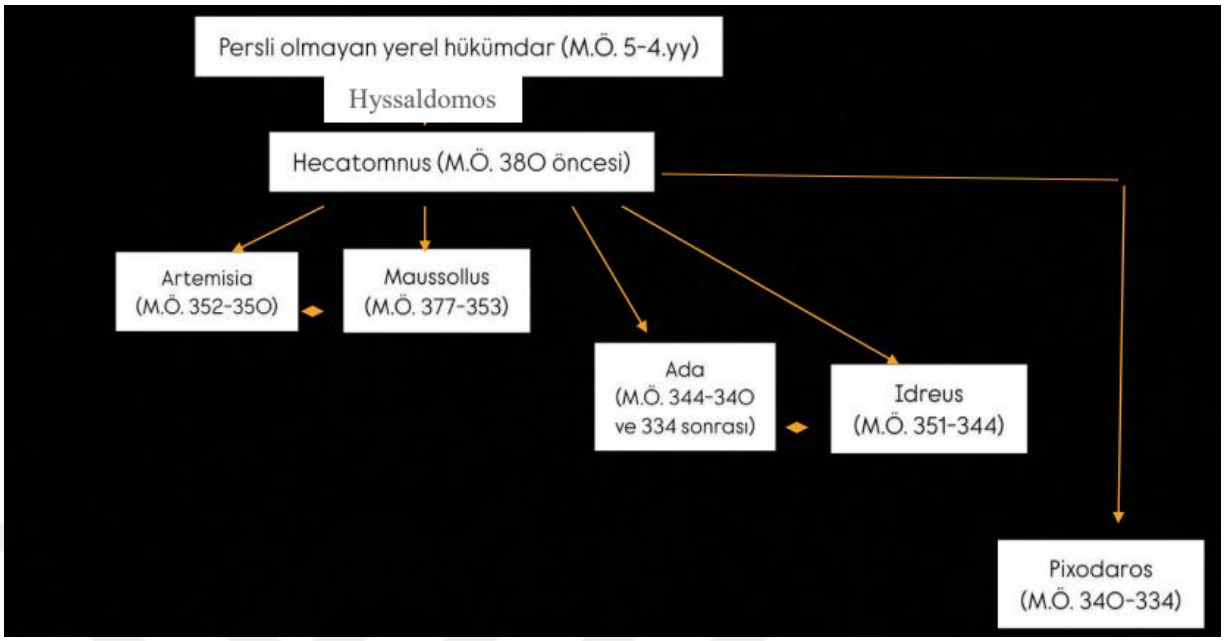
[206] M. Murat Baskıcı, *Bizans Döneminde Anadolu İktisadi ve Sosyal Yapı (900-1261),* Phoenix Yayınevi, Ankara: 2009, s.54

[207] Henry, *a.g.m.,* s.71.

[208] Akça ve Koca, *a.g.m.,* s.44.; Hekatomnos adına somut bir delil yokken 2010 yılında Hekatomnos'un anıt mezarına dair bir keşif yapılmıştır. Bkz. Akyay Uygur, Ramazan Göral ve İsmail Bozkurt, "Muğla İli Milas İlçesinin Kültür Turizmi Açısından İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 34, 95-105, 2015, s.98.

[209] Aytekin Büyüközer, "Knidos ve Ionia Rönesansı", *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi,* Sayı:30, 2022, s.67-68.

Şek.No.2.1.1. Hekatomnid Hanedanının Soyağacı

M.Ö. 392 yılında Hekatomnid soyundan olan Mylasa'lı Hekatomnos'un Karia yöneticisi olmasıyla Pers yönetimiyle iyi ilişkiler kurulmuştur[210]. Hekatomnos'un ardından ülkeyi üç oğlu ve iki kızı yönetmiştir. Kız kardeşi Artemisia'yla (M.Ö. 353-351) evlenen Maussollos, Hekatomnos'un yerine geçip ülkeyi yönetmeye başlamıştır[211]. Maussollos M.Ö. 377 yılından M.Ö. 353 yılına kadar Karia satrapı olarak kalmış ve Perslerin yerine kendi çıkarlarını ön planda tutmuştur[212]. Artemisia dünyanın ilk kadın amiralı olarak bilinmektedir[213]. Bu dönemde tanrısal asil kanın bozulmasını önlemek adına kardeş evliliğine dayalı hanedanlık sistemi görülmektedir. Çift balta sembolü Mylasalı komutan Arselis tarafından Mylasa'ya getirilmesiyle Zeus Labrandeus kültü haline bürünmüştür. Bu kültün yarı dişi yarı erkeği temsil etmesiyle beraber hanedanın eşi olan kraliçe, erkekle eşit bir konumda sayılmaya başlanmıştır[214].

M.Ö. 387 yılında Persler ve Spartalılar, Atinalıları Kral Barışı olarak bilinen antlaşmayı kabul etmelerini sağlamaları sonucunda Atinalıların Karia'nın kıyı kentleri

[210] Ögül Emre Öncü, ",M.Ö. 4. Yüzyıl Karia İmar Programında Mimarlar ve Mimari Atölyeler", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi,* Cilt:8, Sayı:3, s.677.

[211] Henry, *a.g.m.,* s.71-73.

[212] Elmar Schwertheim, *Antik Çağda Anadolu, (Çev. Nuran Batu),* Kitap Yayınevi, 2009, s.41.

[213] İskender Ohri, *Anadolu'nun Öyküsü,* 4. Basım, Ankara: Bilgi Yayınları, 1987, s.37.

[214] Muzaffer Demir, "Klasik Dönem (MÖ 500-300) Halikarnassos Kentinde Hanedanlık ve Kadın Yöneticiler", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 19, Sayı: 42, 2018, s.122.

üzerindeki baskısını bitirmiştir[215]. I. Artemisia, Pers kralı Kserkses'in II. Hellas (Yunanistan) işgali (M.Ö. 480-479) sırasında onun müttefiki olup, kendisine filo komutanı olarak destek vermiş ve Salamis deniz savaşında da başarılı olmuştur[216].

Karia bölgesinde Maussollos'un (M.Ö. 377) döneminde ekonomik olarak yükselişe geçilmiştir[217]. Toplam yönetim süresi bir yüzyılı bulan Hekatomnidler döneminde Maussollos'dan sonra kız kardeşi Ada (M.Ö. 344-341) ile evlenen İdrieus (M.Ö. 351-344) ve son olarak Piksodaros (M.Ö. 341-336) yönetimi ele almıştır[218].

Karialılar en büyük kentleri olan Milas'ın önderliğinde bağımsız kentler olarak yaşamlarını sürdürmüşlerdir[219]. Bölgede Karialılar haricinde Dorlar ve Leleglerde yaşamıştır. Bu nedenle M.Ö. 4. yüzyılda[220] Maussollos başkenti Milas'tan Halikarnassos'a taşıyarak bölgede Helenizm kültürünü yayıp tek bir etnik kimlik oluşturmayı çabalamıştır. Halikarnassos'un liman kenti olmasıyla ekonomik güç kazanan Karialılar büyük mimari faaliyetleri gerçekleştirmeye başlamışlardır[221]. Maussollos döneminde yeni başkent için ve Kaunos, Knidos, Alinda, Stratonikeia, Iasos, Myndos, Labraunda, Latmos, Amyzon ve Alabanda'da surlar inşa edilmiştir[222].

Maussollos'un en büyük eseri ve Antik Çağın yedi harikasından biri olan anıt mezar Halikarnassos'da bulunmaktadır. I. Artemisia satrap olduğu dönemde anıtı tamamlamıştır[223]. I. Artemisia, erkek kardeşi ve eşi Maussollos'un M.Ö. 352[224] yılında ölümünden sonra tahta geçip Karia yönetimini ele almıştır. Aynı zamanda rivayetlere

---

[215] Paksoy ve Baran, *a.g.m.,* s.41.

[216] Demir, *Klasik Dönem…,* s.121.

[217] Öncü, *a.g.m.,* s.677.

[218] Henry, *a.g.m.,* s.73.

[219] Mehmet Bildirici, *Akyaka'da, Muğla'da Konya'da ya da Antik Anadolu'nun Geçmişinde Gezinmeler (1995-2015),* Akyaka, 2015, s.65.

[220] Büyüközer, *Knidos Liman Duvarları…,* s.232.

[221] Öncü, *a.g.m.,* s.678.

[222] Paksoy ve Baran, *a.g.m.,* s.40.; Büyüközer, *Knidos Liman Duvarları…,* s.232. ; Başka bir kaynakta, Halikarnassos ve Myndos'taki bazı duvarları Maussollos zamanına, Telos, Nisyros, Amyzon ve Kaunos'taki duvarların bir bölümünü Idrieus zamanına, Alinda ve Priene surlarını Idrieus sonrasına, bunların dışındaki kentlerin surlarını ise MÖ 330 sonrasına tarihlendirildiği söylenmektedir. Bkz. Aytekin Büyüközer, *Geländemauer, Limen Kleistos…,* s.36.

[223] Bildirici, *a.g.e.,* s.65.

[224] Pontus Hellström ve Hüseyin Üreten, "Labraunda (Labranda) Kutsal Alanında Hekatomnid Gücün Sergilenmesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* Cilt:45, Sayı: 2, 59-70. 2005, s.59.

göre kraliçenin Rodos adasını fethederek başarılı bir kadın savaşçı olduğu bilinmektedir[225].

Karia'da Hellenistik dönemde (M.Ö. 330) birçok özel şahıs ortaya çıkmıştır. Bu şahıslar krallıkların güç kaybetmeye başlamasıyla birçok imar faaliyetine katkıda bulunmuşlardır. Kimi zaman imar faaliyetlerini kendileri gerçekleştirmiş, kimi zaman da kurumlar tarafından yürütülen faaliyetlere bağış yaparak kent imarının paydaşlarından sayılmışlardır. Böylece özel şahıslar, tapınaklar, gymnasionlar, tiyatrolar, stoalar gibi önemli yapıların imar faaliyetlerinin gerçeklemesini sağlayan kişiler olarak görülmüşlerdir[226]. Halikarnassos bu dönemde oldukça önemli bir kenttir. Bu önemli kentte tarihin babası olarak bilinen Heredotos (M.Ö. 484-425) doğmuştur[227].

Herodotos Karialılardan şu şekilde bahsetmiştir:

> "…Karialılar, anakaraya adalardan gelmişlerdi. Eskiden Leleg adı altında adalarda otururlardı ve Minos uyruğundaydılar; bana anlatılanlara pek uymamakla beraber vergi vermezlermiş, yalnız Minos vergi istediği zaman, ona gemilerde çalışacak adamlar gönderirlermiş. Ve Minos, savaşları kazandığı ve birçok ülkeye baş eğdirdiği için, Karialı soyu da o zamanlar soyların en ünlüsü ve en kalabalığı olmuş."[228].

Romalı mimar ve mühendis Vitruvius ise Halikarnassos'u şöyle tanımlamıştır:

> "Melessa'da doğmuş olmasına rağmen, Halikarnassos'un doğal bir kale olarak önemini kavradığından ve uygun bir ticaret merkezi ile iyi bir liman konumunda olduğunu gördüğünden evini orada kurdu Burasının bir tiyatronun oturma yerlerini anımsatan bir kavisi vardı. En alt sırada, limanın yanında forum yer alıyordu. Kıvrılan yamacın yarısına doğru, bir tiyatronun kavisli orta koridorunun karşılığı olan nokrada, geniş bir yol yapıp ortasına olağanüstü özellikleri nedeniyle Dünyanın Yedi Harikasından biri olarak anılan Mausoleum'u inşa etti. Tepenin üstünde ve ortada ise ünlü Leochares'in yapıtı olan muazzam heykeli barındıran Mars'ın mabedi vardır ki, bazıları heykelin Leochares'e, başkaları ise Timotheus'a ait olduğunu düşünürler.

---

[225] Demir, *Klasik Dönem…,* s.121.; Artemisia'nın Rodos Adasını fethetmesiyle ilgili görüşler için bkz: Muzaffer Demir, "Artemisia ve Rhodos", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* Cilt:21, Sayı: 1, 2006, (49-72).

[226] Güray Ünver, "Karia Kentlerinde Özel Şahısların Kent İmarına Yönelik Bağışları",*Cedrus,* Cilt:7, 2019, s. 511-512.

[227] Bildirici, *a.g.e.,* s.65.

[228] Herodotos, *Tarih, (Çev. Müntekim Ökmen),* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s.94.

> Tepenin en sağında ise Slamakis pınarının yanında Venüs ve Merkür'ün mabedi bulunur. Sağ tarafta bulunan yukarıda anlatılan pınarın ve Venüs'ün mabedinden başka, en solda, Mausollus'un bütünüyle kendine ait bir plana göre yaptırdığı kral sarayı vardır. Sağda forumun, limanın ve surların tümünün görünümüne hâkimdir; hemen altta, duvarların altında, kimsenin içinde ne olup bittiğini göremeyeceği gizli bir liman yer alır. Gerektiğinde, yalnızca kralın kendisi hiç kimsenin haberi olmadan kürekçilere ve askerlere sarayından emirler verebiliyordu."[229].

Knidos, güneybatıda bulunan günümüzde Datça Yarımadası'nın en ucunda yer alan bir liman kentidir. Bu kent içinde batıda askeri ve doğuda ticari olmak üzere iki liman bulunmaktadır[230]. Askeri liman çevresindeki yapılardan birinde bulunan devşirme malzeme olarak kullanılan bir yazıt, bu dönemde Knidos'un korsanlık faaliyetlerden etkilenip yağmalandığını belgelemektedir[231]. Kaunos da Knidos gibi liman kenti olup Antik dönemde özellikle köle ticareti ve göz hastalıklarına iyi gelen tuz ve inciriyle ünlü olmasıyla gemi trafiğinde stratejik bir öneme sahip olan liman kentidir[232].

Büyük İskender, M.Ö 334 yılında Gelibolu Yarımadası üzerinden Anadolu'ya gelmiştir. İonia bölgesinin kontrolünü sağladıktan sonra Karia Bölgesi'ne doğru ilerlemiş ve Halikarnassos'ta bulunan Pers ordusuna karşı bir kuşatma düzenlemiştir[233]. Bu çarpışma sırasında Makedonlar ağır kayıplar vermiş, Persler ise kaleye sığınmışlardır[234]. İskender Halikarnassos'a geldiğinde tüm kentin etrafını kuşatan surlar, kent içinde tamamen mermer malzemeden yapılmış Apollon ve Ares Tapınağı, tiyatro, görkemli bir saray ve limanı olan bir kent ile karşılaşmıştır[235]. Büyük İskender, M.Ö. 351[236] yılında kuşatmanın ardından kentin ele geçirilmesiyle yönetimi

---

[229] Vitruvius, *Mimarlık Üzerine On Kitap, (Çev. Suna Güven),* İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, 2005, s.39-40.

[230]Erdoğan Aslan, Uğurcan Orhan, L. Ufuk Erdoğan, "Aslanlı Burun ve Kap Krıo Sualtı Araştırmaları", *Olba XXVIII,* 2020, s.208.

[231]Aytekin Büyüközer, "Knidos Liman Duvarları", *Cedrus VII*, 2019, s. 231.

[232] Soner Özen, "Kaunos´Tan Kabartmalı Pıthos Parçaları", *Amisos,* Cilt:5, Sayı:9, s.387.

[233] Alptekin Oransay, "Anadolu'da Klasik Çağ", *Anadolu Arkeolojisi, (Editörler: Hüseyin Sabri Alanyalı),* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını No:2633, 2012, s.149-150.

[234] Charles Freeman, *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları, (Çev. Suat Kemal Angı),* Dost Kitabevi Yayınları, Ankara: 2003, s.306.

[235] Öncü, *a.g.m.,* s.678.

[236] Hellström, ve Üreten, *a.g.m.,* s.62.

eski Karia kraliçesi I. Ada'ya ve İdrieus'a bırakılmıştır[237]. Ada, kocası İdrieus'un vefatı (M.Ö. 344)[238] üzerine Karia satrabı olmuş ancak kardeşi Piksodaros/Pixadoros tarafından M.Ö. 310 yılında Alinda'ya[239] sürgün edilmiştir. I. Ada'nın M.Ö. 326 yılında vefat ettiği bilinmektedir.[240] M.Ö. 334 yılında Alinda Karia'nın yeni yönetim merkezi olmuştur. Piksoraros'un Kapadokyalı Apheis'ten kızı olan II. Ada, kendisinden sonra Karia'nın başına geçtiği bilinmektedir. Bu süreçte Pers soylusu olan Orontabtes ile evlenmiş ve M.Ö. 334 yılına kadar Karia'da hüküm sürmüştür[241].

Karia, Helenistik dönemde çeşitli ayaklanmalar sonucu parçalanmıştır[242]. M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle Karia, Bizans İmparatorluğu'na bağlanmıştır[243]. Kıyı kentlerde M.S. 4. yüzyılın sonlarında bölgeye Hıristiyanlığın yayılmasıyla[244] tapınaklar kiliseye çevrilmiş, bazıları ise yıkılarak yerine yeni kiliseler inşa edilmiştir[245]. En zengin Karia kenti olan Aphrodisias, M.S. 330 yılında Roma İmparatorluğu'na bağlı Karia eyaletinin başkenti haline gelmiştir[246]. Karia Bölgesi için Bizans dönemindeki durumu hakkında kaynaklar yeterli olmayıp söylenen en net ifade, Lykia, Pamphylia ve Isauria'nın bir kısmının da dâhil olduğu Kibyraiton deniz themasının içinde bulunduğudur[247]. Karia'da M.S. 5. ve 6. yüzyıllarda yoğun mimari faaliyetleri gerçekleştirilmiştir. Aphrodisias, Knidos, Miletos ve Priene gibi Helenistik ve Roma dönemlerinin önemli merkezleriyle kıyı

---

[237] Muzaffer Demir, "Büyük İskender ve Karia", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, Sayı:21, Muğla, 2008, s.112

[238] Hellström, ve Üreten, *a.g.m.,* s.59. ; Ufuk Çörtük, "Kaunos Antik Kenti Araştırma Tarihçesi", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt:2, Sayı: 4, 2022, s.306,

[239] Seyhan Doruk, "Antik Alinda Kentindeki Pazar Yapısı", *Belleten,* Cilt: 51 Sayı: 201, s.1117.

[240] Schwertheim, *a.g.e.,* s.51.

[241] Filiz Cluzeau, "Karia'da Kadınların Kamusal Rolünü Artıran Unsurlar", *Cedrus IX*, 2021, s.205.

[242] Henry, *a.g.m.,* s.75.

[243] Remzi Duran, *Mimari Eserleri*…, s.221

[244] Bildirici, *a.g.e.,* s. 66.

[245] Kayahan Türkantoz , "Milestos'tan İstanbul'a Liman Kentlerinde Mimari Kimliğin Oluşumu", *Tasarım + Kuram,* Cilt: 7 Sayı: 10, 2011, s.157.

[246] Henry, *a.g.m.,* s.75. ; Roland R.R. Smith , Ine Jacobs ve Serra Somersan, "Aphrodisias'ta Güncel Çalışmalar", *Lycus Dergisi,* Aralık 2022, Sayı 6, s.29.

[247] Hatice Özyurt Özcan, "Karia Bölgesi Bizans Dönemi Duvar Resimleri Üzerine İncelemeler-2013 'Muğla'nın Yatağan, Milas ve Datça İlçelerindeki Çalışmalar'", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt:2, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını No:3444-2, Gaziantep, 2014, s.301.

kesimlerde Erken Bizans döneminde birçok yerleşim birimi kurulmuştur. Bu yerleşim birimleriyle birlikte piskoposluk merkezi olmuştur[248].

M.S. 7. yüzyılda Pers, Arap saldırıları ve yaşanan depremlerden dolayı Aphrodisias ve Stratonikeia[249] kentleri de etkilenmiştir[250]. Bu durum Batı Anadolu'nun genelinde kentlerin küçülmesine, terkedilmesine neden olmuş[251] ve yıkılan yapıların yerine kerpiç malzemeden inşa faaliyetlerine başlanmıştır[252]. Pers ve Arap saldırılarının karşısında imparatorluk yönetiminin şehirlerde hâkimiyet sağlayamaması nedeniyle kentin ismi "Haç Şehri" anlamına gelen Straurupolis olarak değiştirilmiştir. Ardından M.S. 8. yüzyılda eyalet ismiyle yani, yeniden Karia olarak anılmaya başlanmıştır. M.S. 7-10. yüzyıllar arası "Karanlık Çağlar" olarak adlandırılmaktadır. M.S. 9. yüzyılda Bizans imparatorları Batı Anadolu'da şehirleri yeniden kurmaya başlamışlardır. M.S. 1188 yılında Karia, Theodoros Mankaphas isimli Philadelphialı bir yerel hâkimin Bizans yönetimine karşı başkaldırısı sonucunda piskoposun ikamet ettiği küçük bir Bizans katedral şehri olarak ayakta kalmaya devam etmiştir. Selçuklu Sultanı Keyhüsrev'in M.S. 1197 yılında Karia'ya bir sefer gerçekleştirmesiyle, M.S. 13. yüzyıla kadar devam edecek olan Bizans-Selçuklu savaşı başlamıştır[253]. M.S. 12. yüzyılın ikinci yarısında Bizans imparatoru I. Manuel Komenos tarafından Karia'nın sınır bölgeleri ve kıyılarına savunma amaçlı kaleler inşa ettirilmiştir[254]. M.S. 1280-1282 yıllar arasında ise Türk hâkimiyeti altına giren bölgede Menderes Ovası ele geçirilip Menteşeoğulları Beyliği kurulmuştur[255]. Osmanlılar tarafından şehre ilk sefer M.S. 1390 yılında II. Beyazıd döneminde gerçekleşmiştir ancak tamamen hâkimiyet altına alınması I. Mehmet dönemine

---

[248] Ufuk Serin, "Karya'daki Geç Antik ve Bizans Dönemi Yapı ve Yerleşimleri Üzerine Bazı Gözlemler", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt:30 Sayı:1, 2013, s.192.

[249] Bilal Söğüt, Ertaç Yıldırım, "Stratonikeia Değirmenderesi'nden Doğu Roma Mücevher Grubu", *Cedrus VIII,* 2020, s.416.

[250] Smith , Jacobs ve Somersan, *a.g.m.,* s.29-30.

[251] Gökçen Kurtuluş Öztaşkın, "Stratonikeia Kenti Bizans Dönemi Liturjik Taş Eserleri", *Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları, Stratonikeia Çalışmaları-1,* (*Editörler: B. Söğüt)*, İstanbul, 2015, s.164.

[252] Smith , Jacobs ve Somersan, *a.g.m.,* s.29-30.

[253] Smith , Jacobs ve Somersan, *a.g.m.,* s.29-30.

[254] Billur Tekkök-Karaöz, Deniz Tamer ve Ebru Kırkanlı, "Idyma Akyaka Kalesi Roma Dönemi İthal ve Yerel/Bölgesel Kırmızı Astarlı Seramikleri", *Lycus Dergisi*, Haziran 2023, Sayı 7, s.3.

[255] Mübahat S. Kütükoğlu, *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı),* Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010, s.11.

(M.S.1415-16) tekabül etmektedir. M.S. 15-16. yüzyıllarda kent ekonomik olarak güçlenmeye başlamıştır. M.S. 17. yüzyılda ise İzmir Osmanlı'nın ticaret merkezi haline gelmesiyle Menderes Vadisi'nden geçen ticaret yolları önemini kaybetmiş, nüfusunda azalmalar görülmüş ve zaman içinde Karia ismi Geyre olarak anılmaya başlanmıştır[256].

[256] Smith , Jacobs ve Somersan, *a.g.m.*, s.29-30.

2.2. MENTEŞEOĞULLARI BEYLİĞİ'NİN TARİHÇESİ (1261- 1424)

Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi uzun bir süreci kapsamaktadır. Dördüncü yüzyıldan itibaren Anadolu'ya doğru başlayan akınların fetih amacından çok keşif amacıyla yapıldığı belirlenmiştir[257]. Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kuruluşunda büyük etkisi olan Dandanakan Savaşı'nın (1040) kazanılmasının ardından Doğu Anadolu'ya yapılan Türk akınları bu bölgedeki Bizans baskısını kırması yönünden büyük önem taşımaktadır[258]. Tuğrul Bey, Dandanakan Savaşı sonrası Anadolu'ya birçok Türk komutan göndermiş, Anadolu coğrafyasının güzelliği ve verimli topraklarının olduğu haberleri verilmiştir[259]. Türkistan'ın iç bölgelerinde İslamlaşma sürecinin başlamasıyla birlikte İslam dinini kabul eden Türkmenler bulundukları bölgelerden göçerek Müslüman Türklerin bulunduğu Maveraünnehir ve Horasan bölgesine yerleşmişlerdir[260].

Selçuklu Devleti'nin kurulması ile Malazgirt Savaşı arasında geçen otuz yıllık sürede Türkmenler sürekli bir akış halinde Anadolu topraklarına girmiş ve yayılmaya başlamışlardır[261]. Ermenistan'a kadar uzanan bölgelerde, Bizans'ı temsil etmekte olan bazı güçler etkili bir şekilde denetlenmediğinden ve aralarında bağlantı kurulmamasından dolayı kendi çıkarlarına göre davranmıştır. Bu süre zarfında ülkenin içine kadar girmiş olan Türklerin, Anadolu'nun Türkleşmesinde çok büyük bir etkisi olmuştur[262]. Bizans'ın kontrolüyle başlayan iskân politikası, Abbasilerle birlikte Türk komutanlarının uç bölgelerde görevlendirmeleri ile devam etmiş, böylece keşfedilen Anadolu, Türkmenlerin sığınağı haline gelmiştir[263].

---

[257] Abdullah Kaya, "Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme", *Ekev Akademi Dergisi,* Sayı:59, 2014, s.218.

[258] Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi,* İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2006, s.100.

[259] Mazlum Şahin Demir, "XI. Asırda Değişen Anadolu'da Türkler: Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi,* Cilt:4, Sayı:11, 2017, s.244.

[260] İbrahim Balık, *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyeti,* Ankara: Gazi Kitapevi Yayınları, 2011, s. 159.

[261] Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Ötüken Neşriyat Yayınları, 1971, s.37. ; Hakkı Acun, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,2007, s.15.

[262] Claude Cahen, *Osmanlılardan Önce Anadolu'da Türkler,* İstanbul: E Yayınları, 1979, s.87.

[263] Şakir Turan, "Moğolların Anadolu'yu İstila Sonrası Batı Anadolu'da Türkmen Tarzında Şekillenme", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:29, Kütahya, Nisan 2011, s. 185.

Bizans imparatoru IV. Romanos Diogenes, Türklerin Anadolu'ya ilerleyişine karşı giriştiği iki sefer sonucunda başarılı olmuştur[264]. Üçüncü seferde ise çıkan Büyük Selçuklu ve Bizans İmparatorluğu arasında geçen Malazgirt Savaşıyla (26 Ağustos 1071)[265] Bizans yenilgiye uğratılmıştır[266]. Sonuç olarak Bizans, Anadolu'nun tamamına yakın bir bölgeyi kaybetmiştir[267]. IV. Romanos Diogones, aldığı yenilgi ile Alparslan tarafından tutsak edilmiştir[268]. Savaşın ardından Bizans ile anlaşma[269] yapılmış ve Romanos Diogenes serbest bırakılmıştır[270]. Diogones'in vefat etmesi üzerine[271] Bizans'ın Anadolu'daki hâkimiyeti giderek azalmıştır[272]. Böylece Anadolu'da Türkmenler yayılma ve yerleşme faaliyetlerine başlamışlardır[273]. 11. yüzyılın ortalarında başlayan akınlar ve yapılan savaşlar sonucunda Selçuklular, Anadolu'yu tek bir devlet çatısı altında toplamayı başarmış ve uzun yıllar hâkimiyetini

[264] Işın Demirkent, "1071 Malazgirt Savaşı'na kadar Bizans'ın Askeri ve Siyasi Durumu" *Tarih Dergisi*, Sayı:33, 2011, s.146; Birinci saldırı 1048 yılında, ikinci saldırı ise 1054-5 yılında yapılmıştır. Bkz. A.C.S. Peacock, *Selçuklu Devleti'nin Kuruluşu, (Çev. Zeynep Rona),* İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016, s.169.

[265] Colin Mcevedy Malazgirt Savaşı hakkında şu şekilde bahsetmiştir: "Türkler olağan taktiklerini kullandılar: Atlı okçuları her Bizans saldırısında geri çekiliyor, kovalayanlar yavaşladığında aniden dönüp ok yağdırıyorlardı. Durmadan kayıp veren, sinirli ve yorgun Bizans ordusu dağılmaya başladı. Bu orduda tam disiplin altına alınamayacak kadar çok paralı asker vardı. Bunlardan bazıları Türktü ve soydaşlarına sığmıvermişlerdi, diğerleri ise, bir Norman birliği dâhil, çatışmaya nedense girmemişlerdi. Kalan birlikler mücadele etmeye çalıştı, birbirleriyle temaslarını kaybettiler ve eninde sonunda kendilerini üstün Türk güçleri tarafından kuşatılmı buldular. O gece imparator sultanın çadırına getirildiğinde, Konstantinopolis'ten yola çıkan ordudan geriye bir şey kalmamıştı." Bkz. Colin Mcevedy, *Ortaçağ Tarih Atlası, (Çev. Ayşen Anadol)*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul: 2004, s.60.

[266] Ali Sevim, *Malazgirt Meydan Savaşı,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1971, s.66.; Ali Sevim, "Sultan Alp Arslan" *Belleten*, Cilt:30, Sayı:118, 1966, s.225.

[267] Charles Diehl, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi, (Çev. A. Göke Bozkurt),* İlgi Yayınları, İstanbul: 2006, s.9

[268] Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları*, 2000, s.7.; Jean Pierre Bodmer, "Selçuklular Anadolu'da", *Cogito Dergisi: Selçuklular,* Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 29, 2001, s.33

[269] Metninin günümüzde bulunmayan anlaşmanın kaynaklarına göre imparator Diogenes fidye olarak bir buçuk milyon altın verilmesi istenmiş, her sene 360.000 altın vermekle mükellef tutulmuş, Bizans İmparatorluğu içerisinde bulunan müslüman esirler serbest bırakılması ve sultanın ihtiyacı durumunda kuvvet göndermesi antlaşmanın şartlarındandır. Bkz. İbrahim Kafesoğlu, *Selçuklu Tarihi,* İstanbul: Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, 1972, s.59.; Anna Komnena, *Alexiad: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexias Kommenos Dönemi'nin Tarihi Malazgirt'in Sonrası, (Çev. Bilge Umar)*, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1996, s.18

[270] Bodmer, *a.g.m.,* s.37

[271] Hüseyin Kayhan, "Türkiye Selçukluları Devleti'nin Kuruluşu Hakkında", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, Aralık 2018, s.18.

[272]Ali Sevim, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar),* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları,1988, s.6

[273] Şakir Turan, *a.g.m.,* s. 185.

sürdürmüştür. Ancak Moğolların istilasıyla beraber Selçukluların etkisi azalmış ve Anadolu'da değişim süreci başlamıştır[274].

Anadolu Selçuklu Devleti, Moğollar ile 1243 yılında yapılan Kösedağ Savaşı ile yenilgiye uğramıştır[275]. Yaşadığı mağlubiyet ile Anadolu topraklarındaki siyasi otoritesini kaybetmiştir. II. Gıyaseddin Mesud'un ölümüyle sonuçlanan Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasının ardından 13. yüzyılda uç beyleri bağımsızlıklarını ilan etmiş ve 150 yıl sürecek olan Beylikler Dönemi başlamıştır[276]. Menteşeoğulları ile birlikte Müslüman Türkler yönetimi devralmışlardır[277]. Selçukluların uç beyi Menteşe Bey'in Karia'yı fethetmesiyle bölgede Menteşeoğulları tarihi başlamıştır[278]. Türkmenler Selçukluların geri alamadıkları Batı Anadolu'yu ve Marmara bölgesini ele geçirip fethettikleri yerlerde birer Türkmen Devleti kurmuşlardır[279]. Bu dönemde Batı Anadolu'da kurulan ve genellikle kurucularının adıyla anılan[280] Karesioğulları, Saruhanoğulları, Germiyanoğulları, Aydınoğulları ve konumuz olan Menteşeoğulları bağımsızlıklarını ilan etmiş olan beyliklerdir[281]. Moğol istilası karşısında Türk beyleri ve halkı direnmişlerdir[282]. Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla uç bölgelere yerleşen Türkmenler Kütahya ve çevresinde Germiyanoğulları Beyliği'ni, Eğridir ve çevresinde Hamidoğulları Beyliği'ni, Manisa ve çevresinde Saruhanoğulları Beyliği'ni, Balıkesir ve çevresinde Eşrefoğulları Beyliği'ni, Birgi ve Selçuk çevresinde Aydınoğulları Beyliği'ni ve Muğla ve çevresinde Menteşeoğulları Beyliği'ni kurmasıyla mimari, edebi, dini, kültürel, sosyal ve siyasi birikimlerini

---

[274] Kadir Pektaş, "Karia'dan Menteşe'ye: Güneybatı Anadolu'nun Yeni Hakimleri ve Eserleri", *Karialılar Denizcilerden Kent Kuruculara, (Hazırlayanlar: Olivier C. Henry ve Ayşe Belgin-Henry),* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2021, s.78-79.

[275]Metin Kunt, Reşat Kasaba ve Zuhal Bilgin, *Cambridge Türkiye Tarihi, 1071-1453, Cilt 1: Bizans'tan Türkiyeye, (Çev. Ali Özdamar) (Editör: Kate Fleet),* Kitap Yayınevi, 2011, s.46.

[276] Işın Demirkent, *Bizans Tarihi Yazıları,* İstanbul: Dünya Yayıncılık, 2005, s.118; Didem Nazlı Oduncular, *Menteşe Beyliği Yapılarında İnşa Malzemesi,* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2012, s. 1.

[277] Bildirici, *a.g.e.,* s. 66.

[278] Duran, *Mimari Eserleri…,* s.222.

[279] Gönül Cantay, "Anadolu Türk Beylikleri Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi,* Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, Cilt:8, 2002, s.24.

[280] Jon Freely, *At Üstünde Fırtına: Anadolu Selçukluları, (Çev. Neşenur Domaniç),* İstanbul: Doğan Kitap Yayınları, 2012, s.125.

[281] Oduncular, *a.g.t.,* s. 1.

[282] Gönül Öney, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1992, s.2

Anadolu'ya taşımışlardır[283]. Böylece Türkler, eski bozkır yaşamından ve anlayışından koparak yepyeni bir toplum oluşturmaya başlamışlardır[284].

Harita.No.2.2.1. 14. yüzyıl Anadolu Beylikleri haritası

(https://www.worldhistory.org/img/r/p/1500x1500/12054.png.webp?v=1732958164 Erişim Tarihi: 20.06.2024)

Menteşe Bölgesi, Antik dönemde Karia olarak bilinmektedir. Anadolu'nun güneybatısında yer alan bölgenin kuzeyinde Maiadros (Menderes) Nehri, Messogis (Aydın) ve Karanlık Dağları, güneyinde İndos (Dalaman) Çayı, doğusunda Acıpayam Ovası ve batısında Ege Denizi bulunmaktadır[285]. Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılmasıyla (M.S. 395) Karia bölgesinin Doğu Roma İmparatorluğu'na geçtiği kaynaklarda belirtilmektedir[286]. Karia bölgesi, 663 tarihinde Muaviye ile başlayan çeşitli akınlarla İslam orduları tarafından kısa sürelerle ele geçirilmiştir. 26 Ağustos 1071 Malazgirt Savaşı'nın sonucunda, Batı Anadolu Türk akınlarına sahne olmuştur. Bizanslıların 1261 tarihinden sonra Balkanlara yönelmesiyle birlikte Batı Anadolu zayıflamıştır. Böylece 1280 yılında Bizans ve Türklerin yaptıkları savaş sonucunda

[283] Elif Kömürcü, Kader Altın, "Beylikler Dönemi'nin Anadolu'nun Türkleşmesine Katkıları", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt:5 Sayı:2, 2021, s.171

[284] Necdet Sakaoğlu, *Türk Anadolu'da Mengücek Oğulları*, İstanbul: Milliyet Yayınları, 1971, s.25

[285] Bahri Yıldırım, *Beçin Kenti Savunma Yapıları,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta, 2019, s.10.

[286] Eroğlu, *a.g.e.,* s.85.

Menteşe bölgesi Türklerin eline geçmiştir[287]. Bölge, Karia'nın tamamı ve Lykia bölgesinin bir kısmını kapsamaktadır. Menteşeoğulları, Fenike civarını Hamitoğulları Beyliği'ne geçinceye dek idaresi altına almıştır[288].

Menteşe Bölgesi ismini, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra, burada küçük bir beylik kuran Menteşeoğulları'ndan almıştır[289]. Menteşeoğulları hanedanına ismini veren Menteşe Bey'in babasının ismini Beçin'de bulunan Ahmed Gazi türbesindeki kitabeye göre Yinanç ve Hafız Kadri: Beğ Karı, Wittek: Karabay, Uzunçarşılı: Kuru Bey olarak okumuşlardır[290].

Menteşeoğulları Beyliği 1261-1424 yılları arasında Fethiye, Muğla, Milas, Balat, Beçin, Çine, Tavas, Köyceğiz ve Fenike bölgelerinde hüküm sürmüştür. Kuruluş yıllarında başkentleri Fethiye iken daha sonra sırasıyla Beçin ve Balat olmuştur[291]. Selçuklu uç beyi[292] ve Menteşeoğulları'nın kurucusu olan Menteşe Bey, Batı Anadolu bölgesine yerleşmeden önce Sivas yöresinde Türkmen aşiretinin reisi olarak yaşam sürmüştür[293]. Bu dönemde Karamanlıların mücadelesinde onlarla birlikte hareket ettiği bilinmektedir. Daha sonrasında Eşrefoğulları'na karşı yapılan savaşla uğradıkları yenilgi sonucunda[294] Anadolu Selçuklu Devleti'nin Antalya civarındaki güney sahil bölgelerinde yaşarken beraberindeki Türkmenlerle birlikte deniz yoluyla Fethiye ve Finike bölgelerine gelmiştir[295]. 1261 yılında sahilden itibaren ele geçiren Menteşe Bey[296], Milas, Miletos ve Muğla'ya el koyup Menteşe Beyliği'ni

---

[287] Eroğlu, *a.g.t.,* s.24.

[288] Ertan Gökmen, "XVIII. Yüzyılda Muğla'da Dinî ve Sosyal Yapılar", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 28, 2012, s.77.

[289] Nuri Yavuz, *Anadolu'da Beylikler Dönemi Siyasi Tarih ve Kültür,* Ankara: Nobel Yayınları, 2020, s. 32.

[290] Mehmet Akif Erdoğru, "Prof. Mükrimin Halil Yinanç'ın Defter'inden Milas ve Peçin'in İslamî Kitabeleri", *Sanat Tarihi Dergisi,* Cilt: 30, Sayı: 2, 2021, s.1086.

[291] Tuğrul Kihtir, *Beylikler ve Eserleri Anadolu'nun Beyleri*, İstanbul: T Yayın, 2012, s. 279.

[292] Eroğlu, *a.g.t.,* s. 24.

[293] Freely, *a.g.e.,* s.127.

[294] Cahen, *a.g.e.,* s.357

[295] Yıldırım, *a.g.t.,* s. 11. Türkmenler Menteşe bölgesine yerleşip Menteşeoğulları'nın kurulmasından önce Sivas'da yaşıyorlardı. Buradan Moğol baskını sebebiyle kaçmış ve Antalya çevresine gelmiştir. Sivas yöresinden itibaren Türkmenlerin başında Menteşe Bey bulunmaktadır. Bkz. Salim Koca, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi,* Ankara: Berikan Yayınevi, 2013, s.161.

[296] Mehmet Ersan, "Menteşe Bey Ailesine Ait Vakıfların Osmanlılar Zamanındaki Durumu (XVI. Yüzyıl)", *Türk Düfivası İncelemeleri Dergisi,* Sayı:4, 2000, İzmir, s.57.

kurmuştur[297]. Batı Anadolu'da Akdeniz ve Ege kıyılarına sahip olması itibariyle donanma kurarak korsanlık yapmıştır[298]. Beyliği kuran Menteşe Bey'in, Sahil Bey olarak anılması Menteşeoğulları'nın denizle ilgilendiklerinin bir göstergesidir[299]. 1261 yılında kendisine kara yoluyla katılan diğer Türkmenlerle beraber kuzeye doğru ilerleyerek Muğla bölgesini fethetmiştir[300]. Akınları sırasında Teke limanlarını kullanmış, kuzeyde Ephesus (Selçuk) körfezinde Anaea (Aniya), korsanların toplanma yeri olmuş ve Türk korsanları 1278 yılında buraya yerleşmişlerdir[301].

Menteşe Bey, "Emir es-sevahil" ya da "Melik es-sevahil" unvanını kullanmıştır[302]. Menteşe Bey, bölgedeki Türkleri düzene soktuktan sonra 1278 yılında Menderes vadisine doğru ilerleyerek Priene, Miletos ve Magedon şehirlerini fethetmiştir[303]. Bizans İmparatoru VIII. Mikhail, Karia bölgesindeki Türkmenleri çıkarmak için oğlu Andronikos kumandasında Menteşe Bey'in üzerine bir ordu göndermiş ancak başarılı olamamıştır. Menteşe Bey'in kuzeye doğru ilerleyişiyle 1282 yılında ise Tralles (Aydın) ve Nyssa (Güzelhisar) mevkilerini fethetmiştir[304]. Menteşe Bey'in 1293 tarihinden sonra adına kaynaklarda rastlanmadığı için bu tarihlerde öldüğü kabul edilmiştir[305].

Menteşe Bey'in vefat etmesiyle beyliğin başına büyük oğlu Mesud Bey (1282-1319?)[306] geçmiştir[307]. Bu dönemde idari merkez Milas'tır[308]. Muğla, Balat, Beçin,

---

[297] Tülay Metin, "Ortaçağ Akdenizinde Menteşe Beyliğinin İktisadî Faaliyetleri ve At Ticareti", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:173, Sayı: 173, 2014, s.255.

[298] Yıldırım, *a.g.t.,* s. 11.

[299] Yavuz, *a.g.e.,* s. 33.

[300] Kihtir, *a.g.e.,* s. 279.

[301] Halil İnalcık, *Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler,* İstanbul: Timaş Yayınları, 2010, s.12.

[302] Eroğlu, *a.g.e.,* s. 24.

[303] Duran, *a.g.t.,* s. 59.

[304] Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXIV. Dizi, Sayı: 12, 1989, s. 279.

[305] Erdoğan Merçil, "Menteşe Bey", "Menteşeoğulları", *DİA,* Cilt:29, 2004, s.152.; Duran, *Menteşe Beyliği…* s.59.

[306] Ünal, *a.g.e.,* s. 19.

[307] Kihtir, *a.g.e.,* s. 279.

[308] Azize Ekmekçi, *Muğla Cami ve Mescitleri,* Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli, 2014, s.5.

Bozöyük, Marin, Çine, Tavas, Pırnaz, Megri (Fethiye) ve Köyceğiz de idaresi altındadır[309].

Evliya Çelebi seyahatnamesinde Milas'tan şu şekilde bahsetmiştir:

> "Bu şehre beddua olmuştur. Sebebi odur ki eski zamanda Mısır'da bir büyük kıtlık olup bu Milas şehrinden malları ile tahıl isterler. Bu şehir halkı bir buğday tanesi vermeyip reddederler. Bu Mısır halkı da üzgün şekilde Mısır'a gelirler. Olanları anlattıklarında bütün Mısır halkı bu Milas şehrinin harap olması için beddua ederler. Hâlâ Cami-i Ezher'de her gün En'âm-ı şerif okunur, onun için haraptır. Ama eski zamanda bu Milas öyle büyük bir şehir imiş ki hâlâ nice bin uzun sütunlar üzerinde Kisra kemerlerine benzer ulu divanhaneler, büyük saraylar, nice bin kârgir dükkânlar, 330 adet hamam kalıntıları, nice bin cami, mescit, imaret, medrese, han ve bedesten kalıntıları var ki insan parmağını ısırıp hayran olur."[310]

Diğer oğlu olan Kirman Bey ise Fenike bölgesinde hüküm sürmüştür[311]. 1296 yılında Bizanslılar Muğla'yı istila etmeye çalışmıştır ancak bu durum başarısızlıkla sonuçlanmıştır[312]. Mesud Bey tahtta bulunduğu dönemde donanmasıyla denizcilikte büyük bir ilerleme kaydetmiştir[313]. Egemenliğini pekiştirebilmek amacıyla yerli denizcilerinden de yararlanarak bir donanma kurmuş ve Rodos Adası'nı fethetmiştir (1306)[314]. Rodos, 1310 yılında[315] Memlük sultanı tarafından Akka'dan çıkarılan St. Jean Şövalyeleri tarafından istila edilerek geri alınmıştır[316]. Menteşe Bey'in damadı Sasan Bey/Sasa Bey Rodos'un istila edilmesi sırasında Aydınoğlu Mehmed Bey ile mücadele halinde olup yerleştikleri bu toprakları fethettiği bilinmektedir[317]. Mesud

---

[309] Vedat Turgut, "Menteşe Bey'in İsmi, Menşe'i ve Menteşeoğulları'nın Vakıflarına Dair", *Osmanlı Araştırmaları*, Cilt: 49, Sayı: 49, 2017, s.38.

[310] Evliya Çelebi, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine, (Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman),* 9. Kitap 1. Cilt, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2011, s.230

[311] Fatih Sarıkaya, *Anadolu Beyliklerinde Dini Hayat (Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanoğulları)*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi)., Manisa, 2016, s.170.

[312] Yavuz, *a.g.e.,* s. 33.

[313] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2003, s.71.; Eroğlu, *a.g.t.,* s.24.

[314] Ünal, *a.g.e.,* s. 19.

[315] Duran, *Mimari Eserleri…,* s. 225.

[316] Kihtir, *a.g.e.,* s. 279-280.

[317] Vedat Turgut, "Batı Anadolu Beyliklerinin Menşei Meselesi", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* Cilt:2, Sayı:3, 2016, s.59.

Bey Rodos'u tekrar geri alabilmek için Cenevizlilerden yardım isteyerek büyük çaba göstermiştir. Şövalyelerden zarar gören Cenevizlilerden, yardım alarak başarı sağlamak üzereyken Papa V. Clement 26 Kasım 1312 yılında müdahale edince Cenevizliler yardım etmekten vazgeçmiş ve Rodos geri alınamamıştır[318].

Mesud Bey zamanında Anadolu'nun doğu ve orta kesimleri Moğolların, batı kolu ise İlhanlılar'ın işgali altındadır. Selçuklu bu dönemde artık çöküşe geçmiş ve son hükümdarı olan II. Gıyaseddin Mesud'un 1308 yılında vefat etmesiyle kısa süre içerisinde yıkılmıştır. İlhanlıların baskısıyla bazı Anadolu beyleri boyun eğerken, Mesud Bey ve Menteşeoğulları 1314 yılında Anadolu'ya gelmiş olan İlhanlıların Anadolu Valisi Emir Çoban'a itaat etmemiştir[319].

Mesud Bey, savaşçı kimliğinin yanı sıra Mevleviliğe ilgi duymuş bir kişidir. Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin torunu olan Ulu Arif Çelebi'yi sarayında ağırlamış ve onun düzenlediği sema törenini seyretmiştir[320]. Bu törenin nerede yapıldığı bilinmese de Milas'ta düzenlendiği düşünülmektedir[321]. Ulu Arif Çelebi'ye Menteşe Beyliği'nden ayrılacağı sırada 5 köle ve cariye, 10 at, 10 top erguvani ince kumaş, 10 kareli yünlü kumaş, hesapsız akçe, külçe ve gümüş hediye edilmiştir[322].

Mesud Bey'in 1319 yılında ölümünün ardından beyliğin başına oğlu Orhan Bey (1319-1344)[323] geçmiştir[324]. 1329-1330 tarihlerinde Milas'ta inşa edilen Hacı İlyas Camii'nin inşa kitabesinde "Emir-i Kebir ve Şucaa Devletü'd-din" unvanları yer almaktadır. Unvanlarının sıralandığı bir diğer yapı ise Beçin'de kendisinin yaptırdığı Orhan Camii'de bulunmaktadır. Buradaki kitabede "Emir-i muazzam, mansur, muzaffer, mufahham, sultan-ı gazzatu'l-atrak, Şucaa devlettü'd-din Orhan bin Mesud" şeklinde unvanları sıralanmıştır. El-Umeri 1330'lu yıllarda bölgeyi ziyaret etmiştir. Bu

---

[318] Duran, *Mimari Eserleri…,* s. 225.

[319] Kihtir, *a.g.e*, s. 280. Başka bir kaynakta Mesud Bey'in beyliğini Moğol saldırılarına karşı korumak adına Moğol İlhanlı valisi Emir Çoban'a bağlılık gösterdiği bilgisi verilmiştir: Bkz. Salim Koca, *a.g.e.*, s.163.

[320] Ünal, *a.g.e.,* s. 19.

[321] Ekmekçi, a.g.t., s. 5.

[322] Ünal, *a.g.e.,* s. 19.

[323] Ünal, *a.g.e.,* s. 19.

[324] Gül Güney, *Batı Anadolu Bölgesinde (Aydın, İzmir, Manisa) Beylikler Dönemine Ait Özellikli Altı Caminin Süslemeleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 1998, s.13.

ziyareti sırasında Mesalikü'l- Ebsar fi Memalikü'l-Emsar adlı eserine önemli bilgileri kaydetmiştir. Esere göre Orhan Bey'in, 50 şehri, 200 kalesi, şatosu, donanması ve yüz binden fazla askeri bulunduğunu, Müslüman ve Hıristiyan komşularıyla denizde ve karada savaşan ve çoğu savaşında başarılı olan bir hükümdar olduğundan bahsedilmiştir[325]. İbn Battuta, 1333 yılında Anadolu'ya gelmiş ve Orhan Bey'i Beçin'de ziyaret etmiştir. Orhan Bey'i Milas sultanı olarak eserinde yazdığı bilinmektedir[326].

Orhan Bey Menteşeoğulları Beyliği'nin başına geçmesiyle 1319, 1320, 1321 tarihlerinde Rodos Adası'na donanması ile seferler düzenlemiş ancak adayı fethedememiştir[327]. Mesud Bey'in diğer oğlu olan İbrahim Bey beyliğin başındaki abisiyle taht kavgasına girişmiştir. Ancak bu mücadelede Orhan Bey galip olmuştur[328]. Orhan Bey'in beyliğin başında olduğu dönemlerde beylik Milas ve Beçin merkezlerinden idare edilmekteydi. Beçin, yapılan kazı çalışmalarıyla bölgenin tarihinin çok eskilere dayandığı ortaya çıkarılmıştır. Milas Müzesi'nin yaptığı çalışmalar sonucunda bölge tarihinin Tunç Çağı'na dayandığı tespit edilmiştir. Orhan Bey'in şövalyelerin saldırılarına karşı Beçin Kalesi'ni inşa ettiği bilinmektedir[329].

Menteşe Beyliği'nin gelişmesinde Venediklilerle yapılan ticaretin büyük bir payı olduğu düşülmektedir. Venedikliler ile Orhan Bey arasında 13 Nisan 1331 yılında bir ticaret antlaşması imzalanmıştır, bu antlaşma sayesinde her iki tarafın tüccarlarına, belirlenmiş gümrük vergilerini ödeme şartıyla serbest ticaret yapma imkânı ve güvenli bir ortam sağlanmıştır[330].

---

[325] Duran, *Menteşe Beyliği…*, s. 63.; Koca, *a.g.e.,* s.163.

[326] Mustafa Çetin Varlık, "Menteşeoğulları Beyliği" *Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 1,* Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara, 2006, s. 149.

[327] Hüsnü Öztürk ve Halûk Perk, "Menteşeoğulları" *, Anadolu Beylikleri ve Sikkeleri (14-15),* İstanbul: Haluk Perk Müzesi Yayınları, 2007, s.14.; Duran, *Menteşe Beyliği…,* s. 62-63.

[328] Sarıkaya, *a.g.e.,* 171.; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri…,* s.72.

[329] Mihriban Keçe, *Beçin Kalesi Kazısı 2010-2020 Yıllarında Ortaya Çıkarılan Madeni Buluntular (Sikkeler Dışında)*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2024, s.19-20. Başka bir kaynağa göre Beçin Kalesi Bizans döneminde inşa edilmiştir. Kale'de Bizans döneminde inşa edilen bir şapel tespit edilmiştir. Bkz. Adive Begül Bulut, Muğla, Beçin Arkeolojik Sit Alanı'nın Arkeolojik Park Kapsamında Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2020, s.120.

[330] Ünal, *a.g.e.,* s.20.

Orhan Bey'in vefat tarihi bilinmemektedir[331]. Kabrinin Beçin Kalesi'nde bulunan Orhan Bey Camii'nin hemen yanında bulunan türbede olduğu düşünülmektedir[332]. 1340'dan sonra yerine oğlu İbrahim Bey başa geçmiştir. Bu süre içerisinde diğer oğlu olan Hızır Bey ise Çine'yi idaresi altına almıştır[333]. İbrahim Bey'in beyliğin başında bulunduğu dönemde, en geniş sınırlara ulaşılmıştır[334]. İbn Battuta Muğla'yı ziyaret edip İbrahim Bey ile görüştükten sonra Milas'a gitmiştir[335].

1344'te Ceneviz, Venedik, Rodos ve Kıbrıs donanmalarından oluşan Haçlı ordusu tarafından Aydınoğlu Umur Bey'den İzmir'i geri almıştır[336]. Bu sebeple Menteşeoğulları ve Girit arasındaki ticaret bir süre durmuştur. Aydınoğulları ve Menteşeoğulları birleşerek Girit'e saldırmış ancak Umur Bey'in İzmir'e yaptığı hücum sırasında vefat etmesiyle giriştikleri faaliyetler sonuçsuz kalmıştır[337]. Haçlıların İzmir'deki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmasıyla Aydınoğulları'nı donanma faaliyetlerinden yoksun bırakmışlardır. Venediklilerin Ayasluğ ve Balta limanlarındaki hâkimiyetleriyle İbrahim Bey'i tehdit altına almışlardır. İbrahim Bey ve Venedikliler arasında 1352 yılında şartları ağır bir anlaşma yapmış, Balat'ta 1355 yılında[338] bir kilise inşa ettirip Menteşe ilinde daimî bir konsolos bulundurmuşlardır[339]. Balat, Menteşeoğulları döneminde önemli bir liman kentidir. Antik Miletos kalıntıları üzerinde kurulan şehirde yapılan ticaret vasıtasıyla büyük bir zenginlik elde edilmiştir[340]. Venedikli tüccarlar Menteşe'de serbestçe ticaret yapmış, mimar ve ustalar da iş aramıştır[341].

---

[331] Varlık, *a.g.e.* s. 149.

[332] Kihtir, *a.g.e.,* s.281.

[333] Varlık, *a.g.e.* s. 149.

[334] Ekmekçi, *a.g.t.,* s.5.

[335] Ebu Abdullah Muhammed, *İbn Battuta Seyahatnamesi (C.I). (Çeviri A. Sait Aykut.),* İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2000, s. 411.

[336] Kihtir, *a.g.e,* s. 281.

[337] Serkan Sarı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta, 2008, s.XXVII.

[338] Kihtir, *a.g.e,* s. 281.

[339] Varlık, *a.g.e.,* s. 149.

[340] Günnur Işık, "Beylikler Devrinde Ege Limanları", *Genç Kalemler Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 6, 2019, s.21.

[341] Ünal, *a.g.e.,* s. 19-21.

İbrahim Bey'in 1355 yılında vefat ettiği düşünülmektedir. Oğullarından Musa Bey Beçin, Balat, Milas bölgesinde hüküm sürmüştür. Bu dönemde İbrahim Bey'in diğer oğullarından olan Mehmed Bey Muğla ve Çine bölgesinde, Ahmed Gazi Bey Güney Makri ve Marmaris bölgesinde hüküm sürmüşlerdir[342]. Musa Bey 1360 yılında kardeşleriyle savaşmıştır. Bu savaş sonucunda onlara Ulu Beyliğini kabul ettirmiştir[343]. Musa Bey'in vefat etmesiyle Mehmed Bey Balat'ı, Ahmed Gazi Bey ise Milas ve Beçin'i hükmü altına almıştır[344]. Evliya Çelebi Beçin Kalesi'nden şu şekilde bahsetmiştir:

> "Nice yüz yıl bir cinler beyi zapt edip sonra Menteşe oğlu Ahmed Bey ilim kuvveti ile zapt edip mamur etti. Bey Cin Kalesi'nden bozma Peçin Kalesi derler. Bu da Menteşe toprağında her türlü vergilerden muaf vilâyet fatihi Gazi Ahmed Bey vakfıdır ve Milas nahiyesidir. Kethüdayeri ve serdarı Milas'ta oturur, ancak naibi vardır. Kalesi, Milas Ovası'na bakan bir yalçın kaya üzerinde göklere baş uzatmış sarp bir kale ve dört köşe şeddadi bir yapıdır. Çepçevre büyüklüğü bin adımdır. Kıbleye bakan bir kapısı vardır. Dizdarı ve 20 neferi vardır. Gayet sarp ve sağlam olmakla Menteşe hâkimleri bütün suçluları burada hapsederler. Yalçın kaya üzerinde olmakla asla bir tarafında hendeği yoktur ve bir tarafından zafer mümkün değildir. Ancak kapısı önünde zemberekli köprünün altında kesme kayadan 10 kulaç hendeği var. Kapının iki tarafında mermer arslanlar heykelleri vardır."[345].

Musa Bey'in vefatıyla birlikte beyliğin başına geçen Ahmed Bey, denizcilik faaliyetlerine önem vermiştir. Rodos ve Kıbrıs adalarına başarılı seferler düzenlemiş ve bunun sonucunda kendisine "Gazi" ve "Sultanü's Sevahil" unvanları verilmiştir[346]. Ahmed Gazi, Milas ve Beçin bölgesinde fazlasıyla imar faaliyetinde bulunmuştur. Ahmed Gazi, büyük dedesi Mesud Bey gibi Mevleviliğe önem vermiş ve Balat'ta yılda 1100 akçe vakıf değeri olan bir Mevlevihane inşa ettirmiştir. Ahmed Gazi de ataları gibi Venediklilerle ticaret antlaşması imzalamıştır. 22 Nisan 1375 tarihli bu antlaşma sayesinde

---

[342] Varlık, *a.g.e.,* s.149.

[343] Ünal, *a.g.e.,* s. 20.

[344] Kihtir, *a.g.e.,* s. 281.

[345] Çelebi, *a.g.e.,* s.231.

[346] Hakkı Dursun Yıldız, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Cilt:8, İstanbul: Çağ Yayınları, 1992, s.530.

Ahmed Gazi'nin 1391 yılında vefat etmesi üzerine Beçin'de yaptırmış olduğu Ahmed Gazi Medresesi'nin ana eyvan kısmına gömülmüştür[347]. Ahmed Gazi'nin vefat etmesiyle birlikte idaresindeki topraklar Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Kosova Savaşı'ndan sonra Yıldırım Bayezid'in gözünü Anadolu'ya çevirmiş[348], 1390 yılında sefere çıkarak teker teker Batı Anadolu'daki beylikleri ortadan kaldırmış ve bölgedeki beyliklerin topraklarını Osmanlı Devleti'ne katmıştır[349]. Menteşe bölgesinin idaresini Hoca Firuz Bey'e devretmiştir[350]. Osmanlı Beyliği'nin büyümesiyle Anadolu ve Rumeli toprakları genişlemiştir. 1390 yılında yapılan Anadolu seferiyle Menteşeoğulları Beyliği tamamen Osmanlı hâkimiyetine geçmiş ve Ankara Savaşı'na (1402) kadar Osmanlı hâkimiyetinde kalmaya devam etmiştir. Yıldırım Bayezid ve Timur arasında 1402 yılında yapılan Ankara savaşında Timur'un galip gelmesiyle Yıldırım'a karşı yanında savaşan Anadolu beylerine topraklarını geri vermiştir[351].

Ahmed Bey'in kardeşi Mehmed Bey ve oğlu İlyas Bey Yıldırım'ın Osmanlı egemenliği sebebiyle ülkesinden kaçmak zorunda kalmıştır. Timur'un Yıldırım'ı esir alıp beylikleri eski sahiplerine iade etmesiyle Menteşeoğulları Beyliği'nin başına İlyas Bey[352] geçmiştir. İlyas Bey, 1403 yılından itibaren 18 yıl boyunca Ulu Bey olarak Menteşe Bölgesinin idaresini sürdürmüştür[353]. Osmanlı'nın Fetret dönemindeki durumundan faydalanarak beyliğini güçlendirmeye çalışmıştır.[354] Yıldırım Bayezid'ın oğulları arasında yaşanan saltanat mücadelesinden faydalanan İlyas Bey, Osmanlı Devleti'nin kargaşasından kendine pay çıkararak beyliğini eski gücüne geri getirmiş ve bölge siyasetinde rol oynamaya başlamıştır[355]. Ataları gibi ticari ilişkilerine önem

---

[347] Süreyya Eroğlu, *Batı Anadolu Beyliklerinde Bezeme Anlayışı (Camiler),* Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları, 2017, s.38.

[348] Turgut, *Menteşe Bey'in İsmi…,* s.39.

[349] Ünal, *a.g.e.,* s.21; Koca, *a.g.e.,* s.163.

[350] Gökmen, *a.g.m.,* s.77.

[351] Ersan, *a.g.m.,* s.57. ; Eroğlu, *a.g.e.,* s.38.

[352] Freely, *a.g.e.,* s.136.

[353] Ünal, *a.g.e.,* s.22.; Şiddetli kış ve deniz fırtınaları geçip, ilkbahar bahar başladıktan sonra iskitlerin bastıkları bütün yerlerde büyük bir açlık yaşanıp veba salgını baş göstermiş ve iç muharebeler başlamıştır. Timur'un emri ile Menteşe Beyi İlyas Karia ve Lidya eyaletlerini almıştır. Bkz. Dukas, *Bizans Tarihi (Çev. VL. Mirmiroğlu),* İstanbul: İstanbul Enstitüsü Yayınları, 1956, s.48.

[354] Alperen Arı, *Menteşeoğulları Beyliği, Akdeniz Dünyası ve Osmanlı Beyliği: Devletlerarası İlişkilerin Gelişimi,* Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Aydın, 2021, s. 30.

[355] Koca, *a.g.e.,* s.164.

göstermiş ve Venediklilerle 24 Temmuz 1403, 2 Haziran 1407 ve 14 Ekim 1414 tarihinde ticaret antlaşması yapmıştır. İlyas Bey'in ölümünden 3 yıl sonra, Çelebi Mehmed'in ölümü ile tahta geçen II. Murat 1424 yılında Menteşe Beyliği'ne kesin olarak son vermiştir[356]. Menteşe Beyliği'nin son bulmasıyla burayı Muğla'da yaşayan sancak beyleriyle yönetmiştir[357]. Osmanlılar, Osmanlı sancağı haline gelen Menteşe Beyliğini o sıradaki coğrafi sınırını bozmadan kendi sistemlerine entegre etmişlerdir. Böylece sadece eski sınırlarını değil adını da korumuştur[358]. 20 Nisan 1921 tarihine kadar Osmanlı yönetim sisteminde çeşitli idare düzenlemelere uğramıştır[359].

[356] Gökmen, *a.g.m.,* s.77.

[357] Ünal, *a.g.e.,* s.22.

[358] Emecen, F. M. "Beylikten Sancağa. Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dâir Bazı Mülâhazalar", *Belleten*, Cilt: 60, Sayı: 227, 1996, s.88-90.

[359] Serdal Soyluer, "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı'nın İdari Ve Nüfus Yapısı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 13, Aralık 2006, s.109.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATALOG

3.1. CAMİLER

3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii

Katalog No: 1

Fotoğraflar: Foto.No.3.1.1- Foto.No.3.1.8

Şekiller: Şek.No.3.1.1- Şek.No.3.1.5

Planlar: Plan.No.3.1.1

İnceleme Tarihi: 21/10/2022

Yeri ve Konumu: Muğla İl'ine bağlı Milas İlçesi'nin Hacı İlyas Mahallesi'nde çarşı içerisinde yer almaktadır. Halk tarafından Salahaddin Camii[360] ve Küçük Cami olarak da bilinmektedir[361].

Yapım Tarihi: Cümle kapısı üzerinde yer alan kitabesinde yazılana göre Menteşeoğulları'ndan Şücaüddin Orhan Bey zamanında H. 730/ M. 1330 yılında inşa ettirilmiştir[362].

Paul Wittek'in kitabeyi Arap harfleri ile yayınladıktan sonra Mehmet Akif Erdoğru'nun Latin harfleriyle okuması şu şekildedir: "Kale'n-Nebiyyi aleyhi's-selâm Men bena mesciden lillahi bena Allahu lehu beyten fi'l-cenneti ammere fi ahd-i devleti'l-emîri'l-kebîr Şüca'ü'd-devle ve'd-dîn Orhan Bey el-mescidi'l-câmi'-i Selaheddin…(?) Taleben li-marzati'l-lahi fi şehr-i Şa'ban sene selasîn ve seb'a-mie (Şaban 730/ Mayıs/Haziran 1330)"[363].

Kitabenin Türkçe çevirisi şu şekildedir: "Peygamber aleyhisselâm dedi: Kim Tanrıya bir mescit yaparsa, Tanrı da ona Cennette bir ev yapar. Ulu-Beg Şüca'uddevlet ved-din zamanında yaptı. Bu Salahaddin (?) halk camisini (Mescid el-câmi) Orhan

[360] Wittek, *a.g.e.*,s. 118.

[361] Erdoğru, *a.g.m.*, s.1079.

[362] Enis Karakaya, "Hacı İlyas Cami", *DİA*, Cilt:14, 1996, s.483.

[363] Erdoğru, *a.g.e.*, s.1079.

Bey... Tanrı Taâlânın rızasını isteyerek, yedi yüz otuz senesinde şa'ban ayında (20.5.-17.6.1330)." [364].

Banisi: Basık kemerin altında sülüs hat ile yazılmış dört satırlık kitabesine göre cami Naib Salahaddin[365] isminde biri tarafından yaptırılmıştır. Naib Selahattin'in Menteşeoğulları döneminde yaşayan bir din adamı olduğu bilinmektedir.[366] Evliya Çelebi'nin gezisi sırasında bölgedeki mahallelerin ismini yazarken "Salahattin sultan" adında bir kişinin ismini yazmıştır. Bu kişi caminin banisi olabilme olasılığı yüksektir.[367]

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Cami, dıştan dışa 14.10 x 16.70 m. ölçüsünde[368] olup kare planlı bir harim ve önünde bulunan üç birimli son cemaat mahallinden oluşmaktadır. Harimin örtüsü iç tarafta ahşap kaplamalı düz tavan olarak görülürken, dıştan dört yana meyilli kırma çatı ile örtülmüştür. Son cemaat mahallinin üzeri alaturka kiremit kaplı üç kubbe ile örtülmüştür ve kubbeye geçiş öğeleri tromptur. Son cemaat mahallinin iki yan birimi ikişer sivri kemer düzenlemesiyle dışarı açılırken ortadaki birim tek sivri kemerli düzenlemeye sahiptir. Orijinalinde batısında ise merdiven minaresi bulunmaktadır. Bu minare 1957 yılında yaşanan deprem sonrasında 1961 yılında yeniden inşa edilmiştir[369]. Günümüzde yine batı cephesinde olmak üzere kesme taş örgülü, silindir gövdeli bir minare bulunmaktadır. Harim içerisinde kuzey yönüne yerleştirilen ahşap kolonlarla desteklenmiş bir kadınlar mahfili yer almaktadır. Yapının iç ve dış cepheleri günümüze harç ile sıvanmış şekilde geldiği için özgün duvar örgüsü bilinememektedir. Cami her cepheden açılan ikişer pencere açıklıkları ile aydınlatılmaktadır. Doğu ve güney cephelerde simetrik olarak yerleştirilmiş altta iki ve üstte iki pencere bulunurken batıda simetrik bir görüntü oluşturmayan toplamda üç ve kuzey cephede taçkapının iki yanında iki pencere bulunmaktadır.

---

[364] Wittek, *a.g.e.,* s.133.

[365] Uzunçarşılı, *Kitabeler…,* s.156.; Özdere, *a.g.t.,* s.72.

[366] Durukan, *Beylikler Dönemi…,* s.430.

[367] Uzunçarşılı, *Kitabeler...,* s.156.

[368] Duran, *a.g.t.,* s.91.

[369] Oduncular, *a.g.t,* s.17.

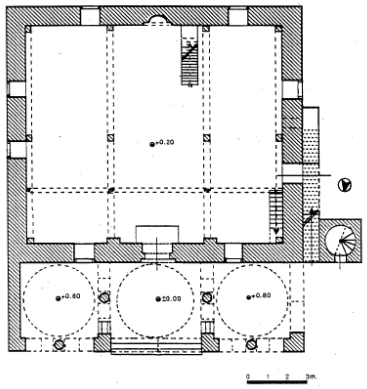
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Son cemaat yerinin kemeri arkasında ve inşa kitabesinin üzerinde yer alan kitabelere göre ise caminin zaman içerisinde tamir geçirmiş olduğunu göstermektedir. Kapı üzerinde bulunan tamir kitabesine göre cami 1855'de Hacı Ömer Ağazade Hacı İsmail Ağa tarafından, diğerinde ise 1920-1921 yılında Hacı Eminzade Süleyman Bey tarafından tamir ettirildiği bilgisi bulunmaktadır[370]. Caminin devşirme malzeme basamaklı eski merdiven minaresinin 1957 yılında depremde yıkılmasıyla yerine yeni bir minare inşa edilmiştir[371]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

[370] Karakaya, *a.g.m.,* s.483 ; Başka bir kaynakta tamir kitabesi için 1813 tarihi verilmiştir. Bkz. Özdere, *a.g.t.,* s.74. Başka bir kaynağa göre Hacı Emin Zade Süleyman H.1229/M.1814 yılında tamir ettiği bilgisi bulunmaktadır. İkinci tamiri ise H.1272/M.1856 yılında Hacı Ömer Ağa Zade Hacı İsmail Ağa tamamlanmıştır. Bkz. Duran, *a.g.t.,* s.98.

[371] Duran, *a.g.t.,* s.98.

ESERİN ADI: MİLAS HACI İLYAS CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:1

Plan.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii planı Foto.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii kuzey cephesi

(Duran, 1995: Şekil 1)

Foto.No.3.1.2. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

Şek.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Hacı İlyas Camii son cemaat yerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Son cemaat yeri orta birimi devşirme sütun ile desteklenmektedir. Kare formlu sütun başlığı ve oval sütun gövdesinden oluşan devşirme malzeme, yapının revak kısmında yer almakta ve revak kemerlerini birbirinden ayırmak amacıyla kullanılmıştır. Bu sütun, Osmanlı mimarisinde sıkça rastlanan mermer sütunlardan biridir ve genellikle cami, medrese veya kervansaray gibi yapıların avlu ya da revak bölümlerinde yer almaktadır. Sütun sade bir tasarıma sahiptir ve süslemesiz oluşuyla Osmanlı estetiğini yansıtmaktadır. Malzeme olarak mermerin tercih edilmesi, hem dayanıklılığı hem de estetik görünümüyle ilişkilidir. Bu tarz sütunlar, genellikle 15. ile 19. yüzyıl arasındaki Osmanlı dönemine ait yapılarda görülür ve hem taşıyıcı işleviyle hem de mekâna kazandırdığı ferah görünümle dikkat çekmektedir. Yapıda yer alan devşirme malzemelerin, Mylasa Antik Kenti'nden getirilmiş olması muhtemeldir. Mylasa, Roma ve Bizans dönemlerinde kaliteli mermer işçiliğiyle tanınmış önemli bir merkez olmasıyla bilinmektedir.

ESERİN ADI: MİLAS HACI İLYAS CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:1

Foto.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.1.3. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

Şek.No.3.1.2. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Hacı İlyas Camii son cemaat yerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Son cemaat yeri orta birimi devşirme sütun ile desteklenmektedir. Kare formlu sütun başlığı ve oval sütun gövdesinden oluşan devşirme malzeme, yapının revak kısmında yer almakta ve revak kemerlerini birbirinden ayırmak amacıyla kullanılmıştır. Kare sütun başlığıyla gövdesinin birleştiği kısımda iki şeritli bir bezeme bulunmaktadır. Mermer malzemeli bu sütunlar üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayıp sade ve bezemesizdir. Kaba görünümlü bir yapısı bulunmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS HACI İLYAS CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:1

Foto.No.3.1.1. Milas Hacı İlyas Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.1.4. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

Şek.No.3.1.3. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Hacı İlyas Camii son cemaat yerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Dor tipi sütunlar grubuna girmektedir. Kaba görünümlü bir yapısı bulunmaktadır. Bu sütun, Osmanlı mimarisinde sıkça rastlanan mermer sütunlardan biridir ve genellikle cami, medrese veya kervansaray gibi yapıların avlu ya da revak bölümlerinde yer almaktadır. Sütun sade bir tasarıma sahiptir ve süslemesiz oluşuyla Osmanlı estetiğini yansıtmaktadır. Malzeme olarak mermerin tercih edilmesi, hem dayanıklılığı hem de estetik görünümüyle ilişkilidir. Bu tarz sütunlar, genellikle 15. ile 19. yüzyıl arasındaki Osmanlı dönemine ait yapılarda görülür ve hem taşıyıcı işleviyle hem de mekâna kazandırdığı ferah görünümle dikkat çekmektedir.

.

ESERİN ADI: MİLAS HACI İLYAS CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:1

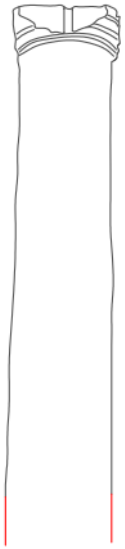
Foto.No.3.1.5. Milas Hacı İlyas Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.1.6. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

Şek.No.3.1.4. Milas Hacı İlyas Camii son cemaat mahallinde bulunan devşirme sütun

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Hacı İlyas Camii son cemaat yerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yivli formlu sütun başlığı ve oval sütun gövdesinden oluşan devşirme malzeme, yapının revak kısmında yer almakta ve revak kemerlerini birbirinden ayırmak amacıyla kullanılmıştır. Sütun başlığının bir kısmı günümüze kırık hâlde ulaşmıştır. Sütun gövdesinin üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayıp sade ve bezemesizdir. Sütun başlığındaki yivli detaylar ve formu, geç Roma veya Bizans mimari anlayışla uyumlu görünmektedir. Özellikle bu bölgede antik Mylasa şehrinin kalıntılarından kalan birçok sütun ve taşın Beylikler döneminde yeniden kullanıldığı bilinmektedir. Beylikler, bu tür antik yapı malzemelerini cami, medrese ve han gibi yapılarında spolia olarak sıklıkla değerlendirmiştir.

ESERİN ADI: MİLAS HACI İLYAS CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:1

Foto.No.3.1.7. Milas Hacı İlyas Camii harimi

Foto.No.3.1.8. Milas Hacı İlyas Camii hariminde bulunan vaaz kürsüsünün taşıyıcı öğesi olarak kullanılan sütun başlığı

Şek.No.3.1.5. Milas Hacı İlyas Camii hariminde bulunan vaaz kürsüsünün taşıyıcı öğesi olarak kullanılan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Hacı İlyas Camii hariminde yer almaktadır.

Açıklamalar: Harimin güneydoğu köşesinde bulunan vaaz kürsüsünün alt kısmında korint düzenine uygun olarak düzenlenmiş devşirme sütun başlığı yer almaktadır. Bu sütun başlığı, Korint düzenine ait oldukça süslü ve zarif bir mimari unsurdur. Korint düzeni, antik Yunan ve Roma mimarisinde en süslü sütun başlığı türü olarak bilinir ve genellikle tapınaklar, anıtsal yapılar ve prestijli binalarda tercih edilmiştir. Başlığın üzerindeki belirgin akanthus (kenger) yaprakları, doğadan ilham alınarak işlenmiş detaylı süslemeleriyle dikkat çeker. Bunun yanı sıra, başlıkta görülen diğer bitkisel ve geometrik motifler, bu düzenin zarafetini ve zenginliğini artırmaktadır.

3.1.2. Beçin Orhan Bey Camii

Katalog No: 2

Fotoğraflar: Foto.No.3.2.1- Foto.No.3.2.16

Şekiller: Şek.No.3.2.1- Şek.No.3.2.11

Planlar: Plan.No.3.1.2

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin Orhan Bey Camii, Muğla İl'inin Milas İlçesi'nde bulunan Beçin Kalesi'nin güneyinde, Ahmed Gazi Medresesi'nin güneybatısında yer almaktadır.

Yapım Tarihi: İnşa tarihi hakkında iki görüş bulunmaktadır. Evliya çelebi camiye ait bir kitabenin varlığından bahsetmiştir. Bu kitabede inşa tarihi olarak 1370-1371 yılı verilirken İ. Hakkı Uzunçarşılı kitabenin kısmen yanlış olduğunu ve yapının inşa tarihinin 1330-1331 yıllarında olması gerektiği söylemektedir[372]. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'ne göre yapı 1329 yılında tamamlanmıştır. Ancak İbn Battuta'nın Beçin'i ziyaret ettiğinde H. 730/ M. 1329 yılında yapının inşasının devam ettiğini bildirmiştir. Buna göre İ. Hakkı Uzunçarşılı, H. 730 tarihini H. 732 /M. 1331 olarak düzeltmiştir[373]. Kadir Pektaş ve Okay Karaçay'a göre yapının inşası 1335 yılında tamamlanmıştır[374].

Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde yer alan bilgiye göre caminin kitabesi şu şekildedir: "Bena haze'l-mescidi'l-mübâreki'l-emîrü'l-mu'azzam el-mansur ve'lmuzaffer Sultan Murad bin el-Etrâk Şücu'addin Eke Han (Or Han) bin Mesud eazzallhu ensarehu fi sene isna ve selasîn ve seb'a-mie (H. 732/ M. 1331/1332)"[375].

Hakkı Önkal'ın çevirisine göre kitabe metni şu şekildedir: "Bu mübarek mescidi, din ve dünyanın kahramanı, Türk gazilerinin sultanı, zaferler ve başarılar kazanmış, güven duyulan, yüce emir Mes'ud oğlu Orhan-Allah onun başarılarının aziz kılsın- 732/1332 yılında inşa ettirdi."[376].

---

[372] Özdere, *a.g.t.,* s.74.

[373] Ünal, *a.g.e.,* s.38.

[374] Kadir Pektaş ve Okay Karaçay, *Beçin Kalesi,* İstanbul: Kültür Sanat Basımevi, 2021, s.46.

[375] Çelebi, *a.g.e.,* s.231.

[376] Ünal, *a.g.e.,* s.38.

Bani: Şücaeddin Orhan Bey tarafından inşa ettirilmiştir[377].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Cami, dıştan dışa 20.00 x 23.00[378] ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. 2003 yılında yapılan kazı çalışmalarında yapının kuzey cephesinin batı yarısını kaplayan bir son cemaat yeri tespit edilmiştir. Seki üzerinde mevcut olan taş bloklara bakıldığında son cemaat yerinin örtüsünün ahşap sundurma olduğu ve bu taş blokların sundurmayı destekleyen ahşap direklerin bulunduğunu düşündürmektedir. Buna göre görülebilen kaidenin dizilişi enine dört, dikine üç sıra olmak üzere toplam on iki adettir[379]. İnşa malzemesi olarak moloz taş, tuğla, taş bloklar, kesme taş, tuğla kırıkları, harç, devşirme mermer ve taş bloklar kullanılmıştır. Yapının zemin döşemesinde birçok devşirme parça yer almaktadır. Evliya Çelebi'ye göre yapının minaresi olmayıp toprak örtülü, boyu ve eni yüzer ayak olmasıyla beraber camii içinde çam diğerinden 16 adet sütun bulunmaktadır[380]. Günümüze düz toprak dam ve çam direği sütunlar ulaşamamıştır. Seyahatnamedeki ölçüler dikkate alındığında yapının planının kare olduğu anlaşılmaktadır ve mecvut planıyla farklılık göstermektedir. Harimin doğu, batı ve güney ve kuzey cephelerinde simetrik olarak yerleştirilmiş ikişer adet pencere bulunmaktadır. Harim zemin döşemesinde ve taçkapısında kullanılan devşirme malzemeler yapıda süsleme unsurları olarak göze çarpmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Oluş Arık başkanlığında yürütülen Orhan Bey Cami kazısı sırasında, 1974-1984 yılları arasında pencere, kapı açıklıkları ve mihrap nişi ortaya çıkarılmıştır[381]. Yapı restorasyon geçirmemiş olup günümüzde harabe durumundadır.

---

[377] Oduncular, *a.g.t.,* s.24.

[378] Duran, *a.g.t.,* s.99.

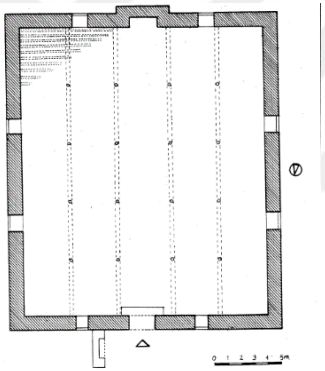
[379] Rahmi Hüseyin Ünal, Şakir Çakmak, Ertan Daş, Aydoğan Demir, Gültekin Teoman, "Beçin 2003 Kazısı" *Sanat Tarihi Dergisi,* Sayı: XIV/2, 2005, s.127.

[380] Çelebi, *a.g.e.,* s.231-232.. ; Kahraman, *a.g.e.,* s. 231-232. ; Wittek, *a.g.e.,* s.127.

[381] Duran, *a.g.t.,* s.99

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 2

Plan.No.3.1.2. Beçin Orhan Bey Camii planı

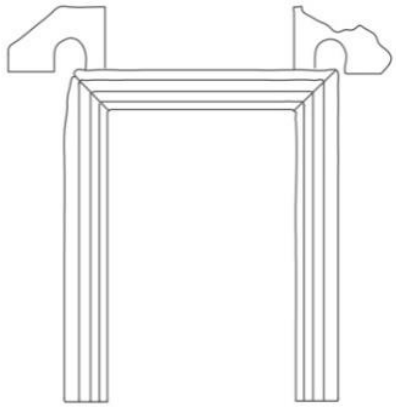

(Duran, 1995: Şekil 3)

Foto.No.3.2.1. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı

Şek.No.3.2.1. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı üzerinde konumlandırılmıştır.

Açıklamalar: Taçkapı, dikdörtgen formda olup yan söveleri ve lentosu devşirme mermer malzemeden yapılmış yekpare bloklardan oluşmaktadır. Mermer bloklar, içten dışa doğru kademeli bir düz silme profille hareketlendirilmiş ve sade bir estetik görünüm sağlanmıştır. Bu bloklar, birleşim noktalarında birbiriyle tam bir bütünlük göstermekte ve yapının simetrik bir düzen içinde inşa edildiğini yansıtmaktadır. Taçkapının iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet ambon levhası bulunmaktadır. Yapıda kullanılan devşirme malzemelerin, Beçin'deki Beylikler öncesi yerleşimden kalma mimari unsurlardan alınmış olması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 2

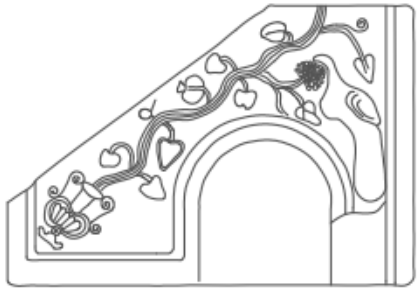
Foto.No.3.2.1. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı

Foto.No.3.2.2. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası

Şek.No.3.2.2. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Ambon merdiven bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı üzerinde konumlandırılmıştır.

Açıklamalar: Lentonun köşe noktalarına simetrik olarak yerleştirilmiş devşirme malzemeler ile süsleme oluşturulmuştur. Kapının sağına ve soluna yerleştirilen bu iki parça bir ambona aittir. Ambon kürsüsüne çıkışı sağlayan yan merdivenlerine ait bu parçaların ön yüzlerinde birer adet niş mevcuttur. Nişin solda çift kulplu bir vazodan başlayarak S'ler çizerek etrafını dolanan kıvrım dallar ve bu dallardan çıkan nar ve üzüm salkımlarının bitiş noktasında bir tavus kuşu figürünün varlığıyla sonlanmaktadır. Bu süsleme taşın dış kısmında bulunan kenar bordürü ile çerçevelenmiştir. Bu süslemeler kabartma tekniği ile oluşturulmuştur. Ambon merdiveni parçası, bezeme kompozisyonu benzerliği açısından Priene ambon grubu içinde yer alıp 5-6. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 2

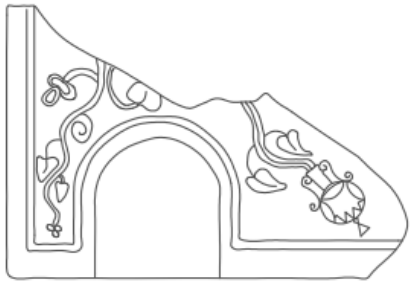
Foto.No.3.2.1. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı

Foto.No.3.2.3. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası

Şek.No.3.2.3. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısında bulunan ambon levhası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Ambon merdiven bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii taçkapısı üzerinde konumlandırılmıştır.

Açıklamalar: Lentonun köşe noktalarına simetrik biçimde yerleştirilmiş devşirme malzemeler ile süsleme oluşturulmuştur. Kapının sağına ve soluna yerleştirilen bu iki parça bir ambona aittir. Ambonlar, özellikle Hristiyanlıkta erken dönem kilise mimarisinde kullanılan, kutsal metinlerin okunduğu veya vaazların verildiği yükseltilmiş platformlardır. Ambonlar genellikle süslü taş işçiliği ile dikkat çeker ve üzerinde bitkisel motifler, geometrik desenler veya dini semboller bulunur. Bu parçanın üst kısmında yer alan oyuk ve çevresindeki süslemeler, bir ambonun kenar parçası veya bir detayı olabileceğini düşündürmektedir. Ambon merdiveni parçası, bezeme kompozisyonu benzerliği açısından Priene ambon grubu içinde yer alıp 5-6. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

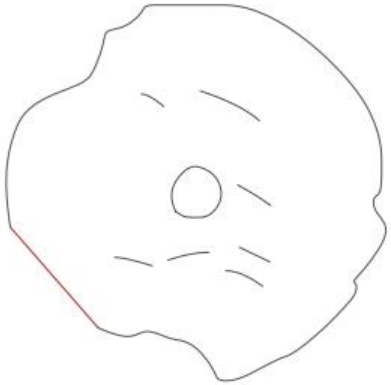
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.5. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan değirmen taşı

Şek.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan değirmen taşı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Değirmen taşı

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Bu taş, büyük olasılıkla antik dönemlerde değirmen taşı olarak kullanılmıştır. Merkezindeki oyuk, bir mil yardımıyla döndürüldüğünü ve tahıl gibi ürünlerin öğütülmesinde işlev gördüğünü göstermektedir. Malzeme olarak mermer olduğu düşünülmektedir, çünkü bu tür taşlar dayanıklı olmaları ve kolay işlenebilmeleri nedeniyle tercih edilmiştir. Taşın kenarlarında görülen aşınma izleri, uzun süreli kullanıma işaret etmektedir. Milas bölgesinde bulunmuş olması, onun antik Roma, Bizans veya Osmanlı dönemine ait bir yapıya hizmet etmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ancak şu anda yerde yatay olarak bulunması, orijinal bağlamından çıkarılmış veya artık kullanım dışı bırakılmış olduğunu göstermektedir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

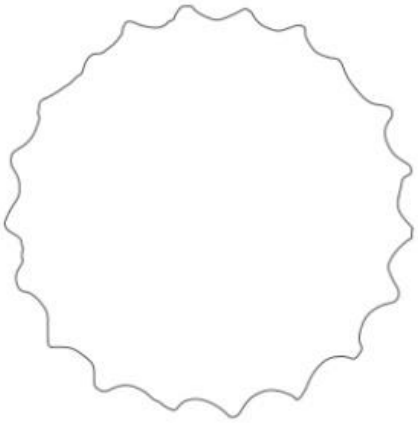
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.6. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu

Şek.No.3.2.5. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun tamburu

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Yivli sütun tamburudur. Zemine gömülü durumdadır. Etrafında kırıklar ve ön yüzünde aşınmalar mevcuttur. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

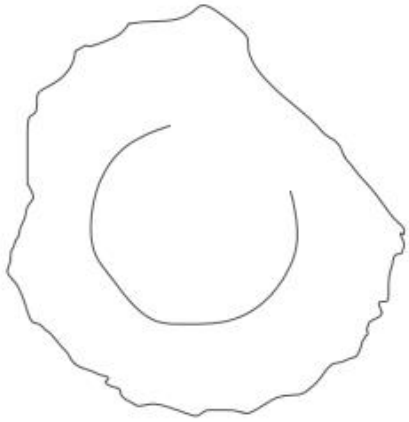
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.7. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu

Şek.No.3.2.6. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun tamburu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun tamburu

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Bu taş, antik döneme ait yivli bir sütun tamburudur. Yivli yapısı, klasik mimarinin estetik anlayışını yansıtmaktadır. Bu tür tamburlar, sütunların daha zarif ve estetik görünmesini sağlamak amacıyla tasarlanmıştır. Dalgalı kenarlar, tamburun hem yapısal hem de dekoratif bir parça olduğunu göstermektedir. Bu tarz yivli sütunlar genelde tapınaklar, kamu binaları ya da anıtsal yapılar gibi prestijli alanlarda kullanılmıştır. Taşın yüzeyindeki aşınmalar, uzun süre açıkta kalmış olabileceğini veya yeniden kullanım amacıyla başka bir yapıda değerlendirilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Milas'ın zengin tarihi göz önünde bulundurulduğunda, bu sütun tamburu Roma döneminden kalma bir yapının parçası olabilir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

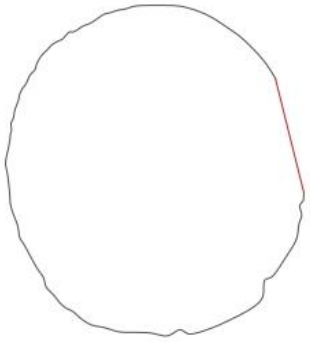
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.8. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun gövdesi

Şek.No.3.2.7. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Sütun gövdesinin etrafında kırılmalar mevcuttur. Ön yüzünde ise aşınmalar vardır. Zemine gömülü hâldedir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

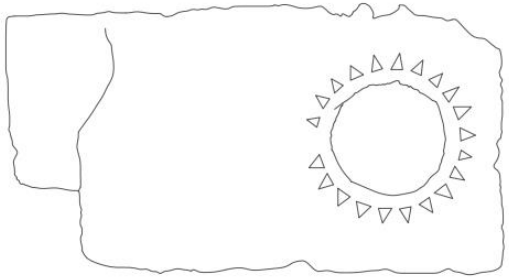
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.9. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha

Şek.No.3.2.8. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Görülen bu mermer parça, büyük olasılıkla antik bir yapıdan kalma dekoratif ya da yapısal bir öğedir. Ortadaki yuvarlak kısım, bir metal ya da ahşap elemanın sabitlenmesi için açılmış bir bağlantı noktasıdır. Çevresindeki üçgen motifler ise estetik amaçlı yapılmış, dönemin sanat anlayışını yansıtan detaylardır. Bu tür taşlar genellikle zemin kaplaması, sunak alanları ya da kamu yapılarında dekoratif unsurlar olarak kullanılmıştır. Çevresel motifler ve işçilik, Roma veya Bizans dönemine ait olabileceğini düşündürmektedir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

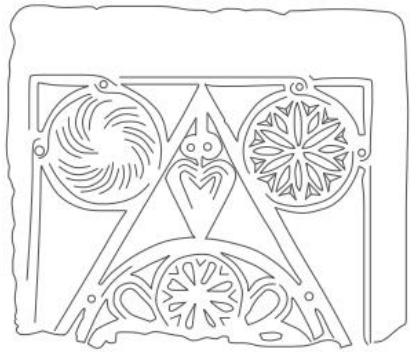
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.10. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha

Şek.No.3.2.9. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Harim zemininde yer döşemesi olarak kullanılmıştır.

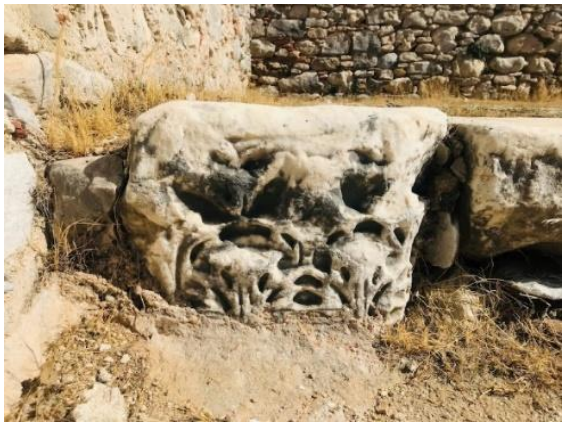
Açıklamalar: Levhanın yarısı eksik olmasına rağmen, mevcut şekillerden yola çıkarak kompozisyonu hakkında varsayımlarda bulunmak mümkündür. Levha, çift şeritli bir dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış bir tasarıma sahiptir. Ortasında yer alan büyük bir madalyon, çevresi eşkenar dörtgen bir çerçeveyle sınırlandırılmıştır. Eşkenar dörtgenin ortasında yer alan düğümle bağlanmış bir yürek motifi, büyük madalyona doğru sarkıtılmıştır. Levhanın iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş rozetlerin içinde ise bir çarkıfelek ve on iki yapraklı çiçek motifleri yer alır. Bu motiflerin düğüm kısımlarında, iki adet matkap yuvası dikkat çekmektedir. Kesik parçanın eksik kısmında, mevcut kompozisyonun benzer şekilde devam ettiği varsayılmaktadır. Tüm motifler, düğümlü geçmeler aracılığıyla bir bütünlük oluşturur. Bu tasarım, Roma ve Geç Bizans sanatında, aynı zamanda Zengi Mimarisi'nde sıklıkla görülen bir karakteristik özelliği yansıtmaktadır. Levhanın 10. yüzyılın ikinci yarısı ile 11. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür. Ayrıca, yapının devşirme malzeme içerdiği göz önüne alındığında, bu taşın Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait olduğu ve daha sonra başka bir yapıda yeniden kullanıldığı düşünülmektedir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

Foto.No.3.2.11. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.12. Beçin Orhan Bey Camii harim girişinde kullanılan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Orhan Bey Camii hariminde taçkapının ardında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Bu mermer sütun başlığı, antik döneme ait bir yapı elemanıdır. Sütun başlıklarında sıklıkla kullanılan form akantus yapraklarını andırmakta ve bu tarz detaylar özellikle Korint veya Kompozit tarzında görülen bir estetik anlayışı temsil etmektedir. Üzerindeki aşınma izleri, uzun süre açık havada maruz kalmış olduğunu ya da devşirme malzeme olarak başka bir yapıda kullanıldığını düşündürmektedir. Milas bölgesinin tarihî bağlamı göz önüne alındığında, bu başlık Roma döneminden kalmış olabilir ve muhtemelen bir kamu binası, tapınak veya kilisede yer almıştır. Şu anki konumu, özgün bağlamından uzaklaşmış olabileceğini gösterir.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

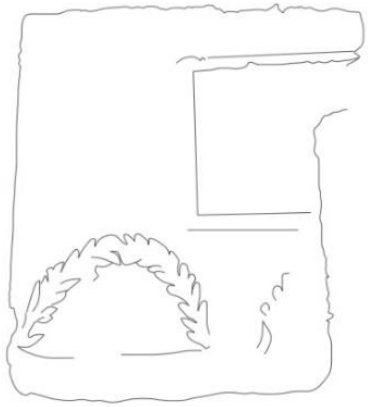
Foto.No.3.2.4. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini

Foto.No.3.2.13. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha

Şek.No.3.2.10. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Orhan Bey Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Cami harim zemininde yer alan levha üzerinde çeşitli bezemeler yer almaktadır. Bu taş, üzerindeki desenlerle birlikte antik bir yapının dekoratif ya da işlevsel bir parçası olarak değerlendirilmiş olabilir. Taşın yüzeyinde görülen defne dalı çelengi motifi, antik dönemlerde zaferi, gücü veya onuru simgeler ve genellikle Roma dönemi mimarisinde kullanılır. Çerçeve biçimindeki iz ise bir yazıt, figür ya da kabartmanın yerleştirildiği alanı temsil ediyor olabilir. Bu tarz taşlar, anıtsal yapılar ya da önemli kişilere adanmış yapılarda kullanılmıştır.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

Foto.No.3.2.14. Beçin Orhan Bey Camii mihrabı

Foto.No.3.2.15. Beçin Orhan Bey Camii mihrap sütuncesi

Şek.No.3.2.11. Beçin Orhan Bey Camii mihrap sütuncesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütunce

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii hariminde mihrabın iki yanına yerleştirilmiştir.

Açıklamalar: Mihrap nişine ait olabileceği düşünülmektedir. Günümüze kırık hâlde gelen sütuncelerin üzerinde etrafını dolaşan yatay hatlardan oluşan süsleme unsuru yer almaktadır. Bu sütun parçası, antik mimaride "burgulu" olarak adlandırılan ve dinamik bir estetik anlayışı yansıtan bir yapı elemanıdır. Spiral şekilde tasarlanmış yüzeyi, dönemin mimarisine hareketlilik katmış ve bulunduğu yapının görkemini artırmıştır. Burgulu sütunlar genellikle tapınaklar, bazilikalar veya anıtsal girişlerde kullanılarak yapının sembolik önemini vurgulamaktadır. Mermerden yapılmış bu sütun, işçiliğiyle dönemin ustalarının sanatsal becerisini yansıtmaktadır. Sarmal formu, sıradan sütunlardan ayrılarak hem görsel bir cazibe sunmuş hem de yapıya özgün bir karakter kazandırmıştır. Milas'ın tarihi bağlamı göz önünde bulundurulduğunda, bu sütun büyük olasılıkla antik bir yapının kalıntısıdır.

ESERİN ADI: BEÇİN ORHAN BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:2

Foto.No.3.2.14. Beçin Orhan Bey Camii mihrabı

Foto.No.3.2.16. Beçin Orhan Bey Camii mihrap sütuncesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütunce

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Orhan Bey Camii hariminde zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Mihrap nişine ait olabileceği düşünülmektedir. Günümüze kırık hâlde gelen sütuncelerin üzerinde etrafını dolaşan yatay hatlardan oluşan süsleme unsuru yer almaktadır. Bu sütun parçası, antik mimaride "burgulu" olarak adlandırılan ve dinamik bir estetik anlayışı yansıtan bir yapı elemanıdır. Spiral şekilde tasarlanmış yüzeyi, dönemin mimarisine hareketlilik katmış ve bulunduğu yapının görkemini artırmıştır. Burgulu sütunlar genellikle tapınaklar, bazilikalar veya anıtsal girişlerde kullanılarak yapının sembolik önemini vurgulamıştır. Mermerden yapılmış bu sütun, işçiliğiyle dönemin ustalarının sanatsal becerisini yansıtmaktadır. Sarmal formu, sıradan sütunlardan ayrılarak hem görsel bir cazibe sunmuş hem de yapıya özgün bir karakter kazandırmıştır. Milas'ın tarihi bağlamı göz önünde bulundurulduğunda, bu sütun büyük olasılıkla antik bir yapının kalıntısıdır.

3.1.3. Datça Hızırşah Camii

Katalog No: 3

Fotoğraflar: Foto.No.3.3.1- Foto.No.3.3.15

Şekiller: Şek.No.3.3.1- Şek.No.3.3.3

Planlar: Plan.No.3.1.3

İnceleme Tarihi: 09/10/2022

Yeri ve Konumu: Datça Hızırşah Camii Muğla İl'inin Datça İlçesi'ne bağlı Hızırşah Köyü'nde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Yapıda herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir.

Bani: Kitabesi bulunmayan yapının inşa tarihi ve banisi hakkında bilgi olmamasına rağmen Orhan Bey'in Hızır adında oğlunun olduğu ve 1337 yılında Çine hakimi olarak varlığı bilinmektedir[382]. Hızır Bey'in fetihten sonra Hızırşah Camii'yi inşa ettirmiş olabileceği ihtimali bulunmaktadır.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Cami, dıştan dışa 9.55 x 12.45 m. ölçülerinde[383] olup kare planlı harimi olan caminin kuzeyinde 3 birimli son cemaat mahalli bulunmaktadır. Harim kısmı tek bir kubbe ile örtülüyken, 3 birimli son cemaat mahalli 3 kubbe ile örtülmüştür. Harimdeki kubbeye geçiş unsuru olarak büyük boyutlu tromplar tercih edilmiştir. Öte yandan son cemaat mahalli kubbeleri ise pandantifler kullanılarak beden duvarları üzerine yerleştirildiği görülmektedir. Caminin batısında işlevi bilinmeyen bir yapı mecvuttur. İlk inşasında ağırlıklı olarak moloz taşın kullanıldığı yapı daha sonrasında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün yaptığı restorasyon çalışması neticesinde moloz taş malzemenin aralarına kalın çimento harcı tabakalarının kaplanmasıyla eski dokusunu kaybedip yeni bir görünüm kazanmıştır.[384] Son cemaat mahalli taşıyıcı ayaklarının dışa bakan yüzeylerinde ve pencere sövelerinde devşirme malzeme kullanılmıştır. Harimin beden duvarından örtüye tromplar ile son cemaat yerinden pandantiflerle kubbeye geçiş sağlanmıştır. Yapı üç

[382] Duran, *a.g.t.*, s.107.

[383] Duran, *a.g.t.*, s.104.

[384] Oduncular, *a.g.t.*, s.34-35.

yönden pencerelerle aydınlatılmaktadır. Batıda bir doğuda iki ve kuzeyde iki pencere olmak üzere toplam beş pencere açıklığına yer verilmiştir.

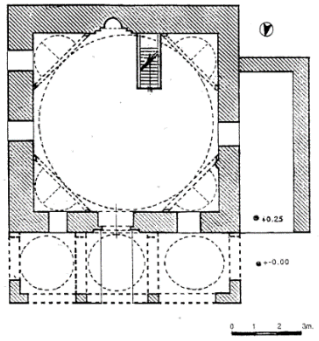
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı 1992 yılında bir onarım geçirmiştir[385]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

[385] Duran, a.*g.t.*, s.106.

ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Plan.No.3.1.3. Datça Hızırşah Camii planı

Foto.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahalli kuzey cephesi

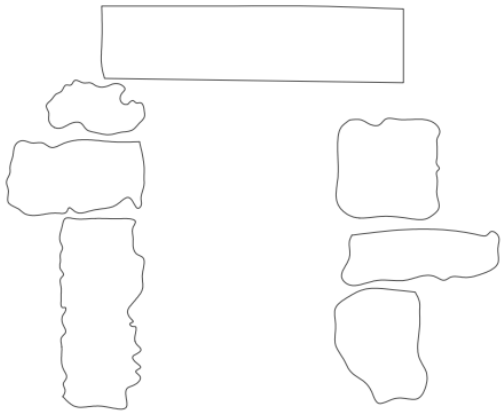

(Duran, 1995: Şekil 4)

Foto.No.3.3.2. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar

Şek.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey yönünde bulunan pencerelerinde kullanılmıştır.

Açıklamalar: Pencerelerin lento ve sövelerinde devşirme malzeme kullanılmıştır. Lento kısmında düzgün kesme taş kullanımı söz konusudur. Söve kısımlarında ise değişik boyut ve formlarda kireç taşı malzemeli bloklar yerleştirilmiştir. Yapıda bulunan devşirme malzemeler, Datça Hızırşah Cami'ye yaklaşık 25 km uzaklıkta yer alan Knidos Antik Kentinden getirilmiş olabilir.

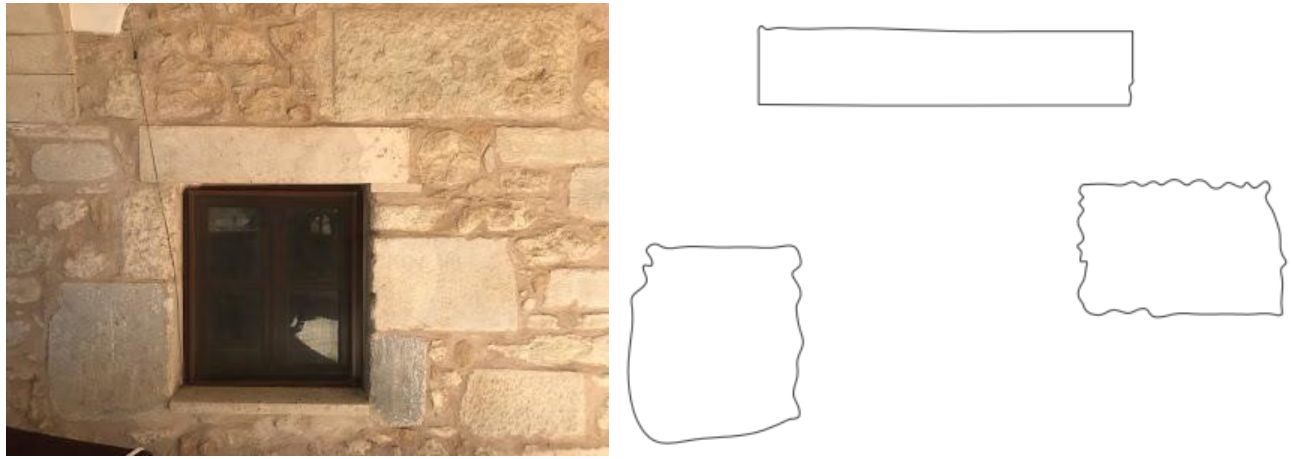
ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Foto.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahalli kuzey cephesi

Foto.No.3.3.3. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar

Şek.No.3.3.2. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahallinde bulunan pencere lento ve sövelerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey yönünde bulunan pencerelerinde kullanılmıştır.

Açıklamalar: Pencerelerin lento ve sövelerinde devşirme malzeme kullanılmıştır. Lento kısmında düzgün kesme taş kullanımı söz konusudur. Söve kısımlarında ise değişik boyut ve formlarda kireç taşı malzemeli taş bloklar yerleştirilmiştir.

ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Foto.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahalli kuzey cephesi

Foto.No.3.4.4. Datça Hızırşah Camii son cemaat yerinde bulunan payandalar

Foto.No.3.3.5. Datça Hızırşah Camii son cemaat yerinde bulunan payandalar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey yönünde bulunan son cemaat yeri taşıyıcı ayaklarında kullanılmıştır.

Açıklamalar: Son cemaat yerinde bulunan taşıyıcı görevindeki ayaklarda değişik boyut ve formlarda kireç taşı ve mermer malzemeli bloklar bir arada kullanılmıştır.

ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Foto.No.3.3.1. Datça Hızırşah Camii son cemaat mahalli

Foto.No.3.3.6. Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.3.3.Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde inşa malzemesi içerisinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kuzey cephesinde ana inşa malzemesi olarak kullanılan mimari bloğun orta alanına kazıma tekniği ile sonradan yapılmış olabileceğini düşünülen bir Latin haçı motifi bulunmaktadır.

ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Foto.No.3.3.7. Datça Hızırşah Camii doğu cephesi

Foto.No.3.3.8. Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde bulunan pencereler

Foto.No.3.3.9. Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde bulunan pencereler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey yönünde bulunan pencerelerinde kullanılmıştır.

Açıklamalar: Pencerelerin lento ve sövelerinde devşirme malzeme yer almaktadır. Lento kısmında düzgün yekpare mermer blok kullanılmıştır. Bloğun çevresinde aşınmadan kaynaklı kırıklar mevcuttur.

ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Foto.No.3.3.10. Datça Hızırşah Camii doğu cephesinden görünüm

Foto.No.3.3.11. Datça Hızırşah Camii cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.3.12. Datça Hızırşah Camii cephelerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Datça Hızırşah Camii cephelerinde inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Son cemaat yeri ayaklarının dışa bakan yüzlerinde rüstik görünümlü devşirme mermer ve kireç taşı bloklar yer almaktadır. Cephe köşelerinde düzgün formlu devşirme taşlar kullanılmıştır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir.

ESERİN ADI: DATÇA HIZIRŞAH CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: DATÇA	KATALOG NO:3

Foto.No.3.3.13. Datça Hızırşah Camii batı cephesinden görünüm

Foto.No.3.3.14. Datça Hızırşah Camii cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.3.15. Datça Hızırşah Camii batı cephesinde bulunan pencere

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Datça Hızırşah Camii cephelerinde inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Son cemaat yeri ayaklarının dışa bakan yüzlerinde rustik görünümlü devşirme mermer ve kireç taşı bloklar yer almaktadır. Cephe köşelerinde düzgün formlu devşirme taşlar kullanılmıştır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Batı cephesinde sonradan açılmış pencerenin lento kısmında da devşirme blok tespit edilmiştir.

3.1.4. Eski Çine Ahmed Gazi (Ulu) Camii

Katalog No: 4

Fotoğraflar: Foto.No.3.4.1- Foto.No.3.4.21

Şekiller: Şek.No.3.4.1- Şek.No.3.4.14

Planlar: Plan.No.3.1.4

İnceleme Tarihi: 27/11/2022

Yeri ve Konumu: Eski Çine Ahmed Gazi Camii, Aydın İl'inin Çine İlçesi'ne bağlı Eski Çine Köyü'nde Cami Mahallesinde bulunmaktadır.

Yapım Tarihi: Yapının taçkapısında herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Ancak bu zamana kadar yazılmış olan kaynaklarda yapının H.724/M.1308 tarihinde inşa edildiği bilgisi bulunmaktadır[386].

Bani: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün arşivinde bulunan tescil dosyasına göre Ahmed Gazi Bey tarafından yapıldığına dair bilgi bulunmaktadır[387]. Ahmed Gazi'nin vakfiye tarihine göre yaşça küçük ya da hiç doğmamış olabileceği göz önünde bulundurulduğunda yapının Ahmed Gazi tarafından yaptırılmadığı anlaşılmaktadır. Tarihe göre bu dönemlerde Menteşeoğullarından Mesud Bey'in hüküm sürdüğü son dönemler olup yerine geçen Orhan Bey'in 1337 yılında Girit ile yapmış olduğu antlaşma metnine göre Çine hâkimi olarak Hızırşah'ın olduğu görülmektedir. Datça'da bulunan Hızırşah Camii ile de yakından benzerlik göstermesiyle yapının asıl banisinin Hızır Bey'in olması muhtemeldir[388].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Dıştan dışa 19.70 x 19.65 m ölçüsünde[389] olan cami tek birimli kare plan tipine sahiptir. Yapının üstü 17 m çapında kubbe örtülmesiyle Beylikler döneminin en büyük kubbeli camisi olma özelliğine sahiptir. Bu özelliği ile cami, Osmanlı mimarisinde büyük kubbeli yapılara geçişinde

[386] Duran, *a.g.t.,* s.114.

[387] Onurhan Bozkurt, *Osmanlı Beyliği Dışında Batı Anadolu Beyliklerinde Mimari Süsleme*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir, 2016, s.15.

[388] Duran, *a.g.t.,* s.115-116.

[389] Remzi Duran, "Ortaçağ Türk Mimarisinin Önemli Bir Eseri: Eski Çine- Ahmed Gazi Camii", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:10, Konya, 2003, s.494.

öncülük etmesiyle önemlidir[390]. İki kademeli kubbe örtüsüne geçiş içi üçgen dolgulu sivri kemerli tromp ile sağlanmıştır. Kiremit örgülü kubbe ise dıştan oniki köşeli kasnak ile kuşatılması söz konusudur. Kuzeyinde ana giriş kapısı bulunan caminin doğu yönünde ikinci bir giriş kapısı daha bulunmaktadır. Doğu cepheye konumlandırılmış merdiven minarenin yirmi basamağı bulunmakta olup yer yer tahrip olmuş vaziyette günümüze ulaşmıştır. Caminin inşa malzemesi kesme taş, moloz taş, tuğla ve devşirme malzemelerdir. Cephe duvarlarında yarıya kadar devşirme kesme taş, üst kısmında ise moloz taş kullanımı görülmektedir. Güney doğu ucuna yerleştirilen merdiven minarenin basamakları da devşirme malzemeden yapılmıştır. Batı duvarında üç, diğer duvarlarında ise ikişer pencere ile yapının aydınlatılması sağlanmıştır. Ayrıca her cephede birer tepe penceresi bulunmaktadır. Alt sıralarda bulunan pencereler dikdörtgen açıklığa sahip olmakla birlikte üstünde bulunan tuğla örgülü sivri kemerler ile hareketlilik sağlanmıştır. Yapının pencerelerinde, kapı lento ve sövelerinde kullanılan devşirme malzemeler işlevsel amaçlı kullanılırken duvar dokusunda bezeme amaçlı kullanılmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı, 1904[391], 1978[392], 1989[393] ve 1990[394] yıllarında restorasyon geçirmiştir. 1978 yılında geçirdiği restorasyon sırasında yapının hangi kısımlarının onarıldığı hakkında bilgi bulunmamaktadır. 1978 yılındaki restorasyon sırasında cami kubbesi üzerinde bulunan kiremit örtü kaldırılarak yüzeyindeki sıvalar yenilenmiş ve çürüyen ahşap parçalar değiştirilmiştir. 1989 yılındaki restorasyonda ise kubbe kasnağındaki dış sıvalar temizlenmiş ve tuğla örgü açığa çıkarılmış, kötü durumda olanlar değiştirilmiş ve kuzeyde bulunan avlusuna bir şadırvan eklenmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün 1990 yılındaki restorasyonunda ise cephe duvarlarının üst kısımlarında çıkan rutubeti önlemek amacıyla bozulan kiremit kaplamaları değiştirilerek kasnaklar tekrardan dıştan sıvanmıştır. 1989 yılında

[390] Türkan Acar, "Menteşe Beyliği ile Osmanlı Devleti Arasındaki Siyasi ve Sosyal İlişkilerin Yapı Üretim Sürecine Etkileri (Milas Firuz Bey İmareti Özelinde)", *Menteşeoğulları Tarihi, (Editörler: Adnan Çevik, Murat Keçiş),* 25-27 Nisan 2012, Muğla: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s.456.

[391] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Kitabeler,* İstanbul: İstanbul Devlet Matbaası, 1929, s.154.

[392] Duran, *Ortaçağ Türk Mimarisi…,* s.500.

[393] Duran, *a.g.t.,* s.110.

[394] Duran, *Ortaçağ Türk Mimarisi…,* s.500.

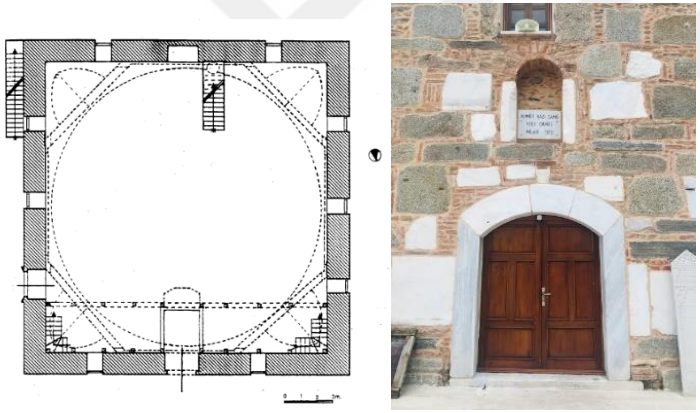
eklenen şadırvan 1990 yılında rutubete sebep olduğ için kaldırılmıştır[395]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

[395] Duran, *a.g.t.*, s.110-111.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO: 4

Plan.No.3.1.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii planı

Foto.No.3.4.1. Eski Çine Ahmed Gazi Camii

(Duran, 1995: Şekil 5)

Foto.No.3.4.2. Eski Çine Ahmed Gazi Camii taçkapısı üzerinde bulunan sütun başlığı

Şek.No.3.4.1. Eski Çine Ahmed Gazi Camii taçkapısı üzerinde bulunan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde taçkapı üzerine yerleştirilmiştir.

Açıklamalar: Bu parça, antik bir sütun başlığına ait bir parça olup Korint tarzı özellikler sergilemektedir. Yapıda süsleme unsuru olarak tercih edilmiştir. Korint tarzı sütun başlıkları, Roma ve Bizans dönemlerinde yaygın olarak kullanılan mimari unsurlar arasında yer alır. Üzerindeki kıvrımlı akantus yaprakları ve stilize edilmiş desenler, bu tarzın estetik ve süsleme anlayışını yansıtır. Akantus yapraklarının kullanımı ve işleniş tarzı göz önüne alındığında, bu sütun başlığı Roma dönemi veya Geç Bizans dönemine ait olabilir. Bu tarz başlıklar genellikle 1. yüzyıldan başlayarak Bizans dönemine kadar kullanılmıştır. Başlık üzerindeki küçük oyuklar, matkap izleridir ve bu oyukların, parçanın orijinal halinde süsleme amaçlı metal ya da taş elemanları tutturmak için açılmış olması muhtemeldir. Aynı zamanda Roma ve Bizans döneminde matkap kullanımı, taş işçiliğinde ince detayları işlemek için oldukça yaygındır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Çine'ye yakın konumda bulunan Alinda, Alabanda ve Stratonikeia Antik yerleşimlerinde iyi korunmuş kalıntıların getirilip yapının inşası sırasında kullanılmış olabilir.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

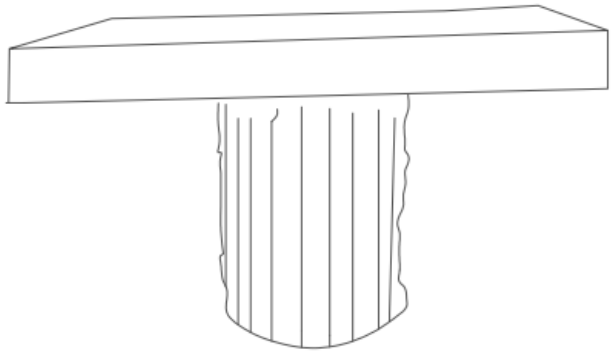
Foto.No.3.4.3. Eski Çine Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.4.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı

Şek.No.3.4.2 Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Kuzey cephesinde yer alan musalla taşının taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Yivli sütun tamburunun yüzeyinde tahribattan kaynaklı aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

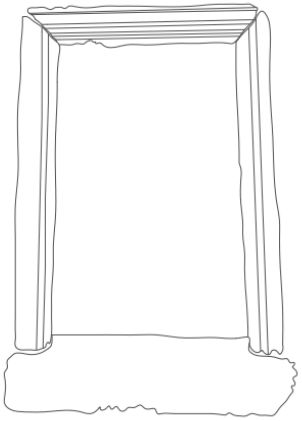
Foto.No.3.4.3. Eski Çine Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.4.5. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler

Şek.No.3.4.3. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Profilli ve dıştan içe doğru kademelendirilmiş yivli bir yüzeye sahiptir. Alt lentosunda ise devşirme mermer mimari blok kullanılmıştır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

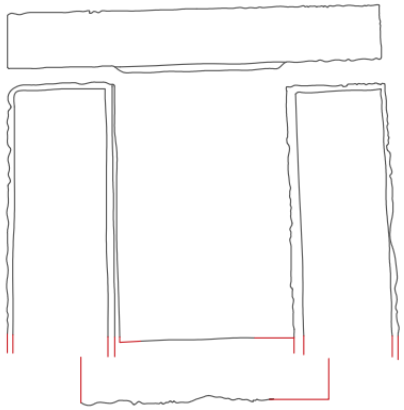
Foto.No.3.4.3. Eski Çine Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.4.6. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencere açıklığında kullanılmış olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.4. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii kuzey cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

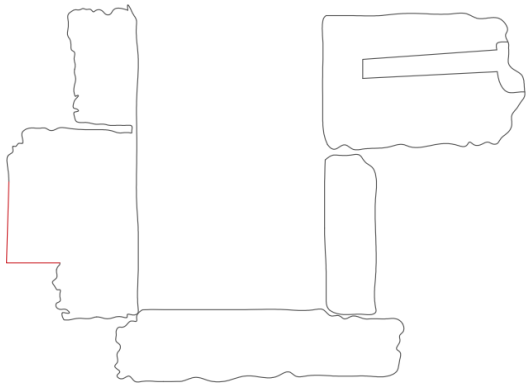
Foto.No.3.4.7. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesi

Foto.No.3.4.8. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.5.Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Her bloğun boyutu farklı olup yüzeye gelişi güzel yerleştirilmişlerdir. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

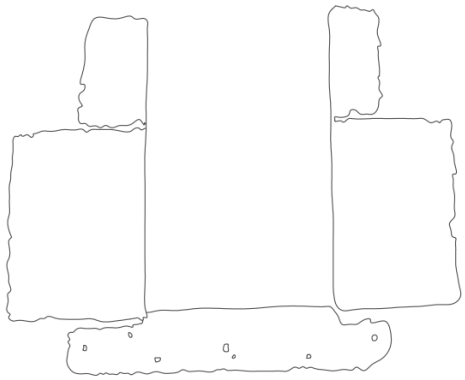
Foto.No.3.4.7. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesi

Foto.No.3.4.9. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.6. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Bloklar boyutlarına göre pencerenin iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiştir. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

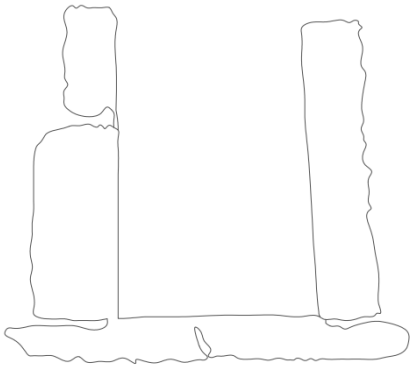
Foto.No.3.4.10. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.4.11. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.7. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii batı cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

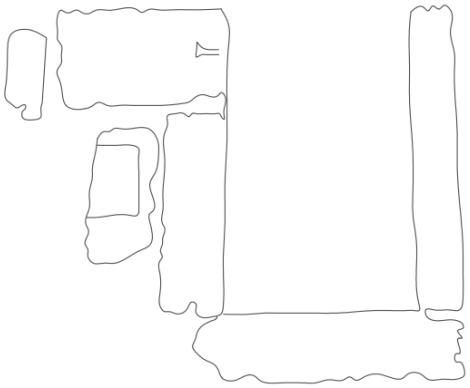
Foto.No.3.4.10. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.4.12. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.8. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii batı cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

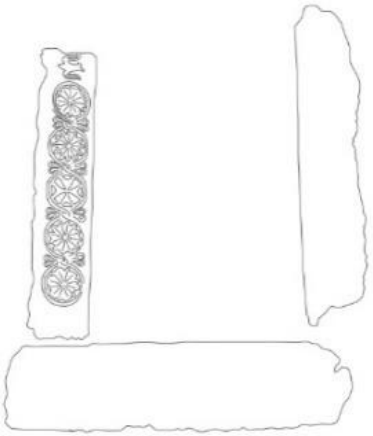
Foto.No.3.4.13. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar ve templon arşitravı

Foto.No.3.4.14. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan templon arşitravı

Şek.No.3.4.9. Eski Çine Ahmed Gazi Camii batı cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar ve templon arşitravı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok- Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii batı cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Açıklamalar: Pencere sövesi olarak kullanılan beyaz mermer malzemeli templon arşitravının iki kısa kenarı kırıktır. Ön yüzünde kabartma tekniğiyle yapılmış olan birbirine düğümlenmiş üç şeritli beş adet madalyon yer almaktadır. Madalyonların içi çiçek motifleri ile süslenmiştir. Madalyonları birbirine bağlayan düğümlerin merkezleri matkap ile delinmiştir. Arşitravın ön yüzünden bulunan motifler tipik Orta Bizans dönemi üslubundadır. Madalyonları bağlayan düğümlerin iki yanına simetrik olarak yerleştirilen bitkisel bezeme görülmektedir.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

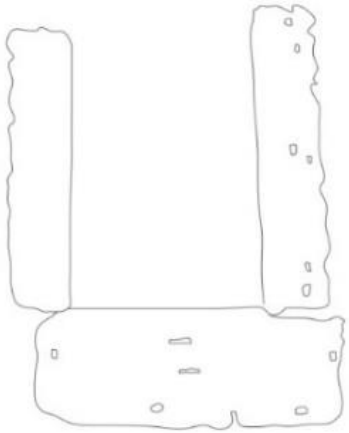
Foto.No.3.4.15. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.4.16. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.10. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii güney cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Mermer blokların üzerinde birden fazla zıvana yuvası bulunmaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

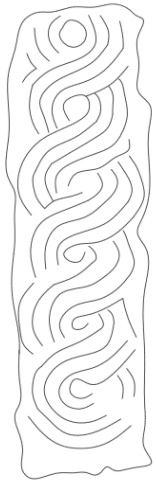
Foto.No.3.4.15. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.4.17. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan templon payesi

Şek.No.3.4.11. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan templon payesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon payesi

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Üst kısmı kırık hâlde olan templon payesinin üstünde düğümlü geçmeli motif bulunmaktadır. Alt kısımdan başlayıp yukarı doğru üçer şerit halinde başlayan düğümler sağlı sollu tekrarlanmasıyla birer daire oluşturmuştur. Payenin cepheye yerleştirilmesi sırasında kesilmesi nedeniyle kesintiye uğramış olup devamında da aynı şekilde kompozisyonun aynı şekilde devam ettiği anlaşılmaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

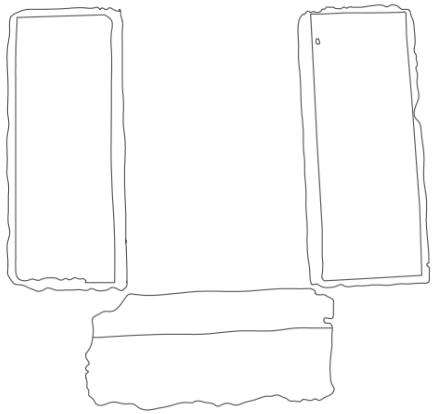
Foto.No.3.4.15. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.4.18. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.4.12. Eski Çine Ahmed Gazi Camii güney cephesindeki pencere açıklığının etrafına yerleştirilmiş olan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii güney cephesinde pencere açıklığında bulunmaktadır

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Lento ve söve kısımları beyaz mermer malzemeli devşirme bloklardan oluşmaktadır. Blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

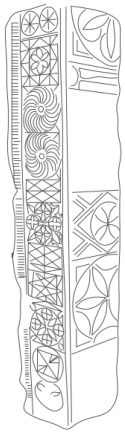
Foto.No.3.4.19. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısı

Foto.No.3.4.20. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı

Şek.No.3.4.13. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde yer alan cümle kapısının iyi yanında yer almaktadır.

Açıklamalar: Cümle kapısının sağ yönüne söve olarak yerleştirilmiş olan arşitrav parçasıdır. İki yüzü de ince işçiliğe sahip olan parçaların iki kısa kenarları kırık hâldedir. İç kısımda bulunan parçanın üst kısmında daire içerisinde kazıma tekniğiyle yapılmış bir çiçek motifi göze çarpmaktadır. Onun altında ise ince bir silme ile ayrılmış soffit desenli bezeme yer almaktadır. Yine ince bir silme ile ayrılan devamında bezemesiz mermer blok bulunmaktadır. Bu parçanın altında ise levha görünümlü, eşkenar dörtgen içinde madalyon, madalyon içinde çarkıfelek kazıma tekniği ile yapılmıştır. Kırık hâlde olan bu parçanın devamında simetrik olarak aynı motif muhtemelen tekrarlanmıştır. Eşkenar dörtgen üç şeritten oluşmasıyla beraber tam ortalarına denk gelecek şekile iki kenarından levhanın köşe noktalarına değecek şekilde üç şeritli çizgi uzanmaktadır. İnce bir çizgi ile ayrılmış altındaki parçada ise madalyon içinde çiçek motifi, köşe noktalarında ise üçgen köşelikler yer almaktadır. Altında arşitravın devamı olan bezemesiz mermer blok bulunmaktadır. Kapıların iki yanında yer alan, Bizans döneminden kalan sövelerde, çark-ı felek, rozet ve daire madalyon motifleri birbirini takip etmektedir. Bu motiflerin arası geometrik ögelerle doldurulması söz konusudur.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHMET GAZİ CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:4

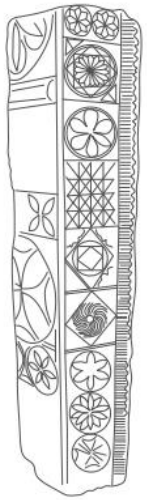
Foto.No.3.4.19. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısı

Foto.No.3.4.21. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı

Şek.No.3.4.14. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Datça Hızırşah Camii doğu cephesinde yer alan cümle kapısının iyi yanında yer almaktadır.

Açıklamalar: Doğu yönünde bulunan cümle kapısının sağ yönüne lento olarak yerleştirilmiş olan arşitrav parçasıdır. İki yüzü de ince işçiliğe sahip olan parçaların iki kısa kenarları kırık hâldedir. İç kısımda bulunan parçanın üst kısmında daire içerisinde kazıma tekniğiyle yapılmış bir çiçek motifi göze çarpmaktadır. Onun altında ise ince bir silme ile ayrılmış soffit desenli bezeme yer almaktadır. Yine ince bir silme ile ayrılan devamında bezemesiz mermer blok bulunmaktadır. Bu parçanın altında ise levha görünümlü, eşkenar dörtgen içinde madalyon, madalyon içinde çarkıfelek kazıma tekniği ile yapılmıştır. Kırık hâlde olan bu parçanın devamında simetrik olarak aynı motif muhtemelen tekrarlanmıştır. Eşkenar dörtgen üç şeritten oluşmasıyla beraber tam ortalarına denk gelecek şekile iki kenarından levhanın köşe noktalarına değecek şekilde üç şeritli çizgi uzanmaktadır. İnce bir çizgi ile ayrılmış altındaki parçada ise madalyon içinde çiçek motifi, köşe noktalarında ise üçgen köşelikler yer almaktadır. Altında arşitravın devamı olan bezemesiz mermer blok bulunmaktadır. Bu parçaların bütün olabileceği gibi, birleştirilmiş olabileceği de ihtimali bulunmaktadır. Kapıların iki yanında yer alan, Bizans döneminden kalan sövelerde, çark-ı felek, rozet ve daire madalyon motifleri birbirini takip etmektedir. Bu motiflerin arası geometrik şekillerle doldurulması söz konusudur.

3.1.5. Milas Belen Camii

Katalog No: 5

Fotoğraflar: Foto.No.3.5.1- Foto.No.3.5.38

Şekiller: Şek.No.3.5.1- Şek.No.3.5.22

Planlar: Plan.No.3.1.5

İnceleme Tarihi: 21/10/2022

Yeri ve Konumu: Muğla İl'i Milas İlçesi'nde Hisarbaşı tepesinde konumlandırılmıştır.

Yapım Tarihi: Yapının günümüze gelmiş herhangi bir kitabesi mevcut olmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Hacı Mehmed Said Ağa'nın 1571 tarihli vakfiyesinde yapı hakkında "iki yüz yıldır tamir edilmeyen" ibaresi yer almaktadır[396]. Ancak yapıyla ilgili H.1164/M.1750-1751 yılında yaptırıldığına dair bilgiler de bulunmaktadır[397]. Ancak bu durum Hacı Mehmed Said Ağa'nın vakfiyesi ile çelişmektedir. Bahsedilen tarihte tamir edilmiş olmalıdır.

Bani: Yapının günümüze gelmiş herhangi bir kitabesi bulunmadığı için banisi bilinmemektedir. 14. yüzyılın üçüncü çeyreğinde Hisarbaşı tepesinin merkezinde günümüzdeki adıyla Hisarbaşı Mahallesi adıyla yeni bir mahalle oluşturulduğu bilinmektedir[398]. Mahallenin eski adını taşıyan Hoca Mukbil adında bir kişi tarafından camiye ait vakıf kayıtlarında bir kaynak belirtilmeksizin yapının kiliseden camiye çevrildiği hakkında bilgi bulunmaktadır[399].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan yapı, mihraba dik üç sahınlıdır. Ana giriş kuzey tarafta olup batı cephede bir kapısı daha bulunmaktadır. Yapının ana inşa malzemesi kesme taş, moloz taş, tuğla ve devşirme malzemedir. Ahşap tavanlı olan yapının örtüsü antik sütunlar tarafından desteklenmektedir.

---

[396] Said Nohut, *Vakfiyeleri Işığında Milaslı Abdülaziz Ağa Ailesi,* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2014, s.36.

[397] Berna Sevinç, *Milas Camilerindeki Milas Halıları,* Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla, 2001,s.24

[398] Zekai Mete, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2004, s.80.

[399] Özdere, *a.g.t.,* s78; Mete, *a.g.t.,* s.80.

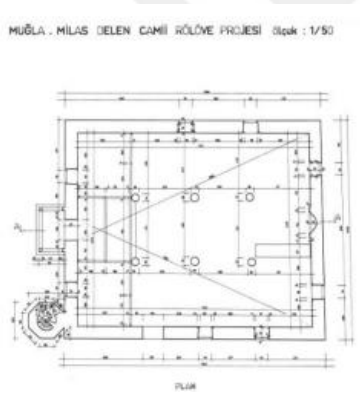
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Kapı üzerinde bulunan tamir kitabesine göre 1750 yılında Hacı Abdülaziz Ağazade Mehmet Sait Ağa tarafından tamir ettirilmiştir[400]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

[400] Özdere, *a.g.t.*, s78.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 5

Plan.No.3.1.5. Milas Belen Cami planı

Foto.No.3.5.1. Milas Belen Cami kuzey cephesi

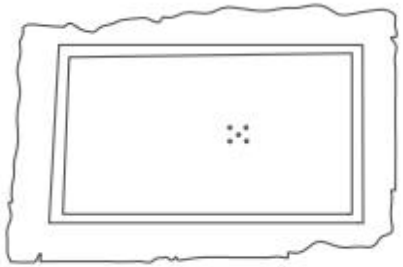

(Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi)

Foto.No.3.5.2. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.5.1. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Dikdörtgen formlu mimari bloğun iç kısmında çift şeritli bir çerçeve bulunmaktadır. Bu çerçevenin iç kısmı tıraşlanmıştır. Orta kısmında beş adet oyuk yer almaktadır. Hangi amaçla bu oyukların açılmış olabileceği tespit edilememiştir. Yapı inşası sırasında ana inşa malzemesi ile birlikte kullanılmış bir devşirme malzemedir. Yapıda yer alan devşirme malzemelerin, Mylasa Antik Kenti'nden getirilmiş olması muhtemeldir. Mylasa, Roma ve Bizans dönemlerinde kaliteli mermer işçiliğiyle tanınmış önemli bir merkez olmasıyla bilinmektedir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

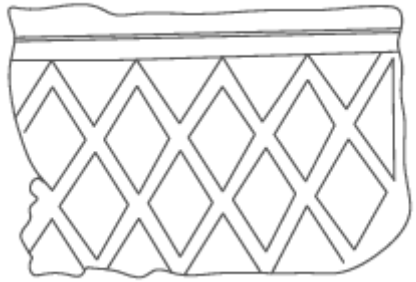
Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi

Foto.No.3.5.4. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha

Şek.No.3.5.2. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bu parça devşirme bir mimari eleman olarak dikkat çekmektedir ve muhtemelen antik bir yapıya ait olan bir mermer işçiliği örneğidir. Özellikle üzerinde görülen baklava dilimi (romboid) motifleri, Roma ve Bizans dönemlerinde mimaride süsleme amacıyla sıkça kullanılmıştır. Bu motifler genellikle estetik bir düzene vurgu yapar ve zemin döşemelerinde, duvar kaplamalarında ya da anıtsal yapılarda dekoratif öğe olarak yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi

Foto.No.3.5.5. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha

Şek.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bu parça devşirme bir mimari eleman olarak dikkat çekmektedir ve muhtemelen antik bir yapıya ait olan bir mermer işçiliği örneğidir. Özellikle üzerinde görülen baklava dilimi motifleri, Roma ve Bizans dönemlerinde mimaride süsleme amacıyla sıkça kullanılmıştır. Bu motifler genellikle estetik bir düzene vurgu yapar ve zemin döşemelerinde, duvar kaplamalarında ya da anıtsal yapılarda dekoratif öğe olarak yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

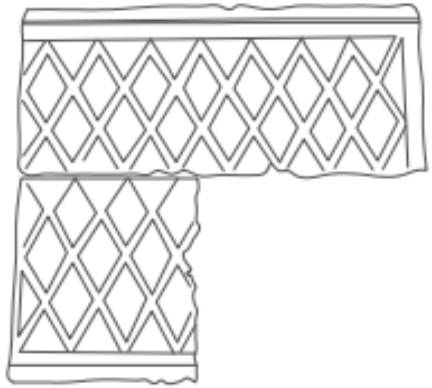
Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi

Foto.No.3.5.6. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha

Şek.No.3.5.4. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme levha

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bu parça, devşirme bir mimari eleman olarak öne çıkmakta ve muhtemelen antik bir yapıya ait olan bir mermer işçiliği örneğidir. Üzerinde yer alan baklava dilimi motifleri, Roma ve Bizans dönemlerinde mimaride süsleme amacıyla sıkça kullanılan estetik detaylardır. Bu motifler genellikle mimaride düzeni ve simetriyi vurgulamak amacıyla tercih edilir ve duvar kaplamalarında veya anıtsal yapıların dekoratif öğesi olarak kullanılmıştır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi

Foto.No.3.5.7. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme

Şek.No.3.5.5. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bir levhaya ait olduğu düşünülen devşirme eserin büyük bölümü kırık hâldedir. İki ince şerit ile çerçevelendirilen parçanın orasında oval formlu bir bezeme daha işlenmiştir. Bu bezemeler kazıma tekniği ile yapılmıştır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

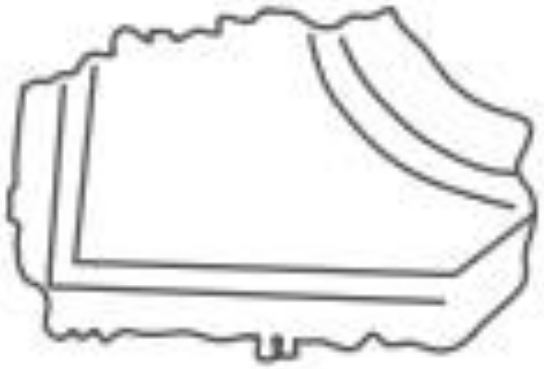
Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi

Foto.No.3.5.8. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme

Şek.No.3.5.6. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bir levhaya ait olduğu düşünülen devşirme eserin büyük bölümü kırık hâldedir. İki ince şerit ile çerçevelendirilen parçanın orasında oval formlu bir bezeme daha yer almaktadır. Bu bezemeler kazıma tekniği ile yapılmıştır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.3. Milas Belen Cami kuzey cephesi

Foto.No.3.5.9. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme templon payesi

Şek.No.3.5.7. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme templon payesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon payesi

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Dikdörtgen kesitli templon payesi beyaz mermerden yapılmıştır. Günümüze sağlam durumda ulaşan payenin üzerinde soffit motifi işlenmiştir. Dikdörtgen çerçeveli bir profil bu soffif motifiyle etrafı sınırlandırılmıştır. Yüksek kabartma tekniği ile yapılmış soffit motifinin iç ve dış kenarları içbükey profille çevrilmiştir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

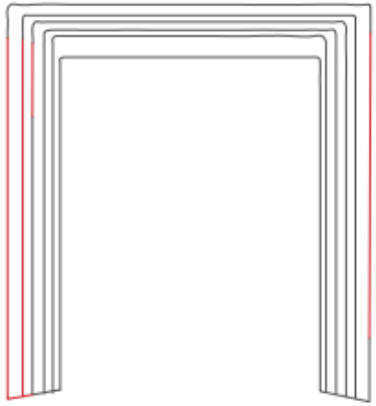
Foto.No.3.5.10. Milas Belen Cami taçkapısı

Foto.No.3.5.11. Milas Belen Cami taçkapısında bulunan devşirme lento ve söveler

Şek.No.3.5.8. Milas Belen Cami taçkapısında bulunan devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami kuzeyindeki giriş kapısının lento ve sövelerinde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Birbirinden bağımsız lento ve söve parçaları caminin ana giriş kapısına yerleştirilmiştir. Günümüzde yapını kapı kanatları metaldendir. Lento ve sövelerin yerleştirilmesinde özensiz bir işçilik söz konusudur. Sövelerin süslemesi, kademeli olarak yerleştirilen dar şeritlerden elde edilmiştir. Lento kısmının süslemesi ise iki kademeli profilli şekilde yapılmıştır.

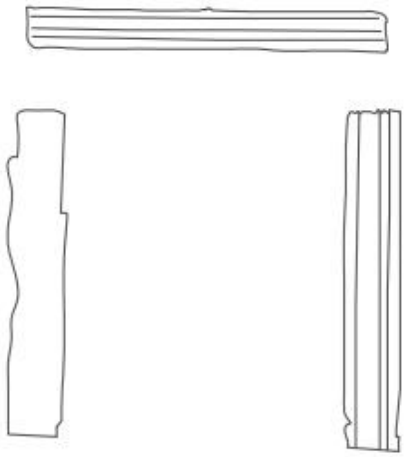
ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.13. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan cümle kapısı Şek.No.3.5.9. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan cümle kapısı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan cümle kapısının üstünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kapının üzerine lento olarak konumlandırılmış dikdörtgen taş blok soffit motifi ile dikkat çekmektedir. Mermer malzemeden yapılmış olan lento ile söveler özgün işlevinde kullanılmıştır. Lento ile sövelerden sağdakinin yüzeyinde soffit desenine yer verilmiştir. Lento ve söveler Orta Bizans dönemine tarihlendirilmiştir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.14. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan sunak parçası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sunak

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Sunak parçası olduğu düşünülen devşirme malzemenin ön yüzeyinde ince bir şeritten oluşan soffit motifi yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

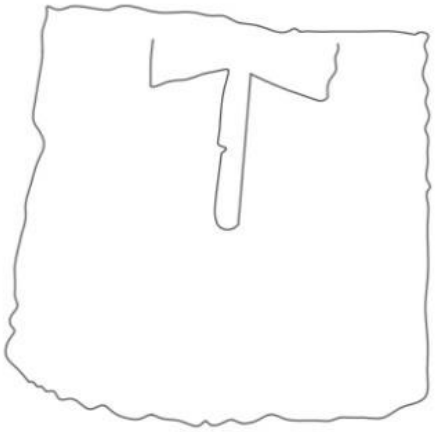
Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.15. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan sunak parçası

Şek.No.3.5.10. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan sunak parçası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sunak

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bir sunağa ait olduğu düşünülen eserin üzerinde çifte balta (Labrys) tasviri bulunmaktadır. Labrys, özellikle Karia bölgesinde önemli bir sembol olarak dikkat çeker. Çift taraflı balta biçimindeki bu sembol, antik dünyada hem dinsel hem de kraliyetle ilişkili anlamlar taşımaktadır. Karia, kültürel ve dini zenginliğiyle bilinen bir bölge olduğundan, Labrys burada sıklıkla kullanılmış ve çeşitli bağlamlarda anlam kazanmıştır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Mylasa antik kentinden getirilmiş olmalıdır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.16. Milas Belen Cami batı cephesi

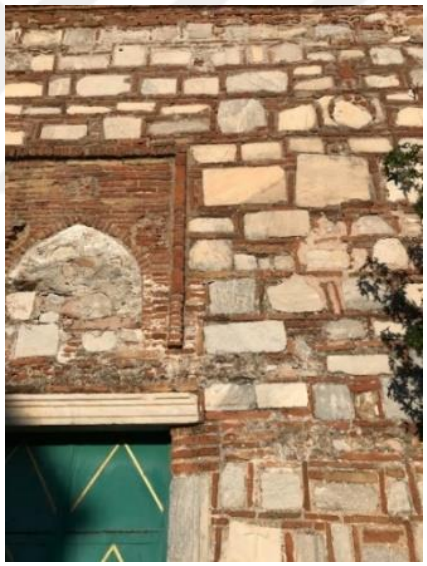
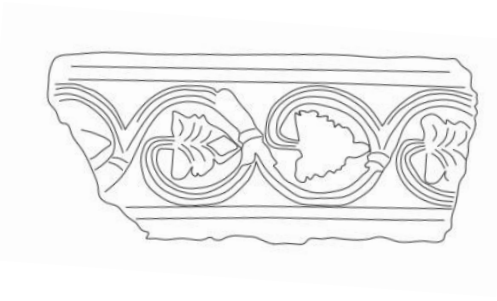

Foto.No.3.5.17. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan templon arşitravı

Şek.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan templon arşitravı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Cepheye yerleştirilen templon arşitravı üzerinde ince bir işçilik bulunmaktadır. Yüzeyindeki süsleme, üzüm ve yürek motifinin dönüşümlü olarak yan yana kullanılmasıyla oluşturulmuştur. Bezemelerin etrafında birbiriyle bağlantılı madalyonlara yer verilmiştir. Bu motiflerin üzerinde çift seritli bir bezeme daha işlenmiştir. İki kısa kenarı kırık olan parçanın geri kalan kısmında da aynı motiflerin tekrarladığı anlaşılmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.18. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan volüt

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Volüt

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İyon veya kompozit sütun başlığına ait olabilecek bir volüt parçasıdır. Ön yüzde yer alan volüt kısmı iki sıra kıvrım yapmakta olup volüt gözü yalın ve noktasal olarak işlenmiştir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

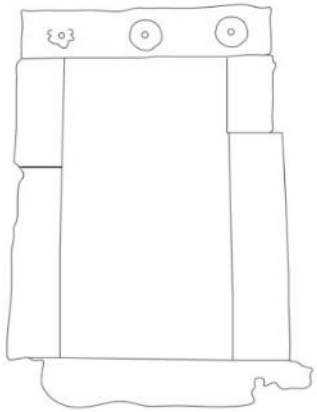
Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.19. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler

Şek.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan pencerelerin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Batı cephesinde yer alan profilli devşirme bloklar pencerenin söve ve lento kısımlarına pencerenin olduğunu vurgular özellikte konumlandırılmıştır. Bu taşın üzerindeki rozet kabartmaları, mimaride dekoratif süsleme amacıyla kullanılan motiflerdir. Genellikle stilize çiçek desenleri veya geometrik şekillerle oluşturulan bu kabartmalar, Antik Roma, Bizans, Gotik ve Osmanlı mimarisinde yaygın olarak görülmektedir. Çiçek motifli rozetler doğayı ve yaşamı simgelerken, güneş benzeri dairesel desenler zaman ve kozmik düzeni ifade edebilir. Erken Bizans dönemi süsleme özelliklerini yansıtmasıyla 5-6. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.20. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.5.13. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kırık ve tahribata uğramış şekilde cepheye yerleştirilmiş mimari bloğun üzerinde aşınmış hâlde günümüze ulaşan bir girlant motifi bulunmaktadır. Gri mermer malzemeli beyaz damarlı bir yapıya sahiptir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.12. Milas Belen Cami batı cephesi

Foto.No.3.5.21. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme levha

Şek.No.3.5.14. Milas Belen Cami batı cephesinde bulunan devşirme levha

https://www.turkiyenintarihieserleri.com/foto_y/2020/03/b/1583990522.jpg

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kırık ve tahribata uğramış şekilde cepheye yerleştirilmiş levha üzerinde bitkisel motifler bulunmaktadır. Levhanın büyük çoğunluğu kırık olmasına rağmen bitkisel motiflerin ortasında bulunan çift çizgili şeritlerle sınırlandırıldığı görülmektedir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

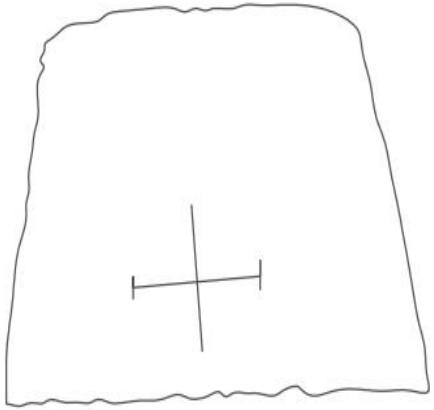
Foto.No.3.5.22. Milas Belen Cami doğu cephesi

Foto.No.3.5.23. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.5.15. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami doğu cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Dikdörtgen formlu mermer çevresinde kırıklar mevcuttur. Ön yüzünde kazıma tekniğiyle sonradan yapılmış olabileceğini tahmin ettiğimiz bir haç motifi yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

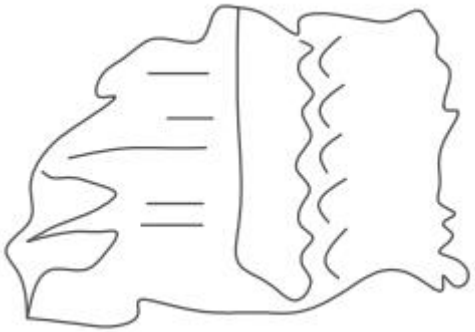
Foto.No.3.5.22. Milas Belen Cami doğu cephesi

Foto.No.3.5.24. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan friz parçası

Şek.No.3.5.16. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan friz parçası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Friz

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami doğu cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kırık hâlde günümüze friz parçası ana inşa malzemesi içinde yer almaktadır. Mimari parça, cepheye dikey olarak yerleştirilmiştir. Çok fazla tahribata uğradığı için üzerindeki süsleme belirlenememektedir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

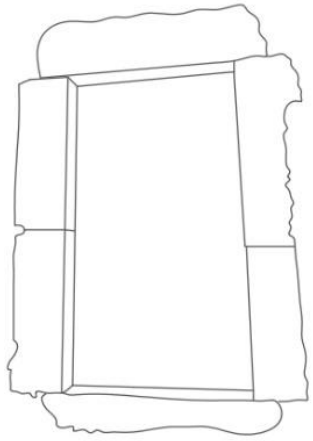
Foto.No.3.5.22. Milas Belen Cami doğu cephesi

Foto.No.3.5.25. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler

Şek.No.3.5.17. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencerelerin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söve kısımlarında devşirme mermer bloklar tercih edilmiştir. Blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Bu bakımdan sade bir görünüme sahiptir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

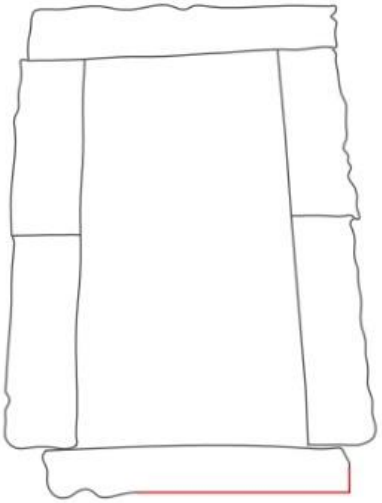
Foto.No.3.5.22. Milas Belen Cami doğu cephesi

Foto.No.3.5.26. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler

Şek.No.3.5.18. Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencere açıklığını çevreleyen devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami doğu cephesinde bulunan pencerelerin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencere açıklığının lento ve söve kısımlarında devşirme mimari bloklar tercih edilmiştir. Blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.27. Milas Belen Cami güney cephesi

Foto.No.3.5.28. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan lento

Şek.No.3.5.19. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan lento

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının güney cephesine konumlandırılmış olan lento, ana inşaat malzemesi ile beraber yapının inşası sırasında cepheye yerleştirilmiştir. Dikdörtgen levha, içe girintilidir. Etrafı çerçeve içine alınmıştır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.29. Milas Belen Cami güney cephesi

Foto.No.3.5.30. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan levha parçaları

Şek.No.3.5.20. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan levha parçaları

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Duvar örgüsünde çapraz şekilde konumlandırılmış bitkisel bezemeli iki adet levha parçası bulunmaktadır. Alt ve üst kısımları kırık hâldedir. Yapıya kare formlu olarak yerleştirilmiştir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

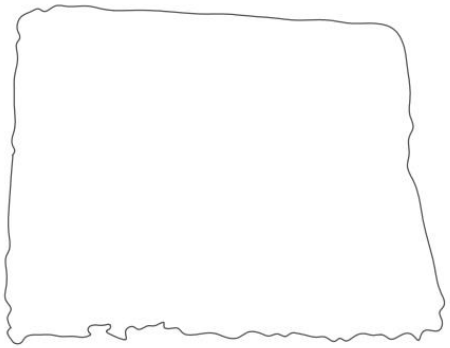
Foto.No.3.5.29. Milas Belen Cami güney cephesi

Foto.No.3.5.31. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.5.21. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Güney cephesinde birden fazla noktada mimari bloklar yer almaktadır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Bu blokların üzerinin bazılarında zıvana yuvaları bulunurken bazıları tıraşlanmış bazıları ise pürüzlü bir yüzeye sahiptir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

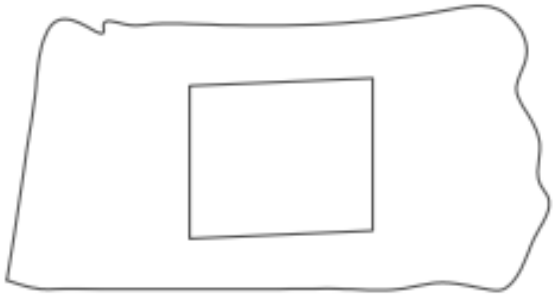
Foto.No.3.5.27. Milas Belen Cami güney cephesi

Foto.No.3.5.32. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.5.22. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Güney cephesinde birden fazla noktada mimari bloklar yer almaktadır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari blok dikdörtgen forma sahiptir. Orta kısmında kazıma tekniği ile yapılmış kare bir yüzey bulunmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.27. Milas Belen Cami güney cephesi

Foto.No.3.5.33. Milas Belen Cami güney cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Belen Cami güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Güney cephesinde birden fazla noktada mimari bloklar yer almaktadır. Ana inşa malzemesi içerisindeki mimari parçanın üzerinde iç içe geçen yayları andıran bir desen bulunmaktadır. Eserin iki kısa kenarı kırık hâldedir.

ESERİN ADI: MİLAS BELEN CAMİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:5

Foto.No.3.5.34. Milas Belen Cami harimi

Foto.No.3.5.35. Milas Belen Cami harimi

Foto.No.3.5.36. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı

Foto.No.3.5.37. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı

Foto.No.3.5.38. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Milas Belen Cami hariminde yer almaktadır.

Açıklamalar: Korint düzeninde yapılan sütun başlığı, beyaz mermer malzemelidir. Başlık yüzeyini akantus yaprakları kaplamaktadır. Akantus yapraklarında kırılmalar mevcuttur ve üst yüzeyi tahrip olmuştur. Etli ve kalın işlenmiş olan akantus yapraklarının yukarıya doğru uzanmış olup dışarıya doğru taşarak dönen yapraklarının tepe noktalarında dışa doğru kıvrılmalar görülmektedir. Yaprak dilimleri, başlık kaidesinden çıkarak parmak uçları içerisine kadar uzanan derin ve geniş kanallarla ve bu kanallara ulaşan derin parmak yivleriyle vurgulanmıştır. Parmaklar uzun ve parmak uçları sivridir. M.S. 6. yüzyıla tarihlendirilebilir.

3.1.6. Milas Ahmed Gazi (Ulu) Camii

Katalog No: 6

Fotoğraflar: Foto.No.3.6.1- Foto.No.3.6.45

Şekiller: Şek.No.3.6.1- Şek.No.3.6.14

Planlar: Plan.No.3.1.6

İnceleme Tarihi: 21/10/2022

Yeri ve Konumu: Ahmed Gazi Camii, Muğla İl'inin Milas İlçesi'nin merkezinde Hoca Bedreddin Mahallesinde, Milas Müzesi'ne ait binanın tam karşısında bulunmaktadır. Milas Ulu Camii olarak da bilinen yapı bölgenin en eski Menteşeoğulları Beyliği eseridir[401].

Yapım Tarihi: Taçkapı üzerinde yer alan 2 satırlık mermer kitabesine göre 780/1378 yılında inşa ettirilmiştir[402].

Taçkapı üzerinde yer alan kitabesi ; "Bismillahirrahmanirrahim men bena beyten lillahi teala bena Allahu lehu beyten fi'l-cenneti ferağa min imaret-i haze'l-cami'-i cedîdi'l-mübarek fi evâhir-i şehr-i Cemaziye'l-uhra sene semanîn ve seb'a-mie (Cemaziye'l-uhra 780/Eylül/Ekim 1378) Bena haze'l-cami'l-kebîri'l-emîrü'l-muazzam ve's-sultânü'l-mükerrem mâlik-i rikâbü'l-ümem sultânü'l mülukü'l-Arab ve'l-Acem Ahmed Gazi Bey tevvalaallahu ömruhu ibne'l-merhûmü'l-mağfur şehîd-i sa'id İbrahim Bey ibn Orhan ibn Mesud ibn Eblistan eskenehümallahu bi-hubuhetü'l-cinân" şeklindedir [403].

Kitabenin Türkçeye çevirisi şu şekildedir: "Rahman ve Rahîm olan Tanrının adıyla. Kim Tanrı Taâlâya bir ev yaparsa Tanrı da ona Cennet'te bir ev yapar (daire, hayvan arması) bu yeni mübarek caminin yapılması Cemad-el-uhrânın son çeyreîrinde yedi yüz seksen yılında (15.23. 10. 1378) sona erdi. Bu büyük camiyi Ulu emîr vemükrim sultan, milletlerin rikabının maliki, Arapların ve Arap olmayanların ıiükümdarlarmın sultanı Ahmed Gâzi Bey-Allah ömrünü uzun etsin-merhum ve

[401] Remzi Duran, "Taş Vakfiyeleriyle Milas Ulu (Ahmed Gazi) Camii", *Sanat Tarihi Araştırmaları Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan (Editörler: Mustafa Denktaş, Osman Eraşvar),* Konya: Kıvılcım Kitapevi, 2007, (187-201), s.187.

[402] Semavi Eyice, "Ahmed Gazi Camii", *DİA*, Cilt:2, 1989, s.68.; Wittek, *a.g.e.*, s.118.

[403] Uzunçarşılı, *Kitabeler…,* s.157

mağfur bahtlı şehit İbrahim Bey, Orhan'ın oğlu, Mes'udun oğlu, Eblistan oğlu-Tanrı onları Cennet'inin ortasında oturtsun-yaptı."[404].

Bani: Taçkapı üzerinde yer alan inşa kitabesine göre Ahmed Gazi Bey tarafından inşa ettirilmiştir[405].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Ahmed Gazi Camii, dıştan dışa 23x20.50 m ölçüsünde[406] ve dikdörtgen (bazilikal) plan tipinde olan cami mihraba dik 3 sahınlıdır. Yapı, plan şeması ve örtüsü ile Selçuklu geleneğini yansıtmıştır. Harim kısmında iki birim genişliğinde bir mihrap önü kubbesi olup bu kubbe dıştan kurşunla kaplanmıştır. Kuzey cephede dışa taşkın sivri kemerli bir taçkapı yer almaktadır. Taçkapının üzerine denk gelip kuzey batısına doğru yerleştirilmiş yapıyla bitişik bir merdiven minaresi bulunmaktadır. Sütunlarla 3 sahına ayrılan yapıda örtü olarak kubbe ve tonozun çeşitleri kullanılmıştır. Maksure kubbesine geçiş öğesi pandantifle sağlanmıştır. Pandantiflerin içleri istiridye ve damla motifleriyle bezenmiş mukarnaslarla dolgulanmış ve devamında alçak kasnak ile örtülmüştür. Orta ve batı sahınlar, kuzey-güney yönlü beşik tonozlar ile doğudaki sahınlar ise -kuzeyde bulunan yıldız tonoz hariç- çapraz tonozla örtülmüştür. Kuzeyde girişin üst kısmında bir kadınlar mahfili bulunmaktadır. Minberi devrine ait olmayıp 1879 yılında Hıristiyan ustalar tarafından devşirme malzeme ile yeniden yapılmıştır[407]. Cami dört cephesine yerleştirilen pencerelerle aydınlatılmaktadır. Güney cephesinde mihrabın iki yanında dikdörtgen iki pencere açılmıştır. Doğu cephesinde altta iki dikdörtgen, üst seviyede ise beş küçük dikdörtgen düz lentolu pencereler yer verilmiştir. Batı yönünde iki pencere açıklığı yerleştirilmiştir. Batı cephesinde ise dikdörtgen iki pencere ve üst seviyede bulunan yuvarlak kemerli, alçı dışlıklı beş adet pencere kullanılmıştır. Kuzey cephesinde taçkapının iki yanında dikdörtgen, düz lentolu, alçı dışlıklı birer pencere ile sol altta dikdörtgen düz lentolu bir pencere daha açılmıştır. Yapının duvar örgüsü moloz taş, düzgün kesme taş, mermer, tuğla ve yoğun olarak devşirme malzemeyle oluşturulmuştur. Beden duvarları dıştan altı adet payanda ile desteklenmiştir. Paul

[404] Wittek, *a.g.e.,* s.139-140.

[405] Duran, *Taş Vakfiyeleriyle…,* s.187.

[406] Eyice, *Ahmed Gazi…,* s.68.

[407] Duran, *Taş Vakfiyeleriyle…,* s.194.

Wittek, yapıda son cemaat yeri bulunmaması nedeniyle buranın camiden önce bir kilise olarak inşa ettirilmiş olabileceği ifade etmektedir[408].

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: 1878[409] ve 1912 yıllarında tamir görmüş[410] ve 1986-87 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarım geçirmiştir[411]. 1986-87 yılında yapılan restorasyon sırasında merdiven minarenin yapı ile aynı zamanda inşa edilmediği ortaya çıkarılmıştır[412]. 1878 yılında geçirdiği onarım ile caminin minberi İstanbul müzesine taşınmıştır[413]. Bu onarım sırasında merdiven minarenin yapı ile aynı zamanda inşa edilmediği belirlenmiştir.[414] 1879 tarihindeki onarım sırasında yapının minberi[415] ve doğu-batı doğrultusunda uzanan ahşap mahfil tamamen yenilenmiştir[416]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

[408] Wittek, *a.g.e.,* s.118.

[409] Uzunçarşılı, *Kitabeler…,* s.158.

[410] Eyice, *Ahmed Gazi…,* s.68.

[411] Duran, *a.g.t.,* s.130.

[412] Duran, *a.g.t.,* s.130.

[413] Uzunçarşılı, *Kitabeler…,* s.158.

[414] Duran, *Taş Vakfiyeleriyle…,* s. 189.

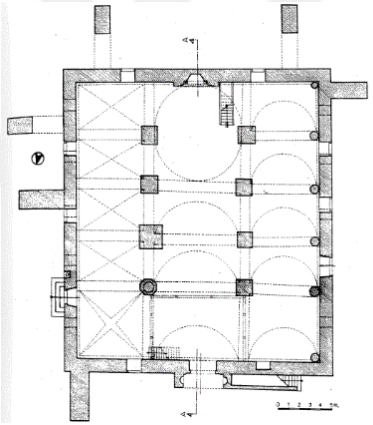
[415] Aydoğan Demir, Yekta Demiralp, Rahmi H. Ünal, "Sahiller Sultanı"*Akdeniz'de İslam Sanatı, Erken Osmanlı Sanatı, Beyliklerin Mirası, (Yayını Hazırlayanlar: Gönül Öney ve Rahmi Hüseyin Ünal),* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1999, s.39

[416] Duran, *a.g.t.,* s.134.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Plan.No.3.1.6. Milas Ahmed Gazi Camii planı

Foto.No.3.6.1.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesi

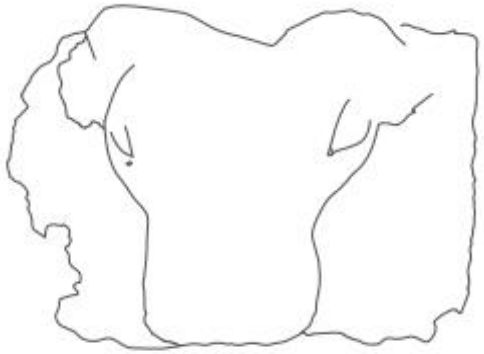

(Duran, 1995: Şekil 11)

Foto.No.3.6.2.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan boğa başı figürü

Şek.No.3.6.1. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan boğa başı figürü

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kuzey cephede inşa malzemelerinin arasına yerleştirilen bukranion adı verilen boğa başı figürü kireç taşı malzemeden yapılmıştır. Parçanın bir lahite ait olabileceği düşünülmektedir. Profilli hâlde cephe üzerinde bulunan boğa başının üst kısmı kırık hâldedir. Yapıda yer alan devşirme malzemelerin, Mylasa Antik Kenti'nden getirilmiş olması muhtemeldir. Mylasa, Roma ve Bizans dönemlerinde kaliteli mermer işçiliğiyle tanınmış önemli bir merkez olmasıyla bilinmektedir.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.3.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.6.4.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen eser

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Ortasında çanak motifi olan eserin işlevi belirlenememiştir. Bu çanağın etrafında bitkisel motifli bir kabartmanın olması mümkündür. Ancak oluşan tahribat ve yüzeydeki kırıklar nedeniyle süslemenin ne olduğu anlaşılamamaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.3.Milas Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.6.5.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan friz

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Friz

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İyon üslubuna ait yumurta frizleri, antik Yunan mimarisinin zarif ve süslü detaylarını yansıtan önemli bir unsurdur. Yumurta frizleri, yumurta ve ok ucu (dart) motiflerinin birbirini takip ettiği dekoratif bir şerit desenidir. Bu motif, genellikle İyon sütunlarının üzerindeki arşitrav ile korniş arasında yer alan friz bölümünde kullanılmıştır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

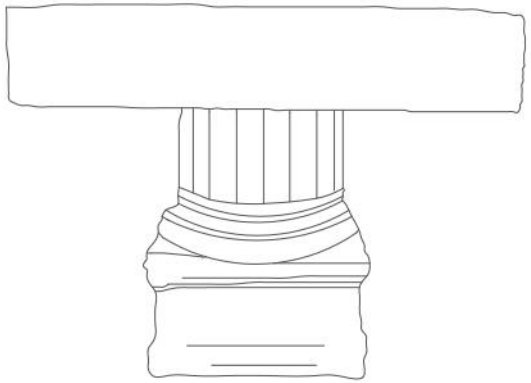
Foto.No.3.6.6.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.6.7.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı

Şek.No.3.6.2. Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı ve gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin kuzey yönüne yerleştirilmiştir. En alt kısımda bir dor düzeninde bir sütun başlığı bulunmaktadır. Bu sütun kaidesinin en alt kısmında bulunan kare biçimli taş blok olan plinthosu bezemesizdir. Plinthosun üzerinde torus yer almaktadır. Torus ise ince bir halka ile çevrelenmiştir. Kaidenin üzerinde yuvarlak formlu ve yivli bir sütun bulunmaktadır. Sütun kaidesi ve sütunun yüzeyinde kırılma ve aşınmalar mevcuttur. Yivli sütuna bakıldığında Geç Roma-Erken Bizans 3.-4. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

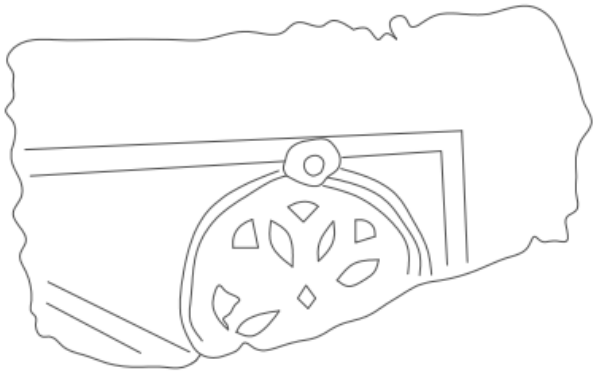
Foto.No.3.6.8.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan merdiven minare

Foto.No.3.6.9.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan levha parçası

Şek.No.3.6.3. Foto.No.100.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan levha parçası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan merdiven minarenin duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Cephede inşa malzemesi içinde süsleme öğesi olarak kullanılan levha parçasının sadece köşesi bulunmaktadır. Ortada diğer örnekler kıyaslandığında bir madalyon, bu madalyonun çevresinde eşkenar dörtgen yer almaktadır. Levhada bu eşkenar dörtgenin ikili hâlde şeriti seçilebilmektedir. Köşe kısmında bulunan çiçek motifinin düğüm kısmında matkap deliği bulunmaktadır. Bu motifleri çevreleyen ikili şerit ve geniş bant yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.6.Milas Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.6.10.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan templon arşitravı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Cephede inşa malzemesi olarak duvara gömülü olarak yerleştirilen ön yüzü bezeli bir arşitrav parçasıdır. Motif, üslup özelliği olarak Erken ve Orta Bizans dönemine aittir. Örgü geçme motifinin sağ ve sol kenarı kesilmiş olmasıyla beraber ön yüzü iki kalın silme ile çerçevelenmiştir. Motif, kabartma tekniği ile iki ince şeritlerden meydana gelen düğüm motiflerinin yatay hat boyunca tekrar etmesiyle oluşmaktadır. Düğümlerin merkezleri ise matkap delikleri ile oyulmuştur.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.11.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.12.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan templon arşitravı

Şek.No.3.6.4. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan templon arşitravı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İki kısa kenarında kırıklar bulunan palmet fotiflerini yer aldığı taş batı cephede inşa malzemesi içerisinde yer almaktadır. Motifler yan yana sıralanarak bezeme oluşturulmuştur.

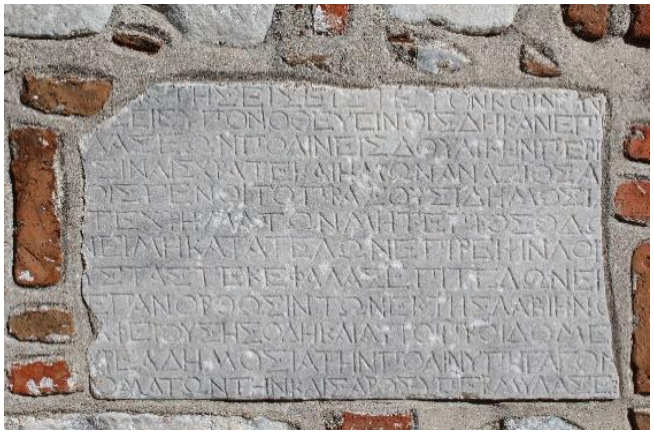
ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MJĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

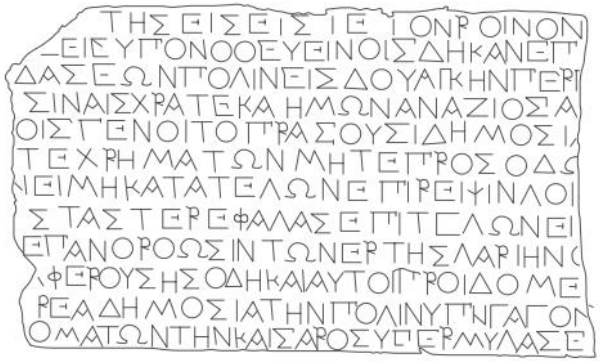
Foto.No.3.6.11.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.13.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan yazıtlı blok

Şek.No.3.6.5. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan yazıtlı blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Batı cephesinde yer alan yazıtlı bloğun çevresinde kırıklar mevcuttur. Kırık Hellence yazıt parçaları, antik Yunan kalıntılarına ait önemli arkeolojik buluntulardır. Hellence yazıtları, bazen tanrı adları, hükümdar isimleri, dini törenler veya yasal metinlerle doludur ve bu metinler, Yunan dünyasında sosyal, dini ve kültürel yapılar hakkındadır. Duvar örgüsü içerisinde konumlandırılmış olan yazıtın bir Romalı magistratın Mylasa'ya mektubuna ait olduğu tespit edilmiştir (Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.13).

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.14.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

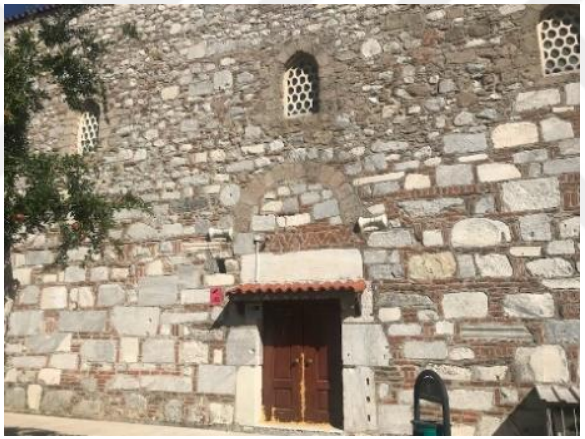
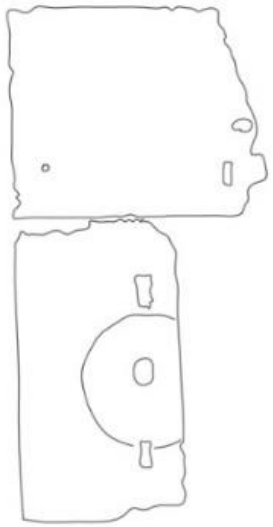

Foto.No.3.6.15.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.6.6. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin cümle kapısının kenarlarında kullanılan devşirme malzeme olan beyaz mermer malzemeli bloğun üst ve alt kısımlarında kırıklar mevcuttur. Ana inşa malzemesi içerisindeki mimari blok, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendisini belli etmektedir. Dikdörtgen formlu mermer bloğun ön yüzünde iki adet dikdörtgen formlu, bir adet oval formlu yuva bulunmaktadır. Ortada bulunan zıvana yuvasının çevresine kazıma tekniği ile yapılan daire motifi yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

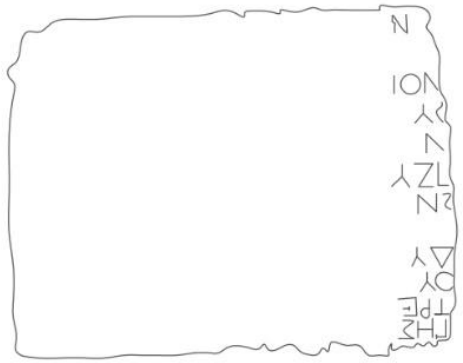
Foto.No.3.6.16.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.17.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.6.7. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Mermer blok cephe inşasında sıklıkla kullanılmış bir devşirme malzemedir. Mermer bloğun üzerinde Hellence yazıt mevcuttur. Bloğun üzerinde yazıt sadece sağ yüzeyinde yer almaktadır. Kırık Hellence yazıt parçaları, antik Yunan kalıntılarına ait önemli arkeolojik buluntulardır. Hellence yazıtları, bazen tanrı adları, hükümdar isimleri, dini törenler veya yasal metinlerle doludur ve bu metinler, Yunan dünyasında sosyal, dini ve kültürel yapılar hakkındadır. Duvar örgüsü içerisinde konumlandırılmış olan yazıtın bir Romalı magistratın Mylasa'ya mektubuna ait olduğu tespit edilmiştir (Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.13).

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

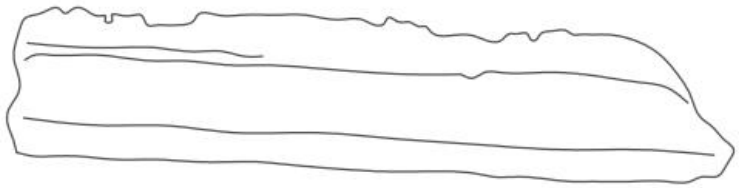
Foto.No.3.6.18.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.19.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan pervaz/süpürgelik parçası

Şek.No.3.6.8. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan pervaz/süpürgelik parçası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Pervaz/Süpürgelik parçası

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Günümüze aşınmış ve tahribata uğramış hâlde gelen pervaz/süpürgelik parçası yapının cephesine yerleştirilmiş hâlde bulunmaktadır. Eserin 3.-4. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.11.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.20.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Beyaz mermerden işlenmiş templon sütun başlığının üzerinde akanthus yaprak motifi yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

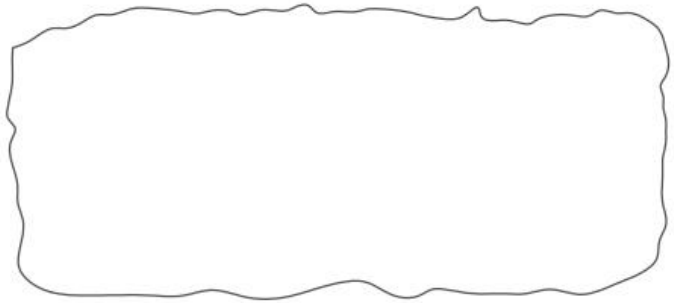
Foto.No.3.6.21.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.22.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.6.9. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Cepheye yerleştirilmiş olan mimari bloğun çevresinde kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Ön yüzü balık pulu deseni gibi bir tarak yardımıyla desen verilmesi söz konusudur. Bu desenin altında küçük küçük ve yan yana yerleştirilmiş şeritler bulunmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.23.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.24.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

Foto..No.3.6.25. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Batı cephesinde bulunan iki pencerenin lento kısımlarında yekpare mimari bloklar kullanılmıştır. Her iki bloğun üzerinde zıvana yuvaları bulunmakta olup etrafında aşınmadan kaynaklı kırıklar mevcuttur. Bu mimari bloklar Geç Bizans dönemine ait yapılardan alınmış olabilir.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.11.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.26. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Beyaz mermerden işlenmiş templon sütun başlığının üzerinde akanthus yaprak motifi yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.27.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.28. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan konsol

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Konsol

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Konsolun orta kısmı ve iki kısa kenarı kırık hâldedir. Orta kısmının üzerinde dikey şekilde yan yana işlenen şerit hâlinde desenler bulunmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.11.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesi

Foto.No.3.6.29. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Konsol

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Konsol, yapıda bulunan diğer konsola göre kısmen daha sağlam durumdadır. Başlığın orta kısmında bitkisel motiften oluşan bir bezeme yer almaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.30.Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesi

Foto.No.3.6.31. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan friz

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Friz

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İyon tarzına ait yumurta frizleri, antik Yunan mimarisinde sıkça kullanılan dekoratif bir detaydır. Yumurta frizleri, yumurta ve ok ucu (dart) motiflerinin birbirini takip ettiği süslü bir friz (şerit) desenidir. Bu motif, genellikle İyon sütunlarının üzerindeki baştaban (architrave) ile korniş (cornice) arasında yer alan friz bölümünde kullanılır. Yumurta şeklindeki kabartmalar, zarif bir şekilde oyulmuş ok uçlarıyla birleşir ve klasik bir estetik sunar. Frizin üst ve iki kısa kenarı kırık hâldedir.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

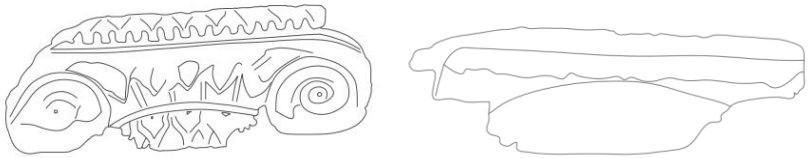
Foto.No.3.6.32.Milas Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.6.33.Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan yanyana yerleştirilmiş iyon ve dor düzeninde sütun başlıkları

Şek.No.3.6.10. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan yanyana yerleştirilmiş iyon ve dor düzeninde sütun başlıkları

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Doğu cephede inşa malzemesinin arasında bulunan Ion tipi sütun başlığı cepheye hareketlilik katmıştır. Yanlarda volüt, üst kısmında ise şerit halinde yumurta figürünün bulunmasıyla Erken Bizans dönemine tarihlendirilmektedir. Mermer malzemelidir. Volütlerde ve diğer motiflerde kırık ve aşınmalar mevcuttur. Benzer örneklerine bakıldığında Didim'de bulunan Miletos Antik Kenti'nden yapının inşası için getirtilmiş olabileceği düşünülmektedir. Yanına konumlandırılmış dor düzeninde sütun başlığınında çevresinde aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

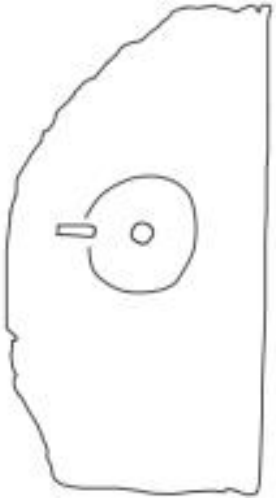
Foto.No.3.6.32.Milas Ahmed Gazi Camii

Foto.No.3.6.34.Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan giriş açıklığı

Şek.No.3.6.11. Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde bulunan giriş açıklığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii doğu cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Doğu cephedesinde bulunan cümle kapısında söve işleviyle kullanılmıştır. Mimari bloğun çevresinde inşa malzemesinin içerisine yerleştirirken oluşan kırılmalar mevcuttur. Bloğun orta kısmında bir yuva bulunmaktadır. Orijinal işlevinde bu kısma bir sütun yerleştirilmiş olması muhtemeldir.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

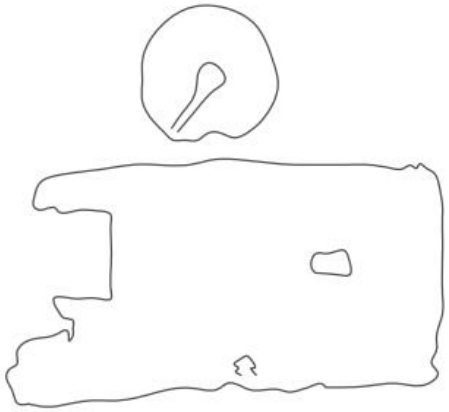
Foto.No.3.6.35.Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.6.36. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ve mimari blok

Şek.No.3.6.12. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ve mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan payandanın duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Cepheye yerleştirilmiş sütun gövdesi görülmektedir. Alt tarafında kırıklar ve ön yüzünde aşınmalar mevcuttur. Ortasında bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

Eserin Türü: Mimari Blok

Malzeme: Mermer

Açıklamalar: Cepheye yerleştirilmiş olan mimari bloğun sol kısmında kırıklar mevcuttur. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari blok, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmasıyla hemen kendisini belli etmektedir. Sağ kısmında ise bir zıvana yuvası bulunmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.35.Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.6.37. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen eser

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii güney-doğu cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenemeyen eserin ön yüzünde palmet motifi bulunmaktadır.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

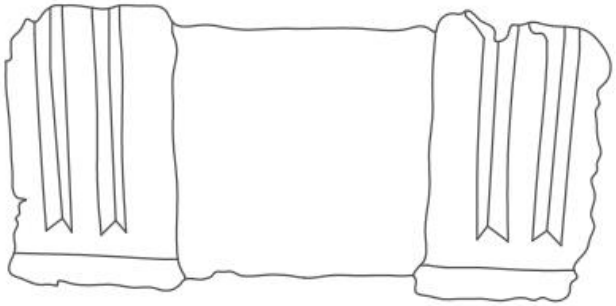
Foto.No.3.6.38.Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.6.39. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

Şek.No.3.6.13. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Triglif-metop bloğu

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Blok üzerine iki triglif bir metop işlenmiş olup friz bloğu soldan triglif ile başlamaktadır. Triglif taeniasının aşağısından başlayan glifler, üstte düz bitimli ve bunlar üçgen form oluşturacak şekilde açılı işlenmiştir. Üst dudak aşağı doğru eğimli kesilmiştir. Üst uzun kenarda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

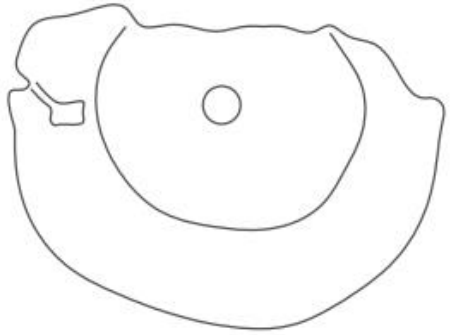
Foto.No.3.6.36.Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesi

Foto.No.3.6.40. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi

Şek.No.3.6.14.Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Cepheye yerleştirilmiş sütun gövdesi görülmektedir. Üst tarafında kırıklar ve ön yüzünde aşınmalar mevcuttur. Ortasında bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Bu yuvanın solunda ise zıvana yuvası yer almaktadır. Zıvana yuvası, sütun gövdesinin ikinci kez kullanıldığını göstermektedir.

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

Foto.No.3.6.41. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok

Foto.No.3.6.42. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok

(Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.4)

Foto.No.3.6.43. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok

(Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.6

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yazıtın sol kenarı dışındaki kenarları kırık hâldedir (Foto.No.3.5.41). Diğer yazıt parçalarının ise tüm kenarları kırık durumdadır (Foto.No.3.6.42-43). Her üç yazıt, duvar örgüsü içerisinde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Araştırmacılar, bu yazıtların M.S. 2. yüzyıl sonu- 1. yüzyıl başına ait onurlandırma dekreti fragmanına (Foto.No.3.6.42) ve M.S. 2. yüzyıla ait mülkiyetin devralınmasına ilişkin icar sözleşmesinin bir parçası olduğunu tespit etmişlerdir (Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.4-6) (Foto.No.3.6.41-43).

ESERİN ADI: MİLAS AHMET GAZİ CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:6

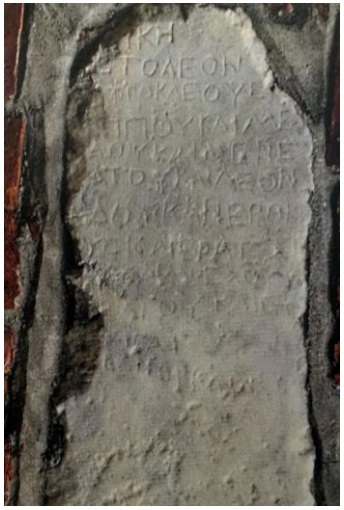
Foto.No.3.6.44. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok

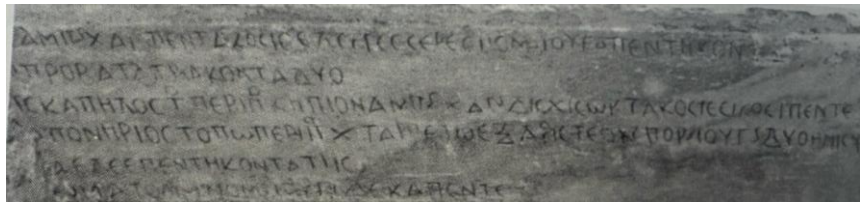

(Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.14)

Foto.No.3.6.45. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok

Foto.No.3.6.46. Milas Ahmed Gazi Camiinde bulunan yazıtlı blok

(Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.16-17)

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer

Konum: Milas Ahmed Gazi Camii duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yazıtın sol kenarı sağlam durumdayken diğer kenarları kırık hâldedir (Foto.No.3.5.43). Diğer yazıt parçasının ise tüm kenarları kırık durumdadır (Foto.No.3.6.42). Her iki yazıt duvar örgüsü içerisinde devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Geç Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait tapu belgesi fragmanı olarak tespit edilen yazıt ise batı yönünde bulunan pencere açıklığında atkı taşı olarak işlevlendirilmiştir (Foto.No.3.6.45) (Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.16). Araştırmacılar, yazıtların Roma Dönemi'ne ait bir Romalı magşstratın Mylasa'ya mektubunun (Foto.No.3.6.43) ve zafer yazıtının bir parçası (Foto.No.3.6.44) olduğunu tespit etmişlerdir (Blümel, Bremen ve Carbon, 2014: s.15-17).

3.1.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii

Katalog No: 7

Fotoğraflar: Foto.No.3.7.1- Foto.No.3.7.17

Şekiller: Şek.No.3.7.1- Şek.No.3.7.9

Planlar: Plan.No.3.1.7

İnceleme Tarihi: 21/10/2022

Yeri ve Konumu: Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii, Muğla ili Yatağan İlçesi'ne bağlı, Eski adı Leyne olan Turgut kasabasında yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Yapının inşasına dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulunan tescil dosyasına göre yapı, 1311 tarihinde inşa ettirilmiştir[417].

Bani: Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde bulunan tescil dosyasına göre yapı İlyas Bey[418] tarafından inşa ettirilmiş olsa bile, İlyas Bey tarihi belgelere göre 14. yüzyıl son çeyreği ile 15. ilk çeyreği arasında Menteşeoğulları bölgesinde hüküm sürmüştür. H.772/ M.1370-1371 yıllarında camiyle aynı duvarı paylaştığı düşünülen bir zaviye yer almaktaydı. Bu zaviye İlyas Bey'in babası Mehmed Bey'in bölgedeki hâkimiyeti esnasında Hoca Mukbil adında bir kişi tarafından yaptırılmıştır. Yapının günümüzdeki adının da İlyas Bey'in babasından daha çok uzun ve istikrarlı olup şöhret sahibi olmasıyla bağdaştırılabilir. Bu bilgiler doğrultusunda Remzi Duran, caminin 14. yüzyılın ikinci yarısında Mehmed Bey zamanında 1370-1371 yıllarında yaptırılmış olabileceği ihtimalini uygun bulmuştur[419].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı, dıştan dışa 18.15 x 13.35 m. ölçülerine sahiptir[420]. Cami, dikdörtgen planlıdır. Harim, altta sekizgen üstte onikigen çift kasnağa oturan bir kubbeyle örtülüdür. Son cemaat yerinin üzeri yandaki girişin üzeri beşik tonoz ve devamında iki çapraz tonozla kapatılmıştır. Yapıya batı kısmında yer alan son cemaat yerinden giriş yapılmaktadır. Harim kısmı köşelerde

[417] Oduncular, *a.g.t.*, s.78.

[418] Zekai Eroğlu eserinde yapının İlyas Bey tarafından inşa ettirildiğine dair bir rivayetten söz etmiştir. Bkz. Eroğlu, *a.g.e.*, s.181.

[419] Duran, *a.g.t.*, s.149.

[420] Duran, *a.g.t.*, s.141.

pandantiflerle birlikte duvarlara oturan Türk üçgenleriyle geçilen yaklaşık 9.50 m. ölçülerinde bir kubbeyle örtülmüştür[421]. Kuzeyinde ise tek şerefeli, silindirik gövdeli minaresi bulunmaktadır. İnşa malzemesi kabayonu taş, tuğla ve devşirme malzemesinden oluşmaktadır. Pencerelerin söveleri ise mermer malzemedendir. Tuğla ve taşın yatay ve dikey yerleştirilmesi sonucunda cephe yüzeyine hareketlilik kazandırılmıştır. Aynı zamanda ana inşa malzemesi olarak kullanılan devşirme malzemeler de yapının süslü bir görünüm elde edilmesine olanak sağlamıştır. Kuzey, güney ve batı cephelerinde bulunan ikişer pencere açıklığı ile yapı aydınlatılmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Giriş kapısında bulunan tamir kitabesine göre 1504-1505 yıllarında bir onarım görmüştür. 1957 yılında yaşanan deprem sonrasında Köy Hizmetleri tarafından bir onarım daha geçirmiştir. 1957 yılında yapılan restorasyon ile son cemaat yeri aslına uygun olarak üzeri dıştan kiremit kaplı eğimli bir çatı ile örtülmüş, duvarları sıvanmış ve açıklıkları ise camekan ile kapatılmıştır. Aynı yıl içerisinde minber, vaaz kürsüsü ve kandılar mahfili de yenilenmiştir. Güney cephesindeki tepe pencereleri, devrinden olmayıp sonrasında yapılan restorasyon sırasında eklendiği ifade edilmektedir[422]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

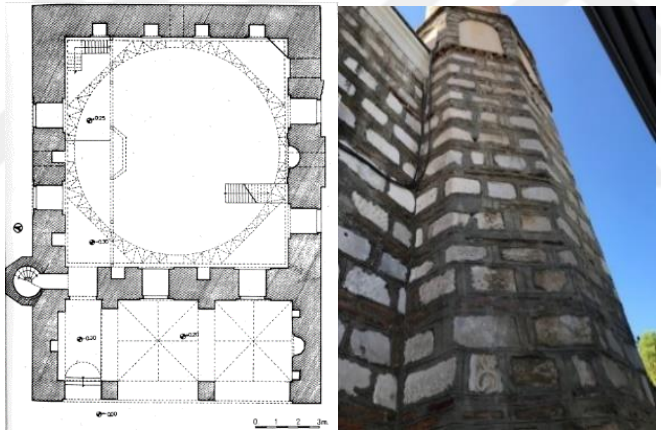
[421] Duran, *a.g.t.,* s.143.

[422] Duran, *a.g.t.,* s.141-149.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

Plan.No.3.1.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii planı

Foto.No.3.7.1. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesi

(Duran, 1995: Şekil 13)

Foto.No.3.7.2. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme

Şek.No.3.7.1. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Levha

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey yönünde bulunan minare gövdesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Minare kaidesinde yer alan üzerinde üzüm salkımı ve yaprak kabartmaları bulunan bir devşirme parçası kullanılmıştır. Kazıma ve kabartma tekniğiyle yapılan bu bezemenin snırlı bir bölümü mevcut olduğu için önceden hangi işlevle kullanıldığı tespit edilememektedir. Levha ya da arşitrav parçası olabilme ihtimali vardır. Asma yapraklı ve üzüm motifli örneklere bakıldığında M.S. 9-11. yüzyıla tarihlendirilebilir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Yatağan'a yaklaşık 15 km mesafedeki Stratonikeia Antik Kenti'nden ya da yaklaşık 20 km mesafedeki Euromos Antik Kenti'nden getirilmiş olmalıdır.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

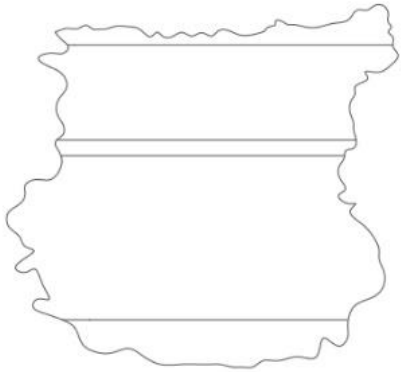
Foto.No.3.7.3. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.7.4. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme

Şek.No.3.7.2. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minaresinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Arşitrav parçası

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey yönünde bulunan minare gövdesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin beden duvarında yer alan devşirme blok taşlardan farklı bir yapıya ve desene sahip olup bir arşitrav parçası olduğu düşünülmektedir. Büyük bir kısmı kırık hâldedir. Ön yüzeyinde kazıma ve kabartma tekniği ile yapılmış olan şeritli bezemeler mevcuttur.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

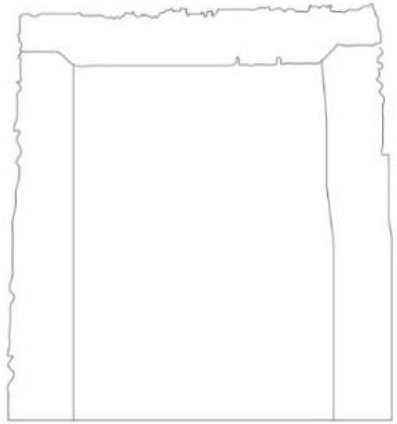
Foto.No.3.7.5. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesi

Foto.No.3.7.6. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

Şek.No.3.7.3. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencerenin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin güney cephesinde pencere sövelerinin devşirme mermer taş bloklardan yapıldığı düşünülmektedir. Dış cephede minarenin solunda yer alan pencere lento ve sövesi dört adet taş bloktan oluşmaktadır. Mermer taş bloklar birleşim noktaları net olarak anlaşılmaktadır. Üzerlerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Mermer blokların bazı kısımlarında kırılmalar mevcuttur. Mermer taş blokların Bizans döneminden devşirilmiş olabileceği düşünülmektedir.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

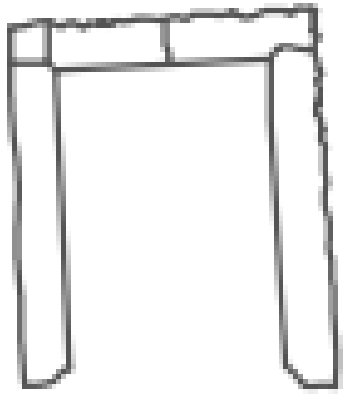
Foto.No.3.7.5. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii cephesi

Foto.No.3.7.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

Şek.No.3.7.4. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii kuzey cephesinde bulunan pencerenin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin kuzey cephesinde bulunan pencere sövelerinin devşirme mermer taş bloklardan yapıldığı düşünülmektedir. Dış cephede minarenin solunda yer alan pencere lento ve sövesi dört adet taş bloktan oluşmaktadır. Mermer taş bloklar birleşim noktaları net olarak anlaşılmaktadır. Üzerlerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Mermer blokların bazı kısımlarında kırılmalar mevcuttur. Mermer taş blokların Bizans döneminden devşirilmiş olabileceği düşünülmektedir.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

Foto.No.3.7.8. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi

Foto.No.3.7.9. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan templon payesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon payesi

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Güney cephesinde duvar yüzeyine yerleştirilmiş olan tek bir parça halindeki payenin yüzü bezemeli hâldedir. Ön yüzünde iki adet kabartma tekniğiyle yapılmış birbirine düğümlü rozetler bulunmaktadır. Rozetlerin içleri çiçek ve çarkıfelek motifleriyle doldurulmuştur. Kırık olan bu parçanın devamında da aynı motiflerin devam ettiği ya da aralarına benzer örneklerde olduğu gibi haç motiflerinin de sıralandığı anlaşılmaktadır. Bizans ve zengi yapılarında klasik olarak karşımıza çıkan düğümlü geçmelerdir. Payenin ön yüzündeki motiflere göre 6. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

Foto.No.3.7.8. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi

Foto.No.3.7.10. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok

Şek.No.3.7.5. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin batı cephesinde devşirme olarak kullanılmıştır. Bloğun alt kısmı kırıktır. Üç kenarında herhangi bir göze çarpan tahribat mevcut değildir. Ön yüzeyinde yatay hâlde yerleştirilmiş olan yedi satırdan oluşan yazıt yer almaktadır. Alt kısmı kırık hâlde günümüze ulaştığından yazıtın devamını tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

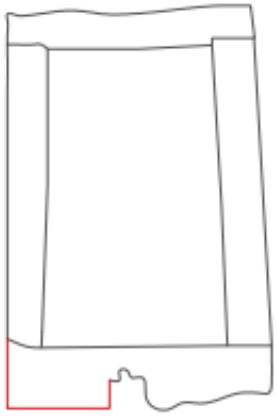
Foto.No.3.7.11. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi

Foto.No.3.7.12. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

Şek.No.3.7.6. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesindeki pencerenin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Cami'nin batı duvarında yer alan iki adet pencere sövelerinin devşirme mermer taş bloklardan yapıldığı düşünülmektedir. Batı cephenin sağında ve solunda yer alan pencere sövesi dört mermer taş bloktan oluşmaktadır. Taş bloklarının hepsi bezemesizdir. Mermer taş blokların Bizans döneminden devşirilmiş olabileceği düşünülmektedir.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

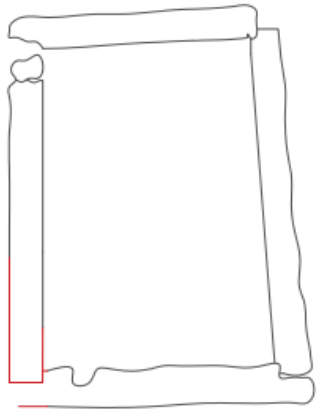
Foto.No.3.7.13. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi

Foto.No.3.7.14. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

Şek.No.3.7.7. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencere açıklıklarının etrafını çevreleyen mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan pencerenin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Caminin doğu duvarında pencere sövelerinin devşirme mermer taş bloklardan yapılmıştır. Dış cephede minarenin solunda yer alan pencere sövesi dört adet taş bloktan oluşmaktadır. Üzerlerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Mermer blokların bazı kısımlarında kırılmalar mevcuttur. Mermer taş blokların Bizans döneminden devşirilmiş olabileceği düşünülmektedir.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

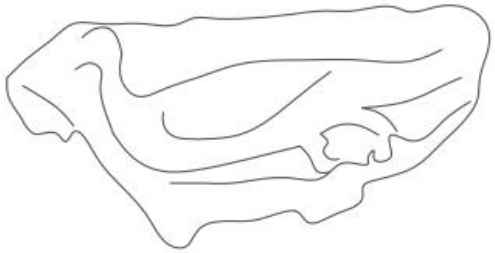
Foto.No.3.7.15. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi

Foto.No.3.7.16. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan ambon levhası

Şek.No.3.7.8. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan ambon levhası

(https://www.turkiyenintarihieserleri.com/foto_
y/2020/03/b/1585211700.jpg Erişim Tarihi: 01.08.2014)

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Ambon merdiven bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Caminin güney cephesine yerleştirilmiş ambon merdiven bloğunun üzerine tavus kuşu motifi yer almaktadır. Motif kazıma ve kabartma tekniği ile yapılmıştır. Bloğun çevresinde kırıklar mevcuttur. Benzer örneklerine bakıldığında blok 5-6. yüzyıla tarihlendirilmektedir.

ESERİN ADI: YATAĞAN TURGUT (LEYNE) İLYAS BEY CAMİİ	İL: MUĞLA	İLÇE: YATAĞAN	KATALOG NO:7

Foto.No.3.7.8. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesi

Foto.No.3.7.17. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok

Şek.No.3.7.9. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan yazıtlı blok

(https://www.turkiyenintarihieserleri.com/foto_
y/2020/03/b/1585211759.jpg Erişim Tarihi: 01.08.2014)

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer

Konum: Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde

Açıklamalar: Caminin doğu güney cephesine yerleştirilmiş olan yazıtlı bir blok parçası bulunmaktadır. Yazıt, çok fazla deforme olduğu için bazı harfleri belirlenememiştir.

3.1.8. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii

Katalog No: 8

Fotoğraflar: Foto.No.3.8.1- Foto.No.3.8.10

Şekiller: Şek.No.3.8.1- Şek.No.3.8.2

Planlar: Plan.No.3.1.8

İnceleme Tarihi:20/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Balat İbrahim Bey Camii, Aydın İl'inin Söke İlçesi'ne bağlı Balat Köyü'ndeki Miletos Ören Yeri'nin sınırları içerisinde bulunmaktadır. Balat İbrahim Bey Hamam'ın yakınına konumlandırılmıştır.

Yapım Tarihi: Kitabesi bulunmamaktadır. Paul Wittek tarafından 14. yüzyıla tarihlendirilmiş olup "Bu gün harabeler içinde yatan Merdiven-Cami (yani "merdiven minareli" cami) 14 üncü asırda bina edilmiş olabilir; bu mahallin en büyük camisi olmak haysiyyetiyle Cuma namazını kılmak için burada mahallin sakinleri, orada bulunan yabancı tacirler ve havalinin köylüleri toplanırdı, fakat ancak orta büyüklükte bir camiydi…" şeklinde bilgi verilmiştir[423].

Bani: İbrahim Bey tarafından yaptırılmıştır[424].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Dıştan dışa 15.55 x 19.80 m. ölçülerinde[425] kuzey-güney doğrultulu dikdörtgen planlı ve tek mekândan oluşan yapının batı yönünde camiye bitişik bir merdiven minaresi bulunmaktadır. Batı cephesinin önündeki duvar kalıntıları sebebiyle önceden burada bir son cemaat mahalli olduğu kabul edilmektedir. Bu merdiven minareden günümüze sadece on bir basamağı ulaşmıştır. Günümüze ulaşmayan yapının duvar kalınlığına istinaden örtüsünün ahşap direklerle taşınan düz dam şeklinde olabileceği düşünülmektedir. Yapının inşasında moloz taş, tuğla, mıncır ve harç karışımıyla birlikte devşirme malzemeler tercih edilmiştir. Devşirme malzeme yapıda hem örgü hem de kaplama malzemesi olarak kullanılmıştır. Devşirme malzemelerin duvar örgüsünde yer verilmesiyle yapıda

[423] Wittek, *a.g.e.,* s.129.

[424] Aynur Durukan, "Beylikler Dönemi Kültür Ortamından bir Kesit", *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Sanat Tarihi Araştırmaları Kültürel Kimlikte Gelenek, Çeşitlilik ve Değişim,, Prof Dr. Hakkı Acun Armağanı, (Editörler: Murat Çerkez, Muhammet Görür, Bülent İşler),* Cilt: 9 Sayı: 10, 2014, Ankara, s.431.

[425] Duran, *a.g.t.,* s.125.

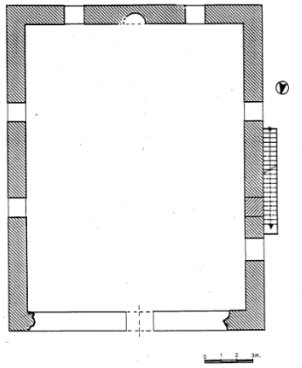
süsleme unsuru elde edilmiştir. Yapının pencerelerinin büyük çoğunluğunun günümüzde toprak altında kalmasından dolayı tam olarak kaç pencere ile aydınlatıldığı bilinmemektedir. Günümüze gelen pencere açıklıklarının üstünde lento ve yanlarda söve olarak kullanılan yekpare taşlar devşirme malzemedir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüze sadece batı cephesi sağlam olarak gelebilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY (KIRK MERDİVENLİ) CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO: 8

PLANLAR:

Plan.No.3.1.8. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii planı Foto.No.3.8.1.Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş

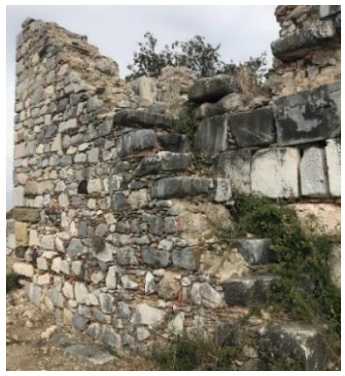

(Duran, 1995: Şekil 10)

Foto.No.3.8.2.Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii merdiven minaresi

Foto.No.3.8.3.Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii pencere lento ve sövelerinde kullanılan devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii'nin merdiven minaresi basamaklarında kullanılmıştır.

Açıklamalar: Batıda bulunan merdiven minarenin basamağı olarak kullanılan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Günümüze sağlam hâlde gelmeyen minarenin orijinalinde kaç basamaklı olduğu bilinmemektedir. Caminin Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde olmasıyla, buradaki malzemelerin antik kentten taşınarak yapının inşasında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Malzeme: Kireç Taşı, Traverten

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii'nin pencerelerinde ve duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Söve ve lentolarda devşirme yekpare blok taşlar bulunmaktadır. Yapının beden duvarlarında da devşirme malzeme kullanımı söz konusudur. Traverten, kireç taşı malzemeli bloklar duvar örgüsünde beraber yer verilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY (KIRK MERDİVENLİ) CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:8

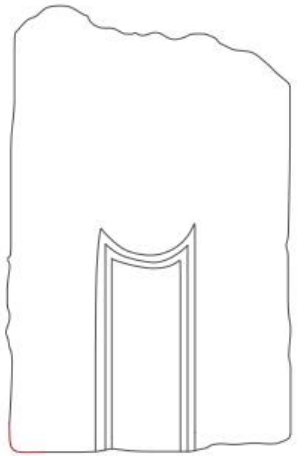
Foto.No.3.8.4. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş

Foto.No.3.8.5. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan balüster/templon payesi

Şek.No.3.8.1 Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan balüster/templon payesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Balüster/templon payesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balüsterin alt ve üst kısmı kırık hâldedir. Ön yüzünde kazıma üç şeritli bir soffit deseni yer almaktadır. Mimari blok, cepheye dikey konumda yerleştirilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY (KIRK MERDİVENLİ) CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:8

Foto.No.3.8.4. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş

Foto.No.3.8.6. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yatay hâlde cepheye yerleştirilmiş olan mimari bloğun üst bölümü kırık hâldedir. Günümüze ulaşan kısımlarına bakıldığında herhangi bir bezeme unsuru görülememektedir.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY (KIRK MERDİVENLİ) CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:8

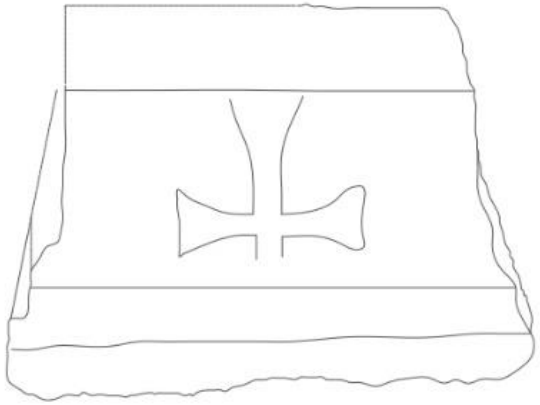
Foto.No.3.8.4. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş

Foto.No.3.8.7. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan sütun başlığı

Şek.No.3.8.2. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii duvar örgüsünde yer almaktadır

Açıklamalar: Sütun başlığının cepheye yerleştirilen ön yüzünde kabartmalı Malta haçı motifi görülmektedir. Ancak bu kollardan bir eksiktir. Bu haç motifinin etrafını ince bir şerit çevrelemektedir.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY (KIRK MERDİVENLİ) CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:8

Foto.No.3.8.4. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş

Foto.No.3.8.8. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari bloklar

Foto.No.3.8.9. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii duvar örgüsünde yer almaktadır

Açıklamalar: Yapının beden duvarlarında da devşirme malzeme kullanımı söz konusudur. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Traverten, kireç taşı malzemeli bloklar beraber kullanılmıştır.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY (KIRK MERDİVENLİ) CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:8

Foto.No.3.8.4. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii dış görünüş

Foto.No.3.8.10. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii cephesinde bulunan sütun kaidesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun kaidesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii duvar örgüsü üzerinde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının cephe duvarı üzerinde konumlandırılan sütun kaidesinin yapının inşası sırasında hangi amaçla kullanıldığı tespit edilememiştir. Günümüze kırık ve tahribata uğramış şekilde gelebilmiştir.

3.1.9. Balat İlyas Bey Camii

Katalog No: 9

Fotoğraflar: Foto.No.3.9.1- Foto.No.3.9.27

Şekiller: Şek.No.3.9.1- Şek.No.3.9.12

Planlar: Plan.No.3.1.9

İnceleme Tarihi: 23/10/2022-20/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Balat-İlyas Bey Camii, Aydın İl'inin Didim İlçesi'ne bağlı Balat Köyü'nde, Milet antik şehri sınırları içerisinde, Bizans döneminde yapılmış olan kalenin güneybatısında yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Caminin kuzey cephesinde, orta kemer alınlığında bulunan sülüs yazıyla yazılmış üç satırlık inşa kitabesine göre temel atma tarihi H.806/M.1404'tür[426]. Bu tarihten anlaşılmak üzere yapı, Timur'un beyliğin bağımsızlığını yeniden tanımasından sonra inşa edilmiştir[427]. Kitabesi "Tann-şanı yüksek ve burhanı büyük olsun-ulu emtre ve mufahham hükümdara, dünyadaki en büyük emirlerin en büyüğüne, ilim mertebelerini en yüksek derecesine çıkarana ve Ulu Tanrı kelimesini yayana, (hassaten) Sultan Şiicaeddin İlyas b. Mehmed b. İbrahim (b.) Orhan'a-Allah memleketini ebedî kılsm-yardımmı ihsan etsin o kendi eliyle bu şerefli imaretin (inşasına) temel taşını koydu,, 806 yılının (11 5.- 9. 6. 1404) Zilka'desinde." şeklindedir[428].

Paul Wittek Balat İlyas Bey Külliyesi hakkında şu şekilde bahsetmektedir: "Yüksek İslâm mimarisine ait olan bir binayı Balat ilk defa 1404 te İlyas Bey'in imarethanesi (Theologenstift) ile kazandı, onun güzel camisi Ortaçağ- abidelerinin yegânesi olarak bugün halâ bir dereceye kadar harap olmamış hâlde duruyor."[429]

---

[426] Oduncular, *a.g.t.,* s.89.

[427] Kunt, Kasaba ve Bilgin, *a.g.e.,* s.340.

[428] Paul Wittek, *Menteşe Beyliği 13-15inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik, (Çev. O. Ş. Gökyay),* IV. Seri, No:1, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1944, s.148.

[429] Wittek, *a.g.e.,* s.130.

Bani: Kitabeye göre Sultan İlyas Bey 1404 yılında temel taşını kendi elleriyle koymuştur[430]. Mimarı ise mihrap sütuncelerinin üzerindeki başlıklarda yer alan kitabeye göre Nâsıreddin Altana'dır[431].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı Balat İlyas Bey Külliyesi'nin bir parçasıdır. Külliye, 2 hamam, 1 medrese ve 1 camiden oluşmaktadır. Cami, kuzey, doğu ve batı olmak üzere üç yönden medrese birimleri ile kuşatılmış olup avlunun güney tarafında konumlandırılmıştır. Medrese bölümüne kuzey ve kuzeydoğu kısmına yerleştirilmiş iki adet giriş kapısı aracılığıyla ulaşım sağlanmaktadır. Yapı, dıştan dışa 18.20 x 18.30 m. ölçülerinde olup[432] kare planlı, tek birimli ve üzeri tek bir kubbe ile örtülüdür. Kubbesi mukarnas dolgulu tromplarla geçilip çift kasnaklı olup 14 m. çapındadır[433]. Yapının kuzey cephesinde üç basamaklı merdivenle çıkılan, iki sütun ve üç kemerle dışa açılan anıtsal bir taçkapısı bulunmaktadır. Diğer cepheleri ise simetrik olarak aynı eksene yerleştirilen ikişerli pencere düzeni yer almaktadır. Yapının beden duvarları yakınında bulunan Milet Antik kentinden alınan devşirme mermer bloklar ile inşa edilmiştir[434]. Beden duvarları belirli bir yüksekliğe kadar Miletos Antik kentinden alınmış mimari bloklardan getirilmiştir. Ayrıca yapının iç kısmında zemin kaplaması olarak kullanılmış olan devşirme malzeme sadece kuzey girişinde yer alan dikdörtgen alanda varlığını korumaktadır. Yapı, cephe duvarlarında ve kubbe kasnağında bulunan pencere açıklıkları ile aydınlatılmaktadır. Güney, doğu ve batı cephelerinde üstte iki, altta iki olmak üzere dörder dikdörtgen pencere bulunmaktadır. Harimin kuzey batı köşesinde duvar içerisine yerleştirilen merdiven minare günümüze gelememiştir. Cami ve medresenin ortak avlusunda günümüze gelememiş bir şadırvanın izleri bulunmaktadır. Bu şadırvan bir kuyuyla bağlantılı verilmekte ve

[430] Eroğlu Bilgin, *a.g.e.,* 2017, s.123.

[431] M. Baha Tanman ve Sevgi Parlak, *Beylikler Devri Mimarisi ve Sanatı*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul, 2018, s.163.

[432] Duran, *a.g.t.,* s.150.

[433] Eroğlu Bilgin, *a.g.e.,* s. 124.

[434] Bekir Eskici, Yaşar Selçuk Şener, Ali Akın Akyol, Yusuf Kağan Kadıoğlu, "İlyas Bey Külliyesi Yapılarına Ait Özgün Malzemelerin Korunmasına Yönelik Araştırma ve Uygulama Çalışmaları", *Balat İlyas Bey Külliyesi (Editörler: M. Baha Tanman, Leyla Kayhan Elbirlik),* İstanbul: DAİ İstanbul Yayınları, 2011, s.187.

örtüsünü dört adet devşirme sütun taşımaktadır[435]. Sütunlardan sadece iki tanesi günümüze gelebilmiştir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Caminin bilinen ilk onarımı 1905 yılında yapılmıştır. Bu onarımla birlikte caminin kubbesi kiremitlerle kaplanmıştır. 1955 yılında minaresi yıkılmasıyla 1958 yılında tekrardan onarım geçirmiştir. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1955-1972 yılları arasında çeşitli onarımlar geçiren caminin 1988 yılında aynı avluyu paylaşan medresesinde de sağlamlaştırma çalışması yapılmıştır[436]. Günümüzde yapının beden duvarları ve örtüsü tamamen sağlam durumdadır.

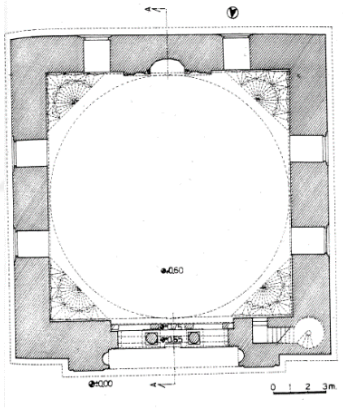
[435] Tanman ve Parlak, *a.g.e.*, s.164.

[436] Eroğlu Bilgin, *a.g.e.*, s. 124.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO: 9

Plan.No.3.1.9. Balat İlyas Bey Camii planı

Foto.No.3.9.1. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi

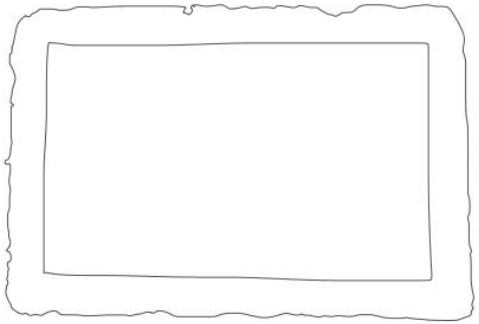

(Duran, 1995: Şekil 14)

Foto.No.3.9.2. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.9.1. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konumu: Balat İlyas Bey Cami avlusunun dış duvarında inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Yapının avlu cephesine yerleştirilmiş olan yekpare düzgün kesilmiş bloğun iç tarafında kazıma tekniği ile yapılmış dikdörtgen bir çerçeve yer almaktadır. Bu çerçevenin içinde ise gözenekli bir yüzey bulunmaktadır. Devşirme malzemelerin Balat İlyas Bey Camii yakınlarındaki Miletos Antik Kenti'nden alınıp yapının inşası sırasında kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

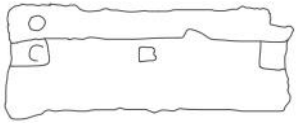
Foto.No.3.9.3. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi

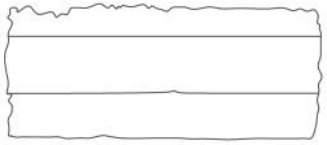

Foto.No.3.9.4. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.9.2. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konumu: Balat İlyas Bey Cami avlusunun dış duvarında inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Yapının avlu cephesine yerleştirilmiş olan bloğun ön yüzünün üst kısmına ince bir şerit işlenmiştir. Şeritin altında ve üstünde zıvana yuvaları açılmıştır. Şeritin sağ ucunun altında ise daha büyük bir oyuğa yer verilmiştir. Bu mermer bloğun alt kısmındaki diğer parça da mermer malzemeden yapılmış bir duvar bloğudur. Alt ve üst kısmında ince bir şerit mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

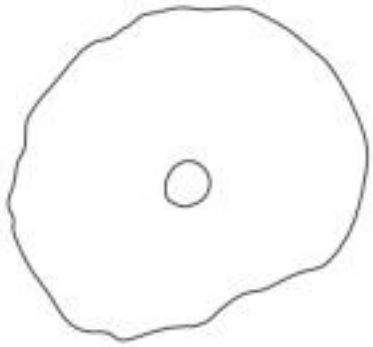
Foto.No.3.9.5. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi

Foto.No.3.9.6. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme sütun gövdesi

Şek.No.3.9.3. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konumu: Balat İlyas Bey Cami avlusunun dış duvarında inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Sütun gövdesi moloz örgü içine yerleştirilmiştir. Cephedeki durumu kırık hâldedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

Foto.No.3.9.7. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi

Foto.No.3.9.8. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme sütun kaidesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun kaidesi

Malzeme: Mermer

Konumu: Balat İlyas Bey Camii avlusunun dış duvarında inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Sütun kaidesi, profil vermekte olup moloz örgü içine yerleştirilmiştir. Kademeli formdaki Attika tipinde sütun kaideleri ile benzerlik göstermektedir. İnşa malzemesi içerisinde kullanılması ve günümüze kadar geçirdiği deformeden kaynaklı bazı bölümlerinde kırıklar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

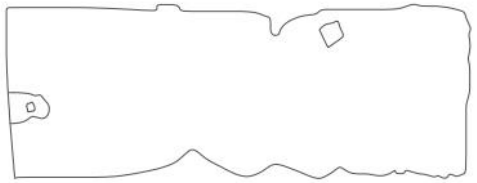
Foto.No.3.9.9. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesi

Foto.No.3.9.10. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.9.4. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konumu: Balat İlyas Bey Camii avlusunun dış duvarında inşa malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Mimari blok moloz örgü içine yerleştirilmiştir. Ana inşa malzemesi içerisindeki mimari blok, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendisini belli etmektedir. Mermer bloğun alt kısımlarında ve yüzeyinde kırıklar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

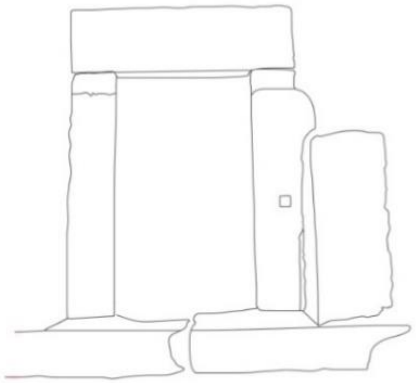
Foto.No.3.9.11. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı

Foto.No.3.9.12. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısının etrafına yerleştirilmiş lento ve söve işlevli devşirme mimari bloklar

Şek. No.3.9.5. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısının etrafına yerleştirilmiş devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi ve Camisine geçiş için kullanılan kapı üzerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kuzeydoğu bahçe kapısı devşirme malzemeden oluşmaktadır. Giriş kapısı, devşirme iki büyük dikdörtgen mermer bloktan meydana gelen yan sövelerin üstüne yekpare bir mermer blok atkı taşının yerleştirilmesiyle elde edilmiştir. Kapı, zeminden 50-55 cm. yükseklikte olup, üç basamakla avluya giriş sağlanmaktadır. Merdivenler, lentolar, söveler ve eşiklerin tamamında devşirme mermer bloklar kullanılmıştır. Yekpare üç ayrı mermer blok avlu kapısının dış çerçevesini oluşturmaktadır. Beyaz gri mermer malzemeli bu blok parçalarının üzerinde herhangi bir bezeme görülmemektedir. Mermerler üzerinde aşınma söz konusudur. Sağ tarafta bulunan yekpare mermer blok parçasının üzerinde kare bir oyuk açılmıştır. Mermer parçalarının etrafında aşınmalardan dolayı kırıklar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

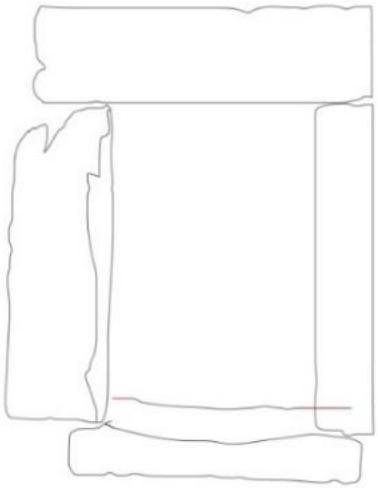
Foto.No.3.9.13. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı

Foto.No.3.9.14. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı üzerinde bulunan devşirme malzeme detayı

Şek.No.3.9.6. Balat İlyas Bey Külliyesi giriş kapısı üzerinde bulunan devşirme malzeme detayı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok/Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi ve Camisine geçiş için kullanılan kapı üzerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Kuzeybatı yöndeki bahçe kapısı devşirme malzemeden oluşmaktadır. Giriş kapısının iki yanına söve olarak konumlandırılan mermer blokların üzerinde bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Bu desenler kıvrım dallar ve yapraklardan meydana getirilmiştir. Mermerler üzerinde aşınma ve etrafında kırıklar görülmektedir. Kapı, zeminden 50-55 cm. yükseklikte olup, merdivenle avluya giriş sağlanmaktadır. Merdivenler, lentolar, söveler ve eşiklerin tamamında devşirme mermer bloklar kullanılmıştır.

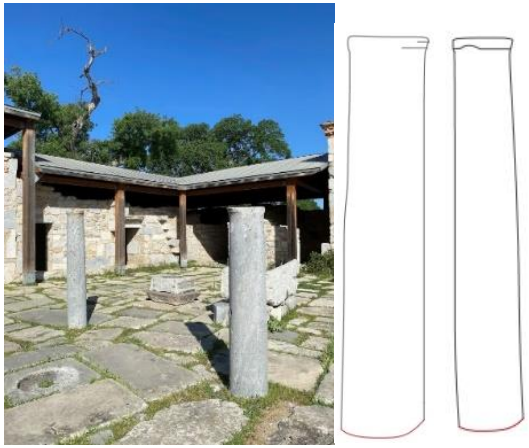
ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:1

Foto.No.3.9.15. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlu

Foto.No.3.9.16. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avluda bulunan sütunlar

Şek.No.3.9.7. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avluda bulunan sütunlar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin ortak avlusu içerisinde konumlandırılmıştır.

Açıklamalar: Yekpare, gri-beyaz mermer malzemeli olan iki sütun gövdesinin arasında 1.5-2 m. mesafe bulunmaktadır. Üzerinde herhangi bir bezeme tespit edilmemiştir.

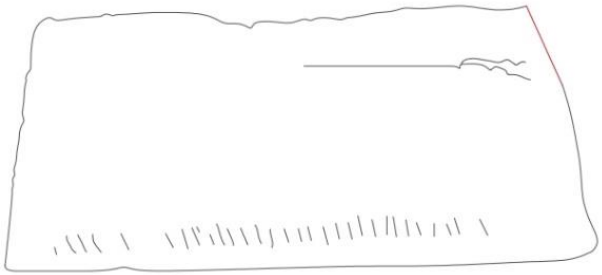
ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:1

Foto.No.3.9.17. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi

Foto.No.3.9.18. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi Şek.No.3.9.8. Balat İlyas Bey Cami ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan devşirme blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Kireç taşı

Konum: Balat İlyas Bey Camii ve medresenin ortak avlusunda zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Zemin döşemesi olarak devşirme blok dikdörtgen formdadır. Etrafında yan yana yerleştirilmiş kazıma tekniğiyle yapılmış şeritler bulunmaktadır. Orta kısmı ise gözenekli hâldedir. Mermer bloğun kenarları pahlanmıştır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

Foto.No.3.9.17. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi

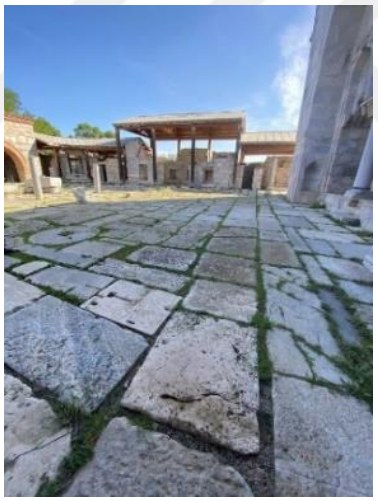
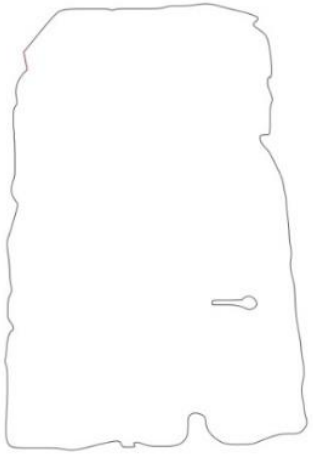

Foto.No.3.9.19. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu

Şek.No.3.9.9. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Stylobat bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Camii ve medresenin ortak avlusunda zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Zemin döşemesi olarak devşirme blok dikdörtgen formdadır. Çerçevesinde kırıklar bulunan bloğun taşıma esnasında ya da zamanla tahribat yaşamasından kaynaklı günümüze sağlam olarak ulaşmamıştır. Devşirme bloğun yüzeyinde bir adet kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

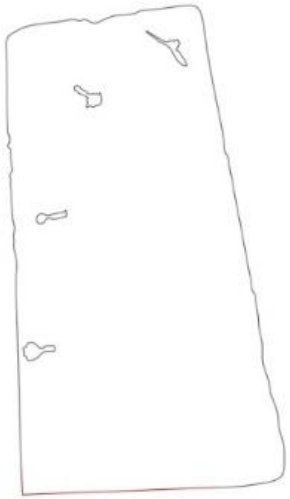
Foto.No.3.9.20. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesi

Foto.No.3.9.21. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu

Şek.No.3.9.10. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Stylobat bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Camii ve medresenin ortak avlusunda zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Zemin döşemesi olarak devşirme blok dikdörtgen formdadır. Günümüze sağlam olarak gelmiştir. Bloğun üzerinde dört adet kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

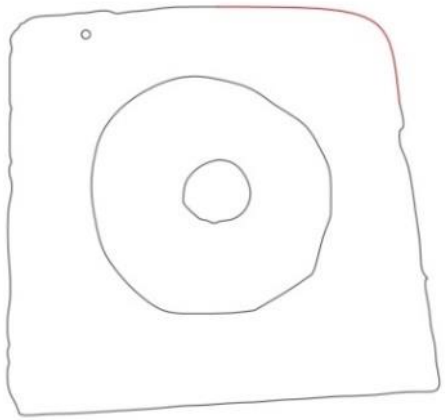
ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

Foto.No.3.9.22. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlu

Foto.No.3.9.23. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan sütun kaidesi
Şek.No.3.9.11. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan sütun kaidesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun kaidesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Camii ve medresenin ortak avlusunda zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Sütun kaidesi olduğu düşünülen devşirme eser kare formludur. Ortasında daire formlu olan bir sütun gövdesinin oturması için oyuk bulunmaktadır. Yuvarlak formlu oyuk içerisinde de bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

Foto.No.3.9.24.Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlu

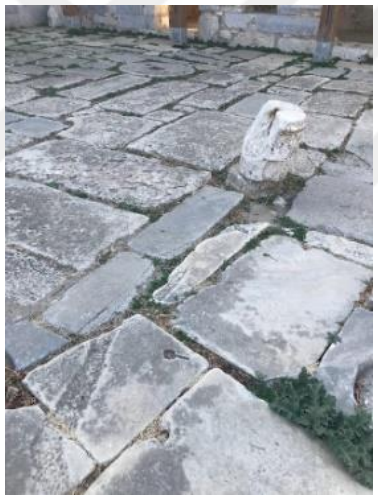

Foto.No.3.9.25. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avluda bulunan templon sütunu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon sütunu

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Camii ve medresenin ortak avlusunda zemin döşemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Caminin avlusunda zemine gömülü hâlde bulunan yuvarlak kesitli templon sütununun bir köşesi kırık durumdadır. Templon sütunu, üzerindeki sütun kaidesi ile monolit biçimde işlenmiştir. Günümüzde deforme durumda olduğu için üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY CAMİİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:9

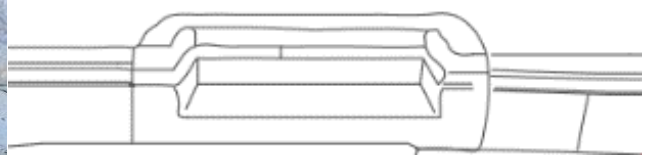
Foto.No.3.9.26. Balat İlyas Bey Camii taçkapısı

Foto.No.3.9.27. Balat İlyas Bey taçkapısında kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.9.12. Balat İlyas Bey taçkapısında kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç taşı

Konum: Balat İlyas Bey Camii taçkapısında basamak olarak kullanılmıştır.

Açıklamalar: Devşirme mimari blok yekpare hâlde taçkapının eşik kısmına yerleştirilmiştir. Bloğun üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış şeritler bulunmaktadır.

3.2. HAMAMLAR

3.2.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I. No'lu)

Katalog No: 10

Fotoğraflar: Foto.No.3.10.1- Foto.No.3.10.9

Şekiller: Şek.No.3.10.1

Planlar: Plan.No.3.1.10

İnceleme Tarihi: 20/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Yapı, Aydın ili Balat İlçesi sınırları içerisinde yer alan Miletos Antik Kenti'nin doğusunda, Kırk Merdivenli Cami'nin batısında, Bizans kilisesi ile piskoposluk sarayının yanında bulunmaktadır.

Yapım Tarihi: Yapının günümüze gelmiş herhangi bir kitabesi bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Paul Wittek "…Merdiven-Cami yanındaki muhteşem hamam.." olarak bahsettiği yapıyı 14. yüzyıla tarihlendirmiştir[437].

Bani: Yapının günümüze gelmiş herhangi bir kitabesi bulunmadığı için banisi bilinememektedir. Ancak yapının İbrahim Bey Cami Mahallesi'nde ve camiye yakın bir konumda inşa ettirilmiş olmasıyla yapının İbrahim Bey (1337-1358) tarafından 14. yüzyılda yaptırılmış olabileceği ihtimali yüksektir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Balat İbrahim Bey Hamamı, Semavi Eyice'nin sıcaklık mekânlarına göre yapmış olduğu tipolojiye göre "haçvari dört eyvanlı ve köşe hücreli tip" grubuna girmektedir.[438] Soyunmalık ve camekân bölümü dışında 15.80 x 18.00 m. ölçülerinde[439] olan hamamın plan şeması asimetriktir. Çok harap durumda olmasına rağmen dört eyvanlı ve dört halvetli olduğu anlaşılmaktadır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan hamam aralık ve ılıklık bölümünü oluşturan iki hacimden ibarettir. Soyunmalıktan aralık mekânına buradan da ılıklık mekânına geçilmektedir. Ilıklığın kuzeyinde kare planlı hela/tıraşlık bölümü bulunmaktadır. Ilıklık mekânının batısında bulunan açıklıktan sıcaklık mekânına geçiş yapılmaktadır.

---

[437] Wittek, *a.g.e.,* s.129.

[438] Tipoloji detayı için bkz. Semavi Eyice, "İznik'de Büyük Hamam Ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 15, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1960, s.108.

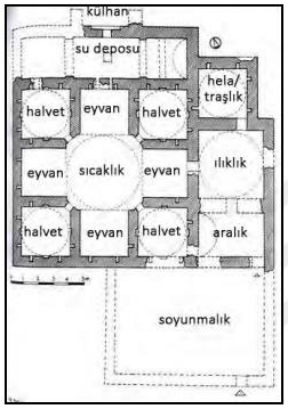
[439] Duran, *a.g.t.,* .s.253.

Sıcaklık mekânının etrafında yerleştirilmiş dört eyvan ve dört halvet hücresi yer almaktadır. Kuzey yönünde ise su deposu doğu-batı yönünde uzanmaktadır. Orta bölümü ile halvetlerin kubbe ile eyvanlar, su deposu ve aralık mekânı sivri tonozla örtülüdür. Ilıklık, halvetler ve sıcaklığın merkez birimini örten kubbelere pandantifle geçilmiştir. İnşa malzemesi olarak moloz taş, tuğla, mermer bloklar, tuğla parçaları, harç ve devşirme kesme taş kullanılmıştır. Hamama güney ve kuzey cephesi üzerinde yer alan dört kapıdan giriş yapılmaktadır. Biri güneybatıdaki halvete girişi sağlarken; diğer ikisi aralık mekânına açılmakta ve kuzeydeki giriş ise kuzey duvarı boyunca doğu-batı yönünde uzanan deposuna çıkmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Güneyinde dikdörtgen planlı soyunmalık mekânı günümüze ulaşamamıştır.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY HAMAMI (I NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:10

Plan.No.3.1.10. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) planı

(Öz, 2017, s.129)

Foto.No.3.10.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu)

Foto.No.3.10.2. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.10.3. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (I. No.lu) cephelerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının duvar örgüsünde ana inşa malzemesi olan moloz taşın yanında sağlamlığı arttırmak amacıyla devşirme mermer ve kireç taşı bloklar da kullanılmıştır. Söz konusu mimari bloklar, kabayonu malzemeye göre daha düzenli ve büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Beden duvarlarında gelişigüzel yerleştirilmiş bu blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanılmamıştır. Hamamın Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde olmasıyla, buradaki malzemelerin antik kentin kendi malzemesinden sağlandığı anlaşılmaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY HAMAMI (I NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:10

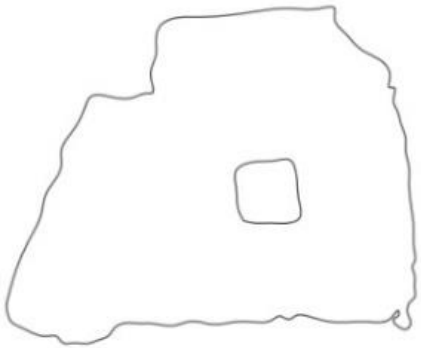
Foto.No.3.10.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu)

Foto.No.3.10.4. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.10.1. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (I. No.lu) cephelerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenemeyen mimari bloğun ortasında kare formlu bir yuva bulunmaktadır. Bu blok bir sütunun kaidesine ait olabileceği düşünülmektedir. Mimari parçanın dört bir yanında kırıklar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY HAMAMI (I NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:10

Foto.No.3.10.5. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.10.6. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.10.7. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (I. No.lu) cephelerinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Mermer ve kireç taşı yekpare bloklar cephe köşelerinde sıklıkla kullanılmıştır. Ana inşa malzemesi içerisindeki mimari bloklar, yapının beden duvarlarında bulunan kabayonu malzemesine göre daha düzenli ve büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Yapı günümüze sağlam olarak gelememesine rağmen devşirme taşların varlığı ile kısmen ayaktadır. Bu blok taşların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İBRAHİM BEY HAMAMI (I NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:10

Foto.No.3.10.8. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu)'mda bulunan yivli sütun gövdesi

Foto.No.3.10.9. Balat brahim Bey Hamamı (I.No.lu) zemine gömülü hâlde bulunan yivli sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nda (I. No.lu) zemine gömülü hâlde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Kırık burgulu sütun parçası, antik mimaride özellikle burgulu (helisel) Sütun olarak bilinen bir tasarımın parçası olabilir. Burgulu sütunlar, üzerinde dikey veya spiral şekilde kıvrımlı yivler (oluklar) bulunan sütunlardır. Bu tür sütunlar, hem estetik hem de yapısal amaçlarla kullanılmıştır. Kırık bir burgulu sütun parçası, genellikle antik bir yapının kalıntılarında veya arkeolojik bir alanda rastlanması mümkündür. Burgulu sütunlar, özellikle Roma İmparatorluğu ve Bizans döneminde popüler olmasıyla bilinmektedir.

3.2.2. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)

Katalog No: 11

Fotoğraflar: Foto.No.3.11.1- Foto.No.3.11.5

Şekiller: -

Planlar: Plan.No.3.1.11

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin Ören Yeri içerisinde yer alan yapı, İç Kale'nin yaklaşık 100 m. güneyinde bulunan eğimli bir arazi üzerine konumlandırılmıştır. Ahmed Gazi Hamamı olarak da bilinmektedir.

Yapım Tarihi: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak yapının özenli ve büyük ebatlı inşa edilmiş olması ve Ahmed Gazi Medresesi'ne çok yakın bir mesafede bulunması sebebiyle Ahmed Gazi Dönemi'ne yani 14. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmek mümkündür[440].

Bani: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için banisi bilinmemektedir. Ancak Ahmed Gazi'nin inşa ettirmiş olabileceği ihtimali yüksektir. H.970/M.1562-1563 tarihli Menteşe Sancağı Evkaf Defteri'ne göre Ahmed Gazi Bey'in kendi adına yaptırmış olduğu hamamı, medresesi ve imareti bulunmaktadır. Bahsedilmiş olan yapılara gelir sağlaması adına vakıflar tahsis etmiş olduğu bilinmektedir[441].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Hamam, haçvari üç eyvanlı ve köşe hücreli plan tipindedir. Hamamın soyunmalık bölümü dışında kalan mekânları kuzey-güney yönlü dikdörtgen bir alan içine yerleştirilmiştir. Soyunmalık mekânı güney cephesinden biraz taşıntı yapmaktadır. Yapının güneybatı köşesinde soğuk su deposu, kuzeyinde beşik tonozla örtülü sıcak su deposu ve külhan bulunmaktadır. Doğu cephesinin güney kesimine bitişik kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen bir soyunmalık mekânı yer almaktadır. Bu mekânın örtüsü yıkılmış olup örtüye dair herhangi bir iz bulunmayışı sebebiyle örtüsünün düz ahşap tavan olduğu

[440] Ünal, *a.g.e.,* s.79.

[441] Öz, *a.g.t.,* s.15; 26.

anlaşılmaktadır. Soyunmalık mekânında dışarıya açılan iki adet kapısı bulunmaktadır. Bunlardan kuzeybatı köşesinde bulunan kapı, hamamın doğu cephesine paralel uzanmış bir koridora açılırken batı duvarındaki kapı açıklığından aralık mekânına geçilmektedir. Kare planlı ılıklık mekânının üzeri kalan izlere dayanarak üçgen bir kuşak üzerine oturan bir kubbe ile örtülü olduğu anlaşılmıştır. Ilıklığın batı ve kuzey duvarlarında birer kapı bulunurken doğu duvarında iki kapı açıklığı yer almaktadır. Aralık mekânının kuzeyinde kare planlı küçük bir mekân yer almaktadır. Hangi işlevde kullanıldığı anlaşılamayan yapının üzeri tromplarla geçilen bir kubbeyle kapatılmıştır. Ilıklık mekânının batısında kare planlı bir tıraşlık mekânı mevcut olup üzeri kubbeyle örtülmüştür. Sıcaklık bölümüne ise ılıklık mekânının kuzey duvarı üzerindeki bir açıklıktan ulaşılmaktadır. Sıcaklık bölümü üç eyvanlı ve iki halvetli plan tipindir. Ortada bulunan mekân pandantiflerle geçişi sağlanan bir kubbeyle örtülüyken, batı ve kuzeyinde yer alan eyvanlar beşik tonoz ile örtülüdür. Kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerine yerleştirilmiş olan iki halvet hücresi ise kare planlı inşa edilmiş ve üzerleri kubbe ile örtülüdür[442]. Sonradan yapıldığı düşünülen tuvalet mekânı hamamın doğu duvarının kuzey ucunda yerleştirilmiştir. Yapının inşasında moloz taş, tuğla ve devşirme yekpare blok mermerler kullanılırken; döşemelerde, devşirme iri mermer bloklar tercih edilmiştir.

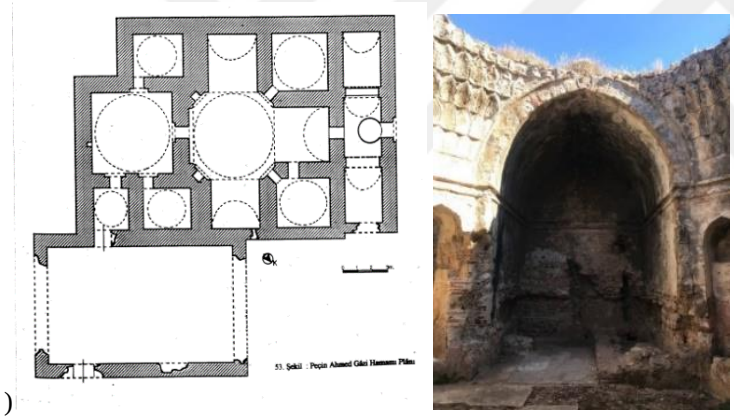
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Hamamın örtüsünün tamamına yakını çökmüş olmasına rağmen beden duvarlarının büyük kısmı günümüzde sağlam durumdadır.

[442] Yekta Demiralp, Rahmi Hüseyin Ünal, "Beçin 1997 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 10, 2000, s.148-151.

ESERİN ADI: BEÇİN BÜYÜK HAMAM (AHMED GAZİ HAMAMI)	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:11

Plan.No.3.1.11. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı

Foto.No.3.11.1. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)

)

(Duran, 1995: Şekil 53)

Foto.No.3.11.2. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi

Foto.No.3.11.3. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) zemin döşemesinde kullanılmıştır.

Açıklamalar: Beçin Büyük Hamam'ın sıcaklık batı ve doğu eyvanında zemininde düzgün ve dikdörtgen formlu simetrik olarak yerleştirilmiş devşirme mimari bloklar bulunmaktadır. Zemine yerleştirilmiş hâlde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Bu blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN BÜYÜK HAMAM (AHMED GAZİ HAMAMI)	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:11

Foto.No.3.11.4. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi

Foto.No.3.11.5. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) 'ında bulunan sütun kaidesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun kaidesi

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)'nda bulunmaktadır.

Açıklamalar: Beçin Büyük Hamam'da soyunmalık mekânında bulunan devşirme sütun kaidesi bulunmaktadır. Ortasında belli belirsiz bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

3.2.3 Balat İlyas Bey Hamamı (II. No.lu)

Katalog No: 12

Fotoğraflar: Foto.No.3.12.1- Foto.No.3.12.12

Şekiller: Şek.No.3.12.1- Şek.No.3.12.4

Planlar: Plan.No.3.1.12

İnceleme Tarihi: 23/10/2022-20/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Aydın ili Didim İlçesi Balat Köyünde inşa edilmiş olan Balat İlyas Bey Camii ve Medresesi'nin kuzeydoğusunda, Küçük Hamam olarak da bilinen III. No.lu hamamın kuzeyinde yer almaktadır. Yapı halk tarafından İmaret Hamamı ve Büyük Hamam olarak da bilinmektedir[443].

Yapım Tarihi: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak yapı İlyas Bey Külliyesi ile aynı avluyu paylaşmasıyla hamamın da külliyeye ait bir yapı olabileceği ve 15. yüzyıl başlarına tarihlendirilmesi mümkündür.

Bani: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için banisi bilinmemektedir. Ancak İlyas Bey'in inşa ettirmiş olma ihtimali yüksektir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Hamam, üç eyvanlı ve iki köşe hücreli plan tipindedir. Soyunmalık, aralık, sıcaklık, halvetler ve su deposu bölümlerinden oluşmaktadır. Soyunmalık bölümünden aralık bölümüne, buradan da ılıklığa geçilmektedir. Ilıklık mekânı hela, tıraşlık ve sıcaklık bölümleri ile bağlantılıdır. Sıcaklık bölümünün kuzey, güney ve batı yönlerinde birer eyvan yer alırken güneybatı ve kuzeybatı yönlerinde kare planlı iki köşe hücreli halvet bulunmaktadır. Örtüsü tamamen yıkılan yapının soyunmalık mekânında iki adet sütun kaidesi bulunmaktadır. Bu mekânın örtüsünün ahşap kirişlemeli düz tavan olması muhtemeldir. Aralık, hela, eyvanlar ve su deposunun örtüleri beşik tonozken ılıklık, tıraşlık, sıcaklık ve köşe halvetlerinin örtüleri kubbedir. Tromp ve ılıklık mekânında mukarnas dolgulu pandantif kullanımı görülmektedir. Sıcaklık mekânında mukarnas dişleri ile bezenmiş tromp ve halvetlerde ise prizmatik formlu Türk üçgen kuşağı yer almaktadır. Yapıda inşa malzemesi olarak moloz taş, kesme taş, kabayonu taş, tuğla,

[443] Öz, *a.g.t.,* s.138.

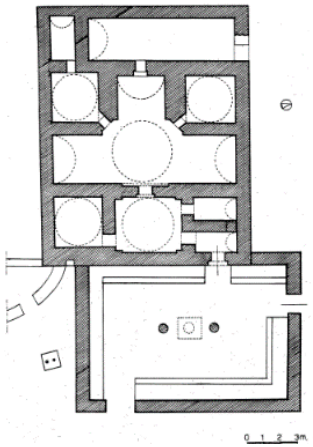
devşirme mermer ve harç kullanılmıştır. Hamamın dış cepheleri sıvasız, iç cepheleri ise pembe ve gri renkte sıvalıdır. Zemin döşemesinde, kapı ve pencere sövelerinde devşirme kesme taşlar kullanılırken, kemer örgüleri, geçiş elemanları ve eyvanların tonozlarında tuğla tercih edilmiştir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde yapının beden duvarları sağlam olup örtüsü yıkık vaziyettedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (II. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:12

Plan.No.3.1.12. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) planı

Foto.No.3.12.1. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu)

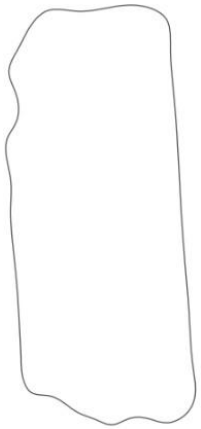

(Duran, 1995: Şekil 54)

Foto.No.3.12.2. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephesine dayalı hâlde bulunan sütun gövdesi

Şek.No.3.12.1. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephesine dayalı hâlde bulunan sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (II.No.lu) ocak bölümünde yer almaktadır.

Açıklama: Başlığı ve kaidesi bulunmayan sütun parçası damarlı ve tek renkli mermer malzemeden yapılmıştır. Yuvarlak formludur. Üzerinde herhangi bir motif ya da süsleme tespit edilememiştir. Yüzeyinde kırıklar bulunduğu gibi sütunun alt ve üst yüzü de kırık hâlde günümüze gelmiştir. 4-6. yüzyıla tarihlendirilebilir. Hamamın Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde olmasıyla, buradaki malzemelerin antik kentten taşınarak yapının inşasında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (II. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:12

Foto.No.3.12.3. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.12.4. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephelerinde kullanılan mimari bloklar
Foto.No.3.12.5. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (II.No.lu) batı cephesinde yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme mermer ve kireç taşı bloklar hamamın her cephesinde sıklıkla kullanılmıştır. Dikdörtgen ve kare formlu olarak birden fazla blok bulunmaktadır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Gelişi güzel yerleştirilen mimar blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru yer almamaktadır. Yapının inşa malzemesi olarak kullanılmasıyla beraber günümüze beden duvarları kısmen sağlam bir şekilde gelebilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (II. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:12

Foto.No.3.12.6. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusunda bulunan devşirme malzemeler

Foto.No.3.12.7. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun başlığı

Şek.No.3.12.2. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (II.No.lu) batısında bulunan soğukluk bölümünde yer almaktadır.

Açıklama: Ters çevrilmiş Korinth tarzında bir sütun başlığının tekrar kullanılması, antik dönemde ve sonrasında sıkça rastlanan bir uygulamaydı. Ters çevrilmiş bir sütun başlığı, bazen yapının stabilitesini artırmak veya belirli bir yük dağılımı sağlamak için kullanılmış olabilir. Korinth tarzı sütun başlıkları, antik Yunan ve Roma mimarisinin en süslü ve detaylı başlıklarıdır. Akantus yapraklarıyla bezeli bu başlıklar, genellikle anıtsal yapılarda ve önemli kamu binalarında kullanılırdı.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (II. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:12

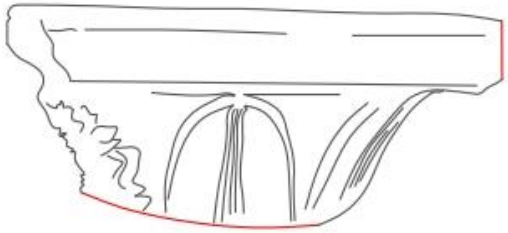
Foto.No.3.12.6. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusunda bulunan devşirme malzemeler

Foto.No.3.12.8. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun başlığı

Şek.No.3.12.3. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun başlığı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (II.No.lu) batısında bulunan soğukluk bölümünde yer almaktadır.

Açıklama: Korint düzenindeki sütun başlığının alt kısmı kırık ya da yere gömülü vaziyettedir. Köşe noktalarındaki akanthus yaprakları gözle seçilebilmektedir. Üst kısmında kırılmalar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (II. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:12

Foto.No.3.12.9. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusunda bulunan devşirme sütun ve sütun başlıkları

Foto.No.3.12.10. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) soğukluk bölümünde bulunan devşirme sütun

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun kaidesi ve gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (II.No.lu) batısında bulunan soğukluk bölümünde yer almaktadır.

Açıklama: Soğukluk bölümünde yer alan ters çevrilmiş Korinth düzenine ait bir sütun başlığının üzerinde bir sütunun bulunması, büyük olasılıkla yapısal bir destek sağlamak veya mimari elemanları tekrar değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Bu tür kullanım örnekleri özellikle geç antik çağdan itibaren yaygınlaşmış ve Bizans, Osmanlı gibi sonraki dönemlerde de devam etmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (II. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:12

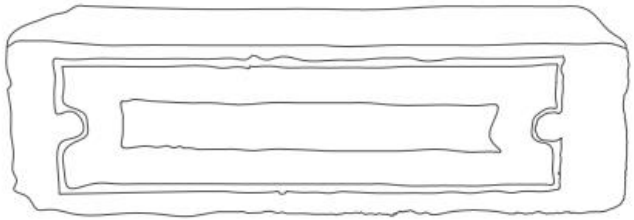
Foto.No.3.12.11. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) avlusu

Foto.No.3.12.12. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) batı cephesinde bulunan templon payesi

Şek.No.3.12.4. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) batı cephesinde bulunan templon payesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon payesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (II.No.lu) batısında yer almaktadır.

Açıklama: Dikdörtgen kesitli templon payesi beyaz mermerden yapılmıştır. Günümüze sağlam durumda ulaşan payenin üzerinde soffit motifi yer almaktadır. Dikdörtgen çerçeveli bir profil bu soffif motifinin etrafını sınırlamaktadır. Yüksek kabartma tekniği ile yapılmış soffit motifinin iç ve dış kenarları içbükey profille çevrilmiştir. Paye, süsleme ve üslup açısından Erken Bizans dönemi 5-6. yüzyıla tarihlendirilebilir.

3.2.4. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu)

Katalog No: 13

Fotoğraflar: Foto.No.3.13.1- Foto.No.3.13.14

Şekiller: Şek.No.3.13.1- Şek.No.3.13.5

Planlar: Plan.No.3.1.13

İnceleme Tarihi: 23/10/2022-20/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Aydın ili Didim İlçesi Balat Köyünde inşa edilmiş olan Balat İlyas Bey Camii ve Medresesi'nin kuzeyinde, Balat II. No.lu Hamam'ın ise güneyinde yer almaktadır. Yapı, halk tarafından İmaret Hamam ve Küçük Hamam olarak da bilinmektedir[444].

Yapım Tarihi: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak yapı İlyas Bey Külliyesi ile aynı avluyu paylaşmasıyla hamamın da külliyeye ait bir yapı olabileceği ve 15. yüzyıl başlarına tarihlendirilmesi mümkündür.

Bani: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için banisi bilinmemektedir. Ancak İlyas Bey'in inşa ettirmiş olma ihtimali yüksektir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Hamam, güneyinde yer alan soyunmalık, doğu-batı yönde uzanıp bitişik nizamda inşa edilen iki kare birimden oluşan ılıklık, sıcaklık ve halvet ile kuzeyinde bulunan dikdörtgen su deposu ve külhandan meydana gelmektedir. Soyunmalık bölümü büyük oranda yıkılmış olup bu bölümden ılıklık bölümüne geçilmektedir. Halvet hücresinde su deposuna açılan bir pencere bulunmaktadır. Ilıklık mekânından sıcaklığa ve sıcaklıktan halvet hücresine ulaşılmaktadır. Günümüze harap hâlde ulaşan hamamın kalan kısımlarına bakılıp anlaşıldığı kadarıyla soyunmalık ve örtüsünün ahşap kirişlemeli düz tavan olduğu anlaşılmaktadır. Ilıklığın örtüsü beşik tonoz, su deposu ise doğu-batı yönünde uzanan tonoz ile örtülüdür. Sıcaklık ve halvetin üzeri pandantiflerle geçilen kubbeler ile örtülmüştür. İnşa malzemesi olarak moloz taş, kesme taş, tuğla, devşirme mermer ve harç kullanılmıştır.

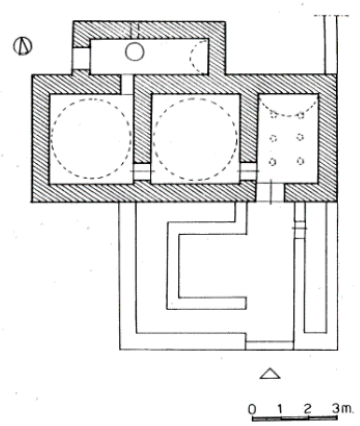
[444] Öz, *a.g.e.,* s.141.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde yapının beden duvarları sağlam olup örtüsü yıkık vaziyettedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

Plan.No.3.1.13. Balat İlyas Bey Hamamı (III.No.lu) planı

Foto.No.3.13.1. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) iç mekândan bir görünüm

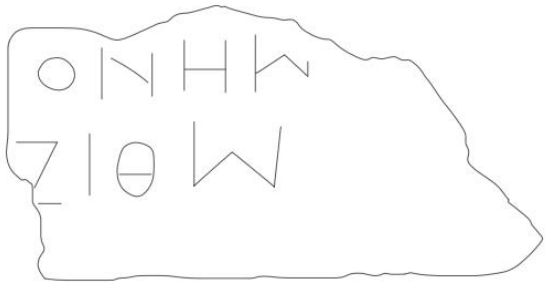

(Duran, 1995: Şekil 61)

Foto.No.3.13.2. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) inşa malzemesi olarak kullanılan yazıtlı blok

Şek.No.3.13.1. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) inşa malzemesi olarak kullanılan yazıtlı blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Yazıtlı blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) iç kısmında duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bu mermer parça, üzerindeki Hellence harfler dikkate alındığında, bir yazıt bloğuna ait olduğu görülmektedir. Yazıtın belirgin harfleri ve yüzeydeki aşınmalar, bunun kamusal veya anıtsal bir yapıdan alındığını düşündürmektedir. Antik dönem yapılarında yazıtlar genellikle bağışçıları onurlandırmak, bir yapının inşa tarihini belirtmek veya önemli bir olayı kaydetmek amacıyla kullanılmıştır. Hamamın Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde olmasıyla, buradaki malzemelerin antik kentten taşınarak yapının inşasında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

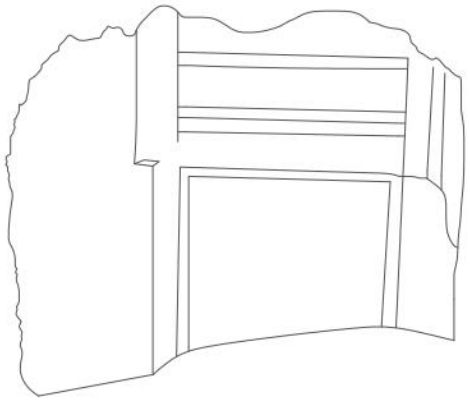
Foto.No.3.13.3. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusu

Foto.No.3.13.4. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme

Şek.No.3.13.2. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Triglif- metop bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) kuzey yönünde duvar örgüsüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Bu mermer parça, antik mimaride Dor düzenine özgü bir triglif ve metop bloğuna aittir. Triglifler, dikey üç yivli kanallardan oluşan bölümlerdir ve genellikle friz kısmında düzenli aralıklarla tekrarlanmaktadır. Metoplar ise triglifler arasındaki düz yüzeyler olup çoğu zaman kabartmalar veya yazıtlarla süslenmiştir. Bu tür mimari elemanlar tapınaklar, agora stoaları ve anıtsal yapılar gibi kamu binalarında kullanılmıştır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

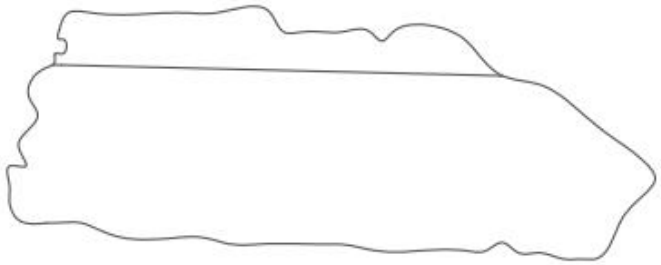
Foto.No.3.13.5. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusu

Foto.No.3.13.6. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme

Şek.No.3.13.3. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) kuzey yönünde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenemeyen eserin dört yönünde de kırıklar mevcuttur. Ön yüzünde kazıma ve kabartma yöntemiyle yapılmış olan çizgisel desenler mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

Foto.No.3.13.7. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) güney cephesi

Foto.No.3.13.8. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) batı cephesinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) batı cephesinde duvar örgüsüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenemeyen eserin dört yönünde de kırıklar mevcuttur. Ön yüzünde kazıma ve kabartma yöntemiyle yapılmış olan çizgisel desenler mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

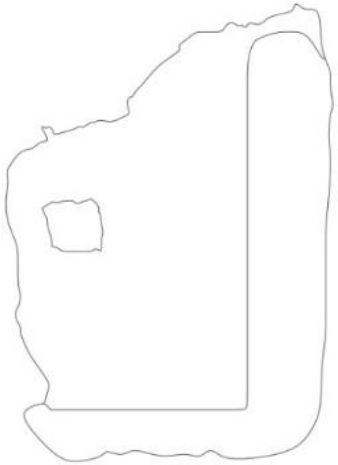
Foto.No.3.13.7. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) güney cephesi

Foto.No.3.13.9. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen mimari blok

Şek.No.3.13.4. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) avlusunda bulunan işlevi belirlenemeyen mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) kuzey yönünde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenemeyen eserin sağ yüzü günümüze sağlam olarak gelmiş olup diğer yönlerden kırıklar mevcuttur. Günümüze gelmiş olan kısmında kazıma ve kabartma yöntemiyle yapılmış bir şerit ve orta kısmında zıvana yuvası bulunmaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

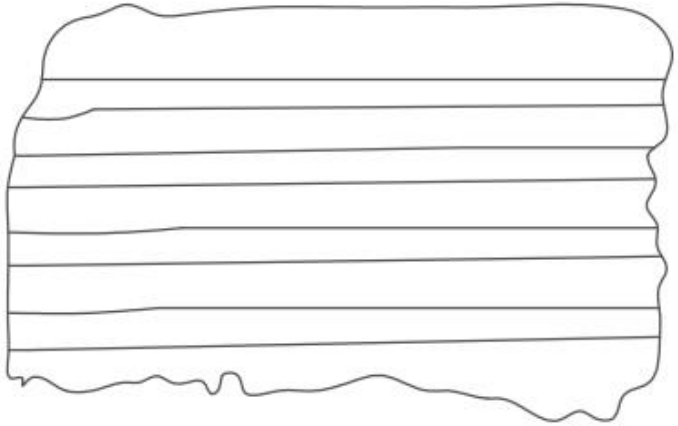
Foto.No.3.13.10. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesi

Foto.No.3.13.11. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok

Şek.No.3.13.5. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenemeyen eserin dikdörtgen formdadır. Alt kısmında kırıklar mevcuttur. Kazıma ve kabartma tekniğiyle yapılmış olan dört adet şeridi duvar örgüsünde yer almaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

Foto.No.3.13.12. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesi

Foto.No.3.13.13. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenmeyen eserin ön yüzünde şeritler mevcuttur ancak form vermemektedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY HAMAMI (III. NO'LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:13

Foto.No.3.13.12. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesi

Foto.No.3.13.14. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) doğu cephesinde bulunan işlevi belirlenemeyen devşirme blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Hamamı'nın (III.No.lu) batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: İşlevi belirlenmeyen eserin ön yüzünde şeritler mevcuttur ancak form vermemektedir.

3.3. HANLAR

3.3.1. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı)

Katalog No: 14

Fotoğraflar: Foto.No.3.14.1- Foto.No.3.14.9

Şekiller: -

Planlar: Plan.No.3.1.14.

İnceleme Tarihi: 22/10/2022

Yeri ve Konumu: Bafa Hanı, Söke-Milas yolu üzerinde, Aydın-Muğla il sınırında yolun sağ tarafına konumlandırılmış menzil hanıdır. Halk arasında Deveci Han olarak da bilinmektedir.

Yapım Tarihi: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak Beçin Kızıl Han'ın zemin katına benzerliği ve duvarların inşa tekniği dikkate alınınca 14. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmek mümkün olacaktır[445].

Bani: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için banisi bilinmemektedir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı, dıştan dışa 7.60 x 23.30 mölçülerinde[446] olup Kuzey-güney doğrultulu, tek katlı, tek sahınlı olarak plan tipine sahiptir. Yapının bitişiğinde bir sarnıç bulunmaktadır. İnşa malzemesi olarak moloz taş, tuğla kullanılmıştır. Cephelerin köşe birleşim noktalarında ve payandalarda devşirme malzeme kullanımı görülmektedir. Boydan boya sivri tonozla örtülü olan han, alttan eşit aralıklarla zeminden itibaren örülmüş dört sivri takviye kemeri ile desteklenmiştir. Yapı kuzey ve güney cephelerinin üst seviyelerinde açılmış dikdörtgen şekilli mazgal pencereler ile aydınlatılmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapının restorasyon geçirip geçirmediğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Günümüzde beden duvarları ve örtüsü sağlam durumdadır.

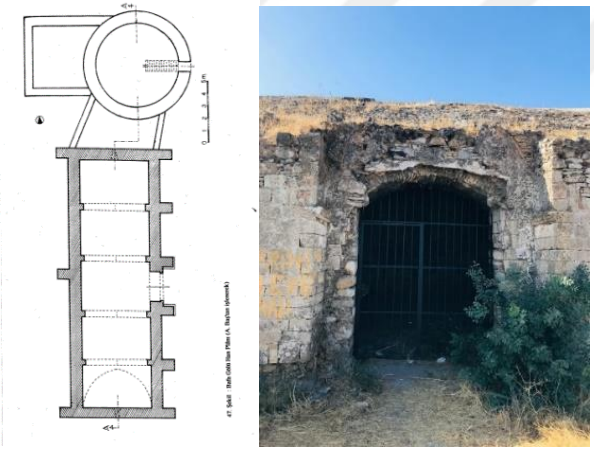
[445] Duran, *a.g.t.,* s.247.

[446] Duran, *a.g.t.,* .s.245.

ESERİN ADI: BAFA GÖLÜ HANI (DEVECİ HAN)	İL: AYDIN	İLÇE: SÖKE-MİLAS KARAYOLU	KATALOG NO:14

Plan.No.3.1.14. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı)

Foto.No.3.14.1. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) taçkapısı

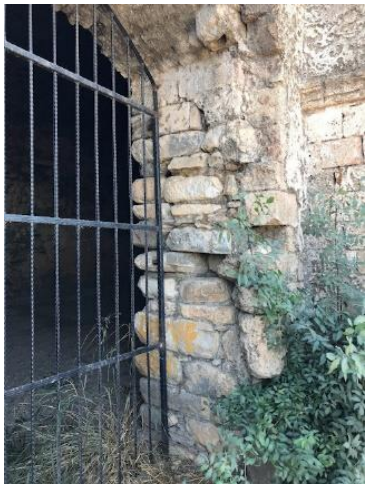

(Duran, 1995: Şekil 47)

Foto.No.3.14.2. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) taçkapısında kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.14.3 Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) taçkapısında kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Bafa Gölü Han'ı doğu cephesinde bulunmaktadır.

Konum: Bafa Bölü Han'ı doğu cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının doğu yönündeki giriş cephesinde bulunan taçkapısının iki yönüne yerleştirilmiş devşirme blok taşlar bulunmaktadır. Bunlar, taçkapının sağına ve soluna gelişi güzel yerleştirilmiştir. Üzerlerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Mimari bloklar, yapının ana inşa malzemesiyle beraber kullanılmış olup farkı renk tonları ve yıpranma oranları ile kendilerini belli etmektedir. Devşirme blok taşların Bafa Gölü'ne yaklaşık 5 km mesafede olan Heraklia (Latmos) Antik Kenti'nden ya da 22.3 km uzağında bulunan Miletos Antik Kenti'nden getirilmiş olabilme ihtimali yüksektir.

ESERİN ADI: BAFA GÖLÜ HANI (DEVECİ HAN)	İL: AYDIN	İLÇE: SÖKE-MİLAS KARAYOLU	KATALOG NO:14

Foto.No.3.14.4. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesi

Foto.No.3.14.5. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.14.6. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Kireç taşı, Mermer

Konum: Bafa Gölü Han'ı doğu cephesinde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Yapının doğu ve batı cephelerinde bulunan payandalarda devşirme malzeme kullanımı görülmektedir. Payandalarda kullanımıyla yapı daha sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Mimari bloklar üzerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır. Yapının cephelerinde görüldüğü gibi, payandalarda da bu devşirme malzemelerin gelişi güzel yerleştirilmesi söz konusudur. Mimari bloklar, yapının ana inşa malzemesiyle beraber kullanılmış olup farkı renk tonları ve yıpranma oranları ile kendilerini belli etmektedir.

ESERİN ADI: BAFA GÖLÜ HANI (DEVECİ HAN)	İL: AYDIN	İLÇE: SÖKE-MİLAS KARAYOLU	KATALOG NO:14

Foto.No.3.14.7. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.14.8. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.14.9. Bafa Gölü Hanı (Deveci Hanı) doğu cephesindeki payandalarda kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Kireç taşı, Mermer

Konum: Bafa Bölü Han'ı güney-doğu cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının köşe birleşim noktalarında bulunan payandalarda devşirme malzeme kullanımı görülmektedir. Payandalarda kullanımıyla yapı daha sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Mimari bloklar üzerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır. Yapının cephelerinde görüldüğü gibi, payandalarda da bu devşirme malzemelerin gelişi güzel yerleştirilmesi söz konusudur. Mimari bloklar, yapının ana inşa malzemesiyle beraber kullanılmış olup farkı renk tonları ve yıpranma oranları ile kendilerini belli etmektedir.

3.3.2. Balat Pireli Han (II No.lu)

Katalog No: 15

Fotoğraflar: Foto.No.3.15.1- Foto.No.3.15.15

Şekiller: -

Planlar: Plan.No.3.1.15

İnceleme Tarihi: 20/11/2022

Yeri ve Konumu: Balat Pireli Han, Aydın İl'i Didim İlçesi'ne bağlı olan Balat Köyü'nde yer alan Milet Ören Yeri'nin kuzeybatısında, Antik tiyatronun arkasında, Arslanlı Liman'ın batı çaprazında yer almaktadır

Yapım Tarihi: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Tiyatro Hanı ile plan şeması ve malzeme özellikleri ile yakın benzerlik göstermesi sebebiyle 14. yüzyılda yaptırılmış olabileceği düşünülmektedir.

Bani: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için banisi bilinmemektedir. Orhan Bey zamanında yabancılar ile ticareti canlı tutmak adına Gigliato adı verilen bir sikke bastırılmıştır. Oğlu İbrahim Bey zamanında da ticaretin canlı bir şekilde devam ettiği bilindiği için yapının İbrahim Bey (1338-1358) tarafından yaptırılmış olması muhtemeldir[447].

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Han, dıştan dışa 28.35 x 33.10 m. ölçülerinde olup kuzey-güney doğrultusunda uzanıp dikdörtgen planlıdır. 16.50 x 20.92 m. ölçülerinde bir iç avlu etrafına sıralanmış kapalı mekânlardan oluşmaktadır.[448] Yapının inşasında tuğla, tuğla kırıkları, moloz taş, harç ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Kuzey-güney doğrultusunda uzanan mekânda 8 eş parçaya bölen kemerli bir düzenleme bulunmaktadır. Yapının üzeri beşik tonoz ile örtülüdür. Batı cephesinin dış kısmına yerleştirilmiş dikdörtgen formda sekiz adet payanda, avlu yönüne bakan kısımda ise beş payanda yer almaktadır. Taçkapısının nerede olduğu bilinmemektedir; ancak Tiyatro Han ile yakın benzerlikte olmasıyla doğuda olabileceği ihtimali yüksektir. Kuzeybatı yönünde küçük bir giriş açıklığı daha

[447] Duran, *a.g.t.*, s.241.

[448] Duran, *a.g.t.*, s.238.

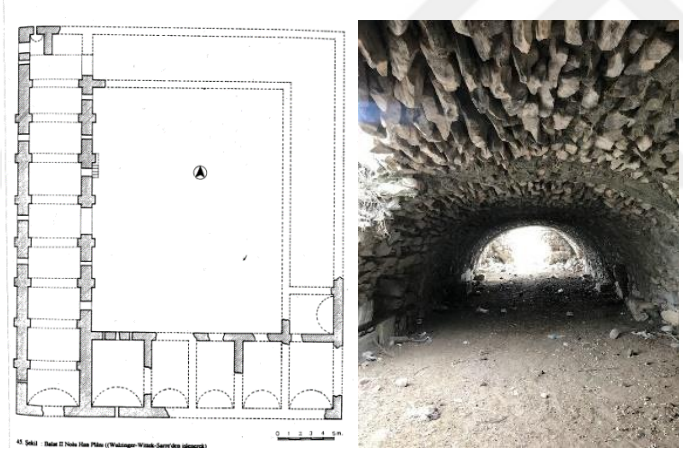
bulunmaktadır. Hanlarda güvenlik sebebiyle pencere bulunmamasının aksine Pireli Han'da bu durum söz konusu değildir. Yapının ayakta bulunan kısımlarında mazgal pencereler tespit edilmiştir ve yapının aydınlatılması bu şekilde sağlanmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüze sadece kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı bölüm ve doğu tarafında bulunan bir mekân ile bazı yerlerin temelleri ulaşabilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT PİRELİ HAN (II NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:15

Plan.No.3.1.15. Balat Pireli Han planı

Foto.No.3.15.1. Balat Pireli Han iç mekânından bir görünüş

(Duran, 1995: Şekil 45)

Foto.No.15.2. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar Foto.No.3.15.3. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Pireli Han duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balat Pireli Han iç duvarında sıklıkla devşirme blok taş kullanımı görülmektedir. Bu blok taşların çoğu kırık hâldedir ve form vermemektedir. Düzgün kesme taş olanlar da ise kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Mimari bloklar, Balat Pireli Han'ın içinde bulunduğu Miletos Antik Kenti'nden getirilip yapının inşası sırasında kullanılmış olmalıdır.

ESERİN ADI: BALAT PİRELİ HAN (II NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:15

Foto.No.3.15.1. Balat Pireli Han iç mekânından bir görünüş

Foto.No.3.15.4. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.15.5. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Pireli Han duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balat Pireli Han iç duvarında sıklıkla devşirme blok taş kullanımı görülmektedir. Bu blok taşların çoğu kırık hâldedir ve form vermemektedir. Düzgün kesme taş olanlar da ise kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Aynı zamanda kemerlerin altında yapıyı desteklemek amaçlı devşirme blok taşların tercih edilmesi söz konusudur.

ESERİN ADI: BALAT PİRELİ HAN (II NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:15

Foto.No.3.15.6. Balat Pireli Han iç mekânından bir görünüş

Foto.No.3.15.7. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.15.8. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Pireli Han duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balat Pireli Han iç duvarında sıklıkla devşirme blok taş kullanımı görülmektedir. Bu blok taşların çoğu kırık hâldedir ve form vermemektedir. Düzgün kesme taş olanlar da ise kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Pencere açıklıklarının etrafında da bu mimari blok taşların varlığı görülmektedir.

ESERİN ADI: BALAT PİRELİ HAN (II NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:15

Foto.No.3.15.6. Balat Pireli Han iç mekânından bir görünüş

Foto.No.3.15.9. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.15.10. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Pireli Han duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balat Pireli Han iç duvarında sıklıkla devşirme blok taş kullanımı görülmektedir. Bu blok taşların çoğu kırık hâldedir ve form vermemektedir. Düzgün kesme taş olanlar da ise kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. İn situ olarak yapının içinde konumlandırılmış mimari bloklar da bulunmaktadır.

ESERİN ADI: BALAT PİRELİ HAN (II NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:15

Foto.No.3.15.11. Balat Pireli Han dış cephesinden görünüm

Foto.No.3.15.12. Balat Pireli Han cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.15.13. Balat Pireli Han cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Pireli Han duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balat Pireli Han cephelerinde sıklıkla devşirme blok taş kullanımı görülmektedir. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen ve kare formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Bazı blok taşların ise kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT PİRELİ HAN (II NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:15

Foto.No.3.15.14. Balat Pireli Han pencere açıklıkarında kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.15.15. Balat Pireli Han inşa malzemesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Pireli Han duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Balat Pireli Han iç duvarında sıklıkla devşirme blok taş kullanımı görülmektedir. Bu blok taşların çoğu kırık hâldedir ve form vermemektedir Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Düzgün kesme taş olanlar da ise kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Pencere açıklıklarının etrafında da bu mimari blok taşların varlığı görülmektedir..

3.3.3. Balat Tiyatro Hanı (I.No.lu)

Katalog No: 16

Fotoğraflar: Foto.No.3.16.1- Foto.No.3.16.32

Şekiller: Şek.No.3.16.1-Şek.No.3.16.11

Planlar: Plan.No.3.1.16

İnceleme Tarihi: 20/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Tiyatro Hanı, Aydın İl'i Didim İlçesi'ne Bağlı Balat Köyü'nde yer almakta olup Milet Ören Yeri arkasından bulunan tepenin ön kısmında Antik Milet Tiyatrosu'nun güneyinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Yapıyla ilgili günümüze herhangi bir kitabe ulaşmamasından dolayı inşa tarihi bilinmemektedir. Eser Balat'ta bulunan diğer Türk eserleriyle beraber hiçbir kaynak gösterilmeksizin 15. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiş ve İlyas Bey tarafından inşa ettirilmiş olabileceği ileri sürülmüştür.[449] Yapının han olarak kullanılmasıyla ticaretin yoğun olduğu İbrahim Bey Dönemi'ne (1337-1358) tarihlendirilebilir.

Bani: Menteşeoğlu Yapının banisi hakkında üç düşünce bulunmaktadır. İlki 15. yüzyıl başlarında İlyas Bey'in yaptırmış olabileceği düşüncesidir. Diğer bir düşünce Orhan Bey zamanında Balat ticarette yoğun bir merkez olmasıyla beraber Orhan Bey'in ticareti kolaylaştırmak amacıyla sikkeler bastırmıştır.[450] Bu nedenle yapının Orhan Bey tarafından yaptırılmış olabileceği düşünülmektedir.[451] Bir diğer düşünce ticaretin yoğun olduğu dönem ile bağdaştırılmasıyla İbrahim Bey'in inşa ettirmiş olacağıdır. [452]

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Doğu- batı yönlü 29.10 x 23.80 m ölçülerinde[453] inşa edilmiş olan han, dikdörtgen planlıdır. Kuzey cepheden giriş yapılan yapının eyvan şeklinde üstü sivri kemerli beşik tonoz ile örtülü ön mekânı bulunmaktadır. Açık avlunun etrafına odalar konumlandırılmıştır. Odaların üstü beşik

[449] Duran, *a.g.t.,* s.236.

[450] Duran, *a.g.t.,* s.236- 237.

[451] Durukan, *Beylikler Dönemi…,* s.430.

[452] Oduncular, *a.g.t.,* s.240.

[453] Duran, *a.g.t.,* .s.232.

tonoz ile örtülüdür. Tiyatro Han'ının giriş kapısı kuzey yönünde bulunmaktadır. Taçkapısı yuvarlağa yakın sivri kemer formundadır. Yapının inşa malzemesi tuğla, moloz taş, kesme taş ve devşirme malzemedir. Güvenlik açısından han üzerinde herhangi bir pencere açıklığı bulunmamaktadır. Yapının beden duvarlarında kullanılan devşirme bloklar genellikle zeminden su basman seviyesine kadar olan mesafede cephe köşe birleşim noktalarında ve payandalarda ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

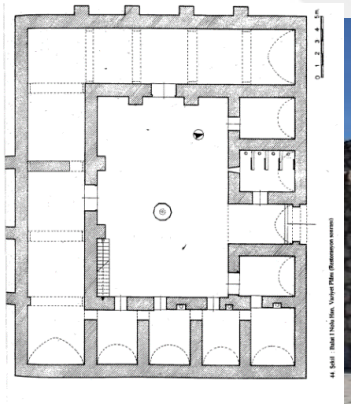
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 1986-1989 yılları arasında restorasyon geçirmiştir[454]. Geçirdiği onarımlar sebebiyle özgünlüğü kısmen bozulmuştur. Günümüzde sağlam durum olup taçkapısının bulunduğu kısım kafeterya olarak faaliyet göstermektedir.

[454] Duran, *a.g.t.,* s.232.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Plan.No.3.1.16. Balat Tiyatro Hanı planı

Foto.No.3.16.1. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinden görünüm

(Duran, 1995: Şekil 44)

Foto.No.3.16.2. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.3. Balat Tiyatro Hanı cephelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Tiyato Han güney cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının inşasında sıklıkla tercih edilmiştir. Cephe köşe birleşim noktalarında ve cephe duvarlarında düzgün kesilmiş mermer bloklar varlığını korumaktadır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Yapının günümüze sağlam bir şekilde gelebilmesinin bu devşirme malzemelerin kullanılmasındaki payı büyüktür. Söz konusu mermer blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir. Balat Tiyatro Hanı, Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde olmasıyla, buradaki malzemelerin antik kentten alınarak yapının inşasında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.1. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinden görünüm

Foto.No.3.16.4. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinde bulunan payandalar

Foto.No.3.16.5. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinde bulunan payandalarda görülen devirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han güney cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının payandalarında sıklıkla kullanılmıştır. Yapının günümüze sağlam bir şekilde gelebilmesinin bu devşirme malzemelerin kullanılmasındaki payı büyüktür. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Söz konusu mermer blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.1. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinden görünüm

Foto.No.3.16.6. Balat Tiyatro Hanı güney cephesinde bulunan payandalarda görülen devirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.7. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han güney cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının payandalarında ve cephelerin köşe birleşim noktalarında sıklıkla kullanılmıştır. Ana inşa malzemesi içerisinde bulunan mimari bloklar, diğer bloklara göre daha düzenli ve daha büyük olmalarıyla hemen kendilerini belli etmektedir. Hepsi dikdörtgen formda olup boyutları birbirinden farklıdır. Yapının günümüze sağlam bir şekilde gelebilmesinin bu devşirme malzemelerin kullanılmasındaki payı büyüktür. Söz konusu mermer blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

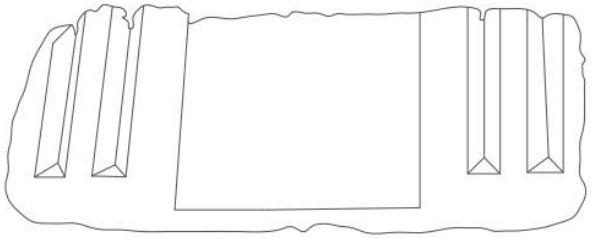
Foto.No.3.16.8. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.9. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

Şek.No.3.16.1. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Triglif-metop bloğu

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han batı cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Blok üzerine iki triglif bir metop işlenmiş olup friz bloğu soldan triglif ile başlamaktadır. Triglif taeniasının aşağısından başlayan glifler, üstte düz bitimli ve bunlar üçgen form oluşturacak şekilde açılı işlenmiştir. Üst dudak aşağı doğru eğimli kesilmiştir. Üst uzun kenarda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

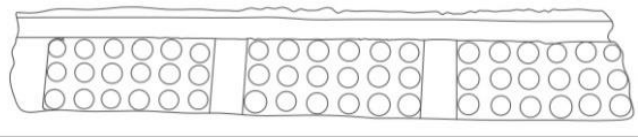
Foto.No.3.16.8. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.10. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde görülen devşirme friz parçası

Şek.No.3.16.2. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde görülen devşirme friz parçası

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Friz

Malzeme: Mermer

Konum: Balat Tiyato Han batı cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Friz parçasının kısa iki kenarı kırık hâlde cepheye yerleştirilmiştir. Üç bölüme ayrılan friz parçasının her bölümünde on sekiz adet kabartma ve kazıma tekniğiyle yapılmış boğumlar yer almaktadır. Bu üç bölümü aralarında bulunan 2-3 cm.lik boşluk ayırmaktadır. Kırık olan parçalarda da aynı örüntünün devamı olabilmesi mümkündür.

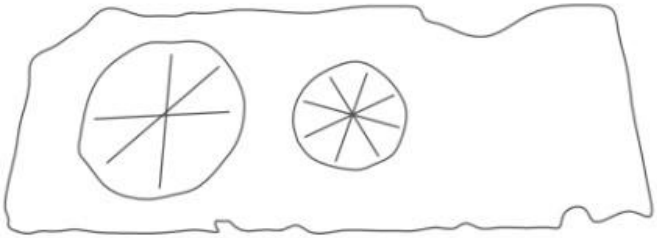
ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO: 16

Foto.No.3.16.8. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.11. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari blok Şek.No.3.16.3. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han batı cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Cephe köşe birleşim noktasına yerleştirilen mimari bloğun üzerinde kazıma tekniğiyle yapılmış çarkıfelek motifleri bulunmaktadır. Bloğun yüzeyinde ve kenarlarında kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

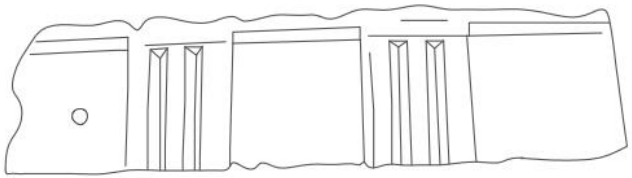
Foto.No.3.16.8. Balat Tiyatro Hanı köşe birleşim noktalarında görülen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.12. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

Şek.No.3.16.4. Balat Tiyatro Hanı batı cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Triglif-metop bloğu

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han batı cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Blok üzerine iki triglif üç metop işlenmiş olup friz bloğu soldan metop ile başlamaktadır. Triglif taeniasının aşağısından başlayan glifler, üstte düz bitimlidir. Üst dudak aşağı doğru eğimli kesilmiştir. Üst uzun kenarda ve iki kısa kenarda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

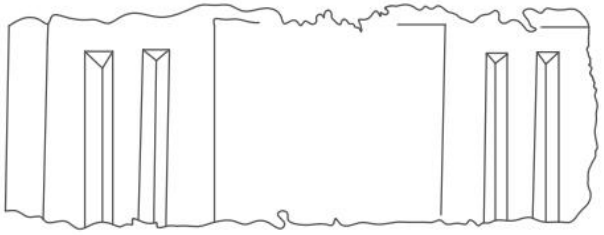
Foto.No.3.16.13. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

Foto.No.3.16.14. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

Şek.No.3.16.5.Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan triglif-metop bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Triglif-metop bloğu

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han kuzey cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Blok üzerine iki triglif bir metop işlenmiş olup friz bloğu soldan triglif ile başlamaktadır. Triglif taeniasının aşağısından başlayan glifler, üstte düz bitimlidir. Üst dudak aşağı doğru eğimli kesilmiştir. Üst uzun kenarda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

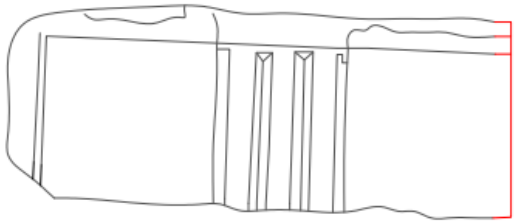
Foto.No.3.16.15. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesi içten görünümü

Foto.No.3.16.16. Balat Tiyatro Hanı kuzey iç duvarında bulunan triglif-metop bloğu

Şek.No.3.6.6.Balat Tiyatro Hanı kuzey iç duvarında bulunan triglif-metop bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Triglif-metop bloğu

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han kuzey iç duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Blok üzerine bir triglif iki metop işlenmiş olup friz bloğu soldan metop ile başlamaktadır. Triglif taeniasının aşağısından başlayan glifler, üstte düz bitimlidir. Üst dudak aşağı doğru eğimli kesilmiştir. Üst uzun kenarda ve iki kısa kenarda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

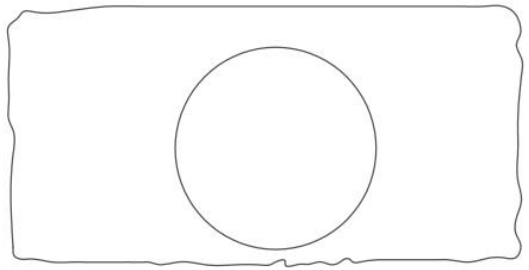
Foto.No.3.15.15. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesi içten görünümü

Foto.No.3.16.17. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.16.7.Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han kuzey cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Giriş cephesinde pencere veya kapı lentosuna ait olabileceği düşünülen mimari parça, yapıda inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. İçbükey profilin orta kısmında içi tıraşlanmış tek şeritli bir madalyon yer almaktadır.

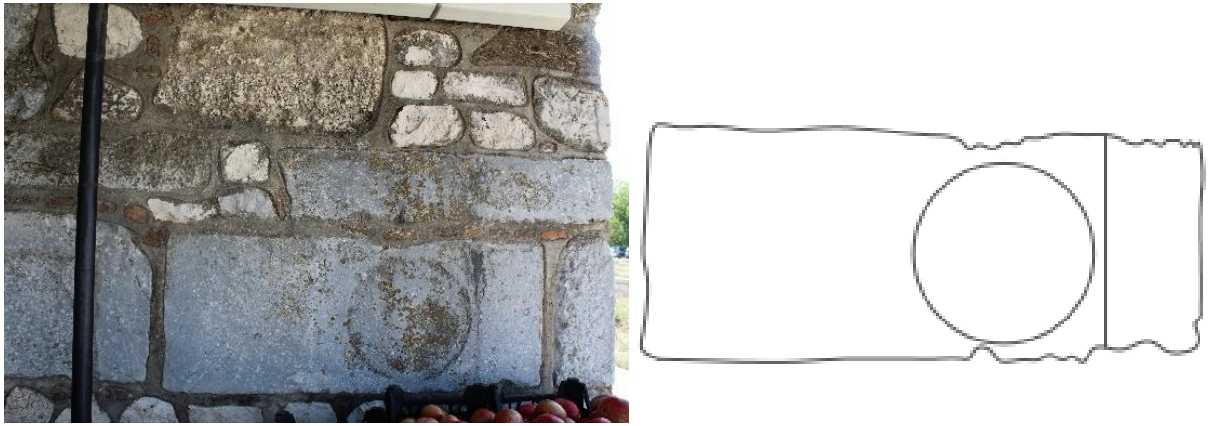
ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO: 16

Foto.No.3.16.18. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

Foto.No.3.16.19. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.16.8.Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han kuzey cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Giriş cephesinde pencere veya kapı lentosuna ait olabileceği düşünülen mimari parça, yapıda inşa malzemesi olarak kullanılmıştır. İçbükey profilin sağ kısmında içi tıraşlanmış tek şeritli bir madalyon yer almaktadır.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

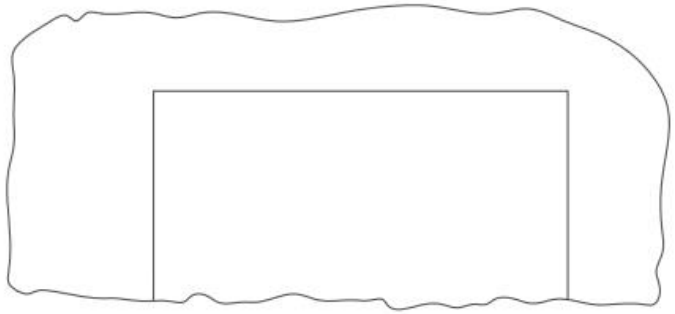
Foto.No.3.16.18. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesi içten görünümü

Foto.No.3.16.20. Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

Şek.No.3.16.9.Balat Tiyatro Hanı kuzey cephesinde bulunan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han kuzey cephesi duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Kırık hâlde yapının cephesine konumlandırılmış olan mimari bloğun üst yüzeyinde kazıma yöntemiyle yapılmış şeritli süsleme yer almaktadır. Alt kısmı tamamen kırıktır.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.21. Balat Tiyatro Hanı avlusu

Foto.No.3.16.22. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan odaların giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan odaların giriş açıklığında sıklıkla kullanılmıştır. Lento ve söve olarak kullanılan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:

Foto.No.3.16.23. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.16.24. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan odaların giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan odaların giriş açıklığında sıklıkla kullanılmıştır. Lento ve söve olarak kullanılan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.25. Balat Tiyatro Hanı avlusu

Foto.No.3.16.26. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.16.10. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan odaların giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan odaların giriş açıklığında sıklıkla kullanılmıştır. Lento ve söve olarak kullanılan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI (I.NO.LU)	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

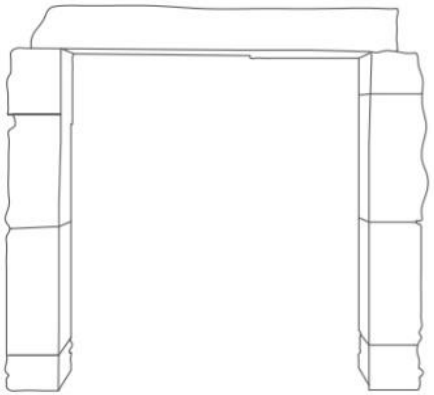
Foto.No.3.16.27. Balat Tiyatro Hanı avlusu

Foto.No.3.16.28. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.16.11. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan odaların giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan odaların giriş açıklığında sıklıkla kullanılmıştır. Lento ve söve olarak kullanılan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.27. Balat Tiyatro Hanı avlusu

Foto.No.3.16.29. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan odaların giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan odaların giriş açıklığında sıklıkla kullanılmıştır. Lento ve söve olarak kullanılan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.27. Balat Tiyatro Hanı avlusu

Foto.No.3.16.30. Balat Tiyatro Hanı odaları giriş kapılarında yer alan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan odaların giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan odaların giriş açıklığında sıklıkla kullanılmıştır. Lento ve söve olarak kullanılan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

ESERİN ADI: BALAT TİYATRO HANI	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:16

Foto.No.3.16.27. Balat Tiyatro Hanı avlusu

Foto.No.3.16.31. Balat Tiyatro Hanı avlusunda bulunan payandalar

Foto.No.3.16.32. Balat Tiyatro Hanı avlusunda bulunan payandalar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Tiyato Han içerisinde bulunan payandalarda örgü malzemesi olarak kullanılmıştır.

Açıklama: Devşirme yekpare mermer bloklar yapının iç kısmında bulunan payandalarda sıklıkla kullanılmıştır. Söz konusu olan blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilememiştir.

3.3.4. Beçin Kızıl Han

Katalog No: 17

Fotoğraflar: Foto.No.3.17.1- Foto.No.3.17.10

Şekiller: Şek.No.3.17.1

Planlar: Plan.No.3.1.17

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin Kızıl Han, Muğla İl'i Milas İlçesi'nde yer alan Beçin Ören Yeri sınırları içerisinde Orhan Camii'nin güneyinde, Kubbeli Çeşme'nin batısında yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir.

Bani: Yapı hakkında günümüze ulaşan herhangi bir kitabe bulunmadığı için banisi tespit edilememiştir. Ancak Ahmed Gazi döneminde inşa edildiği tahmin edilmektedir.[455]

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı, kuzey- güney doğrultusunda uzanıp dikdörtgen planlı ve iki katlı bir plana sahiptir. Alt kat sivri tonozla örtülüyken üst kat kubbeyle örtülü anlaşılan iki kare mekândan oluşmaktadır. Alt katın üstünü örten sivri kemerli beşik tonoz, birbirine eş uzaklıkta yerleştirilmiş dört sivri kemerli kemer ile desteklenmiştir. Ancak örtü sistemleri günümüze ulaşmamıştır. Han'ın alt katı bazı kaynaklarda yük hayvanlarının bağlandığı bir ahır olarak ifade edilirken[456] bazı kaynaklar da da yemek ve dinlenme mekânı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Üst katın ise yatakhane olarak kullanıldığı belirlenmiştir[457]. Ana inşa malzemesi moloz taştır. Horasan harcı ve küçük taş parçacıkları ile dolgu yapılmıştır. Duvar birleşim köşelerinde, kemerlerde, pandantiflerde, taçkapıda, pencere çerçevelerinde ve payandaların bazı noktalarında kesme taş kullanılmıştır. Kuzey ve güney cephelerde bulunan altışar payanda ile yapının desteklendiği görülmektedir. Yapıya giriş batı cephesinde bulunmaktadır. Dikdörtgen formlu giriş açıklığı basık kemerli ve alınlığı

[455] Pektaş ve Karaçay, *a.g.e.,* s.70.

[456] Demir, Demiralp ve Ünal, *a.g.m.,* s.46.

[457] Pektaş ve Karaçay, *a.g.e.,* s.70.

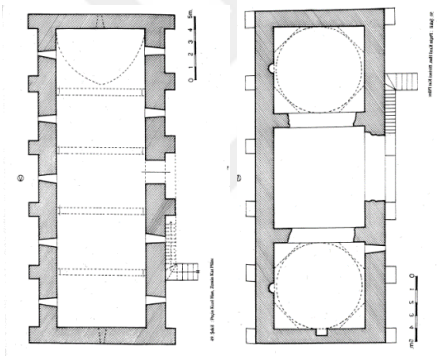
sivri kemerlidir. Yapı, alt katında tespit edilen payanda aralarına yerleştirilmiş olan mazgal pencereler ile aydınlatılmaktadır. Batıda beş, doğuda dört, kuzey ve güney cephelerinde birer pencere bulunmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüze büyük oranda sağlam gelen yapının üst katının örtüsü neredeyse tamamına yakının yıkıktır.

ESERİN ADI: BEÇİN KIZIL HAN	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:17

Plan.No.3.1.17. Beçin Kızıl Han alt ve üst kat planı

Foto.No.3.17.1.Beçin Kızıl Han doğu cephesi

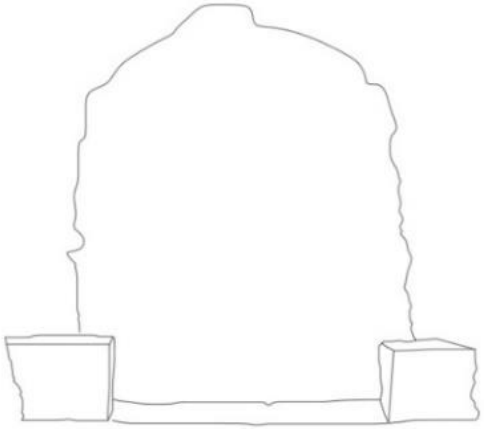

(Duran, 1995: Şekil 49-50)

Foto.No.3.17.2.Beçin Kızıl Han doğu cephesinde bulunan giriş kapısı

Şek.No.3.17.1. Beçin Kızıl Han doğu cephesinde bulunan giriş kapısı

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Kızıl Han giriş açıklığında konumlandırılmıştır.

Açıklamalar: Beçin Kızıl Han giriş kapısındaki kemer köşeliklerinin alt kısmında düzgün ve dikdörtgen formlu simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet devşirme mimari blok bulunmaktadır. Bu blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN KIZIL HAN	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:71

Foto.No.3.17.3.Beçin Kızıl Han doğu cephesi

Foto.No.3.17.4.Beçin Kızıl Han doğu cephesi payandalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.17.5.Beçin Kızıl Han doğu cephesi payandalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Kızıl Han doğu cephesinde bulunan payandalarda örgü malzemesi olarak yer almaktadır.

Açıklamalar: Mimari blok yapının payandalarında kullanılmış olup dikdörtgen formdadır.

ESERİN ADI: BEÇİN KIZIL HAN	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:17

Foto.No.3.17.3.Beçin Kızıl Han doğu cephesi

Foto.No.3.17.6.Beçin Kızıl Han doğu cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.17.7.Beçin Kızıl Han doğu cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Kızıl Han cephelerinde duvar örgü malzemesi olarak yer almaktadır.

Açıklamalar: Mimari blok yapının köşe birleşim noktalarında kulanılmış olup dikdörtgen formdadır.

ESERİN ADI: BEÇİN KIZIL HAN	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:17

Foto.No.3.17.8.Beçin Kızıl Han batı cephesi

Foto.No.3.17.9.Beçin Kızıl Han batı cephesinde bulunan payandalar

Foto.No.3.17.10.Beçin Kızıl Han batı cephesinde bulunan payandalar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Kızıl Han batı cephesinde bulunan payandalarda örgü malzemesi olarak yer almaktadır.

Açıklamalar: Mimari blok yapının payandalarında kullanılmış olup dikdörtgen ve kare formdadır.

3.4. MEDRESELER

3.4.1. Beçin Ahmed Gazi Medresesi

Katalog No: 18

Fotoğraflar: Foto.No.3.18.1- Foto.No.3.18.13

Şekiller: Şek.No.3.18.1- Şek.No.3.18.3

Planlar: Plan.No.3.1.18

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin Ahmed Gazi Medresesi, Muğla İl'i Milas İlçesi'nde bulunan Beçin Ören Yeri'nin girişinde, İç Kale'nin güneyinde, Orhan Camii'nin ise kuzeyinde yer almaktadır

Yapım Tarihi: Medresenin giriş kapısında sivri kemerlik alınlık içerisine beş satırlık sülüs hatlı bir kitabe yerleştirilmiştir. Kitabeye göre Ahmed Gazi Medresesi H.777/ M.1375 yılında yaptırılmıştır[458].

Kitabenin Türkçeye çeviri şu şekildedir: " (Tanrı) ilmini istemek müslüman olan her erkek ve kadın için (şahsî) bir vazifedir bu mübarek medresenin yapılmasını büyük emîr, murabıt, sultan es-sevâhil, tâcüd-devle ved-din Ahmed Gâzi ibn İbrahim-zaferi mübarek olsun-emretti. Yedi yüz yetmiş yedi yılında (başlangıcı 2.6.1375)." şeklindedir[459].

Bani: Ahmed Gazi tarafından yaptırılmıştır.[460]

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı, iki eyvanlı, açık avlulu ve tek katlı bir plana sahiptir. Simetrik şekilde düzenlenmiş bir medresedir. Giriş eyvanının iki yanında ikişer, batıda ve doğuda ikişer adet olmak üzerine toplamda sekiz adet öğrenci hücresi bulunmaktadır. Bu öğrenci hücreleri enine dikdörtgen şekilli bir avluya açılmaktadır. Ana eyvanın her iki yanında ise dershane mekânları yer almaktadır. Hücrelerde ve dershane mekânlarının hepsinde birer ocak vardır. Ana eyvan pandantiflerle geçilmiş kubbeyle örtülmüş olup geçmiş dönemlerde dershane

[458] Durukan, *Beylikler Dönemi…,* s.432. Wittek, *a.g.e.*, s.127.

[459] Kitabenin Arapça Metni ve Türkçeye çevirisi için bkz. Wittek, *a.g.e.*, s.137.

[460]Durukan, *Beylikler Dönemi…,* s.432. ; Semavi Eyice, "Ahmed Gazi Medresesi ve Türbesi", *DİA*, 1989, Cilt: 69, s.69.

mekânı olarak kullanılmış[461] ve sonradan türbeye dönüştürülmüştür. Ahmed Gazi'nin türbesi olarak bilinen eyvan kısmınında iki adet mezar bulunmaktadır. Bunlardan biri Ahmed Gazi'ye ait olduğu bilinirken diğerinin ise Menteşe emirlerindenŞücaeddin İlyas Bey'e ait olabileceği düşünülmektedir.[462] Eyvanın iki yanındaki odaların üstünde ikinci kat mevcuttur. Bu türbenin yanındaki iki oda, kemerle avluya açılan ana eyvanın yanındaki odalar ve medrese hücrelerinin üzeri beşik tonozla örtülüdür. Diğer odalara göre daha büyük olarak tasarlanmış olan bu odalar zamanında büyük ihtimalle kışlık dershane olarak kullanılmış olmalıdır. Bu odaların kapıları dıştan profilli sivri kemerli olarak tasarlanırken içten düz lentolu olarak yapılmıştır. Medresenin orijinalinde inşa malzemesi düzgün kesme taştır. Yapılan onarımlar sonucu yenilenerek dokusu bozulmuştur. Cephe köşe birleşim noktalarında ve alt seviyelerinde mavi damarlı mermerler ve devşirme mermer bloklar kullanılmıştır. Giriş eyvanının iki yanında bulunan öğrenci hücrelerinde birer adet dikdörtgen formlu, doğuda bulunan öğrenci hücrelerinin doğusunda ve kuzeyde bulunan dersane mekânının kuzey duvarı üzerinde yerleştirilen birer adet mazgal pencere bulunmaktadır. Ana eyvanın kemer köşe dolgularında yer alan ve beyaz mermer üzerinde bulunan bezeme yapının en önemli bezemesidir. Bu bezemede bayrak tutan arslan kabartması yer almaktadır. Sağ tarafta bulunan bayrakta Arapça olarak Ahmed Gazi'nin adı yazılmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Tarihi bilinmeyen onarımlar sırasında yapının taş kaplamasının bir kısmı yok edilmiştir[463]. Günümüzde beden duvarları ve örtüsü sağlam durumdadır.

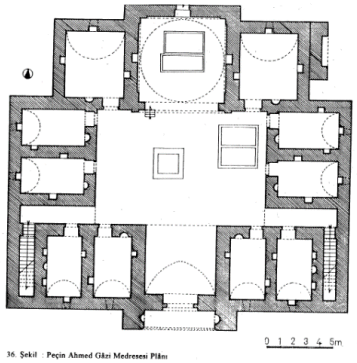
[461] Wittek, *a.g.e.,* s.127.

[462] Demir, Demiralp ve Ünal, *a.g.m.,* s.44.

[463] Ünal, *Beçin Kazılarının…,* s.39.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ MEDRESESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:18

Plan.No.3.1.18.Beçin Ahmed Gazi Medresesi planı

(Duran, 1995: Şekil 39)

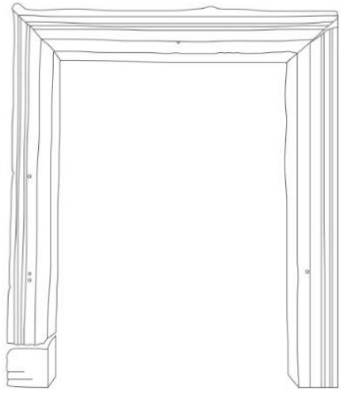
Foto.No.3.18.1. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısı

Foto.No.3.18.2. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısında kullanılan devşirme lento ve söveler

Şek.No.3.18.1. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısında kullanılan devşirme lento ve söveler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısının çevresinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının giriş cephesinde yer alan açıklığın lento ve söveleri devşirme malzemedendir. Profilli mermer lento ve söveler kademeli görüntüsüyle yapıya anıtsallık katmıştır. Lento ve söveler profil özellikleri bakımından Geç Roma-Erken Bizans Devri'ne tarihlendirilebilir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ MEDRESESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:18

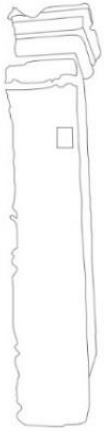
Foto.No.3.18.3. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvan

Foto.No.3.18.4. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar

Şek.No.3.18.2. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı ve mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının ana eyvanının iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş sütun başlığı ve altında dikdörtgen kesitli mimari blok yer almaktadır. Sütun kaidesi kademelendirilmiş formdadır. Altında sütun gövdesi olarak bulunan dikdörtgen formdaki mimari bloğun üzerinde ise kare şeklinde bir yuva yer almaktadır.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ MEDRESESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:18

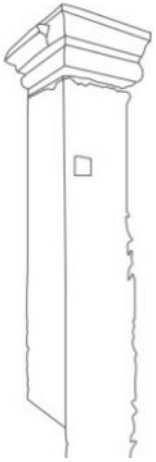
Foto.No.3.18.3. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvan

Foto.No.3.18.5. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar

Şek.No.3.18.3. Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında bulunan devşirme sütunlar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun başlığı ve mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Ahmed Gazi Medresesi ana eyvanın iki yanında yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının ana eyvanının iki yanında simetrik olarak yerleştirilmiş sütun başlığı ve altında dikdörtgen kesitli mimari blok yer almaktadır. Sütun kaidesi kademelendirilmiş formdadır. Altında sütun gövdesi olarak bulunan dikdörtgen formdaki mimari bloğun üzerinde ise kare şeklinde bir yuva yer almaktadır.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ MEDRESESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:18

Foto.No.3.18.6. Beçin Ahmed Gazi Medresesi doğu cephesi

Foto.No.3.18.7. Beçin Ahmed Gazi Medresesi doğu cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.18.8. Beçin Ahmed Gazi Medresesi doğu cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Ahmed Gazi Medresesi cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının inşası sırasında ana inşa malzemesinin yanında devşirme mermer blok kullanılması söz konusudur. Bu mermer blokların çoğunun üzerinde süsleme bulunmuyorken bazılarının yüzeylerinde dikdörtgen bir çerçeve içinde gözenekli bir yüzey işlenmiştir. Genellikle yapının zemininden su basman seviyesine kadar olan mesafede cephe köşe birleşim noktalarında yoğunlaşmıştır. Kısmen cephenin üst bölümlerinde de yer almaktadır.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ MEDRESESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:18

Foto.No.3.18.9. Beçin Ahmed Gazi Medresesi batı cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.18.10. Beçin Ahmed Gazi Medresesi köşe birleşim noktalarında bulunan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.18.11. Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Ahmed Gazi Medresesi cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının inşası sırasında ana inşa malzemesinin yanında devşirme mermer blok kullanılması söz konusudur. Bu mermer blokların üzerinde süsleme unsuru tespit edilememiştir. Yapının zemininden su basman seviyesine kadar olan mesafede cephe köşe birleşim noktalarında görülmektedir.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ MEDRESESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:18

Foto.No.3.18.12. Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.18.13. Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesindeki pencere açıklığında bulunan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Beçin Ahmed Gazi Medresesi güney cephesinde pencerenin açıklığının yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının pencerelerinde lento ve söve olarak kullanılan devşirme bloklar bulunmaktadır. Bu mermer blokların üzerinde süsleme unsuru tespit edilememiştir.

3.4.2. Balat İlyas Bey Medresesi

Katalog No: 19

Fotoğraflar: Foto.No.3.19.1- Foto.No.3.19.21

Şekiller Şek.No.3.19.1- Şek.No.3.19.12

Planlar: Plan.No.3.1.19

İnceleme Tarihi: 23/10/2022-22/11/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Balat İlyas Bey Medresesi, Aydın İl'i Didim İlçesi'ne bağlı olan Balat Köyü'nde yer alan Balat İlyas Camii'nin bir parçasıdır ve yapı, caminin kuzeyinde, Büyük ve Küçük Hamam'ın güneybatısındadır.

Yapım Tarihi: Kitabesi bulunmayan yapının genel şema itibariyle bir bütünlük göstermemesi nedeniyle cami ile aynı tarihte inşa edilmediği düşünülmektedir[464]. İnşa tarihi bilinmeyen yapı, 15. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlendirilebilir.

Bani: İlyas Bey tarafından inşa ettirilmiştir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Medrese, Balat İlyas Bey Camii'nin kuzeyine inşa edilmiş olup açık avlulu ve tek eyvanlı plan tipinde olan medresenin oniki öğrenci hücresi, kuzeyde sivri kemerli ve kubbeli olarak düzenlenmiş bir dershane mekânı bulunmaktadır. Medresenin iki katlı bir düzenlemeye sahip olduğu kaynaklarda belirtilmektedir[465]. Şadırvanlı ve düzgün olmayan avluyu kuzey, doğu ve batı yönünden asitmetrik hacimler "U" biçiminde çevrelemektedir. Medreseye kuzeydoğu ve kuzeybatıya yerleştirilmiş iki kapı ile giriş yapılabilmektedir. Günümüze sağlam olarak gelebilmiş ana eyvanın örtüsü tuğla malzemeli kubbe olup diğer birimlerin örtüsü günümüze gelememiştir. Günümüze gelemeyip sadece zemin döşemesinde izleri, su kuyusu, iki sütun parçası ve lahit yalaktan oluşan sekizgen şadırvanın orijinalinde dört sütunla taşınan bir baldakenin altında ve süslü dilimli fıskiyeli bir çanağı bulunmaktaydı. İnşa malzemesi olarak mermer bloklar, kabayonu taş, moloz taş, tuğla, taş parçaları ve devşirme malzeme kullanılmış, malzeme aralıkları ise harç ile dolgulandırılmıştır. Yapı, avlu içine açılan cephe duvarlarında

[464] Remzi Duran, "Balat-İlyas Bey Külliyesinin Medrese Binası Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı:8, 2002, Konya, s.134.

[465] Tanman ve Parlak, *a.g.e.,* s.164.

bulunan büyük boyutlu dikdörtgen formlu pencereler ile ve dışa açılan mazgal pencereler ile aydınlatılmaktadır.

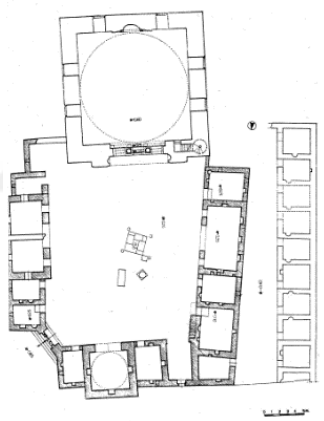
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: 1988 yılında bir onarım geçirmiş olup eyvanda bulunan daha önceki tarihlerde dolap nişinden pencereye dönüştürülen kısım tekrardan dolap nişi haline dönüştürülmüştür. Bu onarımlarla beraber eyvanın bir zamanlar tahrip olan sivri kemer açıklığı ve kornişi tamir görmüş olup zeminde tuğla karolar aslında uygun olarak tekrardan döşenmiştir[466]. Günümüzde beden duvarları ayakta olup örtüsü yıkık vaziyettedir.

[466] Duran, *Balat-İlyas Bey…,* s. 136.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

Plan.No.3.1.19. Balat İlyas Bey Medresesi planı

Foto.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi avlusu

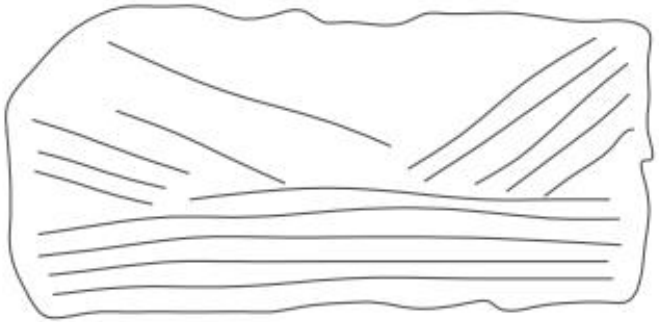

(Duran, 1995: Şekil 39)

Foto.No.3.19.2. Balat İlyas Bey Medresesi cephesinde bulunan devşirme malzeme

Şek.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi cephesinde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde duvar örgü malzemesi olarak yer almaktadır.

Açıklama: Öğrenci odası kapı yanına konumlandırılmış kireç taşı malzemeli dikdörtgen blok üzerinde kazıma tekniğiyle yapılmış ince şeritler halinde yatay ve eğik olarak düzenlenmiş bezeme yer almaktadır. Yapının Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde olmasıyla, buradaki malzemelerin antik kentten taşınarak yapının inşasında kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

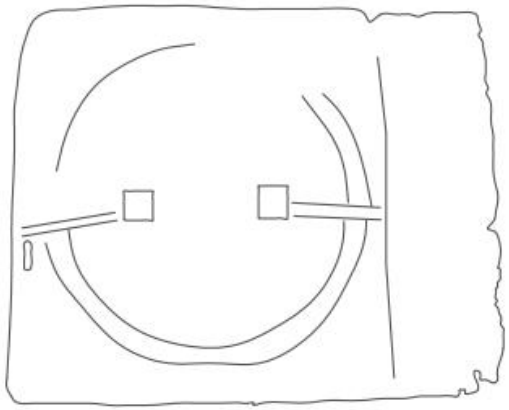
Foto.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi avlusu

Foto.No.3.19.3. Balat İlyas Bey Medresesi avlu döşemesinde kullanılan sütun kaidesi

Şek.No.3.19.2. Balat İlyas Bey Medresesi avlu döşemesinde kullanılan sütun kaidesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun kaidesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Cami ve Medresesi ortak avlusunda zemin döşemesi olarak yer almaktadır

Açıklama: Sütun kaidesi olduğu düşünülen eserin ortasında sütunun oturmuş olabileceği bir iki şeritli daire bulunmaktadır. Bu yuvarlağın ortasında iki adet yan yana kare formlu oyuk yer almaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

Foto.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi avlusu

Foto.No.3.19.4. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odaları girişinde kullanılan lento

Şek.No.3.19.3. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odaları girişinde kullanılan lento

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde yer almaktadır.

Açıklama: Medrese hücrelerinden her birinin avluya açılan giriş açıklıkları dikdörtgen şekillidir. Her bir giriş açıklığının lentoları yekpare devşirme mermer bloklar kullanılarak oluşturulmuştur. Kapının lentosunun üst kısmına konumlandırılan dikdörtgen mermer blokta soffit motifi yer almaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

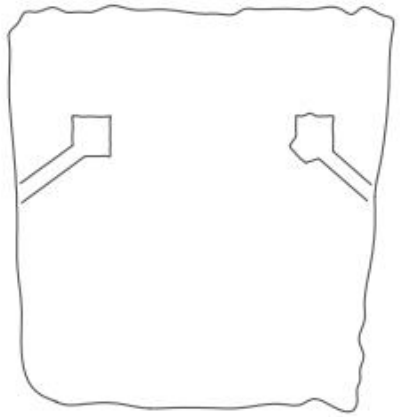
Foto.No.3.19.5. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde bulunan devşirme mimari blok

Foto.No.3.19.6. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.19.4. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde bulunan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde yer almaktadır.

Açıklama: Stylobat bloğu olduğu düşünülen mimari bloğun üzerinde simetrik olarak yerleştirilmiş olan anahtar şeklinde iki yuva bulunmaktadır. Dikdörtgen formludur ve etrafında aşınmalar mevcuttur.

ESERİN. ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

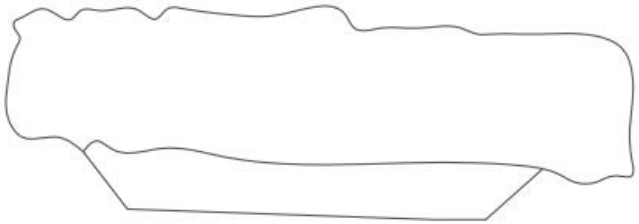
Foto.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi avlusu

Foto.No.3.19.7. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.19.5. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası penceresinde yer almaktadır.

Açıklama: Pencere lentosunun alt ve üst kısmında dikdörtgen mermer blok yer almaktadır. Üzerlerinde herhangi bir bezeme öğesi tespit edilememiştir. Söve kısımlarında ise yer yer devşirme malzeme olduğu düşünülen mermer bloklar yer almaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

Foto.No.3.19.1. Balat İlyas Bey Medresesi avlusu

Foto.No.3.19.8. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.19.9. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odasında yer almaktadır.

Açıklama: Öğrenci odalarında yer alan nişlerin çevresinde ve iç duvar yüzeyinde birçok devşirme mermer blok tespit edilmiştir. Üzerlerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. İç duvarda birden çok devşirme malzeme tespit edilmiştir. Kireç taşı ve mermer malzemeden yapılmış olan bu blok taşlar yatay ve dikey konumlandırılarak iç duvar üzerine yerleştirilmiştir. Hem süsleme ve hem de yapının sağlamlığı açısında işlevlendirilmiş bu eserler üzerinde zımparalama tekniği ve kazıma tekniği ile oluşmuş bezemeler yer almaktadır..

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

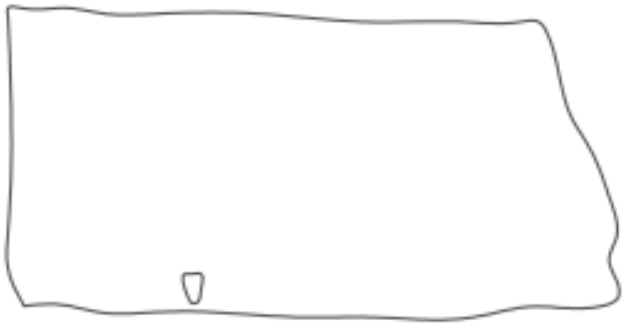
Foto.No.3.19.10. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok

Foto.No.3.19.11. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok

Şek.No.3.19.6. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası pencere açıklığında bulunan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası penceresinde yer almaktadır.

Açıklama: Pencere lentosunun alt ve üst kısmında dikdörtgen mermer blok yer almaktadır. Üzerlerinde herhangi bir bezeme öğesi tespit edilememiştir. Söve kısımlarında ise yer yer devşirme malzeme olduğu düşünülen mermer bloklar yer almaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

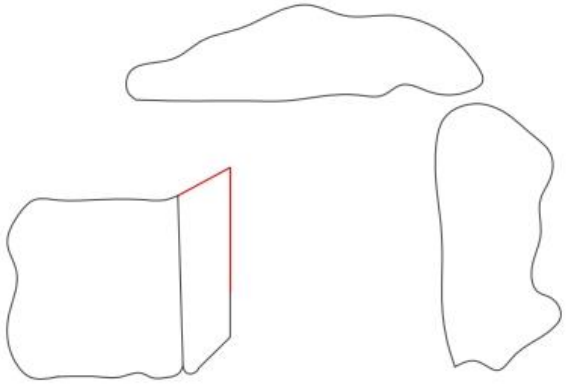
Foto.No.3.19.12 Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.19.12. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.19.7. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odasında yer almaktadır.

Açıklama: Öğrenci odalarında yer alan nişlerin çevresinde devşirme mermer blok tespit edilmiştir. Üzerlerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

Foto.No.3.19.13. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.19.14. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

Şek.No.3.19.8. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde yer almaktadır.

Açıklama: Medrese hücrelerinden her birinin avluya açılan giriş açıklıkları dikdörtgen şekillidir. Her bir giriş açıklığının lentoları yekpare devşirme mermer bloklar kullanılarak oluşturulmuştur.

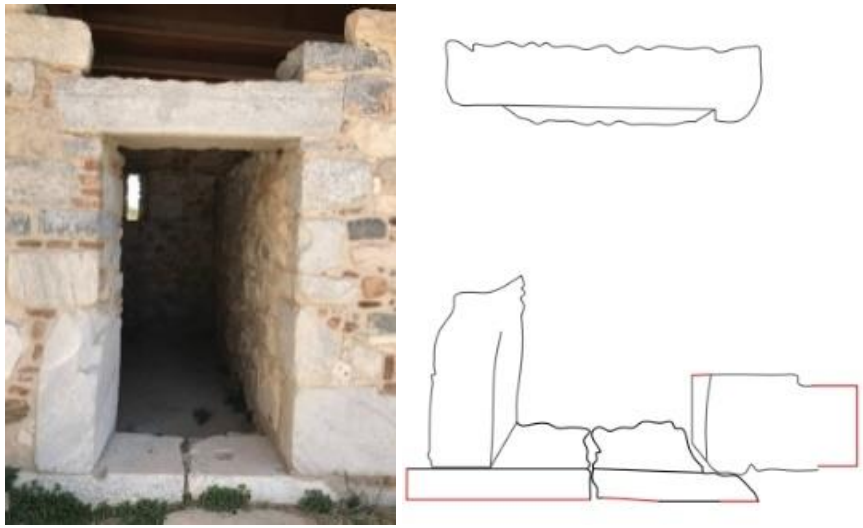
ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

Foto.No.3.19.15. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.19.15. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

Şek.No.3.19.9. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde yer almaktadır.

Açıklama: Medrese hücrelerinden her birinin avluya açılan giriş açıklıkları dikdörtgen şekillidir. Her bir giriş açıklığının lento ve söveleri yekpare devşirme mermer bloklar kullanılarak oluşturulmuştur. Giriş açıklığının üst kısmında yekpare bir devşirme blok, eşik taşı olarak kullanılan yanyana koyulmuş iki adet devşirme blok ve söve olarak yerleştirilmiş birer adet devşirme bloğun olduğu tespit edilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:18

Foto.No.3.19.16. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.19.17. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.19.18. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odalarında bulunan nişlerin etrafını çevreleyen devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odasında yer almaktadır.

Açıklama: Öğrenci odalarında yer alan ocak ve nişlerin çevresinde devşirme mermer blok tespit edilmiştir. Üzerlerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

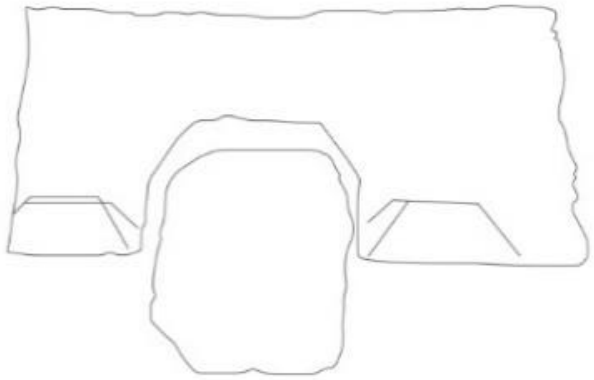
Foto.No.3.19.13. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.19.19. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında eşik taşı olarak kullanılan devşirme mimari blok

Şek.No.3.19.10. Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası giriş açıklığında eşik taşı olarak kullanılan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi öğrenci odası girişinde yer almaktadır.

Açıklama: Yapının inşası sırasında eşik taşı olarak kullanılan mermer bloğun üzerinde kazıma tekniğiyle yapılmış bir bezeme yer almaktadır. Beşgen şeklinde ortasında boşluk bulunmaktadır. Bu boşluğun içine kireç taşı malzemeli başka bir devşirme parça yerleştirilmiştir.

ESERİN ADI: BALAT İLYAS BEY MEDRESESİ	İL: AYDIN	İLÇE: BALAT	KATALOG NO:19

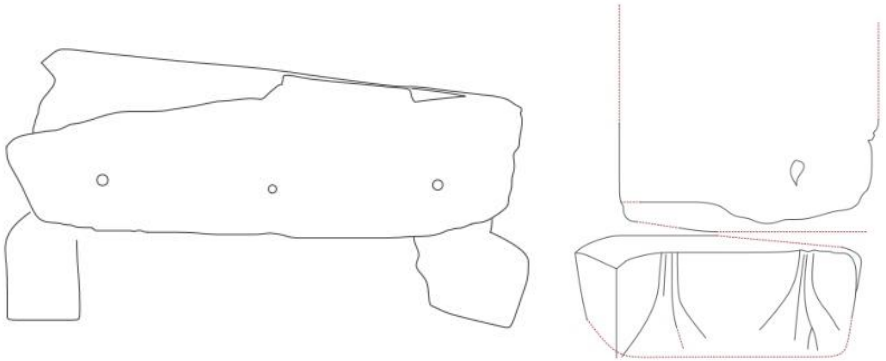
Foto.No.3.19.20-21 Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda bulunan vaftiz teknesi

Şek.No.3.19.11. Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda bulunan vaftiz teknesi

Şek.No.3.19.12. Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda bulunan vaftiz teknesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Vaftiz teknesi

Malzeme: Mermer

Konum: Balat İlyas Bey Medresesi avlusunda yer almaktadır.

Açıklama: Cami ve medresenin ortak avlusunda günümüze gelememiş bir şadırvanın bir parçası olduğu düşünülen vaftiz teknesinin bir kısmı kırık hâldedir. Teknenin yan yüzeylerinde zıvana yuvaları bulunmaktadır. Alt kısmında taşıyıcı öğe olarak kullanılan mimari blok üzerinde ördek bacağını anımsatan bir desen yer almaktadır.

3.5. TÜRBELER

3.5.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe

Katalog No: 20

Fotoğraflar: Foto.No.3.20.1- Foto.No.3.20.11

Şekiller: Şek.No.3.22.1- Şek.No.3.20.5

Planlar: Plan.No.3.1.20

İnceleme Tarihi: 08/04/2024

Yeri ve Konumu: Muğla İl'inin Dalaman İlçesi'ne yaklaşık 10 km. mesafede bulunan Eski Köyceğiz Köyünün sınırları içerisinde yer almaktadır. Köy merkezine gelindiğinde yaklaşık 3 km. yürüme mesafesinde bulunan yapı ormanlık alanda bir tepe üzerine konumlandırılmıştır.

Yapım Tarihi: Yapı üzerinde herhangi bir kitabeye rastlanmadığı için inşa tarihi bilinmemektedir. Ancak yapının plan şeması ve malzeme özellikleri kıyaslandığında 13. yüzyıl sonu 14. yüzyılın başlarına tarihlendirilebilmesi mümkündür. Yapıda üç adet mezartaşı bulunmaktadır. Mezartaşlarına bakıldığında 1208, 1212 ve 1213 yıllarına aittir. Yapının inşasıyla ilgili tahminlerimiz ile içerisinde bulunan mezartaşları örtüşmesi bu dönemde inşa edilmiş olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir.

Bani: Yapı üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamasından dolayı banisi bilinmemektedir.

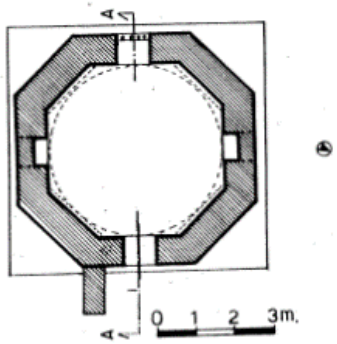
Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Sekizgen planlı bir yapıdır. Kesme taş örgülü dıştan piramidal külah olarak görünen örtünün iç kısmı ise kubbe şeklinde düzenlenmiştir. Duvar örgüsü düzgün kesme taş, tuğla ve devşirme malzemeden oluşmaktadır. Kuzey, doğu ve batı cephelerindeki dikdörtgen formlu birer pencere ile türbenin aydınlatılması sağlanmıştır. Sonrasında doğu ve batı pencere açıklıkları dolaba çevrilmiş ve üzerine taş örülüp kapatılmıştır. Cephe üzerinde ve pencere açıklıklarında sıkça kullanılan devşirme malzemeler yapının hoş bir görüntü kazanmasına imkan sağlamıştır.

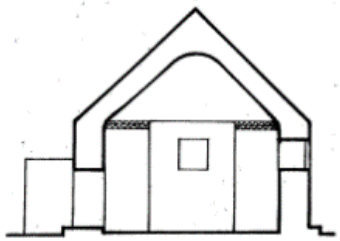
Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde beden duvarları ve örtüsü sağlam durumdadır.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

Plan.No.3.1.20. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe planı

Foto.No.3.20.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişi

(Duran, 1995: Şekil 27)

Foto.No.3.20.2. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu

Şek.No.3.20.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Arşitrav bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Türbenin taçkapısı antik devir yapılarından alınmış olan lento ve iki yan söveden oluşmaktadır. Üst lento bezemesizdir. İki yan sövede bezeme görülmektedir. Bu bezemeler gamalı haç ve meander motifidir. Yapıda bulunan devşirme malzemeler, Eski Köyceğiz Köyü'ne yaklaşık 20-25 km mesafede bulunan Kaunos Antik Kenti'nden getirilmiş olmalıdır.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

Foto.No.3.20.1. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişi

Foto.No.3.20.3. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu

Şek.No.3.20.2. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Arşitrav bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Türbenin taçkapısı antik devir yapılarından alınmış olan lento ve iki yan söveden oluşmaktadır. Üst lento bezemesizdir. İki yan sövede bezeme görülmektedir. Görseldeki taş, üzerindeki belirgin meander motifiyle dikkat çekmektedir. Bu motif, antik Yunan ve Roma mimarisinde sıkça kullanılan dekoratif bir unsurdur. Taşın formu ve üzerindeki desenler, bunun bir kapı ya da pencere çerçevesinin yan elemanı, yani söve taşı olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Meander motifleri genellikle prestijli ve özenle tasarlanmış yapılar için tercih edilmiştir. Bu durum, söz konusu taşın anıtsal bir yapıya veya önemli bir kamu binasına ait olabileceğini ima etmektedir.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

Foto.No.3.20.4. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe

Foto.No.3.20.5. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Duvar örgüsünde yer alan mimari blok üzerinde bitkisel motifler yer almaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

Foto.No.3.20.5. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

Foto.No.3.20.6. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon payesi

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Duvar örgüsünde yer alan templon payesinin yüzeyinde soffit motifi yer almaktadır. Sol kısa kenarı kırık hâldedir.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

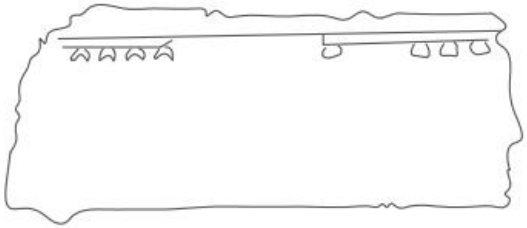
Foto.No.3.20.7. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

Foto.No.3.20.8. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

Şek.No.3.20.3. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Arşitrav bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Duvar örgüsünde yer alan mimari bloğun iki kısa kenarı ve alt kısmı kırık hâldedir. Bu mermer parça, bir arşitrav bloğuna aittir. Arşitrav, klasik mimaride sütunların üzerinde yer alan ve üst yapıyı taşıyan ana yatay kiriş elemanıdır. Üst kısmında görülen dentil frizi (diş sırası şeklindeki süsleme), özellikle İyon ve Korint düzenindeki yapılarda sıkça karşımıza çıkan bir dekoratif öğedir. Ayrıca, taşın yüzeyinde aşınmış halde bir yazıt bulunmaktadır. Bu, yapının kamuya açık bir bina (örneğin bir tapınak, agora binası veya zafer anıtı) olduğunu düşündürebilir. Antik Yunan ve Roma mimarisinde, arşitravlar sıklıkla yazıt taşımak için kullanılmıştır; bu yazıtlar genellikle yapıların ithaf yazıları veya bağışçı bilgilerini içermektedir.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

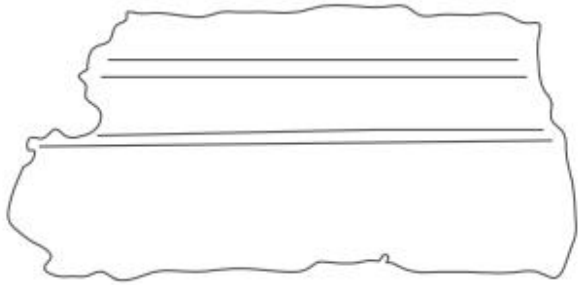
Foto.No.3.20.7. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

Foto.No.3.20.9. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

Şek.No.3.20.4. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Üzerindeki profilli silme, onun bir arşitrav, friz ya da korniş parçası olabileceğini düşündürmektedir. Bu tür parçalar genellikle tapınaklar, anıtsal yapılar veya kamu binalarında dekoratif ya da yapısal elemanlar olarak kullanılmıştır.

ESERİN ADI: ESKİ KÖYCEĞİZ KÖYÜ ANONİM TÜRBE	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:20

Foto.No.3.20.10. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe cephelerinde kullanılan devşirme malzemeler

Foto.No.3.20.11. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe penceresinde kullanılan devşirme malzemeler

Şek.No.3.20.5. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe penceresinde kullanılan devşirme malzemeler

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Lento ve söve

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe penceresinin etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Pencerenin etrafına konumlandırılmış lento işlevli devşirme malzemenin yüzeyinde ince şeritlerle oluşturulmuş bir bezeme yer almaktadır. İki yanına yerleştirilmiş söveler ise mimari bloklardan oluşmakta olup yüzeylerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır.

3.5.2. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi

Katalog No: 21

Fotoğraflar: Foto.No.3.21.1- Foto.No.3.21.4

Şekiller: -

Planlar: Plan.No.3.1.21

İnceleme Tarihi: 08/04/2024

Yeri ve Konumu: Muğla İl'inin Köyceğiz İlçesi'ne bağlı olan Toparlar Köyü sınırları içerisinde bulunan Toparlar Köyü'nün mezarlığı içerisinde bulunmaktadır.

Yapım Tarihi: Yapı üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından inşa tarihi bilinmemektedir.

Bani: Yapı üzerinde herhangi bir kitabe bulunmadığından banisi bilinmemektedir.

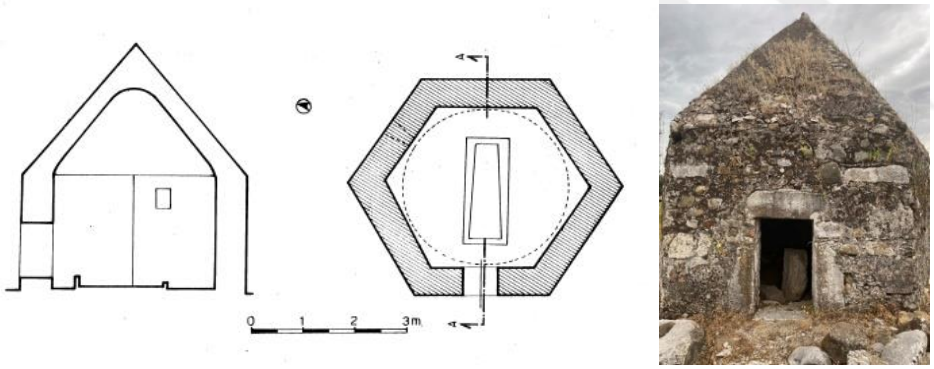
Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Altıgen planlı yapının örtüsü piramidal külahtan oluşmaktadır. İnşasında moloz taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Yapının örtüsünde herhangi bir geçiş unsuru bulunmamakla birlikte beden duvarları üzerine yerleştirilmiştir. Beden duvarları üzerinde herhangi bir pencere açıklığı bulunmamaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde beden duvarları ve örtüsü sağlam durumdadır.

ESERİN ADI: KÖYCEĞİZ TOPARLAR KÖYÜ BENLER TÜRBESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO: 21

Plan.No.3.1.21. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi planı

Foto.No.3.21.1. Toparlar Köyü Benler Türbesi doğu cephesi

(Duran, 1995: Şekil 28)

Foto.No.3.21.2. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi

Foto.No.3.21.3. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi güney doğu cephesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Toparlar Köyü Benler Türbesi cephelerinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Türbenin altı yüzünün tüm köşelerinde sağlamlık ve daha düzenli bir görünüm sağlaması amacıyla devşirme taş bloklar yerleştirilmiştir. Bu taş bloklar yapının cephelerine gelişi güzel yerleştirilmiş olup sadece yapının ön cephesinde bulunan giriş açıklığında düzgün bir görünüm sağlamaktadır. Yapıda bulunan devşirme malzemeler, Toparlar Köyü'ne yaklaşık 25-30 km mesafede bulunan Kaunos Antik Kenti'nden getirilmiş olabilir.

ESERİN ADI: KÖYCEĞİZ TOPARLAR KÖYÜ BENLER TÜRBESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: KÖYCEĞİZ	KATALOG NO:21

Foto.No.3.21.3. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi güney doğu cephesi

Foto.No.3.21.4. Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi doğu cephesinde bulunan giriş açıklığında kullanılan devşirme mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Kireç Taşı

Konum: Toparlar Köyü Benler Türbesi giriş açıklığında yer almaktadır.

Açıklamalar: Türbenin giriş cephesinde bulunan kapısında lento kısmında yekpare devşirme taş blok yerleştirilerek açıklık belirgin hale getirilmiştir. Profilli olarak yerleştirilen bloğun sağ, sol ve üst kısmı düzgün olmayıp kırıklar mevcuttur. Ön yüzünde yıpranmalar vardır. Taş yüzeyinde bezeme unsuruna rastlanılmamıştır. Yapı içerisinde de devşirme taş bloklar bulunmaktadır.

3.5.3. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi

Katalog No: 22

Fotoğraflar: Foto.No.3.22.1- Foto.No.3.22.14

Şekiller: Şek.No.3.22.1- Şek.No.3.22.2

Planlar: Plan No.3.1.22

İnceleme Tarihi: 27/11/2022

Yeri ve Konumu: Eskiçine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi, Aydın İl'i Çine İlçesi'ne bağlı olan Eskiçine Köyünde, Ahmed Gazi Camii'nin güneydoğusunda bulunmaktadır. Ahmet Gazi Camii ile aynı avluyu paylaşan türbe halk arasında Ahi Bayram ve Ahi İbrahim türbesi olarak da bilinmektedir.

Yapım Tarihi: Yapıyla ilgili herhangi bir kitabe günümüze ulaşmamasıyla inşa tarihi hakkında elimizde bir veri bulunmamaktadır. Ancak yapının mimari formu, malzeme ve teknik özelliklerine bakıldığında 14. yüzyılın yarısının özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Bani: Yapıya ait herhangi bir kitabe günümüze ulaşmadığından dolayı banisi bilinememektedir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Türbe dıştan dışa 7.25 x 7.25 m. ölçülerinde olup[467] iki katlı olarak inşa edilmiştir. Kare planlı yapının üst katının kuzey cephesinde eyvan görünümlü sivri kemerli bir açıklık bulunmaktadır. Üst kat mekânının üstü sekizgen kasnak üzerine oturtulmuş sekizken piramidal külah ile örtülmüştür. Külahın iç kısmında ise bir kubbe yer almaktadır. Kuzeydeki kemerin önünden altı basamak ile mumyalık katının girişine inilmekte olup burada bulunan kuzey girişinden de üç basamakla içeriye girilmektedir. Mumyalık katının örtüsü ise basık beşik tonozdur. Bu katta iki adet sanduka yer almaktadır. Duvar örgüsünde tuğla, taş, mermer ve devşirme malzeme bulunmaktadır. Devşirme malzemeler yapıda inşa malzemesi olarak kullanmasına rağmen süsleme unsuru oluşturmuştur. Yapı güney, doğu ve batı cephelerinde bulunan dikdörtgen formlu pencereler ile

[467] Duran, *a.g.t.*, s.175.

aydınlatılmaktadır. Köylülerin söylemlerine göre burada Ahi Bayram isminde bir kişi yatmaktadır. Diğer bir söyleme göre de meftun olan kişinin adı İbrahim Ethem'dir.[468]

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde beden duvarları ve örtüsü sağlam durumdadır.

[468] Uzunçarşılı, *Kitabeler…,* s.154.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHİ İBRAHİM VE HIZIR BEY TÜRBESİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:22

Plan No.3.1.22. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi planı

Foto.No.3.22.1. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi doğu cephesi

(Duran, 1995: Şekil 29)

Foto.No.3.22.2. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi mumyalık katına girişinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.22.3. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi mumyalık katına girişinde kullanılan devşirme mimari bloklar

(https://www.turkiyenintarihieserleri.com/foto_
y/2020/01/b/1584597424.jpg Erişim tarihi: 01.08.2024)

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi mumyalık katı girişinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Mumyalık katının giriş açıklığında lento, söve ve eşik kısımlarında devşirme mermer blok kullanılmıştır. Blokların üzerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Mumyalık katının iç kısmında duvar inşasında kullanılan bezemeli blok parçası bir levhaya ait olabilir. Bu bloğun üzerinde kazıma ve kabartma tekniğiyle ince işçiliğin bulunduğu bitkisel bir motif yer almaktadır. Yapıda bulunan devşirme malzemeler, Çine'ye yakın konumda bulunan Alinda, Alabanda ve Stratonikeia Antik yerleşimlerinde iyi korunmuş kalıntıların getirilip yspının inşası sırasında kullanılmış olabilme ihtimali yüksektir.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHİ İBRAHİM VE HIZIR BEY TÜRBESİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:22

Foto.No.3.22.4. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney-doğu cephesi

Foto.No.3.22.5. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.22.6. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Türbenin üç cephesinde subasman seviyesine kadar düzensiz olarak yerleştirilen devşirme malzemeler bulunmaktadır. Cepheye yerleştirilen bu blokların her birinin ölçüsü birbirinden farklılık göstermektedir. Taş ve mermer malzemeden oluşan bu yekpare bloklar yapının daha dayanıklı olması amacıyla kullanılmış olabileceği söylenebilir.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHİ İBRAHİM VE HIZIR BEY TÜRBESİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:22

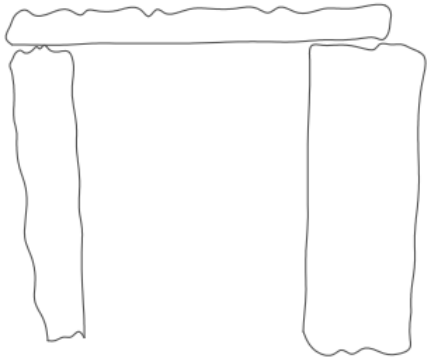
Foto.No.3.22.7. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney-doğu cephesi

Foto.No.3.22.8. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.22.1. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi güney cephesinde bulunan pencere açıklığının etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının doğu ve batı cephesinde bulunan pencere açıklıkları lento ve söveleri devşirme mermer bloklardan oluşmaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHİ İBRAHİM VE HIZIR BEY TÜRBESİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:22

Foto.No.3.22.9. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesi

Foto.No.3.22.10. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.22.11. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Türbenin köşe birleşim noktalarında subasman seviyesine kadar düzensiz olarak yerleştirilen devşirme malzemeler yer almaktadır. Cepheye yerleştirilen bu blokların her birinin ölçüsü birbirinden farklılık göstermektedir. Bazı blok taşların üzerlerinde zıvana yuvası bulunmaktadır. Bu mimari bloklar Geç Bizans dönemi yapılarından alınmış olabilir.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHİ İBRAHİM VE HIZIR BEY TÜRBESİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:22

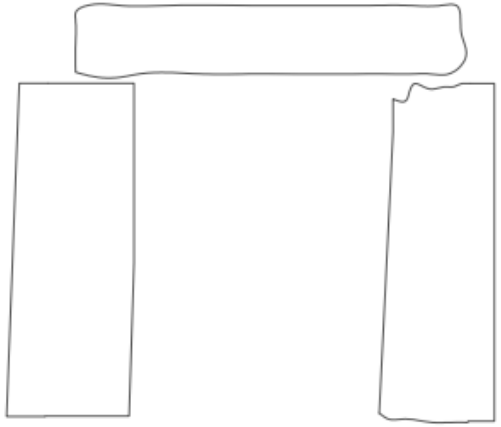
Foto.No.3.22.9. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesi

Foto.No.3.22.12. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.22.2. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde bulunan pencere lento sövelerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi batı cephesinde bulunan pencere açıklığının etrafında yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının güney cephesinde bulunan pencere açıklığı lento ve söveleri devşirme mermer bloklardan oluşmaktadır.

ESERİN ADI: ESKİ ÇİNE AHİ İBRAHİM VE HIZIR BEY TÜRBESİ	İL: AYDIN	İLÇE: ÇİNE	KATALOG NO:22

Foto.No.3.22.13. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi kuzey cephesi

Foto.No.3.22.14. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi kuzey cephesinde bulunan bezemeli mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Templon arşitravı

Malzeme: Mermer

Konum: Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Üzerinde zengi düğümü olan mermer parçası bulunmaktadır. Düğümlerin her birinin içine çiçek motifi yerleştirilmiştir.

Eserin Türü: Mimari Blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Açıklamalar: Yapının batı cephesinde bulunan pencere açıklığı lento ve söveleri devşirme mermer bloklardan oluşmaktadır.

3.5.4. Beçin I No.lu Türbe (Anonim Türbe)

Katalog No: 23

Fotoğraflar: Foto.No.3.23.1- Foto.No.3.23.7

Şekiller: Şek.No.3.23.1

Planlar: Plan. No.3.1.23

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin I. No.lu Türbe, Muğla İl'inin Milas İlçesi'nde bulunan Beçin Kalesi'nin güneydoğusunda ve kaleye çıkışı sağlayan merdivenlerin batısındaki hazirede alanının içinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Günümüze yapıyla ilgili herhangi bir kitabe ulaşmamasından dolayı inşa tarihi bilinmemektedir. Türbenin inşa malzemesi ve teknik özelliklerine göre 15. yüzyılın ikinci yarısı ya da 16. yüzyılda inşa edilmiş olabilmesi mümkündür.

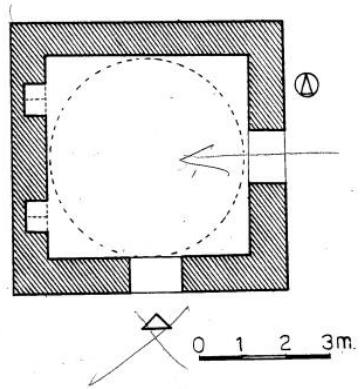
Bani: Günümüze yapıyla ilgili herhangi bir kitabe ulaşmamasından dolayı banisi bilinmemektedir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapının büyük bölümünün yıkılmasına rağmen beden duvarlarından anlaşıldığı kadarıyla kare planlı, tek katlı bir yapıdır. Türbenin ana inşaat malzemesi moloz taş olup köşe birleşim noktalarında devşirme kesme taşlar bulunmaktadır. Örtüsü günümüze ulaşmamasına rağmen geçiş unsurlarından olan pandantiflerin kalıntılarından yola çıkarak kubbe ile örtülü olduğu tespit edilmiştir. Yapı günümüze sağlam gelemediğinden kaç penceresi olduğu tespit edilememiştir.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde beden duvarları ayakta olup örtüsü yıkık vaziyettedir.

ESERİN ADI: BEÇİN I.NO.LU TÜRBE (ANONİM TÜRBE)	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 23

Plan. No.3.1.23. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe)

(Duran, 1995: Şekil 34a)

Foto.No.3.23.1. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.23.2. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.23.3. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Ana inşa malzemesi kırma taş olan türbenin köşe birleşim noktaları devşirme kesme bloklardan oluşmaktadır. Bu mermer blokların üzerlerinde herhangi bir bezeme unsuruna rastlanmamıştır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN I.NO.LU TÜRBE (ANONİM TÜRBE)	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 23

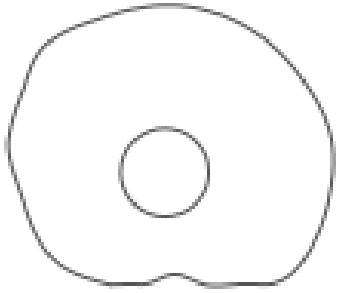
Foto.No.3.23.4. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan sütun gövdesi

Foto.No.3.23.5. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan sütun gövdesi

Şek.No.3.23.1. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklama: Arka cephede inşa malzemesi olarak sütun tamburu yerleştirilmiştir. Orta kısmında kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

ESERİN ADI: BEÇİN I.NO.LU TÜRBE (ANONİM TÜRBE)	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 23

Foto.No.3.2.6. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.23.6. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.23.7. Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin I. No.lu Türbe (Anonim Türbe) cephelerinde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yapının inşası sırasında ana inşa malzemesinin yanında devşirme mermer blok kullanılması söz konusudur. Bu mermer blokların üzerinde süsleme unsuru tespit edilememiştir. Cephe köşe birleşim noktalarında görülmektedir.

3.5.5. Beçin II No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi)

Katalog No: 24

Fotoğraflar: Foto.No.3.24.1- Foto.No.3.24.4

Şekiller: Şek.No.3.24.1

Planlar: Plan.No.3.1.24

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin II. No.lu Türbe, Muğla İl'inin Milas İlçesi'nde bulunan Beçin Ören Yeri'nin içinde, Orhan Bey Camii avlusunun doğu duvarının kuzey ucunda, Ahmet Gazi Medresesi'nin güneydoğu çaprazında, III. No.lu türbenin ise kuzeyinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Türbenin inşasına dair herhangi bir kitabe günümüze gelememiştir. Banisinin Orhan Bey olabileceği düşünülen yapının daha geç bir tarihte yaptırılmış olabilme ihtimali vardır. Beçin'de yaşamış olan son bey olan İlyas Bey zamanına tarihlendirilen Yelli Camisi'nde karşılaştığımız malzeme, teknik ve duvar örgüsü Orhan Bey Türbesi ile yakından benzerlik göstermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda İlyas Bey dönemine yani 15. yüzyılın ilk çeyreğine de tarihlendirilebilir.

Bani: Herhangi bir kitabe günümüze gelemediği için yapının banisi hakkında bilgimiz bulunmamaktadır. Orhan Bey Camii'nin yanında konumlandırılmış olması türbenin içerisinde Orhan Bey'in medfun olabileceği düşünülmektedir. Banisi de Orhan Bey'in olabilmesi mümkündür. Ancak türbe daha geç bir tarihte yaptırılmış olabilir. Beçin'de yaşamış olan son bey olan İlyas Bey zamanına tarihlendirilen Yelli Camisi'nde karşılaştığımız malzeme, teknik ve duvar örgüsü Orhan Bey Türbesi ile yakından benzerlik göstermektedir. Bu bilgiler doğrultusunda İlyas Bey'in banisi olabileceği ihtimali yüksektir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı dıştan dışa 5.75 x 5.95 m ölçülerinde[469] olup kare planlıdır. Orhan Camii avlusunun doğu duvarı ile bitişik inşa edilmiştir. Girişi güney yönünde bulunmaktadır. Tek katlı olup köşelerde duvara gömülü devşirme mermer konsollara oturan sivri kemerli trompların günümüze

[469] Duran, *a.g.t.,* s.186.

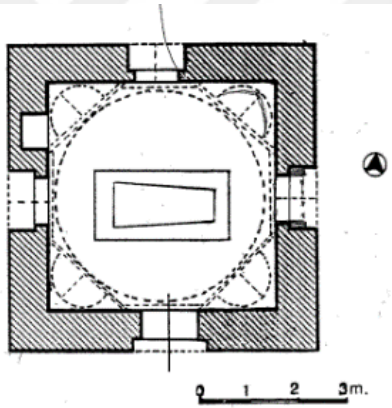
ulaşması sebebiyle kubbeyle örtülmüş olduğunu anlaşılmaktadır. Ana inşa malzemesi moloz taştır. Moloz taşların arası ise tuğla, taş ve harç yardımıyla dolgu yapılmıştır. Cephe köşelerinde ise düzgün olmayan kesme taşlar kullanılmıştır. Örtüsü tromplarla geçilmiş olan kubbedir. Batı, doğu ve kuzey cephelerde bulunan pencere açıklıkları ile yapının aydınlatılması sağlanmıştır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde beden duvarları ayakta olup örtüsü yıkık vaziyettedir.

ESERİN ADI: BEÇİN II.NO.LU TÜRBE (ORHAN BEY TÜRBESİ)	İL:MUĞLA	İLÇE:MİLAS	KATALOG NO:24

Plan.No.3.1.24. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi)

Foto.No.3.24.1. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) girişi

(Duran, 1995: Şekil 34)

Foto.No.3.24.2. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) eşik taşı olarak kullanılan mimari blok

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin I. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) girişinde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Türbenin giriş açıklığında eşik taşı olarak kullanılan birbirinden farklı boyutta olan dört adet mimari blok yer almaktadır. Bu blokların üzerinde herhangi bir süsleme unsuruna rastlanmamıştır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN II.NO.LU TÜRBE (ORHAN BEY TÜRBESİ)	İL:MUĞLA	İLÇE:MİLAS	KATALOG NO:24

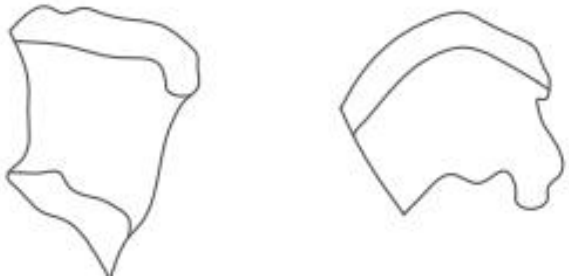
Foto.No.3.24.3. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemerlerinde kullanılan mimari bloklar

Foto.No.3.24.4. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemerlerinde kullanılan mimari bloklar

Şek.No.3.24.1. Beçin II. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemerlerinde kullanılan mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin I. No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi) kemer köşeliklerinde kullanılmıştır.

Açıklamalar: Yapının örtüsü sivri kemerlerin aralarına yerleştirilmiş mermer konsollar ile desteklenmiştir.

3.6. ZAVİYELER

3.6.1. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi

Katalog No: 25

Fotoğraflar: Foto.No.3.25.1- Foto.No.3.25.14

Şekiller: Şek.No.3.25.1- Şek.No.3.25.3

Planlar: Plan.No.3.1.25

İnceleme Tarihi: 20/11/2022

Yeri ve Konumu: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi, Aydın İl'i Didim İlçesi'ne bağlı olan Balat Köyü'nün içindeki Miletos Antik Kenti sınırları içinde, Humeytepe olarak adlandırılan kısımda, Arslanlı limanın ise güneyinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Günümüze herhangi bir kitabe ulaşamadığında yapının inşa tarihiyle ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Başbakanlık Arşivi'nde bulunan 1562-1563 yıllarına ait olan Tapu-Tahrir Defterinde ve 1517 tarihli Maliye Defteri'nde Balat'ta toplam 17 mahallenin bulunduğunu, bu defterlerin her ikisinde de mahallenin adı değişmeden "Ahmed Gazi Zaviyesi Mahallesi" olarak geçmekte olup 1562-1563 yıllarına ait olan Menteşe Sancağı Evkaf Defteri'nde de Ahmed Gazi Bey'in Balat'ta bir Mevlevihane yaptırmış olduğu bilgisi bulunmaktadır.[470]

Bani: Günümüze herhangi bir kitabe ulaşamadığında yapının banisiyle ilgili net bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak büyük olasılıkla yapıya ismini veren Ahmed Gazi tarafından inşa ettirilmiş olmalıdır.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı, dıştan dışa 9.05 x 14.85 m ölçülerinde olup[471] tek katlı, eş büyüklükte iki kare mekânın birleşimiyle oluşan dikdörtgen planlıdır. Zaviyenin her iki biriminin örtüsü kubbedir. Kubbeye pandantif ile geçilmiştir. Güney ve batı cephelerinde birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu cephede bir ve kuzey cephede iki adet olmak üzere pencere açıklıkları ile de yapının aydınlatılması sağlanmıştır. Kuzey mekânda mihrap ve ocak nişleri yer almaktadır. Güney mekânı ise büyük bir sivri kemer ile dışarı açılmaktadır. İnşa malzemesi olarak moloz taş, tuğla, pişmiş toprak kaplar, harç ve devşirme malzemeler kullanılmıştır.

---

[470] Yapının tarihlendirmesiyle ilgili detaylı bilgi için bkz. .Duran, *a.g.t.,* s.194-196.

[471] Duran, *a.g.t.,* .s.191.

Devşirme bloklar pencere eşik, söve ve atkı taşlarında, güneydeki giriş açıklığı kemerinde ve giriş açıklıklarının beden duvarlarında taşıntı yapan bölümlerde, duvarların alt kısımlarında ve özellikle rustik örgü sistemiyle köşe birleşim noktalarında kullanılması ile karşımıza çıkmıştır.(cümleyi düzenle copy yaptım)

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde beden duvarları ayakta olup batı cephesi kısmen yıkılmış durumdadır. Örtüsü ise tamamen yıkılmış vaziyettedir.

ESERİN ADI: BALAT AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: AYDIN	İLÇE: DİDİM	KATALOG NO:25

Plan.No.3.1.25. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi planı

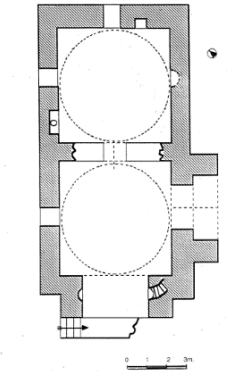

Foto.No.3.25.1. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesinde bulunan eyvan

(Duran, 1995: Şekil 35)

Foto.No.3.25.2. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.25.3. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesinde bulunan eyvan kemerinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/Kireç Taşı

Konum: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin güney cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Mermer/Kireç taşı bloklar yapının çeşitli yerlerinde görülmektedir. Miletos Ören Yeri'ne konumlandırılmış bir yapı olmasından dolayı, yapının inşa aşamasında Miletos Antik Kenti'nin taş ocağı işlevi görmüş olması muhtemeldir. Dikdörtgen taş blokların da daha öncesinde yapıların ana inşa malzemesi olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Mimari bloklar, yapının ana inşa malzemesiyle beraber kullanılmış olup farkı renk tonları ve yıpranma oranları ile kendilerini belli etmektedir. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin köşe birleşim noktalarında, cephelerde ve pencere lento ve sövelerinde sıkça kullanılmıştır. Köşe birleşim noktasında yer alan mimari blok üzerinde kazıma tekniği ile yapılmış ince bir şerit gözlemlenmektedir. Cepheye yerleştirilen diğer mermer bloklar üzerinde herhangi bir bezeme tespit edilmemiştir.

ESERİN ADI: BALAT AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: AYDIN	İLÇE: DİDİM	KATALOG NO:25

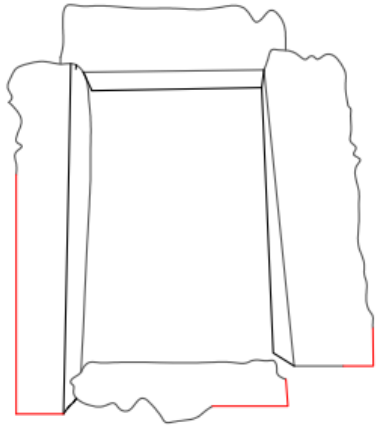
Foto.No.3.25.4. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey-doğu cephesi

Foto.No.3.25.5. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi doğu cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.25.1. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi doğu cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/ Kireç Taşı

Konum: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin doğu cephesinde yer almakrtadır.

Açıklamalar: Yapının dışa açılan pencere noktalarının her birinde dikdörtgen düzgün kesilmiş mermer bloklar söve ve lento işleviyle tekrardan kullanılmıştır. Üzerinde herhangi bir bezeme tespit edilememiştir. Eşik, atkı taşı ve sövelerinde yekpare devşirme mermer ve kireç taşı bloklar bir arada kullanılmıştır.

ESERİN ADI: BALAT AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: AYDIN	İLÇE: DİDİM	KATALOG NO:25

Foto.No.3.25.6. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesi

Foto.No.3.25.7. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.25.8. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi güney cephesi köşe birleşim noktalarında kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/ Kireç Taşı

Konum: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin güney-doğu cephesinde yer almakrtadır.

Açıklamalar: Cephenin köşe birleşim noktalarında gelişi güzel yerleştirilmiş mermer ve kireç taşı bloklar yer almaktadır. Bu devşirme blokların yapının sağlamlaştırılmasında önemli bir katkısı bulunmaktadır. Mimari bloklar, yapının ana inşa malzemesiyle beraber kullanılmış olup farkı renk tonları ve yıpranma oranları ile kendilerini belli etmektedir. Dikdörtgen düzgün kesme taşlar üzerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır.

ESERİN ADI: BALAT AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: AYDIN	İLÇE: DİDİM	KATALOG NO:25

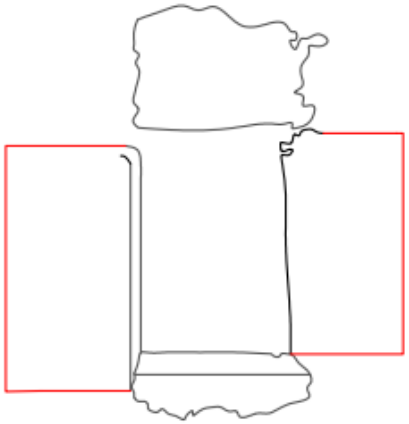
Foto.No.3.25.9. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey-doğu cephesi

Foto.No.3.25.10. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.25.2. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/ Kireç Taşı

Konum: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin kuzey cephesinde yer almakrtadır.

Açıklamalar: Yapı penceresinin iç mekânına bakan tarafına pencere etrafına gelişi güzel konumlandırılmış farklı şekil ve boyutlarda yekpare mermer ve kireç taşı bloklar bulunmaktadır. Yapının sağlamlığının arttırmıştır. Mimari yapı parçaları duvar örgüsünde ve taşıyıcı sistemin bir parçası olarak işlevsel nedenlerle kullanılmıştır. Üzerlerinde herhangi bir bezeme unsuru tespit edilmemiştir. Eşik, atkı taşı ve sövelerinde yekpare devşirme mermer bloklar kullanılmış.

ESERİN ADI: BALAT AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: AYDIN	İLÇE: DİDİM	KATALOG NO:25

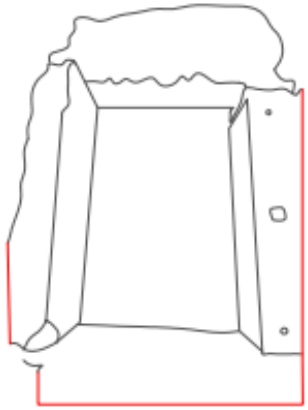
Foto.No.3.25.9. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey-doğu cephesi

Foto.No.3.25.11. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Şek.No.3.25.3. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi kuzey cephesindeki pencere açıklığında lento ve söve işlevinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Traverten/Mermer

Konum: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin kuzey cephesinde yer almaktadır.

Açıklamalar: Zaviyenin yan cephe duvarında yer alan iki adet pencere sövelerinin devşirme traverten ve mermer malzemeden yekpare bloklardan oluştuğu görülmektedir. Pencere, eşik, atkı taşı ve sövelerinde bulunan dört adet yekpare blok ile çerçevelenmiştir. Düzgün olmayan taş blokların ikisinde bezeme görülmüyorken bir parçasında alt alta üç adet zıvana yuvası bulunmaktadır. Bu mimari bloklar Geç Bizans dönemi yapılarından alınmış olabilir.

ESERİN ADI: BALAT AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: AYDIN	İLÇE: DİDİM	KATALOG NO:25

Foto.No.3.25.12. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi batı cephesi

Foto.No.3.25.13. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

Foto.No.3.25.14. Balat Ahmed Gazi Zaviyesi batı cephesinde kullanılan devşirme mimari bloklar

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Mimari blok

Malzeme: Mermer/ Traverten

Konum: Balat Ahmed Gazi Zaviyesi'nin batı cephesinde yer almakrtadır.

Açıklamalar: Batı cephede taçkapı bulunmaktadır. Ancak günümüze gelememiştir. Dışa taşıntı yaptığı bölgelerde devşirme yekpare bloklar sıkça kullanılmıştır. Bu blokların yapının sağlamlaştırılmasında önemli bir katkısı vardır. Mimari yapı parçaları duvar örgüsünde ve taşıyıcı sistemin bir parçası olarak işlevsel nedenlerle kullanılmıştır. Dikdörtgen düzgün kesme taşlar üzerinde herhangi bir bezeme unsuru bulunmamaktadır. Mimari bloklar, yapının ana inşa malzemesiyle beraber kullanılmış olup farkı renk tonları ve yıpranma oranları ile kendilerini belli etmektedir.

3.6.2. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi

Katalog No: 26

Fotoğraflar: Foto.No.3.26.1- Foto.No.3.26.2

Şekiller: Şek.No.3.26.1

Planlar: Plan.No.3.1.26

İnceleme Tarihi: 22/10/2022-08/04/2024

Yeri ve Konumu: Orhan Bey Camii ile aynı hizada olup caminin batısında yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Kitabesi günümüze ulaşamadığı için yapının inşa tarihi bilinememektedir. Ancak zaviyenin Orhan Bey Camii ile yan yana inşa edilmesinden dolayı Orhan Bey Camii'den sonra yani 14. yüzyılın ikinci yarısında inşa edilmiş olabileceği tahmin edilmektedir. Bir diğer varsayım ise Beçin'de kesme taşlarla inşa edilmiş olan iki yapıdan biri olmasıyla Ahmed Gazi tarafından medrese ile birlikte inşa edilmiş olabileceği düşünülmektedir.[472]

Bani: Kitabesi günümüze ulaşmadığı için yapının banisi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Beçin'de kesme taş malzemeli iki yapıdan biri olmasından dolayı yapının Ahmed Gazi Medresesi ile birlikte, medresenin banisi olan Ahmed Gazi tarafından inşa ettirilmiş olabileceği düşünülmektedir.[473]

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Yapı, doğu-batı yönlü Ahmet Gazi imareti, kuzey, güney avlusu ve sonradan eklenmiş mekânlardan oluşmaktadır. Etrafında çok fazla mezarın tespit edilmesiyle ve ele geçirilen mezar kapağında 1942 tarihinin yazmasıyla alanın 20. yüzyıl ortalarına kadar mezarlık olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Ahmed Gazi İmareti avlunun güney yarısı içerisinde yer almaktadır.[474] Yapı içinde ele geçirilen devşirme malzemeler kuzey avlusu içerisinde bulunmaktadır. İnşa malzemesi kesme taştır.

[472] Ünal, *a.g.e.,* s.103-105

[473] Ünal, *a.g.e.,,* s.105.

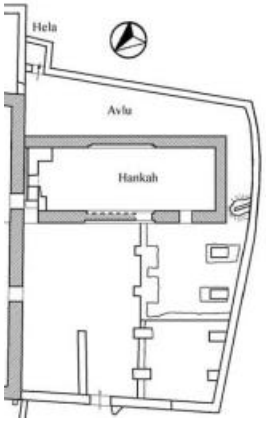
[474] Ünal, *a.g.e.,,* s.103.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapıyla ilgili tamir kitabesi bulunmamaktadır. Günümüzde temel seviyesine kadar yıkılmış ve harap bir durumdadır.

ESERİN ADI: BEÇİN AHMED GAZİ ZAVİYESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:26

Plan.No.3.1.26. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi planı

Foto.No.3.26.1. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi

(Daş, 2005: s.128)

Foto.No.3.26.2. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesinde duvar örgüsünde bulunan devşirme malzeme

Şek.No.3.26.1. Beçin Ahmed Gazi Zaviyesinde duvar örgüsünde bulunan devşirme malzeme

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: İşlevi belirlenemeyen eser

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi'nde duvar örgüsünde yer almaktadır.

Açıklamalar: Yekpare mermerden oluşan mimari bloğun orijinal işlevi belirlenememiştir. Bu mermer blok, orijinal işlevi bakımından birkaç olasılık barındırmaktadır. Üst yüzeyindeki çukur ve kenarlarında görülen izler, onun yapısal bir eleman olabileceğini düşündürmektedir. İç kısmı oyuk hâldedir. Çevresinde ise dışa doğru taşıntı yapan ve iç kısmından daha yüksek seviyede olan çerçevesi bulunmaktadır. İşlevi belirlenemeyen eserin bir kısmı kırık hâldedir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

3.6.3. Beçin Mezarlık Zaviyesi

Katalog No: 27

Fotoğraflar: Foto.No.3.27.1- Foto.No.3.27.2

Şekiller: Şek.No.3.27.1

Planlar: Plan.No.3.1.27

İnceleme Tarihi: 08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin Mezarlık Zaviyesi, Muğla İl'i Milas İlçesi'nde bulunan Beçin Ören Yeri'nde, kentin güneydoğusundaki Menteşe Mezarlığı içerisinde yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Zaviyeye ait herhangi bir kitabe günümüze ulaşamadığı için inşa tarihi net olarak bilinmemektedir. Ancak bu alanda bulunan mezartaşlarının büyük bir çoğunluğu 14-15. yüzyıla ait olduğu için zaviye de bu tarihlerde yapılmış olabileceği mümkündür.

Bani: Zaviyeye ait herhangi bir kitabe günümüze ulaşamadığı için banisinin kim olduğu bilinmemektedir.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Kazılar sonucunda zaviye olarak adlandırılan yapı türüne ait olduğu anlaşılmıştır. Zaviyenin güney ve batı duvarında olmak üzere iki giriş açıklığı bulunmaktadır. Kuzey-güney yönünde bulunan mescid kare planlıdır. Güney ve batı duvarı hazire ile ortak kullanıldığı anlaşılmıştır. Diğer tespit edilen yapı ise batıda konumlandırılan toplantı odasıdır. Dikdörtgen planlı olan yapı ortak cephe duvarının paylaşıldığı üç mekândan oluşmaktadır. Günümüze kadar ulaşan cephe duvar kalıntılarına bakıldığında yapının ana inşa malzemesi moloz taş malzemeden, aralara dolgu malzemesi olarak kireç katkılı çamur harcı kullanılıp inşa edildiği anlaşılmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde temel seviyesine kadar yıkılmış ve harap bir durumdadır.

ESERİN ADI: BEÇİN MEZARLIK ZAVİYESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:27

Plan.No.3.1.27. Beçin Mezarlık Zaviyesi planı

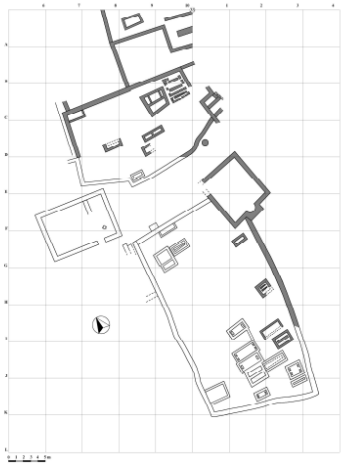

Foto.No.3.27.1.Beçin Mezarlık Zaviyesi

(Daş, 2006: s.98)

Foto.No.3.27.2.Beçin Mezarlık Zaviyesi'nde eşik taşı olarak kullanılan arşitrav bloğu

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Arşitrav bloğu

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Mezarlık Zaviye'sinde giriş eşiği olarak yer almaktadır.

Açıklamalar: Toplantı odasında kapı eşiği olarak kullanılmış devşirme arşitrav bloğu bulunmaktadır. Bu arşitrav bloğunun günümüze kadar deforme olmasından kaynaklı üzerindeki bezemelerin bir kısmı net olarak seçilememektedir. Net olarak seçilen bezemelerde bitkisel ve geometrik motifler görülmektedir. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

3.6.4. Beçin Seymenlik Zaviyesi

Katalog No: 28

Fotoğraflar: Foto.No.3.28.1- Foto.No.3.28.4

Şekiller: Şek.No.3.28.1- Şek.No.3.28.2

Planlar: Plan.No.3.1.28

İnceleme Tarihi: 08/04/2024

Yeri ve Konumu: Beçin Seymenlik Zaviyesi, Muğla İl'i Milas İlçesi'nde bulunan Beçin Ören Yeri'nde, Beçin surlarının doğu kenarı üzerindeki Seymenlik Kapısı'nın dışında, Seymenlik Mevkii'nde, Karaahmet Boğazı'nın kenarında yer almaktadır.

Yapım Tarihi: Kitabesi bulunmadığı için yapım tarihi tespit edilememiştir ancak yapının zemininde bulunan Menteşeoğulları İlyas Bey'e ve Germiyanoğulları Yakup Bey'e ait 1402-1403 tarihli iki sikke ile yapının bu dönemlerde ayakta olduğunu ve 14. ikinci yarısında inşa edildiğini düşündürmektedir.[475]

Bani: Zaviye hakkında günümüze herhangi bir kitabe ulaşamadığından banisi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Plan, Malzeme ve Süsleme Özellikleri: Zaviye, bir han, bir hamam, bir mescit, bir toplantı odası ve bir mutfaktan oluşmaktadır. İnşa malzemesi olarak moloz taş ve harç kullanılmıştır. Toplantı odası, mutfak ve mescid bir avlu etrafında toplanmıştır. Toplantı odası doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı inşa edilmiştir. Bitişik olarak yan yana konumlandırılmış üç adet mekândan oluşmaktadır. Çoğu yıkılmış hâlde bulunan yapının batıdasında iki adet pencere tespit edilmiştir. Toplantı odasının kuzeyinde ise mescid yer almaktadır. Mescid moloz taşlarla inşa edilmiş olup 9 m. 45 cm. x 7 m 30 cm. boyutlarında ve uzunlamasına dikdörtgen planlıdır. Yapıya, batı duvarının kuzey ucunda bulunan açıklıktan giriş yapılabilmektedir. Doğu ve batı duvarlarında yer alan payandalar ile yapının desteklenmesi söz konusudur. 2003 yılında yapılan kazılar sonucunda mescidin ahşap sütunla desteklenmiş ahşap bir tavanla örtüldüğü tespit edilmiştir. Harimin ortasında bulunan mermer kaide ile yapı

[475] Pektaş ve Karaçay, *a.g.e.*, s.62. ; Rahmi Hüseyin Ünal, Şakir Çakmak, Ertan Daş, Aydoğan Demir, Gültekin Teoman, "Beçin 2003 Kazısı" a.g.m., s.135.

kıble duvarına dik olarak iki sahına bölünmüştür. [476] Batısında bir son cemaat mahalli bulunmaktadır. Mescidin kuzey ve doğu cephelerinde ikişer adet, batı cephesinde ise bir adet pencere tespit edilmiştir. 2004 yılında yapılan kazı çalışmaları sırasında mescidin güneyinde bir hazire bulunmuştur. Hazire, mescidin kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerinden kuzeye doğru uzanarak avlu duvarına bağlanan bir duvarla sınırlanmış olup avludan hazire bölümüne batı duvarının güney köşesindeki üç basamaklı merdivenle ulaşılmaktadır.[477] Üçgöz Hanı, halk arasında Deve Damı Hanı olarak bilinen han, zaviyeye ait bir yapı olabileceği düşünülmektedir.[478] Han, tek katlı ve tek sahınlıdır. Üzeri tonoz ile örtülü kapalı bir birimden ve avlusu olabileceği muhtemeldir. Seymenlik Hamamı ise enine sıcaklıklı tip grubuna dâhildir. Yapı zaviyenin güneydoğusunda yer almaktadır. 2005 yılında yapılan kazı çalışmaları ile hamamın kare planlı bir ılıklık, ılıklığın kuzeyinde dikdörtgen planlı bir tıraşlık, enine dikdörtgen çifte halvetli bir sıcaklık mekânı, enine dikdörtgen planlı sıcak su deposu ve su deposunun kuzeyine sonradan eklenmiş olan soğuk su deposundan oluşmaktadır.[479] Soyunmalığın doğu bölümü ve aralık mekânının beden duvarları yıkılmış olup giriş açıklıkları mevcut değildir. Hamamın inşa malzemesi moloz taş, tuğladan oluşmaktadır.

Onarımlar ve Günümüzdeki Durumu: Yapı restorasyon geçirmemiştir. Günümüzde temel seviyesine kadar yıkılmış ve harap bir durumdadır.

[476] Rahmi Hüseyin Ünal, Şakir Çakmak, Ertan Daş, Aydoğan Demir, Gültekin Teoman, *Beçin 2003…,* s.131-132.

[477] Rahmi Hüseyin Ünal, Şakir Çakmak, Ertan Daş, Aydoğan Demir, Gültekin Teoman, "Beçin 2004 Kazısı" *Sanat Tarihi Dergisi*, Sayı: XV/2, 2006, s.93-94.

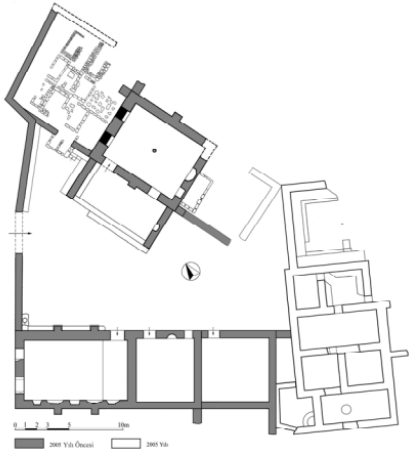
[478] Oduncular, *a.g.t.,* s.177.

[479] Rahmi Hüseyin Ünal, Şakir Çakmak, Ertan Daş, Aydoğan Demir, Gültekin Teoman, "Beçin 2005 Kazısı" *Sanat Tarihi Dergisi,* Sayı: XVI/1, 2007, s.113.

ESERİN ADI: BEÇİN SEYMENLİK ZAVİYESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO: 28

Plan.No.3.1.28. Seymenlik Zaviyesi planı

Foto.No.3.28.1 Beçin Seymenlik Zaviyesi

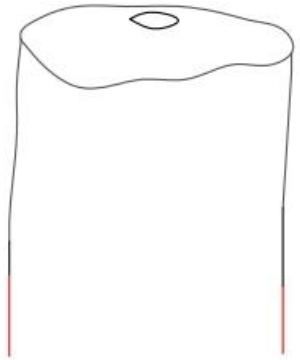

(Çakmak, 2007: s.111)

Foto.No.3.28.2. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi

Şek.No.3.28.1. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde zemine gömülü hâlde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde avlu zemininde zemine gömülü hâlde bulunan devşirme sütun gövdesi yer almaktadır. Üst kısmında bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Bu sütun parçalarının, yapının damındaki killi toprağın sıkıştırılması işleminde kullanılan loğ taşları oldukları düşünülmektedir. Aynı zamanda toprak bir damla örtülü olan soyunmalığın çatısını ayakta tutan ahşap desteklerden birinin kaidesi olabilme ihtimali de vardır. Yapıdaki devşirme malzemeler, Beçin'deki Beylik öncesi yerleşime ait malzemelerin kullanılması kuvvetle muhtemeldir.

ESERİN ADI: BEÇİN SEYMENLİK ZAVİYESİ	İL: MUĞLA	İLÇE: MİLAS	KATALOG NO:28

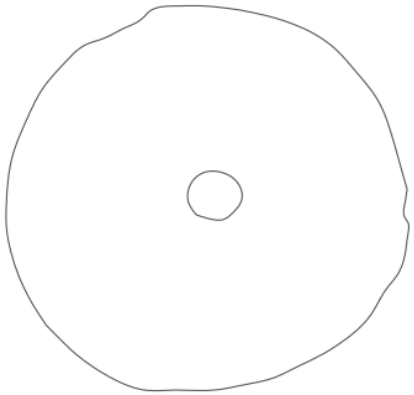
Foto.No.3.28.3 Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi

Foto.No.3.28.4 Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi

Şek.No.3.28.2. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde kullanılan devşirme sütun gövdesi

DEVŞİRME MALZEMELER:

Eserin Türü: Sütun gövdesi

Malzeme: Mermer

Konum: Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde zemine gömülü hâlde bulunmaktadır.

Açıklamalar: Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde mescid kısmında zemine gömülü hâlde bulunan devşirme sütun gövdesi yer almaktadır. Üst kısmında bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Bu sütun parçalarının, yapının damındaki killi toprağın sıkıştırılması işleminde kullanılan loğ taşları oldukları düşünülmektedir. Aynı zamanda toprak bir damla örtülü olan soyunmalığın çatısını ayakta tutan ahşap desteklerden birinin kaidesi olabilme ihtimali de vardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

4.1. DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Menteşeoğulları idaresindeki Türkmenler, 1261 yılında Muğla ve Aydın çevresine yerleşmeye başladıklarında[480], alanda farklı dönemlere ait farklı işlevlerde kullanılmış sayısız yapı kalıntılarıyla karşılaşmış olmalılardır. Muğla ve Aydın bölgesinin yeni sahipleri hızla kendi inançlarına ve ihtiyaçlarına uygun imar faaliyetlerine başladığında muhtemelen etrafında bulunan önceki dönemlere ait yıkık ve harap durumda olan yapılardan hazır malzemeyi kullanmışlardır.

"Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" adlı tez çalışmasının bu bölümünde devşirme malzemeler kendi aralarında değerlendirilmiş olup Anadolu'daki benzer devşirme malzeme örnekleri verilmiştir. Yapılan araştırma sonucu Menteşeoğulları sınırları içerisinde olan Muğla ve Aydın illerinde antik devir malzemesi kullanılan 9 cami, 2 medrese, 4 han, 4 hamam, 4 zaviye ve 5 türbe olmak üzere 28 yapı tespit edilmiştir. Bu yapılar Beçin Orhan Camii, Milas Ahmed Gazi Camii, Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii, Balat İlyas Bey Camii, Milas Belen Cami, Milas Hacı İlyas Cami, Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii, Eski Çine Ahmed Gazi Camii, Datça Hızırşah Camii, Balat İlyas Bey Medresesi, Beçin Ahmed Gazi Medresesi, Balat Pireli Han, Balat Tiyatro Hanı, Beçin Kızıl Han, Bafa Gölü Hanı, Beçin Büyük Hamam, Balat İlyas Bey Hamamı (I.No.lu) , Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu), Balat İlyas Bey Hamamı (III.No.lu), Balat İbrahim Bey Hamamı, Balat Ahmed Gazi Zaviyesi, Beçin Seymenlik Zaviyesi, Beçin Mezarlık Zaviyesi, Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi, Beçin I.No.lu Anonim Türbe, Beçin II.No.lu Orhan Bey Türbesi, Toparlar Köyü Benler Türbesi, Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe, Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi'dir. Bahsedilen yapılarda niteliği olan, üzerinde bezemelerin bulunduğu 219 adet devşirme eser tespit edilmiştir. Bu eserlerden; 91'i mimari blok, 12'si sütun başlığı, 12'si sütun gövdesi, 11'i yazıtlı blok, 11'i levha, 11'i lento ve söve, 10'u sütun, 10'u arşitrav bloğu, 6'sı templon payesi, 5'i sütun kaidesi, 5'i triglif-metop bloğu, 4'ü friz, 3'ü ambon levhası, 3'ü konsol, 2'si

[480] Eroğlu Bilgin, *a.g.t.,* s.24.

sütunce, 2'si stylobat bloğu, 2'si sunak, 1'i vaftiz teknesi, 1'i iyon volütü, 1'i pervaz/süpürgelik parçası ve 16'sı işlevi belirlenemeyen eserdir. Yapıların inşasında ana inşaat malzemesi olarak sayısı tespit edilemeyecek kadar çok olan, üzerinde süsleme barındırmayan devşirme mimari bloklar da kataloğa dâhil edilmiştir ancak çizimi yapılmamıştır. Menteşeoğulları Beyliği'nin devşirme malzeme kullanıp inşa ettiği yapılar katalog bölümünde gruplandırılarak kronolojik sıra ile verilmiştir.

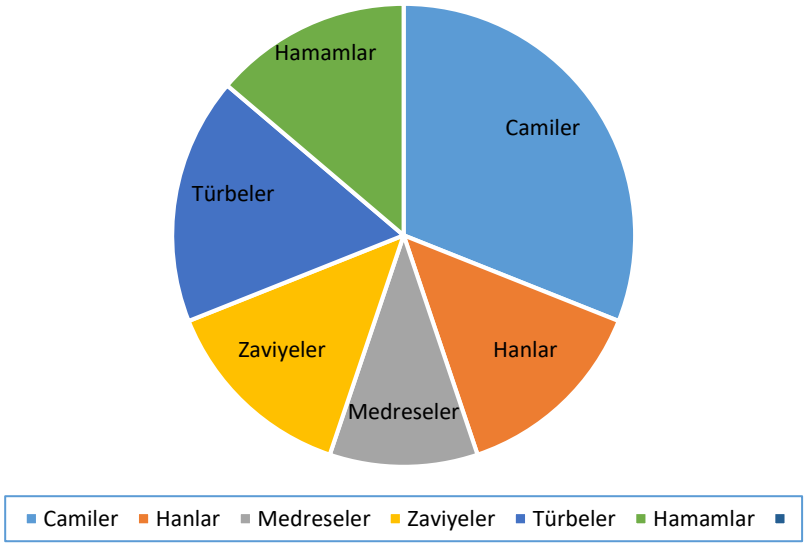
Menteşeoğulları Beyliği mimarisinde devşirme malzeme kullanımı çok az incelenmiş bir konudur. Bu konu üzerine bilgiler makale ve belli eserlerin konuyla ilgili bölümlerinde yüzeysel olarak anlatılmıştır. İncelediğimiz yapılarda kullanılan devşirme malzemelerin çoğu Roma ve Bizans dönemine aittir. Devşirme malzemenin işlevsel, pratik ve yapısal kullanımı incelendiğinde yoğun olarak yapının taşıyıcı sisteminde ve duvar örgüsünde kullanıldığı tespit edilmiştir. Malzemelerin çoğunu mimari bloklar, sütunlar, sütun başlıkları, sütun kaideleri ve arşitravlar oluşturmaktadır. Her yapıda inşa malzemesine ek olarak mimari blokların kullanımı dikkat çekmektedir. Balat çevresinde bulunan Menteşeoğulları'na ait yapılarda devşirme malzemelerin tercih edilmesinde, yakınında bulunan Miletos Antik Kenti'nin etkisi büyüktür. Miletos Antik Kenti, inşa edilecek yapılar için taş ocağı görevinde kullanılmıştır. Aynı şekilde Milas ve Beçin Kalesi'nde bulunan Menteşeoğulları Beyliği yapılarına devşirme malzemeler, daha öncesinde yerleşim bulunan Mylasa Antik Kenti'nden getirilmiş olması mümkündür. Mylasa, Roma ve Bizans dönemlerinde kaliteli mermer işçiliğiyle tanınmış önemli bir merkez olmasıyla bilinmektedir. Beçin'deki yer alan yapılarda Mylasa haricinde kaledeki Beylikler öncesi yerleşimden kalma mimari unsurlardan alınmış olması kuvvetle muhtemeldir.

Datça Hızırşah Camii, Eski Çine Ahmed Gazi (Ulu) Camii, Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii, Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi, Beçin I No.lu Türbe (Anonim Türbe), Beçin II No.lu Türbe (Orhan Bey Türbesi), Balat Ahmed Gazi Zaviyesi, Beçin Mezarlık Zaviyesi, Balat Tiyatro Hanı (I.No'lu), Balat Pireli Han, Bafa Bafa Gölü Hanı (Deveci Han), Beçin Kızıl Han, Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı), Balat İlyas Bey Hamamı (II No.'lu), Balat İlyas Bey Hamamı (III No.'lu), Beçin Seymenlik Zaviyesi, Milas Belen Cami, Balat İbrahim Bey Hamamı, Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe ve Köyceğiz Toparlar Köyü Benler Türbesi'nin banilerinin kimler olduğu kesin olarak bilinmemekte olup tartışmaya açıktır. Milas

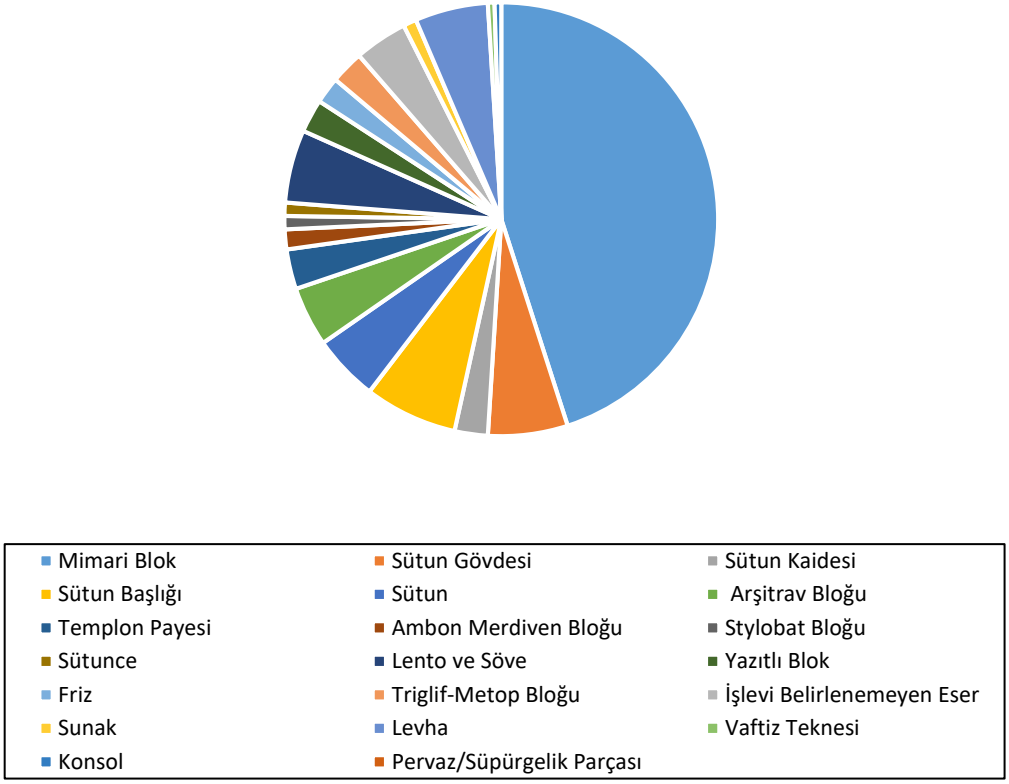
Hacı İlyas Camii, Milas Ahmed Gazi (Ulu) Camii, Beçin Orhan Bey Camii, Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii, Balat İlyas Bey Camii, Beçin Ahmed Gazi Medresesi ve Balat İlyas Bey Medresesi dönemin hükümdarları ve devlet adamları tarafından inşa ettirilmiştir.

Yapıların günümüze gelen kadar geçen süre içerisinde, mimari özelliklerini yitirmesi ya da bir bölümünün tahrip olması nedeniyle devşirme malzeme kullanımı ile ilgili bazı tespitler yapmayı zorlaştırmıştır. Beçin Orhan Bey Camii (Kat.No.2.), Beçin Orhan Bey Türbesi (Kat.No.24.), Beçin Kızıl Han (Kat.No.17.), Balat İbrahim Bey Hamamı (Kat.No.10), Balat İlyas Bey Hamamları (Kat.No.12.-13.), Balat Camii (Kırk Merdivenli) (Kat.No.8.) bu grup içerisinde yer alan yapılardır. Devşirme malzemenin kullanımında yapım sürecini hızlandırması ve maliyetleri düşürmesi dışında tercih edilmesinin sebepleri tartışma konusudur. İnşa edilecek yapının malzeme kaynağına yakınlığı da önemlidir. Balat İlyas Bey Külliyesi (Kat.No.9.), Balat İbrahim Bey Camii (Kırk Merdivenli) (Kat.No.8.), Balat Ahmed Gazi Zaviyesi (Kat.No.25.) , Balat İbrahim Bey Hamamı (Kat.No.10), Balat İlyas Bey Hamamları (Kat.No.12-13.) gibi yapılar Miletos Antik Kenti'nin çevresinde inşa edilmiştir. Miletos Antik Kenti'nden alınan devşirme malzemeler, banilerin isteği doğrultusunda mütevelli ve mimar tarafından baniye sunulup tercih edilmiş olma ihtimali yüksektir. Antik kent bu şekilde bir taş ocağı işlevinde kullanılmış olup zaman ve maliyetten tasarruf edilmiştir.

Grafik.No.4.1 Menteşeoğulları Mimarisi içerisinde devşirme malzemenin kullanıldığı yapılar

Grafik No. 4.2. Menteşeoğulları Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı

Tablo.No.4.1. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan camiler

MENTEŞEOĞULLARI MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANILAN CAMİLER
1) Milas Hacı İlyas Camii (1130)
2) Beçin Orhan Bey Camii (1331-1332/ 1333-1370-1371) ?
3) Datça Hızırşah Camii (1337)
4) Eski Çine Ahmed Gazi Camii (1337) ?
5) Milas Belen Cami (1368)
6) Milas Ahmed Gazi (Ulu) Camii (1378)
7) Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii (1311)
8) Balat İlyas Bey Camii (1404) ?

Tablo.No.4.2. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan medreseler

MENTEŞEOĞULLARI MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANILAN MEDRESELER
1) Beçin Ahmed Gazi Medresesi (1375)
2) Balat İlyas Bey Medresesi (15. yüzyılın ilk çeyreği)

Tablo.No.4.3. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan hamamlar

MENTEŞEOĞULLARI MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANILAN HAMAMLAR
1) Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) (14. yüzyılın ikinci yarısı)
2) Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) (1337-1358) ?
3) Balat İlyas Bey Hamamı (II. No.lu) (1404) ?
4) Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) (1404) ?

Tablo.No.4.4. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan hanlar

MENTEŞEOĞULLARI MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANILAN HANLAR
1) Bafa Gölü Hanı (14. yüzyılın ikinci yarısı)
2) Balat Pireli Han (?)
3) Balat Tiyatro Hanı (I No.lu Han) (14. yüzyıl)
4) Beçin Kızıl Han (15. yüzyıl)

Tablo.No.4.5. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan türbeler

MENTEŞEOĞULLARI MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANILAN TÜRBELER
1) Beçin Anonim Türbe (I.No.lu) (14-15. yüzyıl) ?
2) Beçin Orhan Bey Türbesi (II. No.lu) (15. yüzyılın ilk çeyreği)
3) Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe (13- 14. yüzyıl)?
4) Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi (14. yüzyıl)
5) Toparlar Köyü Benler Türbesi (13- 14. yüzyıl)?

Tablo.No.4.6. Menteşeoğulları mimarisinde devşirme malzeme kullanılan zaviyeler

MENTEŞEOĞULLARI MİMARİSİNDE DEVŞİRME MALZEME KULLANILAN ZAVİYELER
1) Balat Ahmed Gazi Zaviyesi (?)
2) Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi (14. yüzyılın ikinci yarısı)
3) Beçin Mezarlık Zaviyesi (14-15. yüzyıl) ?
4) Beçin Seymenlik Zaviyesi (14. yüzyıl)

Muğla ve Aydın bölgesinde bulunan Menteşeoğulları Mimarisi'ne ait yapılarda kullanılan malzemelerin yakın çevreden tedarik edildiği düşünülmektedir. Stratonikeia, Lagina, Labranda ve Euromos Antik kentlerinin Milas'a yakın konumda olmasıyla devşirme malzemelerin bu antik kentlerden getirilmiş olabilme olasılığı yüksektir. Köyceğiz'de bulunan yapılar Kaunos Antik Kenti'nden; Çine'de bulunan yapılar Alabanda ve Gerga Antik Kenti'nden; Bafa Gölü çevresinde bulunan yapılar Herakleia Antik Kenti'nden; Balat çevresinde bulunan yapıların ise Miletos Antik Kenti'nden malzemeleri devşirmiş olması muhtemeldir. Bafa Gölü'nün güneyinde Büyükasar Tepe, Zeytin Dağı ve Oyuk Tepe'de antik çağda işletilmiş mermer ocakları bulunmaktadır[481]. Menteşeoğulları yapılarında çoğunlukla mermer, traverten ve kireçtaşı malzemeli devşirme malzemeler tercih edilmiştir. Yapılar bu şekilde günümüze daha sağlam ulaşmıştır. Devşirme malzeme genellikle yapıların cephelerinde ve köşe birleşim noktalarında sıklıkla kullanılmıştır. Cephelerde kullanılan devşirme malzeme ile yapının günümüze kısmen de olsa sağlam ulaşmasını sağlamıştır. Ayrıca devşirme malzemelerin sık sık kullanılması antik eserlerin tahrip edilmesini önleyip günümüze kadar sağlam bir şekilde gelmelerini sağlamıştır.

[481] Nilay Kantekin, *Latmos Bölgesi'ndeki Taş Ocakları,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2010, s.23-24

Menteşeoğulları mimarisinde niteliği olan, üzerinde bezemelerin bulunduğu 219 adet devşirme eser tespit edilmiştir. Yapıların inşasında ana inşaat malzemesi olarak devşirme mimari bloklar kullanılmıştır. Cephe, cephe birleşim noktaları, payandalarda kullanılmasıyla beraber pencere lento ve söve işleviyle yapılarda sıklıkla yer almıştır. Niteliği olan diye belirttiğimiz bezemeli devşirme malzemelerin çizimleri katalogda yer almaktadır. Ancak mimari blokların yapılarda sayıyla tespit edilemeyecek kadar fazla olması nedeniyle katalogda sadece fotoğraflarına yer verilmiştir. Milas Firuz Bey Camii, Osmanlı idaresi altındaki dönemde Osmanlı ümerasından Firuz Bey tarafından[482] yaptırılmasından dolayı kataloğa dâhil edilmemiştir. Beçin Kalesi çevresinde konumlandırılmış olan yapılar tez kapsamına dâhil edilmiş olup Beçin Kalesi konunun dışında tutulmuştur. Ancak Beçin Kalesi'nin batıya bakan cephesinde Menteşeoğulları'nın amblemi olan aslan kabartmaları yer almaktadır.

Menteşeoğulları yapılarında bezemesiz mimari blokların çoğunluk grubu oluşturmasına rağmen özenle seçilip yapılarda kullanıldığı düşünülen bezemeli devşirme malzemeler de mevcuttur. Erken Bizans döneminde ajur, kazıma, kabartma ve oyma teknikleri görülürken Orta Bizans döneminde daha çok kabartma ve oyma tekniğinde matkap ile yapılan bezemeler çoğunluğu oluşturmaktadır.

Yapılarda cephede ya da zemininde kullanılmayıp yapının çevresinde konumlandırılmış birçok devşirme eser yer almaktadır. Balat İlyas Bey Külliyesi (Kat.No.9) içerisine çeşitli noktalara konumlandırılmış sütun gövdeleri (Foto.No.3.9.11, 3.9.12, 3.9.26, 3.9.27, 3.9.29 3.9.32, 3.9.34, 3.9.39,), sütun kaideleri (Foto.No.3.9.40, 3.9.43, 3.9.47) ve vaftiz teknesi (Foto.No.3.9.45) gibi Miletos Antik Kentin'nden getirilmiş ancak yapıda kullanılmayan devşirme malzemeler bulunmaktadır. Yüzlerce devşirme malzemenin yapının iç ve dış avlusunda konumlandırılmasının nedeni burada daha önceden Miletos Antik Kenti'nin devamı olabileceği ve yapının sonradan yapılabileceğini düşündürmektedir. Bir diğer ihtimal ise yapıda kullanılması için getirilmiş olabilir ancak sonradan yeterli malzemeye ulaşıldığı için külliyenin çeşitli noktalarına yerleştirilmiş olabilir.

[482] Eroğlu Bilgin, *a.g.e.,* s.99

Devşirme malzeme türlerinin yapılara göre dağılımında ilk sırayı sütun, sütun başlığı, sütun gövdesi ve sütun kaideleri yer almaktadır. Menteşeoğulları yapılarında 12 sütun gövdesi, 12 sütun başlığı, 10 sütun ve 5 sütun kaidesi tespit edilmiştir. Beden duvarlarında görülen devşirme uygulamaları düzensiz ve gelişigüzel yerleştirilmiştir. Devşirilen sütunların dönem ve üslup özelliklerine dikkat edilmediği tespit edilmiştir. Yapının inşasını kolaylaştırıp sağlam olma düşüncesi ön plandadır. Sütunlar genel görünüşleri itibariyle silindirik gövdeli olup taşıyıcı unsur işlevine sahiptir. Menteşeoğulları mimarisinde incelenen sütunların hemen hepsinin gövde biçimi silindiriktir. Roma ve Bizans dönemlerine ait yapılardan devşirilmiş olan bu sütunlar, yapılardaki konumlarına göre taşıyıcı işlevinde; sütun gövde, kaide ve başlık kısımlarının ise süsleme unsuru olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Sütunların çoğunluğu Menteşeoğulları yapılarında strüktürel olarak orijinal kullanımı ile yer almıştır. Erken Bizans Döneminde kilise mimarisinde daha çok bazilika tipi kiliseler tercih edilmesiyle sütun kullanımı da yoğun olarak görülmektedir. Sütunlar kiliselerde nefleri ayırma amacıyla kullanılmıştır. Beylikler mimarisinde özellikle çok destekli camilerin harimlerinde ve son cemaat mahallinde yer almaktadır. Menteşeoğulları mimarisinde sütunların kullanım alanına göre ebat ve genişliklerinde değişiklikler görülmektedir. Sütunların çoğunun Roma dönemine ait olması olasıklıklar arasındadır. Milas Hacı İlyas Camii (Kat.No.1.), Milas Belen Cami (Kat.No.5.) gibi yapılarda iç mekânda ve son cemaat yerinde belirtilen türdeki devşirme malzemelerin taşıyıcı unsur olarak kullanılması söz konusudur. Malzeme olarak mermerin tercih edilmesi, hem dayanıklılığı hem de estetik görünümüyle ilişkilidir. Milas Hacı İlyas Camii'nde (Kat.No.1.) dor düzenindeki sütunlar (Foto.No.3.1.2, 3.1.3, 3.1.4, 3.1.5) kullanılırken, Milas Belen Cami hariminde ise dor ve korint düzenindeki sütunlar (Foto.No.3.7.36, 3.7.37, 3.7.39) yer almaktadır. Korint düzenine ait sütun başlıkları, oldukça süslü ve zarif bir mimari unsurdur. Korint düzeni, antik Yunan ve Roma mimarisinde en süslü sütun başlığı türü olarak bilinir ve genellikle tapınaklar, anıtsal yapılar ve prestijli binalarda tercih edilmiştir. Beçin Ahmed Gazi Medresesi (Kat.No.18) ana eyvanının kemerini destekleyen iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiş kare formlu sütunlar (Foto.No.3.18.4, 3.18.5) bulunmaktadır. Ancak bunlar farklı iki öğenin birleştirilip yeni bir form oluşturmasıyla kullanılmış olabilmesi de muhtemeldir.

Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin (Kat.No.9, Kat.No.18) ortak avlusunun cephesinde dış cephesinde inşa malzemesi olarak kullanılan bir sütun gövdesi (Foto.No.3.9.6.) yer almaktadır. Bu sütun gövdesinin alt kısmında kırıklar mevcuttur ve ortasında bir kurşun akıtma yuvası vardır. Medreseyle caminin paylaştığı avluda iki adet simetrik olarak yerleştirilmiş sütunlar (Foto.No.3.9.16.) bulunmaktadır. Her ikisinin de üzerinde bezeme mevcut değildir. Medresenin doğu yönünde bulunan öğrenci odasında yan yana yatay pozisyonda bulunan sütun gövdeleri yer almakta olup bunların da birer kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Beçin Orhan Bey Camii (Kat.No.2) harim kısmında zemin döşemesinde kullanılan 4 adet sütun gövdesi (Foto.No.3.2.6, 3.2.7, 3.2.8, 3.2.9) tespit edilmiştir. Bunlardan 2 tanesi yivli forma sahiptir. Sütun gövdeleri yapıların inşasında duvar örgüsünde kullanılıp süsleme programına dâhil edildiği örnekler mevcuttur. Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6) buna bir örnektir. Kuzey ve güney cephesinde kullanılmış olan sütun gövdeleri (Foto.No.3.6.35, 3.6.38) bulunmaktadır. Bu sütun gövdeleri inşa malzemesi içerisinde yer almaktadır. Beçin I. No.lu Anonim Türbe'de de (Kat.No.23) duvar örgüsünde sütun gövdesi (Foto.No.3.23.6) tespit edilmiştir. Sütun gövdesinin orta kısmında bir kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır.

Sütun gövdesinin başka bir işlevle görüldüğü diğer bir örnek Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4) ve Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6)'dir. Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4)'de yivli sütun gövdesi kuzey cephede kuzeybatı yönünde bulunan musalla taşını (Foto.No.3.4.4) taşıyıcı öğesi olarak işlevselleştirilmiştir. Milas Ahmed Gazi (Kat.No.6)'de de musalla taşının (Foto.No.3.6.7) altında yivli bir sütun gövdesi bulunur. Bu sütun gövdesinin altında da Attika tipi bir sütun kaidesi yer almaktadır. Attika tipi kaideler İyon düzeninde sıklıkla kullanılmış olup Erken Hıristiyanlık döneminde örnekleriyle karşılaşılmıştır. Güney cephesinde de 2 adet sütun gövdesinin (Foto.No.3.6.35, 3.6.38) varlığı tespit edilmiştir. Her iki örneğin de ortasında kurşun akıtma yuvası yer almaktadır. Balat İlyas Bey Hamamı'nda (II. No.lu) (Kat.No.12) su deposunun yanında yere gömülü vaziyette bir sütun gövdesi (Foto.No.3.12.2) yer almaktadır. Aynı yapının avlusunda bulunan 2 adet sütun başlığı ve 1 adet sütun (Foto.No.3.12.7, .3.12.8, 3.12.10) bulunmaktadır.

Foto.No.4.1.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan musalla taşı

Foto.No.4.2. Ankara Aslanhane Camii'nde Devşirme Malzemeden Yapılmış Musalla Taşı

(Ünal, 2023: s.133)

Sütun başlıkları, sütun ile kiriş arasında bulunup taşıyıcı işlevindedir. Eski Mısır, Grek ve Roma mimarisinde sütun başlıklarının formları giderek gelişmiştir[483]. Yunan ve Roma mimarisindeki sütun başlıkları, Bizans mimarlığında farklı bir gelişim göstermiş ve İyon ve Korint tipte başlıklar ortaya çıkmıştır[484]. Beçin Orhan Bey Camii'nde (Kat.No.2) sütun başlığı (Foto.No.3.2.13) harim kısmında duvar örgüsünde yer almaktadır ve korint tipindedir. Mihrap kısmında ise 2 adet sütünce[485] (Foto.No.3.2.16, 3.2.17) bulunmaktadır. Simetrik olarak yerleştirilen sütunceler yivli formdadır. Günümüze kırık hâlde gelen sütuncelerin üzerinde etrafını dolaşan yatay hatlardan oluşan süsleme unsuru yer almaktadır. Bu sütun parçaları, antik mimaride "burgulu" olarak adlandırılan ve dinamik bir estetik anlayışı yansıtan bir yapı elemanıdır. Spiral şekilde tasarlanmış yüzeyi, dönemin mimarisine hareketlilik katmış ve bulunduğu yapının görkemini artırmıştır. Burgulu sütunlar genellikle tapınaklar, bazilikalar veya anıtsal girişlerde kullanılarak yapının sembolik önemini vurgulamıştır. Mermerden yapılmış bu sütun, işçiliğiyle dönemin ustalarının sanatsal becerisini yansıtmaktadır. Sarmal formu, sıradan sütunlardan ayrılarak hem görsel bir cazibe sunmuş hem de yapıya özgün bir karakter kazandırmıştır. Balat İlyas Bey Hamamı (I. No'lu)'nda (Kat.No.10) ise hangi amaçla kullanıldığı bilinmeyen toprağa gömülü vaziyette olan bir yivli sütun gövdesi (Foto.No.3.10.10) bulunmaktadır. Beçin Seymenlik Zaviyesi'nde (Kat.No.28) iki adet yivsiz, ortasında kurşun akıtma yuvası

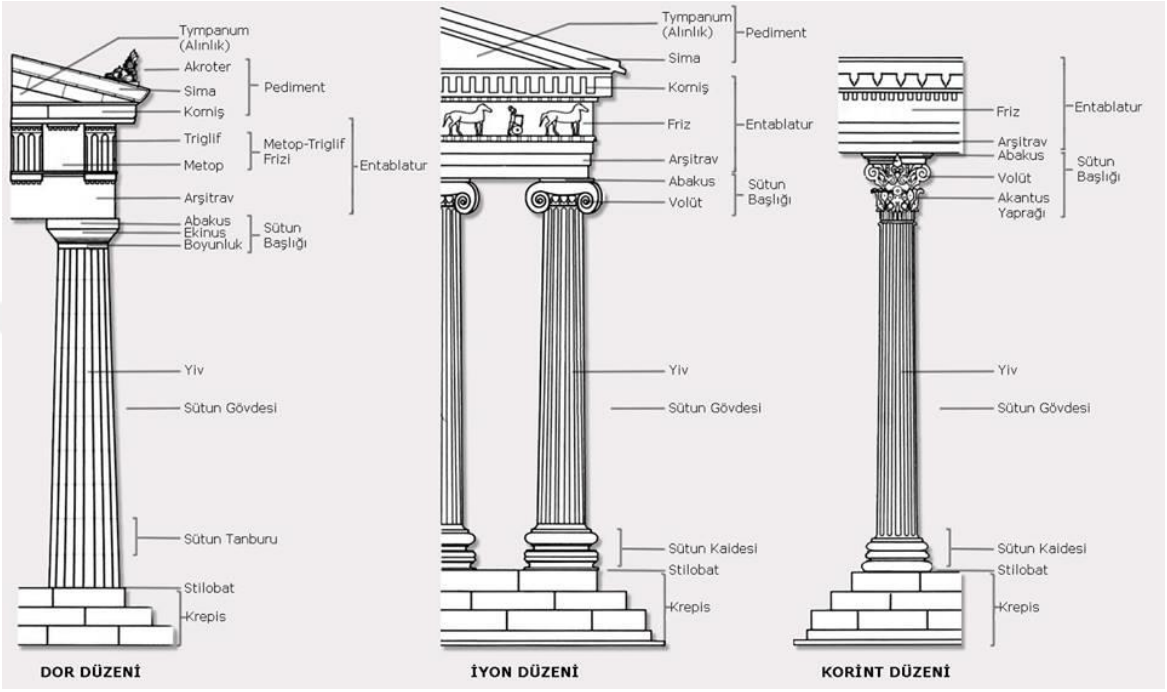
[483] Turani, *a.g.e.,* s.132.

[484] Yasemin Özdin, *Kocaeli Merkezde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2014, s.172

[485] Genellikle bezeme amacıyla kullanılan, ince, küçük sütun. Taçkapı, mihrap gibi yoğun bezemeli yapı bölümlerinde, çoğunlukla simetrik olarak kullanılmıştır. Bkz: Öztürk, *a.g.e.,* s.1717.

bulunan (Foto.No.3.28.2, 3.28.4) toprağa gömülü vaziyette olan yivli sütun gövdeleri yer almaktadır. Menteşeoğulları mimarisinde kullanılan bezemesiz sütun gövdeleri MS. 4-6. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Yivli sütunlar ise 3-4. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür (Foto.No.4.4)

Şek.No.4.1. Dor, İyon ve Korint düzenleri

(https://yunantoloji.wordpress.com/wp-content/uploads/2020/11/71491889_2373472099573684_8436123532433293312_n.jpg?w=588 Erişim Tarihi: 20.06.2024)

Foto.No.4.3. Balat İbrahim Bey Hamamı (I.No.lu) zemine gömülü hâlde bulunan yivli sütun gövdesi, Foto.No.4.4. Sümer Rekreasyon Alanı Yivli Sütun Gövdesi, Foto.No.4.5. Milas Ahmed Gazi Camii güney cephesinde bulunan sütun gövdesi ve mimari blok, Foto.No.4.6. Adana Ayas Kalesi Cephelerinde Bulunan Sütun Gövdeleri

(Çapacı, 2023: s.120)

(Buyruk, 2012: s.112)

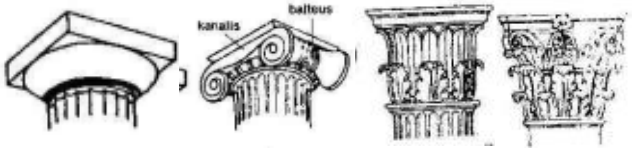
Milas Hacı İlyas Camii (Kat.No.1) harim kısmında ise vaaz kürsüsünün alt kısmına yerleştirilmiş olan korint düzenine uygun olarak düzenlenmiş bir sütun başlığı (Foto.No.3.1.8) yer almaktadır. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii (Kat.No.8.) cephesinde bulunan ancak daha öncesinde duvar elemanı olarak kullanılıp

kullanılmadığı tespit edilemeyen bir sütun başlığı (Foto.No.3.8.7) bulunmaktadır. Kare formlu bu sütun başlığının üzerinde Menteşeoğulları mimarisinde başka bir örneğiyle karşılaşmadığımız bir Malta haçı motifi yer almaktadır. Malta haçı kullanımı erken Hıristiyanlık döneminde kullanılan bir motiftir. Eski Çine Ahmed Gazi Camii'de (Kat.No.4) (Foto.No.3.4.2) Korint düzenine uygun sütun başlığı kuzey giriş kapısının kemeri üzerine yerleştirilmesiyle dikkat çekmektedir. Yapıda süsleme unsuru olarak tercih edilmiştir. Korint tarzı sütun başlıkları, Roma ve Bizans dönemlerinde yaygın olarak kullanılan mimari unsurlar arasında yer alır. Üzerindeki kıvrımlı akantus yaprakları ve stilize edilmiş desenler, bu tarzın estetik ve süsleme anlayışını yansıtır. Akantus yapraklarının kullanımı ve işleniş tarzı göz önüne alındığında, bu sütun başlığı Roma dönemi veya Geç Bizans dönemine ait olabilir. Bu tarz başlıklar genellikle 1. yüzyıldan başlayarak Bizans dönemine kadar kullanılmıştır. Başlık üzerindeki küçük oyuklar, matkap izleridir ve bu oyukların, parçanın orijinal halinde süsleme amaçlı metal ya da taş elemanları tutturmak için açılmış olması muhtemeldir. Aynı zamanda Roma ve Bizans döneminde matkap kullanımı, taş işçiliğinde ince detayları işlemek için oldukça yaygındır. Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6.) kuzey cephesinde inşa malzemesi olarak kullanılan iyon tipi bir sütun başlığı (Foto.No.3.6.33.) bulunmaktadır. Bu iyon başlığı hemen yanına konumlandırılan dor düzeninde bir sütun başlığı (Foto.No.3.6.33) daha yer almaktadır. Milas Belen Cami (Kat.No.5.) batı cephesinde iyon sütun başlığına ait bir volüt (Foto.No.3.7.14) inşa malzemesi içerisinde yer almaktadır. Balat İlyas Bey Hamamı (II. No'lu)'nın (Kat.No.12) soğukluk kısmında ise iki adet korint düzeninde yapılmış bir sütun başlığı (Foto.No.3.12.7, 3.12.8) bulunmaktadır Korint düzenindeki sütun başlıklarında akantusun bir bezeme motifi olarak Roma ve Bizans mimarisinde sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Tez kapsamındaki sütun başlıkları 5-6. yüzyıla tarihlendirilebilir. İyon başlıklarının bir parçası olan volütler de Tyana Antik Kenti Roma hamamı kazılarında bulunan volüt ile yakından benzerlik göstermesiyle 3-4. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür (Foto.No.4.15). Templon sütun başlıkları ise Orta Bizans döneminde payeli templonlarda ince sütunlar üzerinde arşitravı taşıyan başlıklardır[486]. Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6) batı cephesinde 4 adet templon sütun başlığı (Foto.No.3.6.20, 3.6.26, 3.6.28, 3.6.29) bulunmaktadır. Bu başlıklar bitkisel motiflerle

[486] Özdin, *a.g.e.*, s.190.

bezelidir. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesi'nin (Kat.No.9) paylaştığı avlunun zemin döşemesinde templon sütunu olarak düşünülen eser çok fazla tahribata uğramış ve büyük bir bölümü kırık hâlde günümüze ulaşmıştır (Foto.No.3.9.25).

Şek.No.5.2. Dor, İyon, Korint sütun başlıkları

(Secda, 1989: s.279)

Foto.No.4.7. Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan sütun başlığı

Foto.No.4.8. Milas Belen Cami hariminde bulunan sütun başlığı, Foto.No.4.9. Eski Çine Ahmed Gazi Camii taçkapısı üzerinde bulunan sütun başlığı, Foto.No.4.10-11 Amasra Müzesi'nde Bulunan Latin Haçı Bezemeli Sütun Başlığı, Foto.No.4.12-13 Patara Kent Bazilikası Litürjik Taş Eserleri, Foto.No.4.14. Nazilli Çarşı Camii Sütun Başlığı, Foto.No.4.15. Tyana Antik Kenti Roma Hamamı Kazılarında Bulunmuş Olan Volüt, Foto.No.4.16. Savatra ve Çevresinde Bulunan Sütun Başlığı, Foto.No.4.17. Kurşunlu Külliyesi Sütun Başlığı

(Aktur, 2019: s.262)

(Karakök,2023: s.209-210) (Demirton, 2018: s.157)

(Çapacı, 2023: s.127) (Gürkan, 2021: s.68) (Büyükaslan ve Işık, 2023: s.16) (Ceylan, 2023: s.70)

Beçin Büyük Hamam'da (Kat.No.11) avlu kısmında Attika tipinde bir sütun kaidesi (Foto.No.3.11.5) yer almaktadır. Balat İlyas Bey Medresesi'nin (Kat.No.19) güney kısmında yan yana iki adet sütun ve aynı formda kaidesi bulunmaktadır. Ancak sütun kaidelerinin form özelliklerine bakıldığında Beylikler dönemine ait olabileceği düşünülmektedir. Balat Kırk Merdivenli Camii'de kare formlu ancak çok fazla deforme olduğu için üslubu belirlenemeyen bir sütun kaidesi (Foto.No.3.8.10) yer almaktadır. Şuanda duvardan bağımsız hâlde bulunduğu için yapıda duvar örgü malzemesi olarak kullanılıp kullanılmadığı tespit edilememiştir. Beçin Orhan Bey Camii (Kat.No.2) harim zemine yerleştirilmiş olan sütun kaidesinin (Foto.No.3.2.6) bir sütun gövdesi olma ihtimali de vardır. Ortasında bir adet kurşun akıtma yuvası bulunmaktadır. Sümer rekreasyon alanı, Mylasa Kenti hinterlandında ve Afyonkarahisar'da bulunan Bizans dönemi Attika tipindeki sütun kaideleri ile kıyaslandığına 5-6. yüzyıla tarihlendirilebilir (Foto.No.4.19,4.20,4.21).

Foto.No.4.18. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı)'nda bulunan sütun kaidesi, Foto.No.4.19.Sümer rekreasyon alanı kaide, Foto.No.4.20. Mylasa (Milas) Kenti hinterlandında bir bizans yapısında bulunan kaide, Foto.No.4.21. Afyonkarahisar bizans dönemi sütun kaidesi

(Çapacı, 2023: s.113) (Ardıl, 2020: s.171) (Işık, 2022: Levha XXV)

Menteşeoğulları yapılarında 11 adet lento ve söve tespit edilmiştir. Kapı ve pencere açıklıklarını oluşturan pervazların duvara sabitlenmesi amacıyla kullanılan lento ve söveler Antik Çağ mimarlığından itibaren karşımıza çıkmaktadır. Devşirme uygulaması sadece taşıyıcı öğelerle değil yapıların diğer kısımlarında lento, söve, levhalar gibi yapı elemanlarının da devşirilmesi söz konusudur. Sağlam ya da eksik durumda olan lento ve söveler çoğunlukla aynı işlevleri doğrultusunda kullanıldığı tespit edilmiştir. Bazen de mimari bloklar ya da arşitravlar söve ve lento işleviyle kullanılmıştır. Beçin Orhan Bey Camii (Kat.No.2), Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4), Milas Belen Camii (Kat.No.5) Beçin Ahmed Gazi Medresesi (Kat.No.18), Balat İlyas Bey Medresesi (Kat.No.19), Milas Belen Cami'nde lento ve sövelerin aynı işlevleri doğrultusunda kullanıldıkları yapılardandır. Beçin Orhan Bey Camii, Beçin

Ahmed Gazi Medresesi ve Milas Belen Cami (Kat.No.5)'nin taçkapısında kullanılan lento ve söveler kademeli ve yivli formda olup yekpare mermer bloklardan oluşmaktadır. Benzer örneklerine rastlandığı Behramkale Hüdavandigar Camii, Kalenderhane Cami ve İmaret-i Atik Cami'de kademeli formdaki devşirme lento ve sövelerin giriş açıklıklarında yer aldığı görülmektedir (Foto.No.4.25,26,27) . Milas Belen Cami (Kat.No.5)'nin cümle kapısında da (Foto.No.3.5.13) mimari bloklar lento ve söve işlevinde değerlendirilmiştir. Aynı yapının pencere açıklığında da (Foto.No.3.5.20, 3.5.25, 3.5.26) yekpare mermer sütunlar kullanılarak söve ve lento olarak işlevlendirilmiştir. Lento (Foto.No.3.5.28) olduğu düşünülen devşirme parçanın Belen Cami güney cephesinde inşa malzemesi olarak kullanıldığı görülmektedir. Balat İlyas Bey Külliyesi'nin (Kat.No.9) giriş kapısında çeşitli boyutlardaki mimari blokların (Foto.No.3.9.15, 3.9.16) bir arada kullanılması söz konusudur. Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4.) kuzey cephesinde bulunan pencerede lento ve söve (Foto.No.3.4.5) aynı işlevinde tekrardan kullanılmıştır. Aynı zamanda pencere lento sövelerde mimari bloklar (Foto.No.3.4.6, 3.4.8, 3.4.9, 3.4.11, 3.4.12, 3.4.16, 3.4.18) ve arşitravlar (Foto.No.3.4.14) da tercih edilmiştir. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe'nin (Kat.No.23) giriş kapısında yer alan gamalı haç bezemeli arşitrav blokları (Foto.No.3.23.2, 3.23.3) simetrik hâlde yerleştirilip söve işlevinde kullanılmıştır. Lento ve söve işleviyle tekrardan tercih edilmiş olan devşirme malzemeler diğer örneklerle kıyaslandığında 11. yüzyıla tarihlendirilmesi mümkündür. (Foto.No.4.25, 4.26, 4.27)

Foto.No.4.22. Beçin Ahmed Gazi Medresesi taçkapısında kullanılan devşirme lento ve söveler, Foto.No.4.23. Milas Belen Cami taçkapısı, Foto.No.4.24. Eski Çine Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan pencerelerde kullanılmış olan devşirme lento ve söveler, Foto.No.4.25. Behramkale Hüdavendigar Camii devşirme lento, Foto.No.4.26. Kalenderhane Cami dış nartheksten iç narthekse giriş sağlayan orta kapı, Foto.No.4.27. İmaret-i Atik Cami Gynekaionun inziva hücrelerinden kuzey oda kapısı

(Ousterhout, 1995: s.53) (Güreş, 2012: s.43-65)

Menteşeoğulları yapıların cephelerinde çok sık mimari blok kullanılmıştır. Toplamda 91 adet mimari blok tespit edilmiştir. Bu mimari bloklar mermer, traverten ve kireçtaşı malzemeden olup genellikle üzerinde bezeme unsuru bulunmamaktadır. Bazı mimari blokların üzerinde deforme kaynaklı kırılmalar mevcuttur. Bazıları ise günümüze kısmen sağlam durumda ulaşmıştır. Bezeme görülmeyen mimari bloklar gibi bezemenin de görüldüğü örnekler mevcuttur. Bu örnekler içinde Balat İlyas Bey Camii ve Medresesi'nin (Kat.No.9) dış avlusunun cephesinde görülen devşirme mimari bloklar (Foto.No.3.9.2, 3.9.4, 3.9.10) bulunmaktadır. Örnekler üzerinde şeritler halinde bezemeler bulunduğu gibi avlu içerisinde zemin döşemesi bulunan mimari blok üzerinde gözenekli ve şeritlerle oluşturulmuş bir desen ve bir diğer örnekte ise yıldız şeklinde motif ve zıvana yuvaları görülmektedir. Yapının her yerinde mimari blok kullanımı görülmektedir. Medresenin dış cephesinde inşa malzemesi olarak yerleştirilen birçok mimari blok yer almaktadır. Medresenin öğrenci odalarında bulunan nişlerde devşirme mimari bloklarla çevrelenmesi söz konusudur. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii'de (Kat.No.8) mimari bloklar duvar örgüsünde kullanıldığı gibi, merdiven minarenin basamaklarında, pencere söve ve lentolarında da kullanılmıştır. Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii'nin hemen yanında bulunan Balat İlyas Bey Hamamı (I.No.lu)'nın (Kat.No.11) da inşa malzemesi olarak köşe birleşim noktalarında ve cephelerinde mermer malzemeli mimari bloklar kullanılmış ve günümüze kısmen sağlam ulaşmasına olanak sağlamıştır. Balat İlyas Bey Medresesi (Kat.No.19) , Datça Hızırşah Camii (Kat.No.3) ve Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Camii (Kat.No.7) pencere söve ve lentolarında mimari bloklar tercih edilmiştir. Aynı zamanda Datça Hızırşah Camii'de (Kat.No.3) duvar örgüsünde ve son cemaat yeri taşıyıcı ayaklarında da mimari blok kullanımı görülmektedir. Son cemaat yeri taşıyıcı ayaklarında bulunan mimari bloklarda değişik boyut ve formlarda kireç

taşı ve mermer malzemeli bloklar bir arada kullanılmış ve rustik görünümlüdür. Milas Belen Cami (Kat.No.5), Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4) , Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6), Balat İlyas Bey Hamamı (II. No.lu) (Kat.No.12), Balat İlyas Bey Hamamı (III. No'lu) (Kat.No.13), Balat Ahmed Gazi Zaviyesi (Kat.No.25), Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi (Kat.No.22) ve Beçin I.No.lu Türbe (Anonim Türbe)'de (Kat.No.23) mimari bloklar duvar örgüsünde, köşe birleşim noktalarında ve pencere söve ve lentolarında sıkça kullanılmıştır. Milas Belen Camii (Kat.No.5) kuzey cephesinde duvar örgüsünde yer alan mimari blok diğer bloklardan farklı olarak desen barındırmaktadır. Dikdörtgen formlu mimari bloğun iç kısmında çift şeritli bir çerçeve bulunmaktadır. Bu çerçevenin iç kısmı tıraşlanmıştır. Orta kısmında beş adet oyuk yer almaktadır. Eski Çine Ahmed Gazi Camii'nin her cephesinde bulunan ikişer pencere açıklığı, mimar bloklar ile çevrelenmiştir. Beçin Büyük Hamam'da (Kat.No.11) mimari bloklar duvar örgüsünde ve zemin döşemesinde sıklıkla yer verilmiştir. Konya Kadınhanı Kervansarayı ve Tuzla Hüdavendigar Camii'de mimari bloklara duvar örgüsünde ve zemin döşemesinde yer verildiği örneklerdendir Foto.No.4.33, 34, 35). Beçin Kızıl Han (Kat.No.17), Balat Tiyatro Hanı (Kat.No.16), Balat Pireli Han (Kat.No.15) ve Bafa Gölü Han'ı (Kat.No.14) duvar örgüsünde, payandalarda ve pencere söve ve lentolarında mimari blok kullanımı görülmektedir. Milas Ahmed Gazi Cami (Kat.No.6) cephelerinde inşa malzemesi olarak ve cümle kapısında söve ve lento işleviyle kullanılan devşirme bloklar (Foto.No.3.6.15, 3.6.16) bulunmaktadır. Beçin Kızıl Han (Kat.No.17) giriş kısmında ise kemer köşeliklerini desteklemek amacıyla simetrik olarak yerleştirilmiş iki adet dikdörtgen formlu mimari blok (Foto.No.3.17.2) yer almaktadır. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesi'nin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde 2 adet stylobat bloğu yer almaktadır (Foto.No.3.9.19, 3.9.21). Her ikisinin üzerinde kurşun akıtma yuvaları bulunmaktadır. Knidos C Kilisesi zemininde de Balat İlyas Bey Camii avlu zemininde görüldüğü gibi stylobat blokları bulunmaktadır (Foto.No.3.9.22).

Foto.No.4.28. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesinin paylaştığı avlunun zemin döşemesinde bulunan stylobat bloğu, Foto.No.4.29-30. Knidos C Kilisesi'nde zemin döşemesi olarak kullanılan stylobat blokları

(Selçuk, 2019: 185-187)

Foto.No.4.31. Beçin Büyük Hamam (Ahmed Gazi Hamamı) devşirme mimari bloklar ile kaplı zemin döşemesi, Foto.No.4.32. Balat İlyas Bey Külliyesi cephesinde bulunan devşirme mimari bloklar, Foto.No.4.33-34. Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nda bulunan devşirme mimari bloklar, Foto.No.4.35. Tuzla Hüdavendigar Cami zemin döşemeleri.

(Sevimli, 2019: s.163-205) (Aktur, 2018: s.265)

Templon, Bizans Dönemi kiliselerinde, ayinlerde din adamlarının bulunduğu kutsal bema mekânını naostan ayıran mimari öğe olarak bilinmektedir[487]. Templon arşitravları ise kiliselerde nefleri ayıran sütunları, templon ve payeleri birbirine bağlayan, genellikle ön ve alt yüzlerinde süsleme kompozisyonu barındıran öğelerdir[488]. Litürjik elemanlardan süsleme açısından önem arz eden templon arşitravları ve templon payeleri yapılarda sık görülen devşirme malzemelerden biridir.

[487] Yıldız Ötüken, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 2, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.838.

[488] Özdin, *a.g.e.*, s.191.

Menteşeoğulları yapılarında 10 adet arşitrav bloğu tespit edilmiştir. Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4) penceresinde söve işleviyle kullanılan arşitravın (Foto.No.3.5.14) yüzeyinde madalyon ve çiçek motifleri yer almaktadır. Aynı yapının cümle kapısının iki yanına simetrik hâlde yerleştirilmiş arşitrav blokları (Foto.No.3.5.20, 3.5.21) bulunmaktadır. Bu arşitrav blokları geometrik ve bitkisel motifleri bir arada barındırmaktadır. Sandıklı Dordurga'da bulunan duvar örgüsü içerisine yerleştirilen templon arşitravlarının her iki yüzünde de Milas Çine Ahmed Gazi Camii'de gibi farklı motiflerin yan yana bir bütünlük oluşturduğu görülmektedir (Foto.No.3.6.26,27). Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6) kuzey cephesinde bulunan merdiven minarenin iç kısmında duvar örgüsünde bulunan templon arşitravı (Foto.No.3.6.10) örgü geçme motifi ile bezelidir. Erken ve Orta Bizans döneminde sıklıkla kullanılan örgü geçme motif arşitravın üzerine kabartma ve kazıma tekniği ile işlenmesi söz konusudur. Batı cephesinde ise istiridye motifli iki kısa kenarı kırık hâlde günümüze gelen bir templon arşitravı (Foto.No.3.6.12) yer almaktadır. Milas Belen Cami (Kat.No.5) batı cephesinde de üzerinde üzüm ve yürek motifinin işlenmiş olduğu bir templon arşitravı (Foto.No.3.5.17) bulunmaktadır. Turgut Leyne İlyas Bey Camii (Kat.No.9) minare gövdesi üzerinde işlevi belirlenemeyen bir parça üzerinde üzüm salkımı işlemeli bitkisel motif (Foto.No.3.9.2) görülmektedir. Asma yapraklı ve üzüm motifli örnekler gözü önüne alındığında bunlar M.S. 9-11. yüzyıllarda sıklıkla kullanılmıştır (Foto.No.4.37,38).

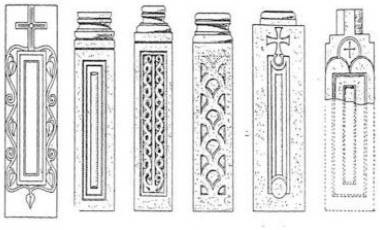
Foto.No.4.36. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı, Foto.No.4.37-38. Sandıklı, Dodurga'da bulunan duvar örgüsüne yerleştirilen templon arşitravları

(Işık, 2022: Levha LXVI)

Templon payeleri, kiliselerde naos ile bema kısmını ayıran ve levhaların sabit bir biçimde her iki yandan desteklenmesini sağlayan bir öğedir[489]. Templon payesi de arşitravlar gibi duvar örgüsünde, pencere lento ve sövelerinde yapılarda yerini almıştır. Menteşeoğulları yapılarında 6 adet templon payesi tespit edilmiştir. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii (Kat.No.7) güney cephesinde bulunan templon payesinin (Foto.No.3.7.9) üzerinde düğümlü geçmeli rozetlerin içlerinin çarkıfelek ve çiçek motifleriyle bezenmiş olduğu görülmektedir. Çarkıfelek motifi Orta Bizans döneminde sıklıkla kullanılan bir motiftir. Ayrıca Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe (Kat.No.20) , Milas Belen Cami (Kat.No.5), Eski Çine Ahmed Gazi Camii (Kat.No.4) ve Balat İbrahim Bey (Kırk Merdivenli) Camii (Kat.No.8) duvar örgüsünde bir templon payesi (Foto.No.3.4.17, 3.5.9, 3.8.5, 3.20.6,) yer almaktadır. Eski Çine Ahmed Gazi Camii duvar örgüsündeki payenin yüzeyinde düğümlü geçmeli bir motif yer almaktadır. Alt kısımdan başlayıp yukarı doğru üçer şerit halinde başlayan düğümler sağlı sollu tekrarlanmasıyla birer daire oluşturmuştur. Balat İlyas Bey Hamamı (II.No.lu) (Kat.No.12) batı kısmında bulunan giriş kapısının sağına konumlandırılmış soffit motifiyle bezeli bir templon payesi (Foto.No.3.12.11) bulunmaktadır. Templon payesinin dar kenarları genellikle üçbükey formda olan dikdörtgen bezeme olarak adlandırılan soffit motifinin Erken Hıristiyanlık dönemi templon payelerinde yaygın olarak görülmektedir[490]. Patara Kent Bazilikası templon payesinde, Halifet Gazi Türbesi arşitrav parçasında, Müftü Camisi'nin minare kaidesindeki templon payesinde ve Kalenderhane Cami'de bulunan templon payesinin yüzeyinde soffit motifi görülmektedir. (Foto.No.4.40,41, 4.42, 4.43, 4.44).

Şek.No.4.3.Bizans mimarisinde görülen templon payeleri

(Kırcaali, 2024, s.185)

[489] Özdin, a.g.e., s.188.

[490] Pınar Serdar, *Likya ve Pamfilya Bölgeleri'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserlerinin Motif, Bezeme Tekniği ve Malzeme Değerlendirmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2010, s.135

Foto.No.4.39. Milas Belen Cami kuzey cephesi bulunan devşirme templon payesi, Foto.No.4.40-41. Patara Kent Bazilikası templon payesi, Foto.No.4.42. Halifet Gazi Türbesi, arşitrav parçası, Foto.No.4.43. Müftü Camisi'nin minare kaidesinin batı yönündeki devşirme malzemeler, Foto.No.4.44. Kalenderhane Cami'de bulunan templon payesi

(Demirton, 2018: s.158) (Gültekin Özmen, 2017: 70) (Görkem Işık, 2022: Levha XLVIII)

(Ceylan, 2023, s.89) (Güreş, 2012: s.48)

Levha, her bir karenin kendisine simetrik olarak bölünebilmesi ve dengenin hâkim olduğu eşit karelere denmektedir. Genellikle dini yapılarda kullanılan levhalar, çerçevelerle sınırlandırılmış içinde bitkisel, geometrik ve figürlü bezemeler barındırmaktadır. Kiliselerde templon kuruluşlarında, naosta, neflerin birbirini ayıran desteklerin arasında ya da ambon, altar ve katedra gibi liturjik unsurlarda da kullanılmıştır[491]. Yapılarda sık görülen diğer bir devşirme malzeme de levhalardır. Toplamda kataloğa dâhil edilen 11 adet levha tespit edilmiştir. Beçin Orhan Bey Camii (Kat.No.2) hariminde zemin döşemesi olarak birçok levhanın kullanımı söz konusudur. Güneş motifli levha bloğunun (Foto.No.3.2.9) hükümdarı simgeleyen motifler arasında olmasıyla cami hariminin zeminine yerleştirilmesi açısından önem taşımaktadır. Levhaların üzerinde bitkisel ve geometrik bezemeler hâkimdir. Güneş motifi barındıran levha parçasının antik bir yapıdan kalma dekoratif ya da yapısal bir öğe olma olasılığı da vardır. Ortadaki yuvarlak kısım, bir metal ya da ahşap elemanın sabitlenmesi için açılmış bir bağlantı noktasıdır. Çevresindeki üçgen motifler ise estetik amaçlı yapılmış, dönemin sanat anlayışını yansıtan detaylardır. Bu tür taşlar

[491] Özdin, a.g.e., s.198-199.

genellikle zemin kaplaması, sunak alanları ya da kamu yapılarında dekoratif unsurlar olarak kullanılmıştır. Çevresel motifler ve işçilik, Roma veya Bizans dönemine ait olabileceğini düşündürmektedir. Beçin Orhan Bey Camii'de zemin döşemesi olarak kullanılan levhalarda (Foto.No.3.2.10, 3.2.13) girlant, çiçek, çarkıfelek, yürek motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. Çarkıfelek ve çiçek motifleriyle doldurulmuş düğümlü daireler ve kare motiflerden oluşan kompozisyonlar Orta Bizans Dönemi'ne tarihlendirilmiştir. Genellikle bu desenler arşitravlarda, frizlerde, kornişlerde, levhalarda, lahitlerde ve paye üzerinde görülmektedir[492]. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii minare gövdesi üzerinde üzüm salkımı ve yaprak kabartmalarını içeren bir bezemeye sahip olan levha parçası tespit edilmiştir. Asma yapraklı ve üzüm motifli örnekler M.S. 9-11. yüzyılda varlığını göstermektedir. Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6) kuzey cephesinde büyük kısmı harçla kapatılmış ya da kırık hâlde olan bitkisel bezemeli bir levha (Foto.No.3.6.9) yer almaktadır. Bu levhanın ön yüzeyinde madalyon içerisindeki bitkisel motif ve etrafında bulunan şeritin bir kısmı günümüze sağlam şekilde gelebilmiştir. Milas Belen Cami (Kat.No.5) kuzey cephesinde dört adet baklava desenli levha (Foto.No.3.5.4, 3.5.5, 3.5.6) ve kırık olarak duvar örgüsüne yerleştirilmiş olan iki adet levhaya ait parçalar varlığını korumaktadır (Foto.No.3.5.7, 3.5.8). Baklava dilimli motiflerin Urartulardan beri kullanıldığı bilinmektedir[493]. Cephede bulunan baklava dilimi motifleri ise Roma ve Bizans dönemlerinde mimaride süsleme amacıyla sıkça kullanılan estetik detaylardır. Bu motifler genellikle mimaride düzeni ve simetriyi vurgulamak amacıyla tercih edilir ve duvar kaplamalarında veya anıtsal yapıların dekoratif öğesi olarak kullanılmıştır. Aynı yapının batı ve güney cephesinde üç adet levha parçası daha bulunmaktadır. Batı cephesinde bulunan levhanın kırık ve tahribata uğramış şekilde cepheye yerleştirilmiş olmasına rağmen bitkisel motiflerin ortasında bulunan çift çizgili şeritlerle sınırlandırıldığı görülmektedir (Foto.No.3.5.22). Güney cephesinde ise levhalar çapraz şekilde konumlandırılmıştır (Foto.No.3.5.31). Kırık hâlde duvar örgüsüne yerleştirildikleri için barındırdıkları motifler anlaşılamamaktadır. Bu sebeple hangi döneme ait bir üslup içerdikleri bilinmemektedir. Eski Çine Ahi İbrahim ve Hızır Bey Türbesi

[492] Çiğdem Temple, "Taş Eserler Eşliğinde Sille'nin Bizans Dönemi Mimarisine İlişkin Görüşler", *Art-Sanat Dergisi,* Sayı: 2, Temmuz 2014, s.92.

[493] Buyruk, *a.g.m.,* s.105.

(Kat.No.22)'nde mumyalık katının girişine yerleştirilmiş bitkisel bezemeli bir levha yer almaktadır (Foto.No.3.22.3). Benzer örneklerine bakıldığında bu levhalar M.S. 4-6. yüzyıla tarihlendirilebilir (Foto.No.4.47, 4.48).

Foto.No.4.45. Eski Çine Ahmed Gazi Camii doğu yönünde bulunan cümle kapısının iki yanında bulunan templon arşitravı, Foto.No.4.46. Beçin Orhan Bey Camii harim zemini döşemesinde kullanılan levha, Foto.No.4.47. Atabey Ertokuş Medresesi, ana eyvan sekisi önü, korkuluk levhası, Foto.No.4.48. Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nın da bulunan devşirme korkuluk levhası

(Doğan ve Yazar, 2007: s.223) (Sevimli, 2019: 172)

Ambon, incil ve yeni ahitte yazılmış mektubun kutsal mekânda okunması için yapılmış yer olarak adlandırılmıştır[494]. Kataloğumuzda 3 adet ambona ait eser yer almaktadır. Ambon yan levhalarının ön yüzleri bezemelidir. Ambon blokları Beçin Orhan Bey Camii (Kat.No.2) giriş kapısında (Foto.No.3.2.3, 3.2.4) ve Turgut Leyne İlyas Bey Camii (Kat.No.9) duvar örgüsünde (3.9.16) kullanılmıştır. Beçin Orhan Bey Camii taçkapısının sağına ve soluna simetrik olarak yerleştirilmiştir. Taçkapının sağında bulunan ambon levhası, nişin solda çift kulplu bir vazodan başlayarak S'ler çizerek etrafını dolanan kıvrım dallar ve bu dallardan çıkan nar ve üzüm salkımlarının bitiş noktasında bir tavus kuşu figürünün varlığıyla sonlanmaktadır. Taçkapının solunda bulunan ambon levhası ise nişin solda çift kulplu bir vazodan başlayarak S'ler çizerek etrafını dolanan kıvrım dallar ve bu dallardan çıkan nar ve üzüm salkımlarından meydana gelmektedir. Her iki süsleme taşın dış kısmında bulunan

[494]Özdin, *a.g.e.,* s.185.

kenar bordürü ile çerçevelenmiştir. Turgut Leyne İlyas Bey Camii (Kat.No.9) güney cephesine yerleştirilmiş ambon merdiven bloğunun üzerinde de tavus kuşu motifi yer almaktadır. Motif kazıma ve kabartma tekniği ile yapılmıştır. Tavus kuşu figürlü bu bloklar Menteşeoğulları mimarisi için ünik bir örnek olmasıyla önem taşımaktadır. Tavus kuşu figürü, Bizans sanatında sıklıkla kullanılmıştır. Antik Çağ mimarisinde eti geç çürüdüğü için ölümsüzlük, güzelliğiyle zenginlik ve soyluluk anlamı taşımasıyla erken Hıristiyanlık döneminde dini bir ikonografiye dönüşmüştür. Mezar odalarında, lahitlerde ve kilise mimarisinin bir unsuru olan ambon yan levhaları üzerinde sıklıkla tercih edilmiştir. Ortaçağ Hıristiyan sanatında ise cennet bahçesinde, palmiye yaprakları, asma dalları, üzüm salkımları gibi kompozisyonun içerisinde tasvir edilmiştir. Ayrıca ölümsüzlüğü, iyi ruhları ve yeniden doğuşu temsil etmesiyle bilinmektedir[495]. Bazen hayat ağacının ya da haç motifinin iki yanında durduğu gibi bazen de çeşmeden ya da kantharostan su içen tavus kuşu figürleri freskolarda, mozaiklerde ve taş eserlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.[496] Ambon merdiven bloklarında sıklıkla görülmesi M.S. 5-6. yüzyıla rastlamaktadır (Foto.No.4.51, 4.52, 4.53, 4.54, 4.55). Hayvan figürünün kullanıldığı bir diğer örnek Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6)'dir. Kuzey cephesinde duvar örgüsünde yerleştirilen boğa başı figürü (Foto.No.3.6.2) bulunmaktadır. Boğa başı figürünün görüldüğü örnekler incelendiğinde Antoninler-Erken Severuslar Dönemi'ne (M.S. 2-3. yüzyıl) rastlamaktadır (Foto.No.4.56).

[495] Kucur, *a.g.m.*, s.147-148.

[496] Ebru Parman, "Bizans Sanatında Tavus kuşu İkonografisi", *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal'a Armağan*, Ankara, 1993, s.387.

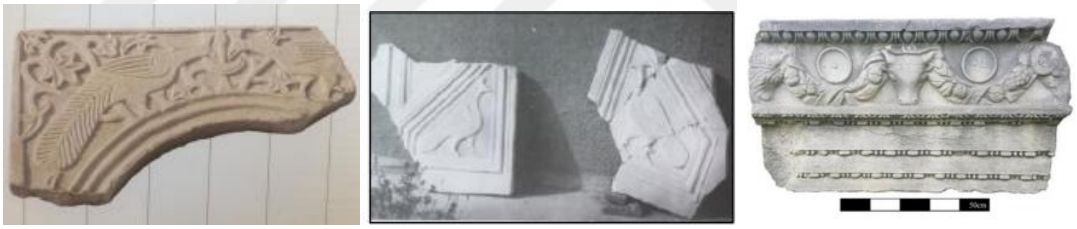
Foto.No.4.49. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii güney cephesinde bulunan ambon levhası, Foto.No.4.50.Milas Ahmed Gazi Camii kuzey cephesinde bulunan boğa başı figürü, Foto.No.4.51. Vaaz kürsüsü kanadı, Foto.No.4.52-53. Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, levha, Afyon Arkeoloji Müzesi, ambon yan levhası, Foto.No.4.54. Bandırma Arkeoloji Müzesi, mermer levha üzerindeki zambak motifleri, Foto.No.4.55. Afyonkarahisar Müzesi'ne, Bolvadin İlçesi, Özburun köyü'nden getirilmiş olan tavus kuşu betimli ambon merdiven korkuluğu levhası, Foto.No.4.56. Sinop'ta bulunan arşitrav-friz bloğu

(Kucur, 2009: s.157)

(Karademir, 2021: s.180)

(Göktürk, 2019: s.153) (Ceylan, 2021: s.117) (Yıldırım, 2020: s.130)

Antik Yunan mimarlığında Dor düzenindeki sütun başlığı ve gövdelerinin üstünde yer alan arşitravların cephelerinde iki yarık bulunan triglifler ve bunların arasında geçirilmiş olan düz ya da kabartmalı metoplardan oluşmaktadır[497]. Menteşeoğulları mimarisinde iki yapıda olmak üzere 5 adet triglif-metop bloğu tespit edilmiştir. Balat Tiyatro Hanı (Kat.No.16) (Foto.No.3.16.9, 3.16.12, 3.16.13, 3.16.14, 3.16.16) ve Milas Ahmed Gazi Camii (Kat.No.6)'de (Foto.No.3.6.21) bulunmaktadır. Her iki yapıda da duvar örgüsünde yerleştirilmiştir.

Antik mimarlıkta korniş ile arşitrav arasında kalan ve çoğunlukla kabartmalarla ya da heykeltıraşlık eserlerle süslü yatay kısım friz olarak adlandırılmaktadır. Zamanla

[497] Mansel ve Aslanapa, *a.g.e.*, s.52.

frizin anlamı genişlemiş ve herhangi bir yerde yatay ve devamlılık gösteren süsler için de kullanılmaya başlamıştır[498]. Menteşeoğulları mimarisinde 4 adet friz tespit edilmiştir. Balat Tiyatro Han'ında (Kat.No.16) duvar örgüsünde yerleştirilmiş hâlde bulunan küçük dairelerin oluşturulduğu inci dizisi olarak adlandırabileceğimiz kabartma tekniği ile yapılmış bir friz parçası (Foto.No.3.16.10) yer almaktadır. Milas Ahmed Gazi Camii'nin (Kat.No.6) kuzey ve doğu cephesinde ise İyon düzeninde yumurta desenlerinin oluşturduğu birer friz (Foto.No.3.6.5, 3.6.31) bulunmaktadır. Milas Belen Camii (Kat.No.5) doğu cephesinde ise kırık hâldeki friz parçası ana inşa malzemesi içinde yer almakta olup cepheye dikey olarak yerleştirilmiştir (Foto.No.3.5.25). Çok fazla tahribata uğradığı için üzerindeki motifler belirlenememiştir. Frizlerin tümünün çevresinde kırıklar mevcuttur.

Yapılarda işlevi belirlenemeyen 16 adet devşirme malzeme tespit edilmiştir. Bunlar harç tabakalarının altında kalmaları, yoğun deformasyon ve kırıklar nedeniyle üslubunu ve dönem tespiti yapabilmeyi zorlaştırmıştır. Balat İlyas Bey Camii ve Medresesi'nin (Kat.No.19.) paylaştığı avlunun zemin döşemesinde yer alan mimari bloğun işlevi belirlenmemiştir (Foto.No.3.19.2). Tahrip olmasına rağmen üzerinde ince bir işçilik söz konusudur. Dikdörtgen blok üzerinde kazıma tekniğiyle yapılmış ince şeritler halinde yatay ve eğik olarak düzenlenmiş bezeme yer almaktadır. Milas Ahmed Gazi Camii'nde (Kat.No.6) kuzey ve güney cephesinde de çanak ve bitkisel motiflerin oluşturduğu işlevi belirlenemeyen eserler bulunmaktadır (Foto.No.3.6.4, 3.6.37). Ayrıca Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) (Kat.No.13), Beçin Ahmed Gazi Zaviyesi (Kat.No.26) ve Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe (Kat.No.20) duvar örgüsü ve çeşitli yerlere konumlandırılmış bağımsız işlevi belirlenemeyen devşirme eserler yer almaktadır (Foto.No.3.13.4, 3.13.6, 3.13.8, 3.13.9, 3.13.11, 3.13.13, 3.13.14, 3.20.5, 3.20.9, 3.26.2).

Yapıların bazılarında cephede duvar örgüsüne yerleştirilmiş 11 adet yazıtlı blok tespit edilmiştir. Milas Ahmed Gazi Camii'de (Kat.No.6) sekiz adet yazıtlı blok (Foto.No.3.6.13, 3.6.17, 3.6.41, 3.6.42, 3.6.43, 3.6.44, 3.6.45,) bulunmaktadır. Grekçe yazıtlı blokların kenarlarında kırıklar mevcut olmasıyla kısmen sağlam durumdadır. Yatağan Turgut (Leyne) İlyas Bey Camii (Kat.No.7) (Foto.No.3.7.10) güney

[498] Saltuk, *a.g.e.,* s.67.

cephesinde de inşa malzemesinin içine yerleştirilmiş iki adet yazıtlı blok hâlâ varlığını korumaktadır (Foto.No.3.7.10, 3.7.17). Bloğun yüzeyinde yatay hâlde yerleştirilmiş olan yedi satırdan oluşan yazıt yer almaktadır. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu)'nın (Kat.No.13) iç mekânında duvar örgüsünde yerleştirilmiş bir yazıtlı blok (Foto.No.3.13.2) parça bulunmaktadır. Bu blok parçasının adak, mezar stelinin veya heykel kaidesine ait fragman olabileceği düşünülmektedir. Benzer örneklerine bakıldığında yazıtlar M.Ö. 2-3. yüzyıla tarihlendirilebilir (Foto.No.4.59,4.60,4.61).

Foto.No.4.57. Balat İlyas Bey Hamamı (III. No.lu) inşa malzemesi olarak kullanılan yazıtlı blok, Foto.No.4.58.Milas Ahmed Gazi Camii batı cephesinde bulunan yazıtlı blok, Foto.No.4.59. Sümer Rekreasyon Alanı Yazıtlı Blok, Foto.No.4.60. Knidos C Kilisesi'nde Devşirme Malzeme Olarak Kullanılan Yazıtlı Blok, Foto.No.4.61. Patara Bazilikası, kaldırım levhası olarak yeniden kullanılan yazıt

(Çapacı, 2023: s.129)

(Selçuk, 2019: 156) (Pallis, 2019: s.75)

Milas Belen Cami (Kat.No.5.) batı cephesinde 2 adet sunak parçası (Foto.No.3.5.14, 3.5.15) yer almaktadır. Bunlardan biri dikdörtgen formdadır ve üzerinde çifte balta figürü bulunmaktadır. Diğeri ise yassı formdadır. Kataloğa dâhil edilen yapılar içerisinde çifte balta tasviri sadece Milas Belen Cami batı cephesinde mermer blok üzerine işlenmiş hâldedir. Çifte balta, Karialıların amblemidir[499]. Mylasalı komutan Arselis, rivayete göre paralı askerdir. 7. yüzyılın başlarında Lydia

[499] Eroğlu, *a.g.e.,* 186.

kralı Gyges'in bir darbe sonucu tahtı ele geçirmesine destek vermiştir. Buradan da Lydia kraliçesi Omphale'nin kraliyet sembolü olan çift yüzlü baltayı yerli kenti Mylasa'ya getirmiştir. Sembol zamanla Zeus Labrandeus kültü haline dönüşerek halk arasında yaygınlaşmıştır[500]. Tanrı Zeus'un kutsal sembolü olarak kabul edilmiştir[501].

Menteşeoğulları yapıları içerisinde tek bir örneği görülen gamalı haç motifi, Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe'nin (Kat.No.20) giriş kapısında yer almaktadır. Söve işlevinde kullanılan arşitrav parçası, kapının iki yanına simetrik olarak yerleştirilmiştir (Foto.No.3.20.2, 3.20.3). Gamalı haç motifinin en erken örnekleri Antik Çağ döneminde Mezopotamya'nın kuzey ve orta bölgesinde ortaya çıktığı bilim insanlarının ortak görüşü olarak kabul edilmektedir. Anadolu'da ise Neolitik Dönem'den Demir Çağı'na kadar motifin varlığı izlenmektedir. Motifin Anadolu'da Antik Çağ'da şans, iyi yaşam[502], süreklilik ve dönüşüm, güneşin sembolü, dört mevsim ve dört hafta gibi zaman anlamı ve tanrısal dört kutsal güç, ölümden sonraki hayat ilişkinin yansıttığı dini bir anlam ifade ettiği bilinmektedir[503]. Gamalı haç motifinin orthostat tacı üzerine işlenmiş bir örneği de Knidos C Kilisesi'nde bulunmaktadır (Foto.No.4.63,64).

Foto.No.4.62. Eski Köyceğiz Köyü Anonim Türbe girişinde söve olarak kullanılan arşitrav bloğu, Foto.No.4.63-64. Knidos C Kilisesi'nde Gamalı Haç Motifli Devşirme Malzemeler

(Selçuk, 2019: s.130-131)

[500] Demir, *Klasik Dönem…,* s.122.

[501] Uygur, Göral ve Bozkurt, *a.g.m.,* s.99

[502] Sinem Keküllüoğlu ve Rahim Kızgut, "Swastika Figürünün Antik Çağ'daki Anlamı ve Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme", *Mavi Atlas*, Cilt: 12, Sayı: 2, s.545.

[503] Derya Taçyıldız, *Anadolu'da Başlangıcından MÖ 1. Binyıla Kadar Gamalı Haç (Swastika) Motifinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi,* Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik 2016, s.91-105.

SONUÇ

"Menteşeoğulları Beyliği Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı" başlıklı yüksek lisans tezinde Menteşeoğulları Beyliği'nin yerleşmiş olduğu Muğla ve Aydın illerinde yer alan Beylikler dönemine ait yapılar, Antik Çağ ve Bizans Dönemlerine ait mimari süsleme özellikleri belgelenmiştir. Menteşeoğulları mimarisinde niteliği olan, üzerinde bezemelerin bulunduğu 219 adet devşirme eser tespit edilmiştir. Yapıların inşasında ana inşaat malzemesi olarak sayısı tespit edilemeyecek kadar çok olan, üzerinde süsleme barındırmayan devşirme mimari bloklar kullanılmıştır. Menteşeoğulları'nın devşirme malzeme kullanıp inşa ettiği yapılar katalog bölümünde gruplandırılarak kronolojik sıra ile verilmiştir.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin kurulması ile Malazgirt savaşı arasında geçen otuz yıllık süre sırasında Türkmenler sürekli bir akış halinde Anadolu topraklarına girmiş ve yayılmaya başlamışlardır. Ermenistan'a kadar uzanan bölgelerde, Bizans'ı temsil etmekte olan bazı güçler etkili bir şekilde denetlenmediğinden ve aralarında bağlantı kurulmamasından dolayı kendi çıkarlarına göre davranmıştır. Bu süre zarfında ülkenin içine kadar girmiş olan Türk grupları Anadolu'nun Türkleşmesinde çok büyük bir etkisi olmuştur. Bizans'ın kontrolüyle başlayan iskân politikası, Abbasilerle birlikte Türk komutanların uç bölgelerde görevlendirmeleri ile devam etmiş ve böylece keşfedilen Anadolu Türkmenlerin sığınağı haline gelmiştir. Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla uç bölgelere yerleşen Türkmenlerden olan Menteşe Bey, Muğla ve çevresinde Menteşeoğulları Beyliği'ni kurmasıyla mimari, edebi, dini, kültürel, sosyal ve siyasi birikimlerini Anadolu'ya taşımıştır. Zengin bir kültür ortamının izlerinin taşıyan bölgede kurulan Menteşe Beyliği, mevcut geleneklerini bulundukları konum itibariyle yeniden biçimlendirmişlerdir. Osmanlı Devleti Menteşeoğulları Beyliği'ni topraklarına katana kadar inşa faaliyetleri devam etmiştir.

Menteşeoğulları mimarisinde kullanılan devşirme malzemeler sağlamlıkları, boyutları ve bezemeleri dikkate alınarak dış cephelere ve iç mekâna yerleştirilmiştir. Antik çağ Anadolu'sunda Karia bölgeslinde, günümüz ise güneybatı Anadolu'da yer alan Muğla ve Aydın illerine yerleşen Menteşeoğulları, bölgeyi fethetmesiyle birlikte birçok harap durumda bulunan şehir ve binalar ile karşılaşmışlardır. Yeni yapıların inşa edilme sürecinde, belirtilen bu tür yerler, Menteşeoğulları için bir çeşit taş ocağı haline gelmiştir. Sağlam durumda olan sütunlar orijinal işlevi doğrultusunda taşıyıcı

sistemde kullanılmıştır. Dış cephelerde görülen levha, lento, arşitrav ve diğer figür ve motif içeren parçalar duvar örgüsünde dekoratif ve tamamlayıcı unsur olarak tercih edilmiştir. Boyutlarına göre yapıya dikey ve yatay konumda, gelişigüzel yerleştirilmişlerdir. Yapılarda çok fazla devşirme malzemenin kullanılması, dönemin ekonomik durumu hakkında bize bilgi vermektedir. Devşirme malzemenin kullanımına başvurulmasındaki en önemli neden, hazır ve ekonomik olmasıdır. Böylece diğer dönemlerde olduğu gibi bu dönemde de hızlı bir yapılaşma söz konusudur.

Devşirme yoluyla yapılara eklenen mimari elemanlar, harabe durumda olan yapılara ait bilgilerin geleceğe taşınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Muğla ve Aydın illerindeki Menteşeoğulları Beyliği dönemi yapılarında kullanılan devşirme malzemeler, günümüze ulaşamamış Roma ve Bizans dönemine ait yapılar hakkında bilgi sağlamaktadır. Muğla ve Aydın illeri sınırları içerisinde birçok antik kent bulunmaktadır. Geçmişten günümüze yaşanan depremler ve fethedilen bölgelerinin yağmalanmasıyla geriye harabe durumda yapıların kalmasına sebep olmuştur. Çoğu kent bu sebeplerle terkedilmiş ve yapılar kendi haline bırakılmıştır. Menteşeoğulları ise bulundukları bölge itibariyle zengin bir kültür ortamından faydalanarak inşa faaliyetleri gerçekleştirmişlerdir.

Katalog başlığı altında bir araya getirilen; cami, medrese, türbe, zaviye, han, hamam gibi farklı türde toplam yirmi sekiz yapıda devşirme malzeme kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu yapılardan dokuzu cami, ikisi medrese, beşi türbe ve dörder örneği bulunan hamam, han ve zaviyedir. Devşirme malzeme türüne göre yapılardaki dağılımından çok, ilk dikkat çeken bölgesel olarak Milas ilçesinde bulunan yapılarda çok daha fazla devşirme malzemenin kullanılmış olmasıdır. İkinci olarak dikkat çeken bölge ise Aydın ili sınırları içerisinde yer alan Balat İlyas Bey Külliyesidir. Külliye içerisinde bulunan cami, medrese, hamamlar ve Miletos Antik Kenti sınırları içerisinde yer alan İbrahim Bey Hamamı, Kırk Merdivenli Camii, Tiyatro Hanı, Pireli Han ve Ahmed Gazi Zaviyesi gibi yapılarda sıklıkla devşirme malzemenin tercih edilmesi antik kentin yakınında olmasıyla bağdaştırılabilir. Böylece hem zamandan tasarruf edilmiş hem de ekonomik kaygılar göz ardı edilerek hızlı bir yapılaşma sürecine girilmiştir.

Devşirme malzemenin Menteşeoğulları mimarisinde farklı kullanımları görülmektedir. Sütun, sütun başlığı, sütun kaidesi, lento ve söve gibi malzemeler sağlam olup olmamalarına göre genellikle kendi işlevleri doğrultusunda kullanılmışlardır. Yüzeyinde süslemeye sahip olan levha, arşitrav, friz, yazıt vb. unsurlar yapıların beden duvarlarında kullanılmakla beraber çoğunlukla bir süsleme unsuru olarak tercih edilmişlerdir. Üzerinde herhangi bir süsleme unsuru bulunmayıp sadece malzemesinden ve büyük boyutlu oluşundan anlaşılan mimari blokların ise inşa malzemesi ve zemin döşemesi olarak yapılarda tercih edildiği görülmektedir. Beden duvarlarında, duvar köşelerinde ve payandalarda statik açıdan yapıyı güçlendirmek adına devşirme mimari bloklar kullanılmıştır. Mimari bloklar ile birlikte duvar örgüsünde yer alan devşire mimari yapı elemanları yeni yapının inşasını kolaylaştırmış ve inşasını ekonomik hale getirip yapım süresini kısaltmıştır.

Tez kapsamında incelenen devşirme malzemelerin kullanımıyla ilgili tüm tanım ve değerlendirmeler yazılı kaynaklardan yoksun olarak yapılmaktadır. Menteşeoğulları döneminin sosyal, kültürel ve siyasi koşullarının incelenmesi üzerine varsayımlardan ibarettir. Bu nedenle çıkarımlar ve varılan sonuçların kesin olarak doğru olduğu söylenemez. Konumuz, her zaman üzerinde bilimsel araştırma yapılmaya, incelenmeye, değerlendirilmeye ve yeniden tartışmaya açıktır.

KAYNAKÇA

ACAR, Türkan, "Menteşe Beyliği ile Osmanlı Devleti Arasındaki Siyasi ve Sosyal İlişkilerin Yapı Üretim Sürecine Etkileri (Milas Firuz Bey İmareti Özelinde)", *Menteşeoğulları Tarihi, (Editörler: Adnan Çevik, Murat Keçiş)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Muğla 25-27 Nisan 2012: s.451-468.

ACUN, Hakkı, *Anadolu Selçuklu Dönemi Kervansarayları*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 2007.

AHUNBAY, Zeynep, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

AKÇA, Bayram ve KOCA, Feray, "Antik Karya'nın Başkenti Halikarnassos'da Kent Planlama Anlayışı" *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt:18, Sayı:40, 2017, s.42-54.

AKDURU, Hale Eda, "Antik Çağda Ticaret: Karia Bölgesinde Bir Araştırma" *Academic Knowledge,* Cilt:5, Say:1, 2022, s.156-166.

AKTUĞ KOLAY, İlknur, "14. Yüzyıl Batı Anadolu Beylikler Mimarisi Duvar Örgüsü Bezemesinde Görülen Bizans İzleri Üzerine Görüşler" *Sanat Tarihi Defterleri,* Sayı:8, Ege Yayınları, 2004, s.263-276.

AKTUR, Hilal, "Spolia Use in Murad I Hüdavendigar Mosques in the Çanakkale Region", *Çanakkale araştırmaları Türk yıllığı,* Sayı: 27, 2018: s.227-272.

AKYOL, Ali Akın, ESKİCİ, Bekir, KADIOĞLU, Yusuf Kağan ve ŞENER, Yaşar Selçuk, "İlyas Bey Külliyesi Yapılarına Ait Özgün Malzemelerin Korunmasına Yönelik Araştırma ve Uygulama Çalışmaları", *Balat İlyas Bey Külliyesi (Editörler: M. Baha Tanman, Leyla Kayhan Elbirlik),* İstanbul: DAİ İstanbul Yayınları, 2011, s.187-198.

Ali Sevim, Yaşar Yücel, *Türkiye Tarihi Fetih, Selçuklu ve Beylikler Dönemi,* Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, XXIV. Dizi, Sayı: 12, 1989.

ALTIN, Kader ve KÖMÜRCÜ, Elif, "Beylikler Dönemi'nin Anadolu'nun Türkleşmesine Katkıları", *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi,* Cilt:5 Sayı:2, 2021, s.170-186.

AR, Bilge, "Spolia Usage in Anatolian Rulers: A Comparison of İdeals for Byzantines, Anadolian Seljuqs and Ottomas", *ITU Journal of the Faculty of Architecture*, Cilt:12, Sayı: 2, 2015, s.3-17.

ARDIL, Cem, *Antik Karya Bölgesinin Mylasa (Milas) Kenti Hinterlandında Bir Bizans Yapısı: Yapım Tekniği, Tarihleme ve İşlev Üzerine İncelemeler,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2020.

ARDIL, Cem, *Antik Karya Bölgesinin Mylasa (Milas) Kenti Hinterlandında Bir Bizans Yapısı: Yapım Tekniği, Tarihleme ve İşlev Üzerine İncelemeler,* Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haziran 2020.

ARI, Alperen, *Menteşeoğulları Beyliği, Akdeniz Dünyası ve Osmanlı Beyliği: Devletlerarası İlişkilerin Gelişimi*, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi), Aydın 2021.

ARSLAN, Necla ve RONA, Zeynep, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

ASLAN, Erdoğan ve ORHAN, Uğurcan ve ERDOĞAN, L. Ufuk ,"Aslanlı Burun ve Kap Krio Sualtı Araştırmaları", *Olba,* Sayı: *XXVIII,* 2020, s.207-242.

ASLANAPA, Oktay, "Anadolu Selçukluları ve Beylikler Devri Kültür Sanatı", *Genel Türk Tarihi, Cilt:4,* Türk Tarihi Araştırmaları, Ankara 2002, s.647-676.

ASLANAPA, Oktay, *Anadolu'da İlk Türk Mimarisi Başlangıç ve Gelişmesi*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara 1991.

ATİK, Neşe ve KOÇEL ERDEM, Zeynep, "Çine ve Nazilli (Aydın) İlçeleri Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri 2000-2003", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi 2*, 2004: s.41-66.

AVCI, Casim, *İslam- Bizans İlişkileri*, Klasik Yayınları, İstanbul 2003.

AYDOĞAN, Şafak, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

BABACAN, İpek, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

BALIK, İbrahim, *Ortaçağ Tarihi ve Medeniyeti,* Gazi Kitapevi Yayınları, Ankara 2011.

BARSANTI, Claudia ve GUIGLIA, Alessandra, "Iustinianos'tan (Jüstinyenden) Osmanlı Dönemi'ne Konstantinopolis'teki Ayasofya'da Devşirme Malzeme (Spolia): Çok Katmanlı Yeniden Kullanım Olgusu", *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu, (Editörler: Suzan Yalman, Ivana Jevtic),* Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), İstanbul 2018, s.104-129.

BASKICI, M. Murat, *Bizans Döneminde Anadolu İktisadi ve Sosyal Yapı (900-1261),* Phoenix Yayınevi, Ankara 2009.

BAYSAN, İpek, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

BEKTAŞ, Dilek, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

BEYKAN, Müren, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

BİLDİRİCİ, Mehmet, *Akyaka'da, Muğla'da Konya'da ya da Antik Anadolu'nun Geçmişinde Gezinmeler (1995-2015),* Akyaka 2015.

BLÜMEL, Wolfgang, BREMEN, Riet Van ve CARBON, Jan Mathieu*, Milas Yazıtları Rehberi,* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2014.

BODMER, Jean, Pierre, "Selçuklular Anadolu'da", *Cogito Dergisi: Selçuklular,* Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 29, 2001, s.33-46.

BOLEKEN, Zeki, "Bağdat Köşkü'nde Yeniden Kullanılan Antik Renkli Mermerler ve Diğer Taşlar", *Milli Saraylar Sanat Tarih Mimarlık Dergisi*, Sayı:24, Haziran 2023, s.66-87.

BOLEKEN, Zeki, *Anadolu Selçuklu Başkentinde Dini Mimaride Devşirme Malzeme Kullanımı,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.

BOSMAN, Lex, “Spolia in the Fourth-Century Basilica”, *Old Saint Peter’s Roma, (Editörler: Rosamond Mckitterick, John Osborne, Carol M. Richardson and Joanna Story),* Cambridge University Press, 2013: s.65-80.

BOZKURT, Onurhan, *Osmanlı Beyliği Dışında Batı Anadolu Beyliklerinde Mimari Süsleme*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2016.

BULUT, Hülya, “Pedasa Kazı ve Araştırmaları”, *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, s.202-207.

BRANDENBURG, Hugo, “The Use of Older Elements in the Architecture of Forth and Fifth-Centurry Rome: A Contribution to the Evaluation of Spolia”, *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine,(Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate 2016, s.53-73.

BRENK, Beat “Spolia from Constantine to Charlemagne: Aesthetics Versus Ideology”, *Dumbarton Oaks*, Sayı:41, Washington 1987, s.103-109.

BRILLIANT, Richard, “Authenticity and Alination”, *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate 2016: s.167-177.

BUYRUK, Hasan, “Adana Ayas (Yumurtalık) Kalesi’nde Devşirme (Şipolien) Malzeme Kullanımı”, *Sanat Dergisi*, Sayı:22, 2012, s.99-114.

BÜYÜKASLAN, Şevket ve IŞIK, İlker, “Savatra ve Çevresinde Bulunan Sütun Başlıkları”, *Amisos,* Cilt: 8, Sayı: 14, 2023: s.1-18

BÜYÜKÖZER, Aytekin, “Geländemauer, Limen Kleistos Ve Hekatomnos Hanedanlığı Dönemi Liman Kentlerinin Savunma Stratejisine Bir Bakış”, Sayı:49, 2023, s.31-56.

BÜYÜKÖZER, Aytekin, “Knidos Liman Duvarları”, *Cedrus VII,* 2019, s.215-237.

BÜYÜKÖZER, Aytekin, “Knidos ve Ionia Rönesansı”, *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi,* Sayı: 30, 2022, s.65-90.

CAHEN, Claude, *Osmanlılardan Önce Anadolu’da Türkler,* E Yayınları, İstanbul, 1979.

CAN, Yılmaz ve GÜN, Recep, "Erken Dönem İslam Mimarisinde Yabancı Usta ile Devşirme ve Yabancı Malzeme Kullanımı", *İstem Dergisi*, Sayı: 8, 2006, s.131-144.

CANTAY, Gönül, "Anadolu Türk Beylikleri Sanatı", *Türkler Ansiklopedisi*, Yeni Türkiye Yayınları, Cilt:8, Ankara 2002, s.24-46.

CEYLAN, Burcu, "Temple-Church in Olba and the Reuse of Antique Momuments in Late Antiquity (Lev.22-26)" , *Olba VIII,* Sayı:8, Kaam Yayınları, 2003, s.67-87.

CEYLAN, Hakkı Yiğit, *Eskişehir, Tarihi Odunpazarı Bölgesinde Roma ve Bizans Dönemlerine Ait Taş Eserler ve Mimari Devşirme Kullanımı*, Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa 2023.

CIRANNA, Simonetta, "Pulcherrima Spolia in the Architecture and Urban Space at Tripoli", *Perspektiven Der Spolienforchung 2. Zentren und Konjunkturen Der Spoliierung, (Editörler: Stefan Altekamp, Carmen Marcks-Jacobs ve Peter Seiler),* Edition Topoi, Berlin 2017, s.67-93.

CLUZEAU, Filiz "Karia'da Kadınların Kamusal Rolünü Artıran Unsurlar", *Cedrus IX,* 2021, s.197-218.

ÇELEBİ, Evliya, *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnamesi: Kütahya, Manisa, İzmir, Antalya, Karaman, Adana, Halep, Şam, Kudüs, Mekke, Medine, (Hazırlayan: Seyit Ali Kahraman), 9. Kitap 1. Cilt,* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2011.

ÇOKTAŞ, Ayşegül *Kayseri'deki Roma Bizans Dönemi Devşirme Mimari Plastik Eserler* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri 2017.

ÇÖRTÜK, Ufuk, "Kaunos Antik Kenti Araştırma Tarihçesi", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: 2, Sayı: 4, 2022, s.298-321.

DEMİR, Aydoğan, DEMİRALP, Yekta, ÜNAL, Rahmi Hüseyin, "Sahiller Sultanı" *Akdeniz'de İslam Sanatı, Erken Osmanlı Sanatı, Beyliklerin Mirası, (Yayını Hazırlayanlar: Gönül Öney ve Rahmi Hüseyin Ünal),* Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1999, s.35-54

DEMİR, Mazlum Şahin, "XI. Asırda Değişen Anadolu'da Türkler: Malazgirt Savaşı (26 Ağustos 1071), *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi,* Cilt:4, Sayı:11, 2017: s.240-256.

DEMİR, Muzaffer, "Artemisia ve Rhodos", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* Cilt:21, Sayı: 1, 2006: s.49-72.

DEMİR, Muzaffer, "Büyük İskender ve Karia", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergis*i, Sayı:21, Muğla, 2008, s.97-121.

DEMİR, Muzaffer, "Klasik Dönem (MÖ 500-300) Halikarnassos Kentinde Hanedanlık ve Kadın Yöneticiler", *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 42, 2018: s.121-133.

DEMİRALP, Yekta ve ÜNAL, Rahmi Hüseyin, "Beçin 1997 Kazısı", *Sanat Tarihi Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 10, 2000, s.140-156.

DEMİRİZ, Yıldız, "Atabey'deki Ertokuş Medresesinde Bizans Devrine Ait Devşirme Malzeme", *Sanat Tarihi Yıllığı*, Sayı:4, 1971, s.87-100.

DEMİRKENT, Işın, "1071 Malazgirt Savaşı'na kadar Bizans'ın Askeri ve Siyasi Durumu" *Tarih Dergisi,* Sayı:33, 2011, s.133-146.

DEMİRKENT, Işın, *Bizans Tarihi Yazıları,* Dünya Yayıncılık, İstanbul 2005.

DEMİRTON, Ceren, *Patara Kent Bazilikası Litürjik Taş Eserleri*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Antalya 2018.

DIEHL, Charles, *Bizans İmparatorluğunun Tarihi, (Çev. A. Göke Bozkurt),* İlgi Yayınları, İstanbul 2006.

DİLER, Adnan, vd., "Pedasa Kazı ve Araştırmaları", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, s.182-267.

DİŞLİ, Gülşen "Kültürel Miras ve Koruma Olgusunun Döngüsel Ekonomi ve Sürdürülebilirliğe Katkısı: Türkiye Örnekleminde Bir Değerlendirme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 26, Sayı: 3, (441-451), Isparta 2022.

DORUK, Seyhan, "Antik Alinda Kentindeki Pazar Yapısı", *Belleten,* Cilt: 51 Sayı: 201, s.1117-1987.

DUKAS, *Bizans Tarihi (Çev. VL. Mirmiroğlu),* İstanbul Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1956.

DURAN, Remzi, "Balat-İlyas Bey Külliyesinin Medrese Binası Üzerine Bazı Değerlendirmeler", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı:8, Konya 2002: s.133-150.

DURAN, Remzi, "Mimari Eserleri, Sikkeleri ve Arşiv Belgeleriyle Menteşeoğulları Tarihine Yenir Bir Bakış", *Prof Dr. Zafer Bayburtluoğlu Armağanı Sanat Yanıları, (Editörler: Mustafa Denktaş ve Yıldıray Özbek)*, Büyük Şehir Belediyesi Yayınları, Kayseri 1869: s.221-246.

DURAN, Remzi, "Ortaçağ Türk Mimarisinin Önemli Bir Eseri: Eski Çine- Ahmed Gazi Camii", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:10, Konya 2003: s.493-505.

DURAN, Remzi, "Taş Vakfiyeleriyle Milas Ulu (Ahmed Gazi) Camii", *Sanat Tarihi Araştırmaları Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan (Editörler: Mustafa Denktaş, Osman Eraşvar),* Kıvılcım Kitapevi, Konya 2007: s.187-201.

DURAN, Remzi, *Menteşe Beyliği Mimarisi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 1995.

DURUKAN, Aynur, "Beylikler Dönemi Kültür Ortamından bir Kesit", *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Sanat Tarihi Araştırmaları Kültürel Kimlikte Gelenek, Çeşitlilik ve Değişim, Prof Dr. Hakkı Acun Armağanı, (Editörler: Murat Çerkez, Muhammet Görür, Bülent İşler),* Cilt: 9, Sayı: 10, Ankara 2014, s.391-502.

DURUKAN, Aynur, "Firuz Bey Camii ve Medresesi", *DİA,* 1996, s.138-149.

EKMEKÇİ, Azize, *Muğla Cami ve Mescitleri,* Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 2014.

EMECEN, Feridun Mustafa, "Beylikten Sancağa. Batı Anadolu'da İlk Osmanlı Sancaklarının Kuruluşuna Dâir Bazı Mülâhazalar", *Belleten*, Cilt: 60, Sayı: 227, 1996, s.81-92.

ERDOĞAN, H. Abdullah ve ERDOĞAN, Ebru, "Arslanhane (Ahi Şerafeddin) Cami Mihrap Süslemelerinin Biçim Grameri Metodu ile Analizi, *Kent Akademisi,* Uluslararası Mimarlık Sempozyumu Özel Sayısı, Cilt:15, Sayı:2, 2022, s.91-109.

ERDOĞRU, Mehmet Akif, "Prof. Mükrimin Halil Yinanç'ın Defter'inden Milas ve Peçin'in İslamî Kitabeleri", *Sanat Tarihi Dergisi,* Cilt: 30, Sayı: 2, 2021: s.1075-1087.

ERENLER, Emre, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

ERMİŞ, Ü. Melda, "The Ruese of Byzantine Spolia in the Green Mosque of Bursa (Bursa Yeşil Cami'de Bizans Devşirmelerinin Yeniden Kullanımı)", *Art-Sanat Dergisi,* Cilt: 6, 2016, s.99-108.

EROĞLU BİLGİN, Süreyya, *Batı Anadolu Beylikleri Mimarisinde Tipolojiye Bağlı Süsleme Tasarımları*, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul 2006.

EROĞLU BİLGİN, Süreyya, *Batı Anadolu Beyliklerinde Bezeme Anlayışı (Camiler),* Gece Kitaplığı Yayınları, Ankara 2017.

EROĞLU, Zekai, *Muğla Tarihi, (4. Baskı)*, Muğla Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları 13, Muğla, 2018.

ERSAN, Mehmet, "Menteşe Bey Ailesine Ait Vakıfların Osmanlılar Zamanındaki Durumu (XVI. Yüzyıl)", *Türk Düfivası İncelemeleri Dergisi,* Sayı: 4, İzmir 2000: s.57-63.

ERZEN, Jale, Nejdet, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

ESCH, Arnold, "On the Reuse of Antiquity: The perspectives of the Archaeologist and of the Historian", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate 2016, s.13- 31.

EYİCE, Semavi, "Ahmed Gazi Camii", *DİA*, Cilt: 2, 1989, s.68-69.

EYİCE, Semavi , "Ahmed Gazi Medresesi ve Türbesi", *DİA*, Cilt: 2, 1989, s.69.

EYİCE, Semavi, "İznik'de Büyük Hamam ve Osmanlı Devri Hamamları Hakkında Bir Deneme", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 6, Sayı: 15, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1960: s.99-120.

EYİCE, Semavi, *Son Devir Bizans Mimarisi: İstanbul'da Palaiologoslar Devri Anıtları*, Baha Matbaası, İstanbul 1963.

FLOOD, Finbarr Barry, "Appropriation as İnscription: Making History in the First Friday Mosque of Delhi", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant ve Dale Kinney),* Ashgate 2016, s.121-147.

FREELY, Jon, *At Üstünde Fırtına: Anadolu Selçukluları, (Çev. Neşenur Domaniç),* Doğan Kitap Yayınları, İstanbul 2012.

FREEMAN, Charles, *Mısır, Yunan ve Roma Antik Akdeniz Uygarlıkları, (Çev. Suat Kemal Angı),* Dost Kitabevi Yayınları, Ankara 2003.

FREY, Jon M., Spolia in Fotrifications and the Common Builder in Late Antiquity, Mnemosyne Suppelements, History and Archaeology of Classical Antiquity, *Brill,* Leiden: Boston 2016.

GÖKMEN, Ertan, "XVIII. Yüzyılda Muğla'da Dinî ve Sosyal Yapılar", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* Sayı: 28, 2012, s.74-111.

GÖKTÜRK, *İçim Bengisu, Bizans Sanatında Zambak (Fleur-De-Lıs) Motifi,* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale 2019,

GRANT, Michael, *Roma'dan Bizans'a, (Çev. Z. Zühre İlkgelen*), Homer Kitabevi, İstanbul 2000.

GREENHALGH, Michael, "Spolia: A Definition in Ruins", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney),* Ashgate 2016: s.75-95.

GÜLTEKİN ÖZMEN, İlknur, "Amasya Merkezdeki Türk İslam Dönemi Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı", *İnternational Journal Of Interdisciplinary and Intercultural Art 3/3,* 2017, s.59-84.

GÜNEY, Gül, *Batı Anadolu Bölgesinde (Aydın, İzmir, Manisa) Beylikler Dönemine Ait Özellikli Altı Caminin Süslemeleri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 1998.

GÜREŞ, Gülnur, *İstanbul Komnenoslar Dönemi Bizans Yapılarında Mimari Plastik Kullanımı,* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale 2012.

GÜRKAN, Tahir*, Tyana Antik Kenti Roma Hamamı Kazılarında Bulunmuş Taş Malzemeler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2021.

GÜZEL ERDOĞAN, Esra, *İstanbul'daki Osmanlı Yapılarında Devşirme Malzemenin Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996.

HASOL, Doğan, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü,* 7. Baskı, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul 1998.

HAYRİ, Settar, "İslam Mimarisi", *İlahiyat Fakültesi Dergisi, (Çev. Nermin Sinemoğlu),* Cilt:4, Sayı:3-4, Kültür Matbaası, Ankara 1955: s.68-74.

HELLSTROM, Pontus ve ÜRETEN, Hüseyin, "Labraunda (Labranda) Kutsal Alanında Hekatomnid Gücün Sergilenmesi", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi,* Cilt:45, Sayı: 2, 2005, s.59-70.

HELVACI, Fatma, *Anadolu'da Erken Dönem Bizans Mimarisi,* Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Aksaray 2013.

HENRY, Olivier C. ve BELGİN HENRY, Ayşe "Karia'nın Katmanları", *Karialılar Denizcilerden Kent Kuruculara*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2020: s.XII-XVII.

HENRY, Olivier, "Karia, Karialılar ve Labraunda", *Milas Çomakdağ. Güney Ege Bölgesi'nde Arkeoloji ve Kırsal Mimari, (Editörler: Murat Ural, Figen Kuzucu),* İstanbul 2010, s.69-105.

HERODOTOS, *Tarih, (Çev. Müntekim Ökmen),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2006.

HOMEROS, *İliada, (Çev. Ahmet Cevat Emre),* Varlık Yayınları, İstanbul 1971.

HONOUR, Hugh ve FLEMİNG, John, *Dünya Sanat Tarihi, (Çev. Hakan Abacı),* Alfa Yayınları, İstanbul 2016.

IŞIK, Görkem, *Afyonkarahisar Bizans Dönemi Mimari Plastiği*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Doktora Tezi), Eskişehir 2022.

IŞIK, Günnur, "Beylikler Devrinde Ege Limanları", *Genç Kalemler Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 6, 2019, s.20-23.

İNALCIK, Halil, *Osmanlılar Fütühat, İmparatorluk, Avrupa ile İlişkiler,* Timaş Yayınları, İstanbul 2010.

İPLİKÇİOĞLU, Bülent, *Eskiçağ Tarihinin Anahatları I,* Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1990.

KAFESOĞLU, İbrahim, *Selçuklu Tarihi,* Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, İstanbul 1972.

KALAS, Gregor, *The Restoration of the Roman Forum in Lae Antiquity: Transforming Public Space*, University of Texas Press, Austin 2015.

KANTEKİN, Nilay, *Latmos Bölgesi'ndeki Taş Ocakları,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.

KARABABA, İdil, "Akdeniz'de Yeni Düzen Yeni Sanatsal İfade Biçimleri" *Akdeniz Uygarlıkları Sanatı, (Editör: Filiz Çalışlar Yenişehirlioğlu)*, Anadolu Üniversitesi Yayını No:2599, Eskişehir 2014.

KARABACAK, Elif, "Tire Çeşmelerinde Devşirme Malzeme Kullanımının Düşündürdükleri", *Akdeniz Sanat, Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Bildirileri*, Cilt: 13, 2019, s.246-263.

KARADEMİR, Tuğçe, "Bizans Dönemi Taş Eserlerinde Refrigerium Sahneleri" *TroyAcademy,* Cilt: 6, Sayı: 1, 2021: s.158-186,

KARAKAYA, Enis, "Hacı İlyas Cami", *DİA,* Cilt:14, 1996, s.483-484.

KARAKÖK, Cahit, *Batı Karadeniz Bölge Müzelerindeki Bizans Dönemi Taş Eserleri,* Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri 2023.

KAYA, Abdullah, "Başlangıcından 1071'e Kadar Türklerin Anadolu'ya Akınları Hakkında Bir Değerlendirme", *Ekev Akademi Dergisi,* Sayı:59, 2014, s.211-232.

KAYHAN, Hüseyin, "Türkiye Selçukluları Devleti'nin Kuruluşu Hakkında", *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 1, Sayı: 1, Aralık 2018.

KEÇE, Mihriban, *Beçin Kalesi Kazısı 2010-2020 Yıllarında Ortaya Çıkarılan Madeni Buluntular (Sikkeler Dışında)*, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2024.

KESER KAYAALP, Elif, "Klasik Olana Öykünme ve Spolia Tartışmaları Işığında Diyarbakır Ulu Camii", *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu, (Editörler: Suzan Yalman, Ivana Jevtic)*, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), İstanbul 2018, s. 132-154.

KIZGUT, Rahim ve KEKÜLLÜOĞLU, Sinem, "Swastika Figürünün Antik Çağ'daki Anlamı ve Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme", *Mavi Atlas,* Cilt: 12, Sayı: 2, 2024: s.544-562.

KİHTİR, Tuğrul, *Beylikler ve Eserleri Anadolu'nun Beyleri*, T Yayın, İstanbul 2012.

KİNNEY, Dale, "Roman Architectural Spolia", *Proceedings of the American Philosophical Society*, Cilt:145, Sayı:2, 2001, s.138-161.

KİNNEY, Dale, "Spolia. Damnatio And Renovatio Memoriae", *Memoirs of the American Academy in Rome,* Cilt:42, 1997, s.117-148.

KİNNEY, Dale, "The Concept Of Spolia", *A Comanion to Madieval Art: Romanesque and Gothic in Notrhern Europe, (Editör: Conrad Rudolph),* Blackwell Publishing, 2006, s.233-252.

KOCA, Salim, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi,* Berikan Yayınevi, Ankara 2013.

KOMNENA, Anna, *Alexiad: Anadolu'da ve Balkan Yarımadası'nda İmparator Alexias Kommenos Dönemi'nin Tarihi Malazgirt'in Sonrası, (Çev. Bilge Umar)*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1996.

KORTANOĞLU, R. Eser ve KEMİRTLEK, Ferda Barut, "Antik Kastabala Kenti Kuzey Kilise Üzerine Gözlemler: Uzam, Mekân ve Anlamsal Üretim Döngüsü", *Anadolu Araştırmaları*, Sayı:23, 2021: s.261-288.

KUBAN, Doğan, *Batıya Göçün Sanatsal Evreleri (Anadolu'dan Önce Türklerin Sanat Ortaklıkları),* Cem Yayınevi, İstanbul 1993.

KUCUR, Sadi S., "Karamanoğlu- Osmanlı Nüfuz Mücadelesinin Taşradaki Yansımasına Bir Örnek: Yalvaç'ın Sücüllü Köyünde Devşirme Taş Üzerindeki 813 (1410-1) Tarihli Mescid Kitabesi" *Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 34, Sayı: 34, İstanbul 2009: s.145-158.

KUNT, Metin, Reşat Kasaba ve Zuhal Bilgin, *Cambridge Türkiye Tarihi, 1071-1453, Cilt 1: Bizans'tan Türkiyeye, (Çev. Ali Özdamar), (Editör: Kate Fleet),* Kitap Yayınevi, 2011.

KURTULUŞ ÖZTAŞKIN, Gökçen, "Stratonikeia Kenti Bizans Dönemi Liturjik Taş Eserleri", *Stratonikeia ve Çevresi Araştırmaları, Stratonikeia Çalışmaları-1,* (*Editörler: Bilal Söğüt)*, İstanbul 2015, s.159-173.

KÜTÜKOĞLU, Mübahat S., *Menteşe Sancağı 1830 (Nüfus ve Toplum Yapısı),* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 2010.

LANGLADE, Allan, "Pillars and Punishment: Spolia and Colonial Authority in Venetian Famagusta", (Editörler: Michael J.K. Walsh, Tamas Kiss, Nicholass S.H. Coureas), *the Harbour of All This Sea and Realm Crusader to Venetian Famagusta*, , Department of Medieval Suties & Central European University Press, Budapest, New York, 2014, s.159-175.

LAUFER, Eric ve LIPPS, Johannes, "Eine Frühbyzantinische Kirche Beim Pisidischen Pednelissos und ihre kaiserzeitlichen Spolien", *Adalya Dergisi,* Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü, Sayı: 17, 2014, s.263-279.

LIVERANI, Paolo, "Reading Spolia in Late Antiquity and Contemporary Perception", *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine, (Editörler: Richard Brilliant ve Dale Kinney),* Ashgate 2016: s.33-51.

MANGO, Cyril, *Bizans Mimarisi, (Çev. Mine Kadiroğlu),* Rekmay Yayınları, Ankara 2006.

MANSEL, Arif Müfid ve ASLANAPA, Oktay, *Sanat Tarihi,* İnkılap ve Aka Kitabevleri, İstanbul 1975.

MANSEL, Arif Müfid, *Ege ve Yunan Tarihi,* Türk Tarih Kurumu, Ankara 2020.

MARİUX, Pierre Alain, "Collecting (and Display)", *A Comanion to Madieval Art: Romanesque and Gothic in Notrhern Europe, (Editör: Conrad Rudolph),* Blackwell Publishing, 2006: s.213-232.

MCEVEDY, Colin, *Ortaçağ Tarih Atlası, (Çev. Ayşen Anadol)*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2004.

MERÇİL, Erdoğan, "Menteşe Bey", "Menteşeoğulları" *DİA,* Cilt:29, 2004, s.152-153.

MERÇİL, Erdoğan, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul 2006.

METE, Zekai, *XV. ve XVI. Yüzyıllarda Muğla ve Yöresi,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2004.

METİN, Tülay, "Ortaçağ Akdenizinde Menteşe Beyliğinin İktisadî Faaliyetleri ve At Ticareti", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:173, Sayı: 173, 2014 s.255-272.

MUHAMMED, Ebu Abdullah, *İbn Battuta Seyahatnamesi Cilt: 1, (Çev. A. Sait Aykut),* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2000.

NOHUT, Said, *Vakfiyeleri Işığında Milaslı Abdülaziz Ağa Ailesi,* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2014.

ODUNCULAR, Didem Nazlı, *Menteşe Beyliği Yapılarında İnşa Malzemesi,* Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir 2012.

OĞUZHANOĞLU, Umay, "The Early Bronze Age in Caria Revisited", *TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi,* Sayı:30, 2022, s11-30.

OHRİ, İskender, *Anadolu'nun Öyküsü, 4. Basım,* Bilgi Yayınları, Ankara 1987.

ORANSAY, Alptekin, "Anadolu'da Klasik Çağ", *Anadolu Arkeolojisi, (Editör: Hüseyin Sabri Alanyalı),* Anadolu Üniversitesi Yayını No:2633, Eskişehir 2012, s.144-165.

ORANSAY, Alptekin, "Hellen Göçleri ve Arkaik Dönem" *Anadolu Arkeolojisi, (Editör: Hüseyin Sabri Alanyalı),* Anadolu Üniversitesi Yayını No:2633, Eskişehir 2012, s.110-143.

OUSTERHOUT, Robert, "Ethnic Identity and Cultural Appropriation in Early Ottoman Architecture", *In Muqarnas Cilt: 12: An Annual On Islamic Art and Architecture*, Leiden: E.J. Brill, 1995: s.48-62

ÖNCÜ, Ögül Emre, "M.Ö. 4. Yüzyıl Karia İmar Programında Mimarlar ve Mimari Atölyeler", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi,* Cilt:8, Sayı:3, s.677-690.

ÖNEY, Gönül, "Anadolu Selçuk Mimarisinde Antik Devir Malzemesi", *Anadolu,* Sayı:12, Ocak 1968, s.17-26.

ÖNEY, Gönül, *Anadolu Selçuklu Mimari Süslemesi ve El Sanatları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1992.

ÖNLÜ, Şehnaz, *Yerebatan Sarnıcı'nın Taşıyıcı Elemanlarının Analizi*, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.

ÖTÜKEN, Yıldız, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 2, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

ÖZ, Meliha Havva, *Muğla İli Milas İlçesi Beçin Antik Kentinde Bulunan Büyük Hamamın (Ahmet Gazi Hamamı) Restorasyon Önerisi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2017.

ÖZDERE, Tuğçe Özge, *Güneybatı Anadolu'da Bir Beylik Başkenti Milas*, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla 2017.

ÖZEN, Soner, "Kaunos´tan Kabartmalı Pithos Parçaları", *Amisos,* Cilt: 5, Sayı:9, s.386-401.

ÖZSOY, Aydan, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

ÖZTÜRK, Arzu, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* Cilt: 3, YEM yayınları, İstanbul 1997.

ÖZTÜRK, Hüsnü ve PERK, Haluk, ”Menteşeoğulları”, *Anadolu Beylikleri ve Sikkeleri (14-15),* Haluk Perk Müzesi Yayınları, İstanbul 2007.

ÖZYURT ÖZCAN, Hatice, “Karia Bölgesi Bizans Dönemi Duvar Resimleri Üzerine İncelemeler-2013 ‘Muğla’nın Yatağan, Milas ve Datça İlçelerindeki Çalışmalar’”, *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Cilt:2, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayını No:3444-2, Gaziantep 2014, s.301-310.

ÖZYURT ÖZCAN, Hatice, “Marmaris’in İçmeler Mevkiinde Yer Alan Bir Bazilika ve Vaftizhane Üzerine İncelemeler” *OLBA XXIV*, 2016, s.479,503.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü I*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1971.

PAKSOY, Sinan ve Abdulkadir Baran, “The Historical, Topographic and Architectural Definitions of “Geländemauer” City Walls in Karia”, *OLBA*, Cilt: XXXI, 2023, s.37-60.

PALLİS, Georgios, “The Second Life of İnscriptions in Late Antique and Byzantine Asia Minor: Some Remarks on the Reuse of the Inscribed Material”, *Gephyra*, 2019, s.18-79).

PARMAN, Ebru, “Bizans Sanatında Tavus kuşu İkonografisi”, *Sanat Tarihinde İkonografik Araştırmalar Güner İnal’a Armağan*, Ankara 1993.

PEACOCK, A.C.S., *Selçuklu Devleti’nin Kuruluşu, (Çev. Zeynep Rona),* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2016.

PEKTAŞ, Kadir ve KARAÇAY, Okay, *Beçin Kalesi,* Kültür Sanat Basımevi, İstanbul 2021.

PEKTAŞ, Kadir, “Karia’dan Menteşe’ye: Güneybatı Anadolu’nun Yeni Hâkimleri ve Eserleri”, *Karialılar Denizcilerden Kent Kuruculara, (Hazırlayanlar: Olivier C. Henry ve Ayşe Belgin-Henry),* Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2021, s.78-93.

PİSCHEL, Gina, *Sanat Tarihi Ansiklopedisi 1, (Çev. Hasan Kuruyazıcı, Ustün Alsaç),* Görsel Yayınlar, İstanbul 1981.

REDFORD, Scott, Anadolu Selçukluları ve Antik Çağ, *Cogito Dergisi: Selçuklular,* Yapı Kredi Yayınları, Sayı: 29, 2001, s.48-59.

RONA, Zeynep, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

RONA, Zeynep, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

SAKAOĞLU, Necdet, *Türk Anadolu'da Mengücek Oğulları*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1971.

SALTUK, Secda, *Arkeoloji Sözlüğü*, 3. Baskı, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1989.

SARI, Serkan, *XV-XVI. Yüzyıllarda Menteşe, Hamid ve Teke Sancağı Yörükleri*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Isparta 2008.

SARIKAYA, Fatih, *Anadolu Beyliklerinde Dini Hayat (Aydınoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanoğulları)*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Manisa 2016.

SCHWERTHEIM, Elmar, *Antik Çağda Anadolu, (Çev. Nuran Batu),* Kitap Yayınevi, 2009.

SELÇUK, Fuat, *Knidos C Kilisesi'nde Devşirme Malzeme Olarak Kullanılan Mimari Bloklar,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2019.

SERDAR, Pınar, *Likya ve Pamfilya Bölgeleri'ndeki Bizans Dönemi Taş Eserlerinin Motif, Bezeme Tekniği ve Malzeme Değerlendirmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2010.

SERİN, Ufuk, "Karya'daki Geç Antik ve Bizans Dönemi Yapı ve Yerleşimleri Üzerine Bazı Gözlemler", *Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt:30 Sayı:1, 2013, s.191-211.

SEVİM, Ali, "Sultan Alp Arslan" *Belleten*, Cilt:30, Sayı:118, 1966, s.205-242.

SEVİM, Ali, *Malazgirt Meydan Savaşı,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1971.

SEVİM, Ali, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi (Başlangıçtan 1086'ya Kadar),* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1988.

SEVİM, Ali, *Anadolu'nun Fethi Selçuklular Dönemi, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara* 2000.

SEVİMLİ, Esin Esma, *Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nın Devşirme Malzemeler Üzerinden Değerlendirilmesi,* Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.

SEVİMLİ, Esin Esma, *Konya'daki Kadınhanı Kervansarayı'nın Devşirme Malzemeler Üzerinden Değerlendirilmesi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2019.

SEVİN, Veli, "Eski Anadolu Halkları: Mozaiğe Genel Bir Bakış", *Sadberk Hanım Müzesi Yıllığı: Palmet II,* Vehbi Koç Vakfı Yayınları, İstanbul 1998, s.21-50.

SEVİN, Veli, *Anadolu Arkeolojisi,* Der Yayınları, İstanbul 2004.

SEVİNÇ, Berna, *Milas Camilerindeki Milas Halıları,* Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla 2001.

SMITH, Roland R.R., JACOBS, Ine ve SOMERSAN, Serra, "Aphrodisias'ta Güncel Çalışmalar", *Lycus Dergisi,* Sayı 6, Aralık 2022, s.25-63.

SOYLUER, Serdal, "XX. Yüzyılın Başlarında Menteşe Sancağı'nın İdari Ve Nüfus Yapısı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi,* Cilt: 5, Sayı: 13, Aralık 2006, s.109-135.

SÖĞÜT, Bilal ve YILDIRIM, Ertaç "Stratonikeia Değirmenderesi'nden Doğu Roma Mücevher Grubu", *Cedrus VIII,* 2020, s.401-428.

SÖZEN, Metin ve TANYELİ, Uğur, *Sanat Kavram Ve Terimleri Sözlüğü, (14. Basım),* Remzi Kitabevi, İstanbul 2010.

STENHOUSE, William, "From Spolia to Collections in the Roman Renaissaince", *Perspektiven Der Spolienforchung 2. Zentren und Konjunkturen Der Spoliierung,* (*Editörler: Stefan Altekamp, Carmen Marcks-Jajobs ve Peter Seiler),* Edition Topoi, Berlin 2017, s.381-404.

STRABON, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII-XIII-XIV), *Arkeoloji ve Sanat Yayınları, (Çev. Adnan Pekman),* Kanaat Basımevi, İstanbul 2000.

ŞAMAN DOĞAN, Nermin ve YAZAR, Turgay, "Ortaçağ Anadolu Türk Mimarisinde Devşirme Malzeme Kullanımı", *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:24, 2007: s.209-230.

ŞENTÜRK, Hazal ve URFALIOĞLU, Nur, "İstanbul'da Bulunan Son Dönem Bizans Yapılarında Cephe Bezemeleri", *Ömer Halisdemir Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, Cilt:6, Sayı: 2, 2017, s.763-772.

ŞENTÜRK, Hazal, *İstanbul ve Balkanlar'daki Son Dönem Bizans Yapılarında Cephe Süslemeleri*, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2017.

TAÇYILDIZ, Derya, *Anadolu'da Başlangıcından MÖ 1. Binyıla Kadar Gamalı Haç (Swastika) Motifinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi,* Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bilecik 2016.

TANMAN, M. Baha ve PARLAK, Sevgi, *Beylikler Devri Mimarisi ve Sanatı*, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul 2018.

TANSUĞ, Sezer, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

TANYERİ ERDEMİR, Tuğba, "Günden Kalanlar: Anadolu'nun Camiye Dönüştürülen Kiliseleri", *Devşirme Malzemenin (Spolia) Yeniden Doğuşu, (Editörler: Suzan Yalman ve Ivana Jevtic),* Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırmaları Merkezi ANAMED, İstanbul 2018: s.75-98

TAŞDÖNER, Kevser, "Karia Kenti Halikarnassos: Hellenistik Dönem ve Öncesi Siyasal Tarihi", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1 Aralık 2008: s.0-0

TAYLAN, Hüseyin ve ÖZER, Bekir, "Karia'da Arkeolojinin 100 Yılı: Kısa Bir Özet", *Bitig Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 3, Sayı:6, Aralık, 2023, s.171-199.

TEKİNALP, Vacit Macit, "Anadolu Selçuklu Sanatı'nda Bizans Sanatı'nın İzleri ve Hıristyan Topluluğunun bu oluşuma katkısı", *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD),* Cilt: 4, 2006, s.95-125.

TEKKÖK KARAÖZ, Billur, TAMER, Deniz ve KIRKANLI, Ebru "Idyma Akyaka Kalesi Roma Dönemi İthal ve Yerel/Bölgesel Kırmızı Astarlı Seramikleri", *Lycus Dergisi*, Sayı: 7, Haziran 2023, s.01-40.

TEMPLE, Çiğdem, "Taş Eserler Eşliğinde Sille'nin Bizans Dönemi Mimarisine İlişkin Görüşler", *Art-Sanat Dergisi,* Sayı: 2, Temmuz 2014, s.81-100.

TUGAY, Semra, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, YEM yayınları, İstanbul 1997.

TURAN, Fırat Mustafa, *Beçin Kalesi Hamam Yapılarının Korunması Üzerine Bir Çalışma*, Pamukkale Üniversitesi Arkeoloji Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Denizli 2019.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul 1971.

TURAN, Şakir, "Moğolların Anadolu'yu İstila Sonrası Batı Anadolu'da Türkmen Tarzında Şekillenme", *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Sayı:29, Kütahya, Nisan 2011.

TURANİ, Adnan, *Sanat Terimleri Sözlüğü 3*, Baskı, Toplum Yayınevi, Ankara 1975.

Turgut, Vedat, "Batı Anadolu Beyliklerinin Menşei Meselesi", *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi,* Cilt:2, Sayı:3, 2016, s.55-89.

TURGUT, Vedat, "Menteşe Bey'in İsmi, Menşe'i ve Menteşeoğulları'nın Vakıflarına Dair", *Osmanlı Araştırmaları*, Cilt: 49, Sayı: 49, 2017, s.25-55

TÜKEL, Usun, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer),* YEM yayınları, İstanbul 1997.

TÜRKANTOZ, Kayahan, "Milestos'tan İstanbul'a Liman Kentlerinde Mimari Kimliğin Oluşumu", *Tasarım + Kuram,* Cilt: 7 Sayı: 10, 2011: s.153-169.

UMAR, Bilge, *Karia,* İnkılap Yayınevi, İstanbul 1999.

UYGUR, Akyay, GÖRAL, Ramazan ve BOZKURT, İsmail, "Muğla İli Milas İlçesinin Kültür Turizmi Açısından İncelenmesi", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, SAYI: 34, KONYA 2015: S.95-105.

UYTTERHIOEVEN, Inge, "Spolia, -iorum, ,i: Savaş Ganimetlerinden Yapı Malzemelerinin Yeniden Kullanımına Latince Bir Terimin Tarihi", *Devşirme*

Malzemenin Yeniden Doğuşu, (Editörler: Suzan Yalman, Ivana Jevtic), Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), İstanbul 2018, s.27-53.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri,* Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2003.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Kitabeler,* İstanbul Devlet Matbaası, İstanbul 1929.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin, *Beçin Kazılarının 15 Yılı (1995-2009),* Büyük Şehir Belediyesi Yayınları 7, Muğla 2018.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin, ÇAKMAK, Şakir, DAŞ, Ertan, DEMİR, Aydoğan ve TEOMAN, Gültekin, "Beçin 2003 Kazısı" *Sanat Tarihi Dergisi,* Cilt: XIV, Sayı: 2, 2005, s.125-185.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin, ÇAKMAK, Şakir, DAŞ, Ertan, DEMİR, Aydoğan ve TEOMAN, Gültekin, "Beçin 2004 Kazısı" *Sanat Tarihi Dergisi*, Cilt: XV, Sayı: 2, 2006, s.89-128.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin, ÇAKMAK, Şakir, DAŞ, Ertan, DEMİR, Aydoğan ve TEOMAN, Gültekin, "Beçin 2005 Kazısı" *Sanat Tarihi Dergisi,* Cilt: XVI, Sayı: 1, 2007, s.109-164.

ÜNVER, Güray, "Karia Kentlerinde Özel Şahısların Kent İmarına Yönelik Bağışları", *Cedrus,* Cilt:7, 2019, s.511-543.

VARDAR, Kadriye Figen, "Yavuz Sultan Selim Camii Taş Süslemeleri (The Stone Ornaments of Yavuz Sultan Selim Mosque)", *Art-Sanat Dergisi,* Sayı: 2, 2014, s.101-127.

VARLIK, Mustafa Çetin, "Menteşeoğulları Beyliği" *Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Uygarlığı 1,* Ankara Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 2006: s.149-151.

VITRUVIUS, *Mimarlık Üzerine On Kitap, (Çev. Suna Güven),* Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları, İstanbul 2005.

WATERS, Michael J., "Reviving Antiquity with Granite: Spolia and the Development of Roman Renaissance Architecture", *Architectural History*, Sayı:59, 2016: s.149-179.

WHARTON, Annabel Jane, "The Tribune Tower: Spolia as Despoliation", (Editörler: Richard Brilliant and Dale Kinney), *Reuse Value: Spolia and Appropriation in Art and Architecture from Constantine to Sherria Levine,* Ashgate 2016, s.179-197.

WİTTEK, Paul, *Menteşe Beyliği 13-15inci Asırda Garbi Küçük Asya Tarihine Ait Tetkik, (Çev. O. Ş. Gökyay),* IV. Seri, No:1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1944.

YALMAN, Suzan ve JEVTİC, Ivana, *Devşirme Malzemenin Yeniden Doğuşu*, Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi (ANAMED), İstanbul 2018.

YAVUZ, Mehmet Fatih, "15. ve 16. Yüzyıllarda Osmanlı İstanbul'unda Devşirme Malzeme Kullanımı", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*, Sayı:26, 2019, s.421-446.

YAVUZ, Nuri, *Anadolu'da Beylikler Dönemi Siyasi Tarih ve Kültür,* Nobel Yayınları, Ankara 2020.

YAVUZYILMAZ, Yasemin, *Kocaeli Merkezde Bulunan Bizans Dönemi Taş Eserleri*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya 2014,

YILDIRIM, Bahri, *Beçin Kenti Savunma Yapıları,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Isparta 2019.

YILDIRIM, Nazlı, "Sinope Mimari Bezemeleri: Kymation, Anthemion, Yaprak ve İnci-Boncuklar", *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi,* Cilt: 47, 2020: s.108-138.

YILDIZ, Hakkı Dursun, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Cilt:8, Çağ Yayınları, İstanbul 1992.

YILDIZ, Sevcan, *Kiliseden Camiye Bizans Mimarisi*, İksad Yayınları, Ankara 2020.

YILMAZYAŞAR, Hasan, *Bizans Tarihi,* Anadolu Üniversitesi Yayınları No:2298, Açıköğretim Fakültesi Yayınları No:1295, Eskişehir 2013, s.231-253.

YOSUNKAYA, BÜKE, *Bursa ve İznik'deki Erken Dönem Osmanlı Yapılarında Devşirme Malzeme Kullanımı,* Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2007.

YÜREKLİ, Zeynep, "Osmanlı Mimarisinde Aleni Devşirme Malzeme: Gazilerin Alamet-i Farikası", *Tradition, Identity, Synthesis: Cultural Crossings and Art– in Honor of Günsel Renda / Gelenek, Kimlik, Bireşim: Kültürel Kesişmeler ve Sanat – Günsel Renda'ya Armağan, (Editörler: Serpil Bağcı ve Zeynep Yasa Yaman),* Ankara 2011.

EKLER

SÖZLÜK

ABAKUS: 1) Sütun başlıklarının üstüne gelen, genişçe ve dışa taşkın tabla, başlık. Sütunla baştaban arasında yastık görevi yapar[504]. **2)** Antik sütun başlığında dörtgen levha, üst yapıyı taşıyan bir elemandır. Yuvarlaklıktan düzlüğe geçişi sağlar. Başlangıçta kalın olan abakus, sütunların incelmesiyle yassı bir levha halini almıştır. Yunan ve Roma mimarilerinde abakuslar basık ve oturaklıdır. Korint ve Kompozit başlıklarda abakusların kenarları iç bükey ve köşeleri pahlıdır. İyon düzeninde de abakuslar süslüdürler (genellikle yumurta-ok silmesiyle)[505]. **3)** "Başlık tablası", "abakus" ya da "abak" da denir. Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında, Sütun başlığının en üstünde yer alan dörtgen tabla, abakus, sütunla arşitrav ya da kemer üzengisi arasında yastık görevi yapar[506].

AÇIKLIK: Yatay bir taşıyıcı yapı öğesinin dayanak noktaları arasındaki uzaklık; kiriş açıklığı; (bir ucu ankastre bir kirişte) kirişin ankastre olduğu nokta ile boştaki ucu arasındaki uzaklık[507].

AKANTHUS: 1) Kenger. Yaban enginarı yaprağı biçiminde bir bezeme motifi. Özellikle korint sütun başlıklarında görülür. Korint düzenindeki sütun başlıklarının en belirgin süsü olan akanthus M.Ö. 5. yüzyıl sonuna doğru kullanılmaya başlanmıştır. Romalılar bu yaprağa daha karışık bir biçim vermişlerdir. Yaprağın uç taraflarını yuvarlatarak ve her dilimini üç kısma ayırarak onu daha çok bir asla ya da defneyaprağına benzetmişlerdir[508]. 2) Antik Çağ'da bezeme öğesi olarak kullanılan, kalın, etli yapraklı bitki; kenger, yabanenginarı. Akant yaprağı Korint ve Kompozit düzenlerindeki sütun başlıklarının ayırt edici öğesidir[509].

---

[504] Doğan Hasol, *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü,* 7. Baskı, İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları,1998, s.23.

[505] Secda Saltuk, *Arkeoloji Sözlüğü*, 3. Baskı, İstanbul: İnkılap Yayınevi, 1989, s.13.

[506] Zeynep Rona, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1.

[507] Hasol, *a.g.e., s*.24.

[508] Saltuk, *a.g.e.,* s. 17.

[509] Necla Arslan ve Zeynep Rona, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.40.

ALINLIK: 1) Kimi yapılarda giriş kısmının ya da kapı ve pencerelerin üstünde bulunan üçgen süsleme. Alınlıklar biçimine göre basık alınlık, düz tepeli alınlık, halkalı alınlık, kesik alınlık, eğrili alınlık, yuvarlak alınlık gibi adlar alırlar. Yunan ve Roma mimarilerinde, üçgen şeklinde olup saçaklığın üzerine oturur. Roma'da alınlığın tepesindeki açı oldukça dardır ve çatının eğimine bağlı değildir. Ortaçağ'da alınlığın yerini orta sahınları yan sahınlardan ayıran sütun ve kemerlerin bir sütun bir kemer ya da iki sütun bir kemer şeklinde sıralandığı düzen[510]. **2)** Antik Yunan ve Roma yapılarının ön ve arka cephelerinde çatının üçgen şeklindeki kısmı. Alınlıkların çeşitli şekilleri olur ve bu şekillere göre isimler alırlar: kesik alınlık, basık alınlık gibi. Yunan ve Roma mimarilerinde alınlık üçgen şeklinde olup saçaklığın üzerine oturur[511].

AMBON: Erken Hıristiyanlık döneminde kiliselerin koro yerinde bulunan ve üstünde kutsal metinlerin okunduğu kürsü. Önceleri taşınabilir olan bu kürü, 6. yüzyılda kilisenin yerleşik mobilyası haline gelmiş, Bizans dönemi ile Romanesk dönemde de kilise planının önemli bir parçası olmuştur[512].

ANTİK ÇAĞ: Yunan ve Roma uygarlıklarının gelişip yayıldığı çağ. Yaklaşık olarak M.Ö. 6. yüzyıl ile M.S. 3. yüzyıl arasındaki dönem[513].

ANTİK: Yalnız Klasik Yunan ve Roma sanat eserleri için kullanılan sözcük[514].

ARŞİTRAV: 1) Antik ve Yunan mimarisinde sütun başlıkları üzerine oturarak sütunları birbirine bağlayan ve üzerine gelen elemanların ağırlığının sütun başlıklarıyla sütunlara geçişini sağlayan yatay taş blok. Arşitrav üç blok taştan da, çift ya da tek blok taştan da olabilir. Tek blok taştan olursa dayanıksız, çift blok taştan olursa statik bakımdan yapısal olarak daha dayanıklı olur. İki sütun arasındaki mesafenin genişliğine bağlı olarak dikey ya da enlemesine yerleşim yapılır. Arşitrav ili abakusun eksenleri üzerine gelecek şekilde yerleştirilir. Dor düzeninde düz olan arşitrav, İyon düzeninde her birine fascia denilen üç kademeli bir yüzeye sahiptir[515]. **2)** Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında, sütun başlıkları üstünde yer alan ve friz,

---

[510] Hasol, *a.g.e.,* s.37.

[511] Saltuk, *a.g.e.,* s.19.

[512] Dilek Bektaş, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.82.

[513] Saltuk, *a.g.e.,* s.27.

[514] Saltuk, *a.g.e.,* s.26.

[515] Saltuk, *a.g.e.,* s.31.

korniş gibi üst yapı elemanlarını taşıyan kiriş ya da düz atkı. Dor düzeninde, Arşitrav genellikle bezemesizdir ve üstte regula-guttae dizisiyle sınırlıdır. İyon ve Korint düzenlerindeyse fascialarla iki ya da üç bölüme ayrılmıştır. Arşitrav bloklarının iki sütun arasında görülebilen alt yüzeylerinde de, çeşitli üsluplara göre çok farklı öğelerin kullanıldığı bezeme bandı yer almaktadır[516].

ATTİKA: Antik Roma zafer taklarında arşitravla saçak silmesi arasında kalan tepe kornişi üzerindeki duvar şeridi. Genellikle kabartmalarla bezelidir ve yazıt bulunur[517].

AVLU: Bir yapının veya yapı grubunun ortasında kalan, duvarlarla çevrili alan[518].

BALDAKEN: Kiliselerde sunak yerini örten tahta, mermer veya madenden yapılmış bölüm[519].

BALIK PULU: Aynı çizgi üzerinde birbirine değen ve bir çizgiden ötekine almaşan daire yaylarından meydana gelen mimarlık süslemesi[520].

BANİ: Bir yapıyı yaptıran, kuran[521].

BASAMAK: Merdivende adım attıkça basılan ve art arda gelen birbirinden yüksek düzeylerden her biri[522].

BASIK KEMER: Yüksekliği, açıklığının yarısından az olan kemer. Sepetkulpu kemer, uzunca bir basık kemerdir[523].

BASIK: Tavan yüksekliği alışılagelmiş ölçülerden az olan; yüksekliği açıklığının yarısından az olan: basık kemer, basık kubbe, basık tonoz[524].

---

[516] Aydan Özsoy, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.140.

[517] Saltuk, *a.g.e.*, s.35.

[518] Hasol, *a.g.e.*, s.60.

[519] Hasol, *a.g.e.*, s.70.

[520] Hasol, *a.g.e.*, s.71.

[521] Sezer Tansuğ, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.191.

[522] Hasol, *a.g.e.*, s.76.

[523] Hasol, *a.g.e.*, s.250.

[524] Hasol, *a.g.e.*, s.76.

BAZİLİKA: 1) Atina Pazar yerinde baş yargıç Basile'in, içinde adaleti uyguladığı yapı; Romalılarda adaletin uygulandığı dikdörtgen planlı yapı. Kısa yanda hâkimin oturacağı bir yer ve içine imparatorun veya herhangi bir ilahın heykelinin yerleştirildiği yuvarlak bir hücre bulunur. Salon, ahşap çatıyı taşıyan iki sıra sütunla üç sahna ayrılır. Bazilikalar sonraları "bazilikal planlı" diye tanımlanan kiliselere örnek olmuşlardır[525]. **2)** Erken Hıristiyan ve Ortaçağ mimarilerinde, yan geçitleri bulunan, galerili ya da galerisiz kilise; bazilikal planlı kilise[526].

BEDEN DUVARI: Yığma bir yapıda taşıyıcı duvar, ana duvar[527].

BEŞİK TONOZ: Enine kesitli yarım çember şeklinde olan tonoz; yarım silindir biçimindeki tonoz[528].

BEZEME: 1) Çeşitli bezeklerden meydana gelen süsleme, bezekleme. Asya ülkelerinde bezeme türleri "hayvan-bitki", "soyut" ve " geometrik çizgi" bezemesi olarak üç gruba ayrılmaktadır[529]. **2)** Mimarlık ürünü ve her tür kullanım eşyası üzerinde süslemek amacıyla yapılan çalışmaların tümü. Bezemelerin tarih sırasına göre başlıca biçimleri: **Geometrik Çağ:** Yatay şeritler, iç içe gelmiş çemberler ve yarım çemberler, dalgalı çizgiler, zikzak çizgiler, kafes, boş ve dolu üçgenler, çeşitli baklava biçimleri, aşık yolu şeritleri, gamalı haçlar, dama bezemesi. **Doğu Etkili Üslup:** Lotus, gül, palmet, volüt, sarmal, iç içe geçmiş çemberler, yapraklar, tekerlek, zikzak, dama, aşık yolu, balıksırtı, çeşitli bitkiler. **M.Ö. 6. ve 5. yüzyıl:** Aşık yolu şeritleri, kafes, gül, volüt, balıksırtı, dama, sarmal, örgü şeridi, yumurta dizisi, ışık çizgileri, boncuk dizisi, lotus çiçeği ve tomurcuğu, palmet, yumurta ve mızrak biçimli yapraklar. Lotus, palmet ve volütler sayısı çeşitlemelerle birleştirilmişlerdir. **M.Ö. 4. ve 3. yüzyıl:** Geçen döneme ilave olarak dalgalı çizgi şeritleri, asmalar, defne çelenkleri, geç dönem palmet biçimi, çeşitli güller. Helenistik Çağdaki bezemeler gösterişli ve canlıdır. Roma sanatında görülen bezemelerin çoğu Yunan bezeme motiflerinden alınmıştır. Fakat Romalılar bu motiflerin sadeliğini bozmuşlardır.

[525] Hasol, *a.g.e.*, s.80-81.

[526] Hasol, *a.g.e.*, s.81.

[527] Hasol, *a.g.e.*, s.81.

[528] Hasol, *a.g.e.*, s.82.

[529] Hasol, *a.g.e.*, s.87.

Zenginlik ve gösterişe önem vererek motiflerde ayrıntılara inme yolunu seçmişlerdir[530].

BONCUK DİZİSİ: Bir silmenin üzerine gelen, dönüşümlü iki dar bir normal kabarık tanelerin dizilmesiyle oluşan bezeme. Boncuklu silme ya da teşbih dizisi de denebilmektedir. İyon düzeninde arşitravın fascialarının boncuk dizisiyle ayrılmış olduğu örneklere rastlanmaktadır[531].

BUKRANİON: 1) Antikitede mimari tezyinat olarak kullanılan öküz kafası[532]. **2)** Tanrıya sunulan kurbanlar gibi kurdele ve çiçeklerle süslenmiş, öküz başı biçiminde bezeme öğesi. Antik Çağ'da yaygın olarak kullanılan bezeme, Rönesans'ta yeniden bezeme öğesi olmuştur[533].

CEPHE: Bir binanın yüzlerinden her biri; özellikle ön yüz. Cephe, baktığı doğrultuya ya da işlevine göre de adlandırılır: güney cephesi, yol cephesi, deniz cephesi, manzara cephesi, giriş cephesi vb[534].

CÜMLE KAPISI: Ana kapı.

DOR DÜZENİ: **1)** Eski Yunan mimarlığında, altı geniş, üstü dar, ortası şişkince, yivli sütunların belirlediği bir tapınak düzeni. Eski Yunan mimarlığının ilk üslubu olup, Dor kavimlerine bağlandığı için bu adı almıştır. Sütunların üzerinde ince bir plak halinde, kenarları yukarı, dışa taşkın sütun başlıkları bardır. Sütunlarda altlık yoktur. Başlıklar üzerinde bir tabla bulunur. Taban kirişi ile saçak arasında da üçüz yivler ve aynalar yer alır[535]. **2)** Antik mimarlıkta kullanılan düzenlerden en eskisi, M.Ö. 6. yüzyılda uygulanmaya başlanır. Başlangıçta ahşap mimari, sonradan taş mimariye geçilmiştir[536].

DOR ÜSLUBU: 1) Arkaik Dönem'de (M.Ö.6- 4.yy) Dor ve İyon olmak üzere iki ayrı üslup bulunmaktadır. Sütun ve sütun başlıkları Dor ve İyonu üslup olarak

---

[530] Saltuk, *a.g.e.,* s.40.

[531] Saltuk, *a.g.e.,* s.41

[532] Saltuk, *a.g.e.,* s.43.

[533] Müren Beykan, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 1, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.297.

[534] Hasol, *a.g.e.,* s. 111.

[535] Hasol, *a.g.e.,* s.145.

[536] Saltuk, *a.g.e.,* s.56.

birbirinden ayırmaktadır. Dor üslubunda sütun doğrudan stylobata oturup sağlam bir şekilde yükseldikten sonra inceldiği görülmektedir. Sütun geometrik bir başlıkla sonlanmaktadır. Bu başlık iki parçadan oluşmaktadır. Birincisi dairesel bir yastık olup yukarıya doğru genişler ve ekinus adını almaktadır. İkinci parça ise kare bir plak olarak abaküstür ve arşitravlar bunun üzerine oturmaktadır[537]. **2)** Dor üslubu M.Ö. 625 yıllarında görülmektedir. Dorik sütunun yivli bir gövdesi olup kaidesi yoktur. Kenarları yukarı meyilli ince plak halinde bir başlık ile onun üzerinde kare biçiminde abak vardır. Dor düzeninde sütun başlığı bir ekhinus ve abaküsten meydana gelir[538].

EKİNUS: 1) Dor düzeninde abakusun altında kalan, dışbükey kesitli silmeye verilen ad. İyon düzeninden ise, başlığın volütleri arasında kalan bezemeli kesimdir. **2)** Dorik sütun başlığında abakusun altında yer alan, yastık biçiminde yuvarlak silme[539]. **3)** Antik mimarlıkta sütun başlıklarını oluşturan elemanlardan biri. Yastık biçiminde dış bükey kesitli silme görünümündedir. Dor düzeninde sütun başlığını oluşturan diğer eleman olan abakusun altında yer almaktadır. Dor düzenindeki başlığın kendi içinde gelişmesinde ekinusda da değişiklikler görülmektedir. Erken Arkaik ve Arkaik Dönemde ekinus yayvandır. Zamanla ekinusun yayvanlığı azalıp dikleşmiştir. Bu değişiklik başlığın daha sert bir görünüm almasını sağlamıştır[540].

EŞİK TAŞI: Cami, kervansaray gibi eski yapıların kapılarında eşiğin hemen içine konulan çoğu granitten düz taş[541].

EŞİK: Kapı boşluğunun altına boydan boya gelen ve kapının ayırdığı iki hacmin döşemelerinden biraz yüksekçe olan kısım[542].

EYVAN: Üzeri tonozla örtülü, üç yönden kapalı, bir yönden dışa açılan mimari mekân[543].

---

[537] Gina Pischel, *Sanat Tarihi Ansiklopedisi 1, (Çev. Hasan Kuruyazıcı, Ustün Alsaç),* İstanbul: Görsel Yayınlar, 1981, s.98-107.

[538] Arzu Öztürk, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1716.

[539] Hasol, *a.g.e.,* s.155.

[540] Saltuk, *a.g.e.,* s.58.

[541] Hasol, *a.g.e.,* s.164.

[542] Hasol, *a.g.e.,* s.164.

[543] Saltuk, *a.g.e.,* s.63.

FRİZ: 1) Mimaride baştabanla korniş arasında yer alan resim, kabartma ya da süsleme[544]. **2)** Saçaklarda baştabanla korniş arasında bulunan ve binanın enince uzayıp giden bölüm. Bu bölüm süslü veya düz bir yüzey halinde olabilir[545]. **3)** Bir iç duvarın üst bölümünde yapılan süsleme kuşağı[546]. **4)** Antik mimarlıkta korniş ile arşitrav arasında kalan ve çoğunlukla kabartmalarla ya da heykeltıraşlık eserlerle süslü yatay kısım. Zamanla frizin anlamı genişlemiş ve herhangi bir yerde yatay ve devamlılık gösteren süsler için de kullanılmaya başlamıştır[547].

GİRLAND: Yapraklar, çiçekler veya yemişlerden uzunca hevenk şeklinde düz resim ya da kabartma olarak yapılan bir bezemedir. İki uçlarından asılmış ve bazen uçlarının fazla kısımları sarkıtılmış, ortası aşağı doğru karın veren bir görünüştedir. Antik Yunan ve Roma mimarlıklarında görülür[548].

HARABE: 1) Eski yapı veya kent yıkıntısı, ören, kalıntı[549]. **2)** Yıkılmış ya da yıkılmaya yüz tutmuş yapı veya kent, yıkı[550].

HAZİRE: Duvarla çevrilmiş mezarlık[551].

İNCİ DİZİSİ: Küçük top biçimi, inci tanesi gibi yuvarlakların yan yana dizilmesiyle oluşan bezeme[552].

İYON DÜZENİ: Anadolu'daki tapınaklarda en sık kullanılan düzene verilen ad. Sütunlar profilli kaideler üzerinde yükselir ve Dor düzenine oranla daha ince yapılıdır. İnce bir silmeyle ayrılan derin sütun yivleri yirmi dört tanedir. Sütun başlıkları basıktır. Sağ ve sol yüzünde (bazen dört yüzde de) birer volüt yani koçboynuzu ile sonuçlanır. Volütler İyon düzeninin tanıtıcı özelliğidir.

İYON DÜZENİ: Eski Yunan mimarlığında, sütunlarının biçimi ve sütun başlıklarının süs ögeleriyle özellik kazanan mimarlık düzeni. Dor düzeninden farklı olarak silmeli yuvarlak altlıklara oturan iyon sütunlarının gövdesinde, düşey

[544] Turani, *a.g.e.,* s.41-42
[545] Hasol, *a.g.e.,* s.175.
[546] Hasol, *a.g.e.,* s.175.
[547] Saltuk, *a.g.e.,* s.67.
[548] Saltuk, *a.g.e.,* s.69.
[549] Hasol, *a.g.e.,* s.198.
[550] Hasol, *a.g.e.,* s.198.
[551] Hasol, *a.g.e.,* s.203.
[552] Saltuk, *a.g.e.,* s.84.

doğrultulu 24 derin yiv bulunur. Sütunlar, Dor düzenindekilerden daha yüksek ve incedir. Başlık, oyulmuş çok zarif iki kıvrımdan meydana gelir. Saçaklık üç bölümden oluşur: baştaban, friz ve korniş. Bu düzende ayna ve üçüz yivler yoktur. İyon düzeni Batı Ön Asya'da ve komşu adalarda geliştiği için, hoş oranları ve zarif bezemeleriyle Doğu etkileri taşıdığı kanısını vermektedir[553].

İYON KYMATİONU: Yumurta dizilerinden ve aralarına konmuş mızrak ucu şeklindeki öğelerden oluşturulmuş mimari süsleme şeridi. Ovolo ya da yumurta-ok silmesi de denir[554].

İYON ÜSLUBU: 1) İyon üslubu daha narin ve silindirik görünüşe sahip olmakla birlikte Dor üslubuna göre daha ince ve yüksektir. Sütun, yuvarlak yastıklardan bir taban üstüne oturmaktadır. Ekinus ve abakus bu üslupta bulunmamaktadır. Bunun yerine sarmal biçimli simetrik olarak yerleştirilmiş iki volüt yer almaktadır[555]. **2)** İyon üslubu M.Ö. 570'lerde görülmüş olup başlıca özelliği başlıklarda kenarlara doğru taşan kıvrık kısımlardır. Yivler çubuk biçimindedir[556]. **3)** İyon düzeninde sütun başlığı iki volüt ve yumurta dizisinden oluşur[557]. 3) İyon düzeninde sütun kaidesi genelde iki tiptir. 1- Küçük Asya İyon tipi sütun kaidesi: Plinthos üzerinde spira (çift trokhilos) ve bir torus sıralamasından oluşur. 2- Attika-İyon sütun kaidesi: İki torus arasında bir trokhilos ile biçimlenir[558].

KABA YONU: Çekiçle, kaba olarak işlenmiş taş[559].

KABARTMA: Kil, alçı, taş gibi işlenebilir gereçleri alçaklı yüksekli yüzeyler halinde biçimlendirerek meydana getirilmiş yapıt, rölyef [560].

---

[553] Hasol, *a.g.e.,* s.224.

[554] Saltuk, *a.g.e.,* s.86.

[555] Pischel, *a.g.e,* s.98-107

[556] Turani, *a.g.e.,* s.121.

[557] Arzu Öztürk, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi,* C.3, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1716.

[558] Saltuk, *a.g.e.,* s.85.

[559] Hasol, *a.g.e.*,488.

[560] Hasol, *a.g.e.,* s.227.

KABARTMA: Taş, alçı, kil, ahşap gibi işlenebilir yüzeylerde oyuk ve kabarık betiler oluşturmak suretiyle meydana getirilen yapıt. Alçak ve yüksek kabartma olmak üzere iki çeşidi vardır[561].

KAİDE: Taşıyıcı bir yapı öğesinin, anıtın ya da heykelin üzerine oturduğu ayaklık[562].

KALE: Eski zamanlarda, içine halkın ve askerin kapanıp düşmana direnmeleri için kurulan yüksek ve kalın duvarlı, kuleli, burçlu ve mazgallı geniş yapı; surların tümü, kermen[563].

KASNAK: Bir kubbeyi taşıyan, daire, kare ya da çokgen planlı kaide, kubbe kasnağı, kubbe bileziği[564].

KEMER: İki sütun veya iki ayak arasındaki bir açmanın üstünü örtmek için uçları bu sütun veya ayaklara oturtmak üzere yay şeklinde yapılan ahşap, maden ya da kâgir yapı parçası. Yay şeklinde çerçeve[565].

KESME TAŞ: Küp veya kübe yakın biçimde olan taş; bütün yüzeyleri projesine göre düzgün ve geometrik şekilde yontulmuş taş[566].

KIRMA TAŞ: Agrega olarak kullanılmak üzere konkasörde kırılmış ve elekten geçirilmiş taş kırığı, mıncır[567].

KIVRIMDAL: Dalgalı, kıvrık dalların ve yaprakların bir yüzeye akıcı, hareketli olarak yayılmasıyla meydana getirilen (bezeme), burmadal. Kıvrımdal bezemesi rumi ve hatayi olarak iki çeşittir[568].

KİTABE: Yazıt[569].

---

[561] Saltuk, *a.g.e.,* s.88.

[562] Saltuk, *a.g.e.,* s.89.

[563] Hasol, *a.g.e.,* s.227-228.

[564] Hasol, *a.g.e.,* s. 241.

[565] Hasol, *a.g.e.,* s.247.

[566] Hasol, *a.g.e.*,439.

[567] Hasol, *a.g.e.*,439.

[568] Hasol, *a.g.e.*,259.

[569] Hasol, *a.g.e.*,266.

KOMPOZİT BAŞLIK: İyon başlığındaki volüt (koç başı) ile Korinth başlığındaki akanthus yapraklarını kaynaştıran geç dönem sütun başlığı tipine verilen ad.

KONSOL: Bir çıkmayı alttan destekleyen taş destek[570].

KORİNT DÜZENİ: Eski Yunan mimarlığında, İyon düzeninden yalnızca sütun başlığı biçimiyle ayrılan düzen. Korint düzeninde başlık, iki sıra kenger yaprağı üzerindeki başlık tablasının dört köşesine doğru yükselen ince uzun kıvrımlardan ibarettir[571].

KORİNT ÜSLUBU: 1) Klasik dönemde ise (M.Ö. 5-4. yüzyıl) iyon üslubundan üretilmiş olan Korint üslubu ortaya çıkmıştır. Bu üslup, yukarıya doğru genişleyen sepet şeklinde bir orta kısım ve bu kısmı çevreleyen akant yaprakları ve kıvrık dallardan meydana gelmektedir[572]. **2)** Yunan mimarisinde bir üslup tarzı olup akanthus yaprakları ile kompoze edilmiş bir başlık düzenidir[573]. **3)** Korint üslubu M.Ö.400 yıllarında görülmektedir. Korint başlığı akantus yaprakları ile dekoratif olarak yapılmıştır[574].

KORKULUK: Köprü, merdiven, balkon gibi düşme tehlikesi olan yerlerin kenarlarına dikilen alçak duvar veya parmaklık[575].

KORNİŞ: Klasik mimaride saçaklığın en üst bölümü. Bir binanın yüzünde üst kenarı sınırlamak veya katları birbirinden ayırmak üzere yapılmış, boydan boya giden profilli çıkıntı. Saçak kenarındakine saçak silmesi de denilmektedir[576].

KREPIS BLOĞU: 1) Eski Yunanistan ve Roma'da tapınağın oturduğu platformun çevresindeki basamaklı kesime verilen ad. **2)** Basamak[577].

---

[570] Hasol, *a.g.e.*,269.

[571] Hasol, *a.g.e.*, s.273.

[572] Arif Müfid Mansel ve Oktay Aslanapa, *Sanat Tarihi,* İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri, 1975, s.51

[573] Adnan Turani, *Sanat Terimleri Sözlüğü 3*, Baskı, Ankara: Toplum Yayınevi, 1975, s. 71.

[574] Turani, *a.g.e.*, s.121.;

[575] Hasol, *a.g.e.*,273.

[576] Hasol, *a.g.e.*,273.

[577] Saltuk, *a.g.e.*, s.105.

KUBBE: Küre takkesi, yarım küre veya toparlakça kümbet biçimi verilen yapı örtüsü; bir kemerin, yayının tepe noktasından inen dikin çevresinde dönmesiyle meydana gelen örtü. Kubbeler kare, çokgen ya da dairesel planları örtmekte kullanılmıştır. Kubbeye geçişte pandantif ve tromplardan yararlanılmıştır. Kimi kubbelerin tepesinde bir yuvarlak delik bulunur ve bunun üzerine bir kubbe feneri yerleştirilir. Önemli boyutlardaki kubbeler, daha iyi bir korunma için çift cidarlı olarak da yapılmışlardır[578].

KÜLHAN: Hamamların içini ve suyunu ısıtan, kapalı ve geniş ocak. Külhan hamamın ısıtma merkezi olup burada ateşlik, soğuk ve sıcak su depoları bulunur[579].

KÜLLİYE: Selçuklular ve Osmanlılarda, bir cami ile birlikte kurulmuş medrese, muvakkithane, türbe, aşhane, darüşşifa, hamam, sebil, çeşme, çarşı ve benzeri yapıların meydana getirdiği dinsel ve toplumsal merkez[580].

PAYE: 1) Yapıda duvar örme yöntemleriyle yapılmış düşey taşıyıcılara verilen ad. Bunlar, kare, dikdörtgen daire ya da çokgen plânlı olabilir. **2)** Ayak[581].

LAHİT: Eski çağlarda içine ölünün yerleştirildiği pişmiş toprak, ağaç, taş ya da mermerden yapılmış özel sanduka. Genellikle bezemelidir[582]. Yanları kâgir, üstü kapak taşlarıyla örtülü sin; eskiden sinlerin üstüne konulan tabut biçimindeki taş[583].

LENTO: Kapı, pencere gibi açıklıkların veya iki sütunun arasının üstünde kalan kesimin yükünü yanlara aktaran yatay ahşap ya da kâgir kiriş[584].

MAZGAL: Kale ya da sur duvarlarında kaleye hücum edenlere ok ve benzeri atmak için bırakılmış dişli aralıklarına verilen isim. Bunların yanındaki diş gibi duvar kısımlarına mazgal siperi denir[585].

---

[578] Hasol, *a.g.e.*,280.

[579] Hasol, *a.g.e.*,287.

[580] Hasol, *a.g.e.*,287.

[581] Jale Nejdet Erzen, , *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1439

[582] Saltuk, *a.g.e.,* s.109.

[583] Hasol, *a.g.e.*,290.

[584] Saltuk, *a.g.e.,* s.112.

[585] Saltuk, *a.g.e.,* s.116.

MEDRESE: Eskiden Türkiye'de, özellikle din ve hukuk adamı yetiştiren, çoğu camiler yanında bulunan ve bir avlu içinde birçok odalardan ibaret olan okul[586].

MESCİT: İçinde cuma ve bayram namazları kılınmayan, çoğu minaresiz küçük cami[587].

METOP: Bir dorik frizin üçüz yivleri arasında yer alan, üzerleri bazen kabartmalarla süslenmiş dörtgen pano[588].

MİNARE: Camilerde, müezzinin çıkıp ezan okuduğu yüksek ve ince yapılı kule[589].

MOLOZ TAŞ: Kaba, işlenmemiş taş[590].

MONOLİT: Yekpare taştan meydana gelen, genellikle büyük boyutlu, bağımsız kitle[591].

MUSALLA TAŞI: Camilerin yanında, üzerine cenaze konulan ve önünde cenaze namazı kılınan masa biçiminde taş seki[592].

PALMET: Bir sapın iki tarafına simetrik olarak sıralanmış uzunca yapraklardan oluşan üsluplaştırılmış bitkisel bezeme motifi[593].

PANDANTİF: Bir kubbeyi taşıyan kemerler ile kubbe kaidesinin arasını kapatan ve kare bir plandan kubbenin dairesel kaidesine geçmeyi sağlayan küresel üçgen; küresel üçgen bingi. Bu küre parçası biçimindeki üçgenler, tabandaki çember, karenin dışından geçtiği durumda kubbeyle bütünleşirler. Taban çemberi karenin içinde ise, pandantifler bağımsız öğeler olarak görünürler. Pandantiflerle kubbe arasına çoğu kez bir kasnak girer. Bu kasnak çepeçevre pencerelerle delinebilir[594].

---

[586] Hasol, *a.g.e.*,305.

[587] Hasol, *a.g.e.*,311.

[588] Hasol, *a.g.e.*,312.

[589] Hasol, *a.g.e.*,316.

[590] Hasol, *a.g.e.*,322.

[591] Saltuk, *a.g.e.*, s.121.

[592] Hasol, *a.g.e.*,325.

[593] Saltuk, *a.g.e.*, s.134.

[594] Hasol, *a.g.e.*,346.

PAYANDA: 1) Düşey bir taşıyıcıyı, örneğin bir duvarı pekiştirmek için eğik olarak vurulan destek[595]. **2)** Duvarı güçlendirmek üzere ya duvara çıkıntılı ya da duvara bitişik yapılmış destek[596]. **3)** Kâgir yapılarda kubbe, tonoz ve kemerden gelen yatay yükleri karşılamak üzere düşey taşıyıcılara yapılan destek. Kullanılması Mezopotamya ve eski mısır mimarlıklarına kadar uzanan payanda, genellikle zemine doğru genişleyen bir ay ak biçiminde tasarlanmıştır[597].

PENCERE: Dışarısını görmek, hava ve ışık almak için duvarlarda yapılan ve doğrama ile camdan meydana gelen açma[598].

PLAN: Bir cismin yatay bir düzlemle kesildiği varsayılarak çizilen ölçekli arakesit resmi, yatay kesit[599].

RESTORASYON: Aslını bozmadan onarma[600]. 2) Bir sanat yapıtının (resim, heykel, mozaik, el yazması, mobilya vb.) hasardan korunması, bozulmasının önlenmesi, daha uzun süre yaşamasının sağlanması amacıyla, tarihi belge niteliğini zedelememeye özen göstererek geleneksel ve ileri bilimsel yöntemlerden yararlanılarak yapılan bilinçli girişimler bütünüdür[601].

REVAK: 1) Üstü örtülü, önü açık galeri, kemer altı. Revakların genellikle ön yüzü kemerlemeli ve açık, arkası duvarlı, üstü tonoz, kubbe veya düz tavanla örtülüdür[602]. **2)** Ayak ya da sütunlarla, öteki bir duvarla sınırlanan, kubbe ya da tonozlarla örtülü arkad. İslam mimarlığında revaklar özellikle cami, medrese gibi anıtsal yapılarda benzer birimlerin yinelenmesiyle oluşturulmuştur. Camilerde şadırvan avluları revaklarla çevrilir, medreselerde ise odalar revaklara açılır[603].

ROZET: Stilize çiçek biçiminde dairesel bezeme motifi[604].

---

595 Hasol, *a.g.e.*,352.

596 Saltuk, *a.g.e.,* s.138.

597 Emre Erenler, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1439.

598 Hasol, *a.g.e.*,352.

599 Hasol, *a.g.e.*,360.

600 Hasol, *a.g.e.*,380.

601 Zeynep Ahunbay, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1553.

602 Hasol, *a.g.e.*,380.

603 Ahunbay, *a.g.e.,* s.1554.

604 Saltuk, *a.g.e.,* s.153.

RUSTİK: 1) Duvarları, yarı yontulmuş veya taşın ilkel halini anımsatır biçimde yontulmuş taşlarla örülmüş yapı[605]. 2) Kırsal alan yapılarının kaba görünümünü elde etmek için, bu tür yapıların yapım tekniklerinin ve gereçlerinin kullanıldığı mimarlık üslubu. Bu üslupta bir yapıda genellikle gerecin ilkel halini anımsatır biçimde, yüzeyleri kaba pürüzlü olarak yontulmuş taşlar kullanılır[606].

SİLME: 1) Duvar, tavan, kapı, pencere, yazıtlık gibi öğeleri çevrelemek için düz ya da eğri profilde kabartmalı olarak yapılan, çerçeve çubuğu gibi çıkıntılı bölüm[607]. **2)** yüzeyden çıkıntı yapan, şerit biçiminde sürekli mimari bezeme öğesi. Dışbükey, içbükey ya da yatay ve düşey yüzeylerin tek ya da bir arada düzenlenmesiyle profil kazanan silme, yapı cephelerinde ışık-gölge etkileri yaratarak yapı estetiğine katkıda bulunduğu gibi yapısal işleve de sahiptir[608].

SİVRİ KEMER: Yarıçapı kemer açıklığının yarısından büyük olan ve kilit noktasında birleşen iki daire yayından meydana gelen kemer. Sivri kemerin dar sivri kemer, geniş sivri kemer, basık sivri kemer gibi çeşitleri vardır[609].

SOFFİT: Antik Mimarlıkta, bir kemer ya da arşitravın alt yüzeyini tanımlayan sözcük, özellikle arşitravın bu yüzeyinde yer alan bezeme bandı için kullanılır[610].

SÖVE: Pencere ve kapı açıklıklarının iki yanına yerleştirilen taş ya da ağaç dikme[611].

STRÜKTÜR: Bir yapının taşıyıcı bölümü[612].

STRÜKTÜREL: Kendi yüküne ek olarak, yük taşıyan yapı parçalarını belirtmek için kullanılan sıfat[613].

---

[605] Hasol, *a.g.e.*,389.

[606] Uşun Tükel, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1594.

[607] Hasol, *a.g.e.*,409-410.

[608] Semra Tugay, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1669.

[609] Hasol, *a.g.e.*,251.

[610] Zeynep Rona, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1683.

[611] Hasol, *a.g.e.*,415.

[612] Hasol, *a.g.e.*,417.

[613] Hasol, *a.g.e.*,418.

STYLOBAT: 1) Sütunların ve cella duvarının üzerinde durduğu tabanın döşeme yüzeyi. Dor düzeninde sütunlar doğrudan stylobata yerleşir. Sütun kaidesi yoktur[614]. 2) Antik Yunan ve Roma dönemi tapınakların üstünde sütunların yer aldığı platform düzlemi. Dor düzeninde sütunlar doğrudan, kaidesiz olarak stylobat üzerine yerleştirilirken; İyon ve Korint düzenlerinde sütunlar kaidelere oturtulmuştur[615].

SUBASMAN: **1)** Bina eteği, etek duvarı[616]. 2) "Sokl" ya da "üstemel" de denir. Bir yapının toprak yüzeyine değdiği çizgi boyunca, dış cephe kaplamasının zarar görmemesi için özel biçimlendirilmiş etek bölümü[617].

SUNAK: Tapınaklarda bulunan kurban taşı. Tapınaklarda, başında dinsel tören yapılan taş masa[618].

SUNDURMA: Yağmur veya güneşten korunmak için bir kapı üstüne veya duvar önüne yapılan saçak[619].

SÜPÜRGELİK: Yapılarda duvarların döşeme ile birleştiği yerlere yerleştirilen ve boydan boya giden 5-8 cm. yüksekliğinde ahşap, taş, maden veya plastik şerit, sıva dibi. Süpürgelik birleşme çizgisini örttüğü gibi, duvarların alt bölümlerinde boya veya badananın kirlenmesini de önler[620].

SÜTUN BAŞLIĞI: 1) Sütunların taşıdığı üst yapı ögelerinin yükünü sütuna aktarmak için sütunların üzerine yerleştirilen mimari eleman[621]. **2)** Sütunların taşıdığı, alt yüzeyi sütunun çapından daha geniş olan bir kirişin yükünü sütuna aktarmak için bu kirişle sütunların başı arasına yerleştirilen, üstü geniş, altı daha dar olan çoğu süslü taş parça[622]. **3)** Genellikle bir kaideye oturan ve üstünde bir başlık bulunan dairesel (ya da daireye yakın) kesitli düşey taşıyıcı öğesi[623].

---

614 Saltuk, *a.g.e.,* s.56.

615 İpek Baysan, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1706.

616 Hasol, *a.g.e.,*419.

617 Baysan, *a.g.e.,* s.1706.

618 Hasol, *a.g.e.,*420.

619 Hasol, *a.g.e.,*420.

620 Hasol, *a.g.e.,*421.

621 Saltuk, *a.g.e.,* s.169.

622 Hasol, *a.g.e.,* s.423

623 Öztürk, *a.g.e.,* s.1714.

SÜTUN GÖVDESİ: 1) Bir sütunun kaidesi ile başlığı arasındaki bölümü. Sütun gövdeleri yivli ya da yivsiz olanlar gibi çeşitli şekillerde görülürler. Yine gövde tek bir parçadan ya da tamburların üst üste konmasıyla oluşmuş olabilir[624]. **2)** Bir sütun kaidesi ile başlığı arasındaki bölümü[625].

SÜTUN KAİDESİ: 1) Sütunların alt tarafında sütun gövdesinin bindiği geniş kısım[626]. **2)** Özellikle klasik mimaride, tek veya bir sıra sütunu taşıyan oturtmalık[627]. **3)** Yükün daha geniş bir yüzeye aktarılması amacıyla bir sütunun üstüne oturduğu silindirik ya da prizmatik altlık[628].

SÜTUN: 1) Kare, çokgen ya da daire kesitli, genellikle yekpare ya da parçalı taş, mermer gibi malzemeden yapılan düşey taşıyıcı öge[629]. **2)** Taştan yapılmış taşıyıcı direk. Eskiden sütun sözcüğü daha çok silindirsel taş ayakları anlatmakta kullanılırdı. Silindir şeklinde dikilitaş[630].

ŞADIRVAN: Ortasında yüksekçe bir yerden şarıltı ile bol su akan havuz veya çevresi musluklu duvarlarla çevrilmiş su haznesi[631].

ŞERİT: Dar ve uzun parça, bant[632].

TAÇKAPI: 1) Büyük bir yapının zengin biçimde süslenmiş, anıtsal girişi, portal[633]. 2) Anadolu'da Beylikler Dönemi'nde ve Anadolu Selçuklu Döneminde gerçekleştirilmiş cami, medrese, türbe, han ve kervansaray gibi yapıların gösterişli ana giriş kapısı[634].

TAKVİYE KEMERİ: Pekitme kemeri[635].

---

624 Saltuk, *a.g.e.,* s.169

625 Hasol, *a.g.e.,* s.423

626 Saltuk, *a.g.e.,* s.169.

627 Hasol, *a.g.e.,* s 423

628 Öztürk, *a.g.e.,* s.1717.

629 Saltuk, *a.g.e.,* s.168.

630 Hasol, *a.g.e.,* s.421.

631 Hasol, *a.g.e.*,426.

632 Hasol, *a.g.e.*,429.

633 Hasol, *a.g.e.*,433.

634 İpek Babacan, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1729.

635 Hasol, *a.g.e.*,251.

TEMPLON: Bizans Dönemi kiliselerinde, ayinlerde din adamlarının bulunduğu kutsal bema mekânını naostan ayıran mimari öğe[636].

TONOZ: Biçimi alttan içbükey olmak üzere taş ya da tuğla ve harçla örülmüş yarım silindir biçiminde tavan; bir kemerin ötelenmesi ile meydana gelen örtü[637].

TORUS: Antik mimarlıkta sütun kaidesinde yer alan dış bükey silme[638].

TRAVERTEN: Sıcak su kaynaklarındaki tortulardan oluşmuş, üzerinde kurt yeniği şeklinde gözenekler bulunan açık gri-bej renkli bir çeşit kireçli taş[639].

TRİGLİF: 1) Dor düzeninde metoplar arasında yer alan ve triglif fonu oluşturan elemanlardan biri. Triglifler daima ortada iki tam olukla bunların iki yanında bulunan iki yarım oluktan oluşur[640]. 2) Antik Yunan mimarlığında Dor düzeni tapınakların frizlerinde metoplar arasında yer alan bölüm. Her triglif, glupbos adı verilen ve birbirinden bantlarla ayrılan iki düşey derin olukla, bunların iki yanındaki birer yarım oluştan oluşur[641].

TROMP: Bir bina köşesine bindirmeli olarak örtülen tonoz parçası; kare planlı kubbeli bir yapının duvarları arasındaki köşelerin üst bölümüne yapılan ve binanın üstünü sekiz kenarlı bir şekil haline koyarak kubbenin oturmasına elverişli bir kaide meydana getirmek üzere köşeleme örülen tonoz[642].

TÜRK ÜÇGENİ: Türk mimarisinde duvarla kubbe arasında bir geçiş öğesi olarak kullanılmış üçgen. Bu üçgenlerden meydana gelen kuşak, kubbeye yumuşak bir geçiş sağlar[643].

VAAZ KÜRSÜSÜ: Kiliselerde papazların üstüne çıkarak vaaz verdikleri taş kürsü, ambon[644].

---

636 Yıldız Ötüken, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 2, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.838.

637 Hasol, *a.g.e.*,451.

638 Saltuk, *a.g.e.*, s.182.

639 Hasol, *a.g.e.*,455.

640 Saltuk, *a.g.e.*, s.183.

641 Şafak Aydoğan, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, *Cilt: 3, (Yayın Kurulu: Ali Gevgilili, Doğan Hasol, Bülent Özer)*, İstanbul: YEM yayınları, 1997, s.1818

642 Hasol, *a.g.e.*,456.

643 Hasol, *a.g.e.*,463.

644 Hasol, *a.g.e.*,471.

YALAK: Hayvanların su içtikleri taş veya ağaçtan oyma büyücek kap. Su akan yerlere, su sıçramasın diye konulan delikli tekne[645].

YAZIT: Bir yapının ya da heykelin tarihini, yaptıranı, kim için yapıldığını belirten ve yapının üzerine ya da heykelin kaidesine yerleştirilen; payeler üzerinde, stellerde ve benzeri yerlerde görülen metin. Kitabe[646].

YİV: Bir satıh üzerine uzunluğuna açılan, yarım daire planlı oyuk yol. Antik mimarlıkta sütunlar üzerindeki yivler genellikle çift sayılardan (16, 18, 20, 24 gibi) oluşur. Arkaik Dönemde yivler çok az derin ve sayı olarak çok; Klasik Dönemde ve Hellenistik Dönemde bazen yivler düzdür[647].

YUVARLAK KEMER: Yarım çember şeklinde kemer, beşik kemer[648].

ZIVANA DELİĞİ: Zıvana dilinin bir deliğe girmesi, tahta çivi ve tutkalla tutturulmasıyla yapılan birleşme[649].

ZIVANA: Kaplama taşlarını birbirine tutturmakta kullanılan 4-5 cm. boyutunda 1x1 veya 2x2 cm. kesitinde demir. Bunların uçları alttaki ve üstteki taşlara açılan oyuklara sokulur ve çimento harcı ile tespit edilir[650].

[645] Hasol, *a.g.e.*,476.

[646] Saltuk, *a.g.e.*, s.192.

[647] Saltuk, *a.g.e.*, s.192.

[648] Hasol, *a.g.e.*,251.

[649] Hasol, *a.g.e.*,493.

[650] Hasol, *a.g.e.*,493.